POLIROM

Top 10+

MICHEL

HOUELLEBECQ

Harta şi teritoriul

Top 10+

Capodopere ale literaturii de pretutindeni
într-o colecţie a celor mai îndrăgite bestselleruri.

Michel Houellebecq, *La carte et le territoire*

Copyright © Michel Houellebecq et Flammarion, 2010
All rights reserved

© 2011, 2013, 2017 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: © AbodeofChaos.org

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1,
et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

HOUELLEBECQ, MICHEL

Harta și teritoriul / Michel Houellebecq; trad. din lb. franceză și note de Daniel Nicolescu. – Iași: Polirom, 2017

ISBN: 978-973-46-7019-2

I. Nicolescu, Daniel (trad.) (note)

821.133.1

Printed in ROMANIA

MICHEL

HOUELLEBECQ

Harta şi teritoriul

Traducere din limba franceză
și note de Daniel Nicolescu

POLIROM
2017

MICHEL HOUELLEBECQ s-a născut în 1958, în insula Réunion. A studiat agronomia la Institutul Național de Agronomie Paris-Grignon și cinematografia la Școala Națională Superioară Louis Lumière, pe care a abandonat-o înainte de obținerea diplomei din cauza crizei personale și profesionale cu care se confrunta. Deși și-a început cariera literară ca poet, s-a orientat curând spre roman, care i-a adus succesul și recunoașterea publicului larg. Din opera lui Michel Houellebecq, la Editura Polirom au apărut: *Extinderea domeniului luptei* (1994; Polirom, 2005, 2016), *Particulele elementare* (1998; Polirom, 2006, 2012), *Platforma* (2001; Polirom, 2003, 2011), *Posibilitatea unei insule* (2006, 2014), *Inamici publici* (2008; Polirom, 2009, în colaborare cu Bernard-Henri Lévy).

„Lumii i-e lehamite de mine,
Și mie tot așa de dânsa."

Charles d'Orléans

Jeff Koons tocmai se ridicase de la locul său, zvârlindu-și brațele înainte cu o pornire de entuziasm. Șezând în fața lui, pe o canapea din piele albă parțial acoperită cu mătăsuri, ușor ghemuit, Damien Hirst părea că e pe punctul de-a face o observație; era bosumflat și se-nroșise la față. Amândoi erau îmbrăcați cu niște costume negre – cel al lui Koons avea dungi subțiri –, cu cămașă albă și cravată neagră. Între cei doi, pe o măsuță joasă, era așezat un coș cu fructe uscate, căruia nici unul, nici celălalt nu-i acorda vreo atenție; Hirst bea o bere Budweiser Light.

Îndărătul lor, o fereastră amplă dădea spre niște clădiri înalte, adunate într-o babilonie de poligoane uriașe, cât vedeai cu ochii; noaptea era luminoasă, aerul de o desăvârșită limpezime. Am fi putut să ne aflăm în Qatar sau la Dubai; aranjarea camerei era de fapt inspirată de o fotografie publicitară a hotelului *Emirates* din Abu Dhabi, luată dintr-o revistă nemțească de lux.

Fruntea lui Jeff Koons era ușor lucioasă; Jed a dres-o cu o perie, apoi s-a dat trei pași înapoi. În privința lui Koons, hotărât exista o problemă. Hirst era, de fapt, ușor de priceput; puteai să-l consideri brutal, cinic, genul „mă piș pe voi din vârful grămezii mele de bani"; puteai să-l consideri un *artist revoltat* (dar plin de parale) *trudind cu neliniște asupra problemei morții*; și, în fine, mai era pe chipul lui ceva violent și necioplit, tipic englezesc, care-l făcea

să semene cu un fan din galeria echipei Arsenal. De fapt, existau mai multe aspecte, dar toate puteau fi strânse într-un portret coerent, reprezentabil, al unui artist britanic tipic pentru generația lui. În vreme ce Koons părea să închidă în sine ceva dublu, ca un soi de contradicție insurmontabilă între șmecheria obișnuită a tehnico-comercialului și exaltarea ascetului. Se scurseseră trei săptămâni de când Jed tot retușa expresia lui Koons ridicându-se din scaun, cu brațele zvârlite înainte într-o pornire de entuziasm, de parcă s-ar fi străduit să-l convingă pe Hirst; era la fel de anapoda ca și cum ai fi încercat să pictezi un pornograf mormon.

Avea niște fotografii ale lui Koons singur, sau împreună cu Roman Abramovich, cu Madonna, cu Barack Obama, cu Bono, cu Warren Buffet, cu Bill Gates... Însă nici una nu izbutea să exprime vreun strop din personalitatea lui Koons sau să depășească aparența aia de negustor de decapotabile Chevrolet pe care se hotărâse să o afișeze în fața lumii; îți venea să-ți iei câmpii, de altfel fotografii îl exasperau de multă vreme pe Jed, mai cu seamă *marii fotografi*, cu ifosele lor cum că dezvăluie prin clișee *adevărul* modelelor pozate; nu dezvăluiau absolut nimic, se mulțumeau să ți se așeze în față și să declanșeze motorul aparatului, luând sute de clișee la nimereală și slobozind tot soiul de exclamații, asta făceau, fără excepție, acești așa-ziși *mari fotografi*, Jed îi cunoștea personal pe câțiva și nu dădea două parale pe ei, considerând că erau aproape la fel de creativi precum o cabină de poze la minut.

În bucătărie, la câțiva pași în spatele lui, boilerul a emis o serie de pocnituri scurte. A rămas locului, paralizat. Era deja 15 decembrie.

Cu un an înainte, aproape la aceeași dată, boilerul produsese același șir de pocnituri, înainte să se strice de tot. În câteva ceasuri, temperatura din atelierul lui scăzuse la 3°C. Reușise să doarmă puțin, mai degrabă să aţipească, în reprize scurte. Spre șase dimineața, folosise ultimii litri din recipientul cu apă caldă ca să se spele pe ici, pe colo, apoi își pregătise o cafea, așteptându-l pe slujbașul de la *Instalații în general* – îi promiseseră că vor trimite pe cineva la primele ore ale dimineții.

Pe site-ul lor web, cei de la *Instalații în general* își propuneau să „aducă instalațiile în mileniul trei"; ar putea începe prin a veni când promit, mormăi Jed spre orele unsprezece, mergând în sus și-n jos prin atelier și neizbutind să se încălzească. Pe-atunci lucra la un tablou al tatălui său, pe care avea să-l intituleze *Arhitectul Jean-Pierre Martin părăsind conducerea întreprinderii sale*; inevitabil, scăderea temperaturii avea să încetinească uscarea ultimului strat. Acceptase, ca în fiecare an, să ia masa cu tatăl său în seara de Crăciun, adică peste două săptămâni, și spera să termine până atunci; dacă instalatorul nu apărea curând, totul risca să se ducă de râpă. Adevărul e că n-avea nici o importanță, nu avea intenția să-i ofere în dar acest tablou tatălui său, ci doar să i-l *arate*; prin urmare, de ce-i acorda, dintr-odată, atâta importanță? În momentul de față, era cu siguranță cu nervii la pământ, lucra prea mult, începuse șase tablouri

deodată, de câteva luni încoace nu se mai oprea, ceea ce era exagerat.

Spre orele cincisprezece, s-a hotărât să sune din nou la *Instalații în general*; era ocupat tot timpul. A reușit să dea de ei puțin după orele șaptesprezece; funcționara de la serviciul clienți a invocat creșterea nemaipomenită a solicitărilor, cauzată de venirea frigului, dar a promis că va trimite pe cineva, negreșit, a doua zi dimineață. Jed a închis telefonul, apoi și-a rezervat o cameră la hotelul Mercure de pe Boulevard Auguste-Blanqui.

A doua zi a așteptat din nou, de dimineață până seara, venirea celor de la *Instalații în general*, dar și pe a celor de la *Instalatori, pur și simplu*, pe care reușise să-i contacteze între timp. Firma *Instalatori, pur și simplu* promitea respectarea tradițiilor artizanale ale „meseriașilor de clasă", dar nu se dovedea nicidecum mai capabilă să vină la ora stabilită.

În tabloul pe care i-l făcuse Jed, tatăl său, stând în picioare pe o estradă în mijlocul grupului de vreo cincizeci de angajați pe care-i avea în întreprindere, își ridica paharul cu un surâs mâhnit. Petrecerea de adio avea loc într-un *open space* al cabinetului său de arhitectură, un salon mare cu pereți albi, de 30 de metri pe 20, în care lumina pătrundea printr-un perete de sticlă și în care alternau birourile de concepție informatică și mesele sprijinite pe capre, unde se aflau așezate machetele tridimensionale ale proiectelor în curs. Grosul asistenței era alcătuit din tineri cu fețe de *nerds* – creatorii 3D. La poalele estradei, trei arhitecți de vreo patruzeci de ani îl înconjurau pe tatăl său. Potrivit unei configurații împrumutate dintr-o pânză minoră

a lui Lorenzo Lotto, fiecare dintre ei ocolea privirea celorlalți doi, încercând în același timp să atragă privirea tatălui său; pricepeai îndată că fiecare spera să-i urmeze la conducerea întreprinderii. Privirea tatălui său, pironită deasupra asistenței, exprima dorința de-a strânge laolaltă echipa în jurul lui pentru ultima dată, comunica o încredere rezonabilă în viitor și, mai ales, o tristețe fără margini. Tristețea că părăsește întreprinderea pe care o întemeiase și căreia îi dăruise tot ce avea mai bun; tristețea în fața ineluctabilului: era cât se poate de limpede că aveam de-a face cu un om sfârșit.

Spre mijlocul după-amiezii, Jed a încercat în zadar, de vreo zece ori, să-i contacteze pe cei de la *Ze Instal'*, care foloseau *Skyrock* drept muzică de așteptare, în vreme ce *Instalatori, pur și simplu* optaseră pentru *Rires et chansons*[1].

Spre orele șaptesprezece, s-a dus la hotelul Mercure. Pe Boulevard Auguste-Blanqui se lăsa noaptea; boschetarii aprinseseră un foc pe aleea paralelă.

Zilele următoare s-au scurs cam în același fel: a format numerele de telefon ale diferitelor întreprinderi de instalatori, a fost redirecționat aproape instantaneu spre muzica de așteptare, a așteptat, într-un frig din ce în ce mai tăios, lângă tabloul care refuza să se usuce.

În dimineața zilei de 24 decembrie, s-a ivit o soluție sub chipul unui meseriaș croat care locuia în preajmă, pe Avenue Stephen-Pichon – Jed remarcase din întâmplare anunțul întorcându-se de la hotel Mercure. Era disponibil, da, chiar atunci, pe loc. Era un bărbat scund,

1. *Skyrock* și *Rires et chansons* sunt două posturi de radio franceze.

cu părul negru și pielea spălăcită, cu trăsături armonioase și fine, care avea o mustăcioară oarecum Belle Époque; de fapt, semăna puțin cu Jed, cu excepția mustății.

Imediat ce a pătruns în apartament, a inspectat cazanul, pe-ndelete, demontând tabloul de comandă și urmărind cu degetele sale subțiri traseul complex al țevilor de canalizare. A pomenit ceva de valve și de sifoane. Părea că știe o droaie de lucruri despre viață, în general.

După un sfert de oră de examinare, diagnosticul său a fost următorul: da, putea să-l repare, era în stare să facă un soi de *reparație*, ar costa cincizeci de euro, nici un sfanț în plus. Ar fi fost însă vorba mai degrabă de o cârpeală decât de o reparație în toată puterea cuvântului, care ar fi putut să reziste câteva luni, sau chiar câțiva ani în cel mai bun caz, dar pentru care nu îndrăznea, totuși, să ofere o garanție pe termen lung; altfel spus, i se părea aiurea să parieze pe viitorul îndepărtat al acelui boiler.

Jed suspină: într-o oarecare măsură, se aștepta la așa ceva, mărturisi el. Își amintea prea bine de ziua când se hotărâse să cumpere acest apartament, cu nouă ani în urmă; îl revedea pe agentul imobiliar, bondoc și satisfăcut, lăudând lumina excepțională, fără să omită necesitatea unor renovări. Și-a spus, atunci, că ar fi trebuit să se facă și el agent imobiliar, sau ginecolog.

În primele clipe doar prietenos, agentul imobiliar cel bondoc a fost cuprins de o adevărată transă lirică atunci când a aflat că Jed este artist. Era prima oară, a exclamat el, când avea prilejul să vândă unui *artist* un *atelier de artist*! Jed s-a temut pentru o clipă ca nu cumva să se declare solidar cu artiștii autentici împotriva

burghezilor boemi și altor retrograzi de aceeași teapă, care urcau prețurile, interzicând astfel accesul artiștilor la atelierele pentru artiști, și n-am ce-i face, nu pot să merg împotriva curentului pieței, nu e treaba mea, dar din fericire asta nu s-a-ntâmplat, agentul imobiliar bondoc s-a mulțumit să-i acorde o reducere de 10% – pe care probabil prevăzuse deja s-o încuviințeze la capătul unei mini-negocieri.

Să ne înțelegem bine, „atelier de artist" însemna o mansardă cu un geamlâc, un geamlâc frumos, e drept, și câteva dependințe întunecoase, ce abia dacă puteau satisface pe cineva ca Jed, care avea totuși exigențe igienice limitate. Priveliștea era însă, orice s-ar spune, splendidă: dincolo de Place des Alpes, ajungea până la Boulevard Vincent-Auriol, spre metroul aerian, și încă mai departe până spre acele fortărețe pătrățoase construite pe la mijlocul anilor '70, în opoziție totală cu ansamblul estetic al peisajului parizian, adică tocmai ceea ce Jed prefera la Paris, de departe, pe plan arhitectural.

Croatul a făcut reparația și a luat cei cincizeci de euro. Nu i-a propus nici o factură lui Jed, chestie la care, de altfel, acesta nici nu se așteptase. Nu s-a închis bine ușa în urma lui, că a și ciocănit din nou, cu lovituri scurte. Jed a întredeschis.

— Uitasem, domnule, zise bărbatul. Crăciun fericit. Voiam să vă spun, Crăciun fericit!

— Da, așa e, răspunse Jed, stânjenit. Crăciun fericit și dumneavoastră!

Abia atunci și-a dat seama că are o problemă cu taxiul. Așa cum se aștepta, *Atoute* a refuzat hotărât să-l ducă până la Raincy, în vreme ce *Speedtax* a acceptat să meargă doar până la

gară, cel mult până la primărie, dar în orice caz nu până la Cité des Cigales. „Motive de securitate, domnule...", a murmurat angajatul cu un vag reproș. „Nu deservim decât zonele perfect securizate, domnule", a precizat la rândul său recepționistul de la *Voitures Fernand Garcin* cu un ton domol afectat. Încet-încet începea să se simtă vinovat că voia să-și petreacă noaptea de Crăciun într-o zonă atât de nepotrivită precum Cité des Cigales și, ca în fiecare an, s-a apucat să-i poarte pică tatălui său, care refuza cu încăpățânare să părăsească acea casă burgheză, înconjurată de un parc uriaș, pe care mișcările populației o izolaseră treptat în inima unei zone din ce în ce mai periculoase, controlată, de puțină vreme, e drept, de tot soiul de bande.

Mai întâi, a fost nevoie să întărească gardul împrejmuitor, să-l înalțe cu un grilaj electrificat, să instaleze un sistem de supraveghere video conectat la comisariat, totul numai pentru ca tatăl său să poată rătăci de unul singur prin cele douăsprezece camere imposibil de încălzit, unde nu intra niciodată nimeni, cu excepția lui Jed, cu prilejul fiecărei nopți de Crăciun. Magazinele din apropiere dispăruseră de mult și era cu neputință s-o apuci pe jos pe străzile din vecinătate – agresiunile, chiar împotriva mașinilor, erau destul de dese pe la stopuri. Primăria din Raincy îi oferise o menajeră – o senegaleză ursuză, ba chiar dușmănoasă, numită Fatty, căreia i se pusese pata pe el încă din primele zile, care nu-i schimba așternuturile decât o dată pe lună și care, foarte probabil, îl fura la cumpărături.

Chiar și așa, temperatura creștea anevoie în cameră. Jed făcu o poză tabloului aflat în lucru,

măcar avea ceva să-i arate tatălui său. Își dădu jos pantalonii și puloverul, se așeză turcește pe salteaua îngustă, întinsă chiar pe jos, care-i slujea drept pat, și se acoperi cu o pătură. Treptat, își încetini ritmul respirației. Își închipui niște valuri legănându-se încet, leneș, într-un asfințit împăclit. Încercă să-și dirijeze spiritul spre o zonă de tihnă; își pregăti sufletul, cât mai bine cu putință, pentru această nouă noapte de Crăciun alături de tatăl său.

Acest exercițiu mental și-a arătat roadele, iar seara a fost o zonă de timp neutră, ba chiar semiconvivială; de mult încetase să spere la ceva mai bun.

A doua zi dimineață, spre orele șapte, bănuind că bandele benchetuiseră și ele, Jed o luă pe jos până la gara din Raincy și ajunse fără probleme la Gara de Est.

Reparația ținuse un an întreg, acum era prima oară când boilerul dădea un semn de slăbiciune. *Arhitectul Jean-Pierre Martin părăsind conducerea întreprinderii sale* era de mult isprăvit și rânduit în depozitul galeristului lui Jed, în așteptarea unei expoziții personale care tot întârzia să se închege. Jean-Pierre Martin însuși – spre surprinderea fiului său și la multă vreme după ce renunțase să îi mai vorbească despre asta – se hotărâse să părăsească pavilionul din Raincy și să se stabilească într-un azil cu supraveghere medicală din Boulogne. De data asta, cina lor anuală urma să aibă loc într-o braserie de pe Avenue Bosquet, numită *Chez Papa*. Jed o alesese din *Pariscope*[1], luându-se după un anunț publicitar care promitea o calitate tradițională, *în stil vechi*, iar promisiunea, în ansamblu, era respectată. Moș Crăciuni și brazi decorați cu ghirlande erau răspândiți prin sala pe jumătate goală, ocupată în principal de mici grupuri de vârstnici, ba chiar foarte vârstnici, care molfăiau cu grijă, conștiincioși și aproape cu ferocitate, mâncărurile bucătăriei tradiționale. Meniul conținea mistreț, purcel de lapte, curcan; la desert, localul propunea, evident, un tort-buturugă *în stil vechi*, iar chelnerii erau politicoși, discreți și se mișcau în liniște, ca într-un spital

1. Revistă săptămânală care conține programul spectacolelor, restaurantelor și locurilor de divertisment din Paris.

de arși. Jed n-o prea nimerise, își dădea perfect seama, atunci când i-a oferit o asemenea cină tatălui său. Omul ăsta uscat, serios, cu față prelungă și austeră, părea să nu fi fost nicicând interesat de plăcerile gastronomiei și; în rarele ocazii în care luase masa în oraș cu Jed, atunci când avusese nevoie să-l întâlnească în preajma locului său de muncă, alesese un restaurant de *sushi*, întotdeauna același. Era lamentabil și zadarnic să vrei să stabilești o convivialitate culinară ce nu-și mai avea rostul, care de fapt nu-și avusese niciodată rostul – pe când trăia, soția lui urâse mereu să bucătărească. Însă acum era Crăciunul, nu-i așa? Nepăsător la problemele vestimentare, tatăl său citea din ce în ce mai puțin și nu mai era interesat, se pare, de mare lucru. Era, potrivit spuselor directoarei azilului, „integrat în mod rezonabil", ceea ce însemna, se pare, că nu prea vorbea cu nimeni. Deocamdată își mesteca sârguincios purcelul de lapte, având aproape aceeași expresie pe care i-ar fi produs-o o bucată de cauciuc, nimic nu vestea faptul că ar fi dorit să rupă tăcerea prelungită, iar Jed, febril (n-ar fi trebuit să combine stridiile cu *gewurztraminer*, și-a dat seama de asta de îndată ce a comandat, vinul alb îl făcea mereu să devină confuz), se străduia puternic să găsească ceva ce ar fi putut să semene cu un subiect de conversație. Dacă ar fi fost căsătorit, sau măcar dacă ar fi avut o prietenă, mă rog, *o femeie, acolo*, lucrurile ar fi decurs complet altfel – femeile se pricep totuși mai bine la chestiunile astea familiale, e oarecum specialitatea lor de la bun început și, chiar în absența efectivă a unor copii, aceștia sunt prezenți, la modul potențial, în orizontul conversației, iar bătrânii, se știe, sunt interesați de nepoții lor,

îi leagă de ciclurile naturii sau de ceva anume, mă rog, există un soi de emoție care izbutește să se nască în țestele lor încercate de vreme, fiul înseamnă moartea tatălui, asta-i clar, dar pentru bunic, nepotul e un fel de renaștere sau de revanșă, iar asta ar putea fi destul, fie doar și pentru răgazul unei nopți de Crăciun. Jed își spunea că ar fi trebuit să angajeze o *escort-girl* pentru serile astea de Crăciun, să ticluiască o mini-ficțiune, ar fi fost de ajuns s-o instruiască pe fată cu două ceasuri înainte, tatăl său nu era prea curios să afle detalii despre viața celorlalți, așa cum nu sunt curioși, în general, nici ceilalți bărbați.

În țările latine, politica poate să satisfacă nevoile de conversație ale bărbaților de vârstă medie sau înaintată; uneori, ea este înlocuită de către clasele inferioare cu sportul. La persoanele foarte influențate de valorile anglo-saxone, rolul politicii este îndeplinit de economie și de finanțe; literatura poate să constituie un subiect suplimentar. În cazul nostru, nici Jed, nici tatăl său nu erau cu adevărat interesați de economie, iar de politică nici atât. Jean-Pierre Martin aproba, în ansamblu, felul în care era condusă țara, iar fiul său nu avea nici o părere. Până la urmă, asta le-a îngăduit totuși ca, luând ministerele la puricat, să reziste până la căruciorul cu brânzeturi.

La brânzeturi, tatăl lui Jed s-a mai însuflețit un pic și l-a întrebat pe fiul său despre proiectele lui artistice. Din păcate, de data asta Jed era cel care risca să compromită atmosfera, pentru că ultimul său tablou, *Damien Hirst și Jeff Koons împărțindu-și piața artei*, îi scăpase de sub control, bătea pasul pe loc; de vreun an sau doi avea o forță care acum era pe cale să

se stingă, să se fărâmițeze, dar la ce bun să-i pomenească despre toate astea tatălui său, n-ar fi avut cum să-l ajute, de altfel nimeni n-ar fi avut cum să-l ajute, în fața unei asemenea mărturisiri, lumea nu poate decât să se posomorască, relațiile dintre oameni nu înseamnă mare lucru.

— Pregătesc o expoziție personală la primăvară, a anunțat el în cele din urmă. Mă rog, se cam lălăie. Franz, galeristul meu, ar dori un scriitor pentru catalog. S-a gândit la Houellebecq.

— Michel Houellebecq?

— Îl știi? întrebă Jed, surprins.

N-ar fi bănuit o clipă că tatăl său mai putea să fie interesat de vreo producție culturală, oricare ar fi fost ea.

— La azil, au o bibliotecă micuță; i-am citit două romane. Mi se pare că e un scriitor bun. E plăcut la citit și are o viziune destul de exactă asupra societății. Ți-a dat vreun răspuns?

— Nu, încă nu...

Acum Jed gândea cu iuțeală. Dacă cineva atât de adânc încremenit într-o rutină disperată și ucigașă, cineva atât de iremediabil rătăcit pe calea întunecată, pe aleea Umbrelor Morții, așa cum era tatăl său, remarcase existența lui Houellebecq, înseamnă că, în mod hotărât, era ceva de capul acestui autor. Și-atunci își dădu seama că pierduse din vedere să-l contacteze din nou pe Houellebecq pe e-mail, așa cum îi ceruse deja Franz, în mai multe rânduri. Ținând seama de orarul târgurilor *Art Basel* și *Frieze Art Fair*, expoziția trebuia organizată în aprilie, cel târziu în mai, și era destul de greu să-i ceri lui Houellebecq să scrie un text de catalog în cincisprezece zile, era un autor celebru, celebru chiar la nivel mondial, cel puțin în opinia lui Franz.

Entuziasmul tatălui său se domolise, molfăia brânza SaintNectaire cu aceeași lipsă de chef cu care mâncase purcelul de lapte. Din compasiune, probabil, ne închipuim că persoanele în vârstă manifestă o lăcomie ieșită din comun, pentru că dorim să credem că măcar asta le-a rămas, în vreme ce, în majoritatea cazurilor, deliciile gustative dispar fără leac, ca și celelalte, de altfel. Rămân doar tulburările digestive și cancerul de prostată.

La câțiva metri în stânga lor, trei octogenare păreau că se reculeg în fața salatei de fructe – ca un omagiu, poate, adus soților defuncți. Una din ele întinse mâna spre cupa de șampanie, apoi mâna îi căzu pe masă; pieptul îi sălta de atâta efort. După câteva clipe își reînnoi încercarea, mâna îi tremura cumplit, iar fața i se crispase din pricina concentrării. Jed se străduia să nu se bage, nu era nicidecum în situația să intervină. Nici măcar chelnerul, aflat la doar câțiva metri distanță, care supraveghea scena cu o privire grijulie, nu mai putea să intervină; bătrâna era acum în legătură directă cu Dumnezeu. Probabil că se afla mai aproape de nouăzeci de ani decât de optzeci.

Pentru ca totul să fie în bună rânduială, s-au servit și deserturile. Tatăl lui Jed a atacat tortul-buturugă cu resemnare. Nu mai aveau mult de îndurat. Timpul petrecut împreună se scurgea în mod ciudat: cu toate că nu își spuneau nimic și că tăcerea trainică ce înconjura masa ar fi putut sugera o încremenire totală, părea că secundele, ba chiar și minutele, treceau cu o grabă fulgerătoare. După o jumătate de oră, fără ca vreun gând să-i fi străbătut cu adevărat spiritul, Jed l-a condus pe tatăl său până la stația de taxi. Nu era decât zece seara, dar Jed

știa că ceilalți pensionari de la azil îl priveau deja pe tatăl său ca pe un privilegiat; deoarece fusese, pentru câteva ceasuri, împreună cu cineva de Crăciun. „Aveți un fiu de toată isprava...", i se spusese, până acum, în câteva rânduri. După ce intrase la azil, fostul senior – devenit, într-un mod în sfârșit irevocabil, *bătrân* – se trezește cumva în situația unui copil instituționalizat. Uneori primește vizite: fericire mare, are prilejul să descopere lumea, să mănânce biscuiți Pépito și să se întâlnească cu clovnul Ronald McDonald. Dar, cel mai adesea, nu le primește: și-atunci rătăcește posac, printre porțile de handbal, pe terenul asfaltat al azilului pustiu. Așteaptă eliberarea, evadarea.

Întors la atelier, Jed constată că boilerul încă funcționa, că atmosfera era normală, ba chiar călduță. Se dezbrăcă parțial înainte să se întindă pe saltea și adormi pe dată, cu creierul complet gol.

Se trezi brusc în plină noapte, deșteptătorul arăta ora 4.43. Temperatura din cameră era ridicată, aproape sufocantă. Îl trezise zgomotul boilerului, dar nu era vorba de păcăniturile obișnuite; mașinăria scotea de data asta un horcăit prelung, grav, aproape infrasonic. Deschise cu o mișcare precipitată fereastra de la bucătărie, ale cărei geamuri erau acoperite de promoroacă. Aerul înghețat pătrunse în cameră. Cu șase etaje mai jos, niște guițături tulburară noaptea de Crăciun. Închise imediat. Foarte probabil, niște vagabonzi pătrunseseră în curtea interioară; a doua zi aveau să profite de resturile adunate în coșurile de gunoi ale imobilului, după noaptea de Crăciun. Nici unul dintre locatari n-ar fi îndrăznit să cheme poliția ca să scape de ei, nu în noaptea aceea. În general, ajungea să se ocupe de ei locatara de la parter – o femeie de vreo șaizeci de ani, cu părul vopsit cu *henna* și purtând pulovere din petice pestrițe, pe care Jed o bănuia că este o psihanalistă ieșită la pensie. În ultimele zile nu o zărise, era probabil plecată în vacanță – asta în cazul în care nu murise subit. Vagabonzii aveau să rămână preț de mai multe zile, mirosul de scârnă avea să umple curtea, împiedicându-l să mai deschidă fereastra. Erau politicoși cu locatarii, ba chiar respectuoși, dar încăierările dintre ei erau groaznice și, în general, totul se isprăvea cu niște urlete de agonie ridicându-se în noapte, cineva chema

SAMU[1] și era găsit un individ într-o baltă de sânge, cu o ureche pe jumătate smulsă.

Jed se apropie de aparatul care acum tăcuse, ridică prudent capacul de acces la butoane; de îndată, boilerul slobozi un horcăit scurt, de parcă s-ar fi simțit amenințat de intruziune. Un beculeț galben clipea rapid, din motive necunoscute. Încet, milimetru cu milimetru, Jed răsuci reostatul spre stânga. Dacă situația se înrăutățea, mai avea încă numărul de telefon al croatului. Cine știe, însă, dacă acesta mai era în activitate? Nu voia să „putrezească în domeniul instalațiilor", îi mărturisise el lui Jed fără ocolișuri. Ambiția lui era ca, după ce-și va fi „făcut plinul", să se întoarcă acasă, în Croația, mai exact pe insula Hvar, și să deschidă o întreprindere pentru închiriat scutere de apă. În paranteză fie spus, unul dintre ultimele dosare pe care tatăl său le-a avut de discutat, înainte de ieșirea la pensie, privea o ofertă de construire a unui ansamblu imobiliar cu staif pe malul mării, la Stari Grad, pe insula Hvar, care începuse să devină efectiv o destinație prestigioasă. Anul trecut, acolo puteau fi întâlniți Sean Penn sau Angelina Jolie, așa încât Jed a resimțit o nelămurită și omenească decepție la ideea că acest bărbat avea să părăsească munca de instalator, o nobilă formă de artizanat, ca să închirieze în schimb niște motoare gălăgioase și stupide unor mici băsinoși, doldora de parale, cu locuința pe Rue de la Faisanderie.

„Despre ce e vorba, mai precis?", se întreba portalul internet al insulei Hvar, după care răspundea astfel: „Aici se găsesc câmpuri de

1. Service d'Aide Médicale Urgente – serviciul de ajutor medical de urgență.

levănțică, măslini seculari și podgorii într-o armonie unică, așa încât vizitatorul care dorește să se simtă mai aproape de natură va merge mai întâi la o micuță *konoba* (tavernă) din Hvar în loc să dea buzna într-un restaurant de lux, va sorbi adevăratul vin tradițional în loc de șampanie, va îngâna un străvechi cântec popular de pe insulă și va da uitării rutina zilnică", iată probabil ce l-a sedus pe Sean Penn, iar Jed se duse cu gândul la anotimpurile de după sezonul turistic, la lunile de octombrie încă blânde, cu fostul instalator așezat liniștit în fața unui orez cu fructe de mare; evident alegerea lui era de înțeles și chiar putea fi scuzată.

Oarecum fără să vrea, se apropie de *Damien Hirst și Jeff Koons împărțindu-și piața artei*, așezat pe șevalet în mijlocul atelierului, și se simți cuprins de o nemulțumire și mai amară. Își dădu seama că e înfometat, ceea ce nu era firesc, mâncase un meniu complet împreună cu tatăl său în noaptea de Crăciun – antreuri, brânzeturi și desert, nu lipsise nimic, însă îi era foame și prea cald, abia dacă mai putea să respire. Se întoarse în bucătărie, deschise o conservă de *cannelloni* cu sos și îi înghiți pe rând, privind cu un ochi morocănos tabloul ratat. Cu siguranță, Koons nu era îndeajuns de ușor, de aerian – s-ar fi cuvenit poate să-i deseneze niște aripi, ca zeului Hermes, se gândi el nătâng; acum, în costumul dungat și cu zâmbetul ăla comercial, amintea ușor de Silvio Berlusconi.

În clasamentul *ArtPrice* al celor mai mari averi artistice, Koons era numărul doi mondial; de vreo câțiva ani încoace, Hirst, mai tânăr cu zece ani decât el, îi răpise prima poziție. Jed, în schimb, atinsese cu vreo zece ani în urmă poziția numărul cinci sute optzeci și trei – dar

a șaptesprezecea în Franța. Ulterior, așa cum spun comentatorii de la Turul Franței, a „fost izgonit în străfundurile clasamentului", înainte să dispară cu desăvârșire. Isprăvi conserva de *cannelloni* și descoperi un fund de sticlă de coniac. Aprinse instalația cu becuri de halogen la puterea maximă și o îndreptă spre centrul pânzei. Privită de aproape, nici măcar noaptea nu era ceea ce-ar fi trebuit: nu avea somptuozitatea, nu avea misterul cu care sunt asociate nopțile din Peninsula Arabică; ar fi trebuit să folosească albastru ceruleum, nu ultramarin. Picta un tablou de rahat. Luă un cuțit de paletă, îi crăpă ochiul lui Damien Hirst, lărgi cu greu despicătura – era o pânză din fibre de in bătute strâns, foarte rezistentă. Prinse pânza lipicioasă cu o mână și o sfâșie dintr-o singură mișcare, dezechilibrând șevaletul care se prăbuși la podea. Ceva mai potolit, se opri, își privi mâinile năclăite de vopsea, își termină coniacul, după care prinse să sară cu picioarele lipite pe tablou, țopăind și frecându-l de pardoseala care devenea lunecoasă. Până la urmă își pierdu echilibrul și căzu, rama șevaletului îl lovi violent în partea din spate a capului, stomacul i se întoarse pe dos și vomită, dintr-odată se simți mai bine, aerul răcoros al nopții i se plimba liber pe chip, închise ochii fericit; ajunsese, în mod limpede, la sfârșitul unui ciclu.

Prima parte

I

Jed nu-și mai amintea când a început să deseneze. Probabil că toți copiii desenează, mai mult sau mai puțin, el nu cunoștea copii, așa că nu știa sigur. În momentul de față, singura lui certitudine era că a început să deseneze flori, pe caiete de format mic, cu creioane colorate.

Miercurea după-amiaza, îndeobște, și uneori duminica, trăise clipe de extaz, singur în grădina însorită, în vreme ce bona îi telefona tipului cu care era combinată. Vanessa avea optsprezece ani, era în anul întâi de studii economice la Universitatea Saint-Denis/Villetaneuse și, vreme îndelungată, a fost singurul martor al primelor sale încercări artistice. Găsea că desenele lui sunt drăguțe, îi și spunea chestia asta și era sinceră, deși uneori îi arunca priviri uimite. Băieții desenează monștri sângeroși, embleme naziste și avioane de vânătoare (sau, cei mai avansați dintre ei, fofoloance și mădulare bărbătești), dar flori – mai rar.

Jed nu știa pe vremea aceea, cum nu știa nici Vanessa, că florile nu sunt decât niște organe sexuale, niște vaginuri colorate ce împodobesc suprafața pământului și care sunt lăsate pradă lubricității insectelor. Insectele și oamenii, dar și alte animale, par să urmărească un scop, deplasările lor sunt rapide și dirijate, în vreme

ce florile rămân în plină lumină, fermecătoare și fixe. Frumusețea florilor este tristă pentru că florile sunt fragile și hărăzite morții, precum toate lucrurile de pe lume, desigur, dar ele în mod special, și, ca și în cazul animalelor, cadavrul lor nu este decât o parodie grotescă a ființei vitale, iar cadavrul lor, ca și acela al animalelor, duhnește – n-ai cum să nu pricepi toate astea după ce ai trăit prima oară scurgerea anotimpurilor și putrezirea florilor, Jed înțelesese asta încă de la vârsta de cinci ani sau poate chiar înainte, fiindcă erau multe flori împrejurul casei din Raincy, dar și mulți copaci, iar ramurile clătinate de vânt erau poate unul din primele lucruri pe care le zărise atunci când a fost plimbat întâia oară cu căruciorul de către o femeie adultă (mama lui?), în afara norilor și cerului. Voința de-a trăi a animalelor se manifestă prin transformări rapide – o umezire a orificiului, o învârtoșare a tijei și, ulterior, emisia lichidului seminal –, dar asta n-avea s-o descopere decât mai târziu, într-un balcon din Port-Grimaud, grație lui Marthe Taillefer. Voința de-a trăi a florilor se manifestă prin constituirea unor pete de culoare orbitoare, care sparg banalitatea verzuie a peisajului natural, ca și banalitatea de obicei transparentă a peisajului urban, cel puțin în municipalitățile unde se cultivă flori.

Seara, când sosea acasă, tatăl lui Jed era „Jean-Pierre", așa-i spuneau prietenii. Jed îi spunea „tată". Era un părinte bun, așa îl considerau amicii și subordonații; unui bărbat văduv îi trebuie mult curaj ca să crească singur un copil. Jean-Pierre fusese un tată bun în primii ani, acum nu mai era chiar așa, plătea din ce în ce mai multe ore unei bone, lua adesea masa în oraș (de cele mai multe ori cu clienți, uneori

cu niște subordonați, din ce în ce mai rar cu prietenii, pentru că vremea prieteniei cam începuse să apună pentru el, nu mai credea cu adevărat că puteai să ai prieteni, că această relație de prietenie putea să mai însemne ceva în viața unui bărbat sau să-i schimbe soarta), se întorcea târziu și nici măcar nu căuta să se culce cu bona, ceea ce majoritatea bărbaților încercau totuși să facă; asculta ce s-a întâmplat în cursul zilei, îi zâmbea fiului său, plătea salariul cerut. Era capul unei familii descompuse și nu întrevedea nici o recompunere. Câștiga o groază de bani: Președinte-Director General al unei întreprinderi de construcții, se specializase în realizarea unor stațiuni balneare predate la cheie; avea clienți în Portugalia, în Maldive, în Santo Domingo.

Jed păstrase caietele din această perioadă, în care se afla integrala desenelor de-atunci, și toate acestea mureau blând, fără grabă (hârtia nu era de bună calitate, creioanele nici atât), ar mai fi putut să dureze încă două-trei veacuri, lucrurile și ființele au o durată de viață limitată.

Datând probabil din primii ani de adolescență ai lui Jed, o pictură realizată în guașă se numea: *Fânărit în Germania* (destul de straniu, fiindcă Jed nu cunoștea Germania, nu asistase vreodată și, a fortiori, nici nu participase la strângerea „fânului"). Niște munți înzăpeziți, cu toate că lumina evoca, fără dubiu, miezul verii, închideau scena; țăranii încărcau fânul cu furcile, măgarii înhămați la căruțe erau tratați în tente uniforme de culori puternice; era la fel de frumos ca un Cézanne, sau ca orice altceva. În pictură, problema frumuseții este secundară, marii pictori din trecut erau apreciați pentru că

dezvoltaseră o viziune deopotrivă coerentă și inovatoare asupra lumii; ceea ce înseamnă că pictau întotdeauna în același fel, că foloseau mereu aceeași metodă, aceleași moduri de operare spre a transforma obiectele lumii înconjurătoare în obiecte picturale; și că această manieră, care le era proprie, nu fusese niciodată folosită până atunci. Erau și mai apreciați ca pictori atunci când viziunea lor asupra lumii dădea impresia că e exhaustivă și când părea că poate fi aplicată tuturor obiectelor și tuturor situațiilor existente sau imaginabile. Aceasta era viziunea clasică asupra picturii, cea în care Jed avusese prilejul să fie inițiat în timpul studiilor sale secundare, și care se întemeia pe conceptul de *figurare* – figurare la care Jed avea, în mod ciudat, să se întoarcă de-a lungul câtorva ani din carieră și care, în mod și mai ciudat, avea să-i aducă în cele din urmă averea și gloria.

Jed și-a dedicat viața (cea profesională cel puțin, care avea să se confunde destul de curând cu *ansamblul vieții sale*) *artei*, producerii de reprezentări ale lumii, în care, totuși, oamenii nu aveau ce să caute. De aceea, putea să producă reprezentări critice – critice doar într-o anumită măsură, fiindcă tendința generală a artei, ca și a societății în întregul ei, mergea, în acești ani de tinerețe ai lui Jed, către o acceptare a lumii, uneori entuziastă, cel mai adesea corectată de ironie. Tatăl său nu avea deloc această libertate de alegere, trebuia să producă niște alcătuiri locuibile, într-un mod complet lipsit de ironie, în care oamenii trebuiau să trăiască și să aibă posibilitatea de-a se simți în largul lor, în timpul vacanțelor, cel puțin. El era responsabil în cazul unor disfuncționalități

grave ale mașinăriei de locuit – dacă un lift se prăbușea sau dacă, de exemplu, closetele se înfundau. Nu era răspunzător în situația invadării reședinței de către o populație brutală, violentă, ieșită de sub controlul poliției și al autorităților; în caz de cutremur, responsabilitatea lui era diminuată.

Tatăl tatălui său fusese fotograf – iar originile sale se pierdeau într-un soi de baltă sociologică puțin atrăgătoare, stătută, rămasă așa din timpuri imemoriale și alcătuită, în principal, din muncitori agricoli și țărani săraci. Ce l-a împins pe acest om provenit dintr-un mediu mizerabil să se confrunte cu tehnicile fotografice aflate la început de drum? Jed habar n-avea, iar tatăl său, nici atât; cert e că fusese primul, dintr-un șir lung, care a evadat din pura reproducere socială a identicului. Își câștigase viața fotografiind cel mai adesea căsătorii, uneori slujbe de împărtășanie sau serbări de sfârșit de an la vreo școală sătească. Trăind în acest departament dintotdeauna abandonat, lăsat de izbelițe, care este Creuse, aproape că nu avusese prilejul să fotografieze inaugurări de clădiri, sau vizitele unor oameni politici de anvergură națională. Practica un artizanat mediocru, care nu aducea prea multe parale, iar accesul fiului său la profesiunea de arhitect reprezenta deja o serioasă promovare socială, asta ca să nu mai vorbim despre izbânzile sale, mai târzii, de antreprenor.

Pe vremea intrării la Beaux-Arts din Paris, Jed părăsise desenul pentru fotografie. Cu doi ani înainte, descoperise în podul bunicului său o cameră fotografică Linhof Master Technika Classic – pe care acesta n-o mai folosea de când

ieșise la pensie, dar care era în perfectă stare de funcționare. Fusese fascinat de acest obiect preistoric greoi, ciudat, însă de o excepțională calitate a fabricării. Pe bâjbâite, a învățat să stăpânească descentrarea lentilelor, balansul, Scheimpflug[1]-ul, după care s-a lansat în ceea ce avea să-i ocupe aproape în totalitate studiile artistice: fotografierea sistematică a obiectelor manufacturate din lume. Făcea asta la el în cameră, folosind în general o iluminare naturală. Dosare atârnate, pistoale, agende, cartușe de imprimantă, furculițe: nimic nu scăpa ambiției sale enciclopedice, care urmărea să alcătuiască un catalog exhaustiv al obiectelor fabricate de om în era industrială.

Deși, prin caracterul deopotrivă grandios și maniacal – ca să nu spunem ușor dement –, acest proiect i-a atras stima dascălilor, el nu i-a îngăduit câtuși de puțin să se lipească de vreunul din grupurile constituite în anturajul său pe baza unei ambiții estetice comune sau, mai prozaic spus, a unei încercări de pătrundere în grup pe piața artistică. Cu toate acestea, a legat câteva prietenii, nu foarte entuziaste, fără să-și dea seama cât vor fi de vremelnice. A întreținut și câteva legături amoroase, dintre care aproape nici una nu avea să dureze. A doua zi după ce și-a obținut diploma, și-a dat seama că, de-acum înainte, avea să rămână cam singur. Munca sa din ultimii șase ani se tradusese în circa unsprezece mii de fotografii. Stocate în format TIFF, cu o copie JPEG de rezoluție mai mică, ele încăpeau ușor pe un hard disk de 640 de gigabiți, marca Western Digital, care

1. Regulă geometrică ce descrie orientarea planului de focalizare al unui sistem optic când planul lentilelor nu este paralel cu cel al imaginii (n.r.).

cântărea un pic mai mult de 200 de grame. Și-a rânduit cu grijă aparatul foto, obiectivele (avea un Rodenstock Apo-Sironar de 105 mm, cu deschidere de 5,6, și un Fujinon de 180 mm, tot cu deschidere de 5,6) și apoi a evaluat restul obiectelor personale. Laptopul, iPod-ul, câteva haine, niște cărți: nu mare lucru, la drept vorbind, totul ar fi încăput ușor în două valize. La Paris vremea era frumoasă. Nu fusese nefericit în camera aia, dar nici prea fericit. Termenul de închiriere urma să expire peste o săptămână. A fost cât pe ce să iasă și să facă o ultimă plimbare, pe lângă bazinul Arsenalului, dar l-a sunat pe tatăl său ca să-l ajute la mutare.

Coabitarea lor în casa din Raincy, pentru întâia oară după multă vreme, de fapt pentru întâia oară după copilăria lui Jed, cu excepția anumitor perioade din vacanțele școlare, s-a dovedit îndată lipsită de probleme și totodată găunoasă. Tatăl său încă lucra mult, pe atunci era departe de-a fi lăsat din mână hățurile întreprinderii, se întorcea arareori înainte de nouă seara, ba chiar de zece; se prăvălea dinaintea televizorului în timp ce Jed încălzea unul dintre felurile de mâncare cumpărate cu câteva săptămâni înainte și cu care înțesase portbagajul Mercedesului, la Carrefour-ul din Aulnay-sous-Bois; încerca să aducă variație, să se apropie de un anumit echilibru alimentar, cumpărase de asemenea brânzeturi și fructe. Oricum, tatăl său nu acorda o importanță prea mare mâncării; schimba încet canalele, oprindu-se în general la una dintre plicticoasele dezbateri economice de pe LCI[1]. Se culca aproape imediat după cină;

1. La Chaîne Info – canal francez de știri, filială a grupului TF1.

dimineața pleca înainte chiar ca Jed să se trezească. Zilele erau frumoase și la fel de calde. Jed se plimba printre arborii din parc, se așeza sub un tei falnic, ținând în mână o carte de filosofie pe care, în general, nici n-o deschidea. Își amintea scene din copilărie, nu prea multe, apoi se întorcea ca să urmărească reluarea transmisiunilor de la Turul Franței. Îi plăceau planurile largi și plicticoase, luate din elicopterul care urmărea plutonul ce înainta leneș prin zonele rurale.

Anne, mama lui Jed, provenea dintr-o familie de mic-burghezi evrei – tatăl ei era bijutier de cartier. La vârsta de douăzeci și cinci de ani s-a măritat cu Jean-Pierre Martin, tânăr arhitect pe vremea aceea. A fost o căsătorie din dragoste, iar câțiva ani mai târziu a adus pe lume un băiat, numit Jed în amintirea unchiului ei, pe care îl iubise din cale-afară. Apoi, la câteva zile după cea de-a șaptea aniversare a fiului său, s-a sinucis – lucru pe care Jed nu l-a aflat decât după multă vreme, grație unei indiscreții a bunicii din partea tatălui. Pe-atunci avea patruzeci de ani, iar soțul ei – patruzeci și șapte.

Jed nu-și amintea aproape nimic despre mama sa, iar sinuciderea nu constituia un subiect care să poată fi abordat în timpul acestei șederi la casa din Raincy, știa că trebuia să aștepte ca tatăl lui să deschidă singur discuția, dându-și însă seama că asta nu avea să se întâmple probabil niciodată, că va evita mereu acest subiect, ca și pe toate celelalte.

Cu toate astea, un lucru trebuia lămurit, iar tatăl lui a fost cel care și-a luat această sarcină.

S-a întâmplat într-o duminică după-amiază, după ce urmăriseră împreună o etapă scurtă – cea contra cronometru de la Bordeaux – care nu produsese nici o schimbare hotărâtoare în clasamentul general. Se aflau în bibliotecă – de departe cea mai frumoasă încăpere din casă, cu podeaua făcută din parchet de stejar, cufundată într-o ușoară penumbră de ferestrele cu vitralii, cu mobilier legat în piele englezească; etajerele ce înconjurau camera conțineau aproape șase mii de volume, majoritatea tratate științifice publicate în secolul XIX. Jean-Pierre Martin cumpărase casa la un preț foarte bun, cu patruzeci de ani în urmă, de la un proprietar aflat în nevoie urgentă de lichidități, cartierul era sigur pe vremea aceea, era o zonă cu pavilioane elegante, iar el visa la o viață de familie fericită, vila ar fi putut, în orice caz, să adăpostească o familie numeroasă și să primească frecvent prieteni, dar nimic din toate astea nu s-a întâmplat, până la urmă.

În clipa când imaginea a revenit pe chipul lui Michel Drucker[1], a închis sonorul și s-a întors spre fiul său. „Ai de gând să urmezi o carieră artistică?", l-a întrebat. Jed a răspuns afirmativ. „În clipa asta câștigi ceva?" Și-a nuanțat răspunsul. În cursul anului trecut, fusese contactat, spre propria lui surprindere, de două agenții fotografice. Cea dintâi, specializată în fotografie de obiecte, avea clienți precum catalogul CAMIF sau La Redoute, iar uneori își revindea clișeele unor agenții de publicitate. Cea de-a doua era specializată în fotografie culinară; reviste precum

1. Animator de televiziune, figură emblematică a peisajului audiovizual francez de mai bine de patruzeci de ani încoace.

Notre Temps sau *Femme Actuelle* apelau regulat la serviciile ei. Puțin prestigioase, aceste domenii aduceau și puțini bani: o poză a unei *mountain bike* sau a unei tarte cu brânză și cartofi din Savoia aducea un câștig mult mai mic decât o fotografie a lui Kate Moss sau chiar a lui George Clooney; cererea era însă constantă, susținută, și putea asigura un venit decent; prin urmare, dacă se străduia, Jed nu era cu desăvârșire lipsit de resurse; și, în plus, considera că era de dorit să nu renunțe la o oarecare practică fotografică, limitată la fotografia pură. Se mulțumea să predea plan-filme, perfect definite și expuse, pe care agenția le scana și le modifica după bunul-plac; prefera să nu se apuce de retușat imaginile, operație supusă, după cât se pare, unor varii imperative comerciale sau publicitare, mulțumindu-se să ofere clișee perfecte din punct de vedere tehnic, dar neutre.

„Sunt încântat că ești pe picioarele tale", i-a răspuns tatăl său. „La viața mea, am cunoscut mulți indivizi care voiau să ajungă artiști și care erau sprijiniți de părinții lor; nici unul n-a izbutit să răzbată. E ciudat, ai crede că nevoia de-a te exprima, de-a lăsa o urmă în lume, reprezintă o forță puternică; cu toate astea, de obicei, nu este de-ajuns. Ce funcționează mai eficient, ce îi împinge pe oameni să se depășească este, și în acest caz, simpla nevoie de bani.

„O să te-ajut, totuși, să-ți cumperi un apartament în Paris", a continuat el. „Vei avea nevoie să te-ntâlnești cu oameni, să stabilești contacte. Ca să nu mai spun că asta ar putea fi considerată o investiție, piața e în cădere, în momentul de față."

Pe ecranul televizorului apăruse acum un comic pe care Jed abia dacă reușea să-l

identifice. A urmat apoi un gros-plan cu Michel Drucker fericit, euforic. Dintr-odată, Jed și-a spus că tatăl său simțea poate nevoia să rămână singur; legătura dintre ei nu se restabilise cu adevărat niciodată.

Două săptămâni mai târziu, Jed cumpăra apartamentul în care continua și acum să locuiască, pe Boulevard de l'Hôpital, în nordul arondismentului XIII. Majoritatea străzilor învecinate aveau nume de pictori – Rubens, Watteau, Veronese, Philippe de Champaigne –, ceea ce, la o adică, putea fi considerat un semn. La modul prozaic, se afla în apropierea noilor galerii care răsăriseră în jurul Uriașei Biblioteci. Nu negociase cu adevărat, dar se informase asupra contextului general, pretutindeni în Franța prețurile erau în cădere liberă, mai ales în zonele urbane; cu toate acestea locuințele rămâneau pustii, negăsindu-și cumpărători.

II

Lui Jed nu-i rămăsese în amintire aproape nici o imagine a mamei sale; desigur, văzuse niște fotografii de-ale ei. Era o femeie cu ten deschis, cu păr lung și negru, în anumite clișee ai fi putut spune că e de-a dreptul frumoasă; aducea puțin cu Agatha von Astighwelt, cea din portretul aflat la muzeul din Dijon. În aceste imagini surâdea destul de rar și chiar și surâsul ei părea să ascundă o neliniște. Desigur, puteai fi influențat de ideea că s-a sinucis; dar chiar făcând abstracție de asta, era ceva oarecum ireal pe chipul ei, sau, în orice caz, ceva atemporal; ți-o puteai lesne închipui într-un tablou de Ev Mediu sau de Renaștere timpurie; și, dimpotrivă, părea cu totul neverosimil ca ea să fi fost adolescentă în anii '60, că ar fi putut avea un *tranzistor* sau că s-ar fi putut duce la *concerte rock*.

În primii ani ce au urmat morții ei, tatăl lui Jed a încercat să supravegheze activitatea școlară a fiului său, i-a stabilit programul de weekend, la McDonald's sau la muzeu. Apoi, aproape inevitabil, activitățile de la firmă au căpătat amploare; primul său contract în domeniul stațiunilor balneare la cheie a fost un succes strălucit. Nu doar că termenele și devizele inițiale

fuseseră respectate – ceea ce, în sine, era deja un lucru rar –, dar realizarea fusese unanim salutată pentru echilibru și pentru respectarea mediului înconjurător; apăruseră articole dithirambice în presa regională, precum și în revistele naționale de arhitectură, ba chiar și o pagină întreagă în suplimentul *Styles* al ziarului *Libération*. Se scria că, la Port-Ambarès, reușise să se apropie de „esența habitatului mediteraneean". În opinia lui, nu făcuse altceva decât să alinieze niște cuburi de talie variabilă, de un alb mat și uniform, copiate direct după construcțiile tradiționale marocane și despărțite prin pâlcuri masive de oleandri roz. Cert este că, după acest succes, comenzile au început să curgă și a fost nevoit să se deplaseze din ce în ce mai des în străinătate. Când Jed a trecut într-a șasea, s-a hotărât să-l dea la internat.

A optat pentru colegiul din Rumilly, administrat de iezuiți, din departamentul Oise. Era o instituție privată, dar nu dintre acelea rezervate elitelor, de altfel costurile de școlarizare rămâneseră rezonabile, predarea nu era bilingvă, iar echipamentele sportive nu aveau nimic extravagant. Clienții colegiului din Rumilly nu erau ultrabogați, ci mai degrabă conservatori, din vechea burghezie (mulți dintre părinți erau militari sau diplomați), fără ca, totuși, să fie catolici integriști – în majoritatea cazurilor, copilul fusese dat la internat ca urmare a unui divorț cu probleme.

Austere și mai degrabă urâte, clădirile ofereau un confort acceptabil – în clasele mici, elevii erau așezați în camere de două persoane și, de îndată ce treceau în anul trei, beneficiau de o cameră individuală. Punctul de rezistență

al instituției, atuul major al ofertei sale era sprijinul pedagogic pe care îl oferea fiecăruia dintre elevii săi – încă de la crearea sa, procentele de reușită la bacalaureat se menținuseră la peste 95%.

Jed avea să-și petreacă anii de adolescență, studioși și triști, între acești pereți sau făcând prelungi plimbări la adăpostul extrem de întunecat al aleilor de brazi din parc. Nu-și plângea de milă și nici măcar nu-și închipuia altă soartă. Uneori, certurile între elevi erau violente, umilințele puternice și pline de cruzime, așa încât Jed, delicat și plăpând, nu ar fi fost capabil să se apere; se răspândise însă zvonul că era orfan de mamă, iar colegii săi erau intimidați de această suferință care le era străină; în jurul său se crease un fel de halou de respect timorat. Nu avea nici un prieten apropiat și nu căuta prietenia altora. Își petrecea după-amiezi întregi la bibliotecă, așa încât, la vârsta de optsprezece ani, după obținerea bacalaureatului, dobândise o cunoaștere largă, neobișnuită pentru tinerii din generația sa, a patrimoniului literar al omenirii. Îi citise pe Platon, pe Eschil și pe Sofocle; îi citise pe Racine, pe Molière și pe Hugo; cunoștea opera lui Balzac, a lui Dickens și a lui Flaubert, pe cea a romanticilor germani și a prozatorilor ruși. Și mai surprinzător era faptul că se familiarizase cu principalele dogme ale credinței catolice, a cărei influență asupra culturii occidentale fusese hotărâtoare; asta în vreme ce contemporanii săi știau îndeobște mai puține lucruri despre viața lui Iisus decât despre cea a lui Spiderman.

Această impresie de seriozitate oarecum desuetă pe care o lăsa avea să-i influențeze favorabil

pe profesorii care i-au examinat dosarul de admitere la Beaux-Arts; după toate aparențele, aveau de-a face cu un candidat neobișnuit, cultivat, așezat, cu siguranță harnic. Însuși dosarul, intitulat *Trei sute de fotografii de fierătaie*, făcea dovada unei surprinzătoare maturități estetice. Evitând să sublinieze strălucirea metalelor și caracterul amenințător al formelor, Jed folosise un ecleraj neutru, cu contrast redus, și fotografiase articolele de fierărie pe un fundal de catifea, de un gri ponderat. Astfel, piulițele, buloanele, cheile franceze se înfățișau precum tot atâtea giuvaiere, cu străluciri discrete.

În schimb îi fusese foarte greu (iar această neputință avea să-l urmărească toată viața) să redacteze nota de prezentare a fotografiilor. După felurite încercări de justificare a subiectului ales, s-a refugiat în domeniul strict faptic, mulțumindu-se să sublinieze că articolele de fierărie cele mai rudimentare, realizate din oțel, aveau o precizie de fabricație de ordinul unei zecimi de milimetru. Și mai apropiate încă de mecanica fină propriu-zisă, piesele din care erau alcătuite aparatele fotografice de calitate sau motoarele de Formula 1 erau realizate din aluminiu sau din aliaj ușor, cu o acuratețe de o sutime de milimetru. În cele din urmă, mecanica de înaltă precizie, folosită de pildă în ceasornicărie sau în chirurgia dentară, recurgea la titan; în acest caz, toleranța cotelor era de ordinul micronului. Așa încât, concluziona Jed într-un mod pieziș și imprecis, istoria omenirii putea să se confunde, în mare parte, cu istoria felului în care au fost prelucrate metalele; asta pentru că, în opinia lui, epoca polimerilor și a materialelor plastice, destul de recentă, nu avusese încă timp să producă o veritabilă transformare mentală.

Niște istorici ai artei, mai experimentați decât Jed în mânuirea limbajului, au semnalat mai târziu că această primă adevărată ispravă a lui Jed constituia deja, într-un sens congruent cu toate realizările lui ulterioare, indiferent de diversitatea suportului lor, un *omagiu adus muncii omului.*

Jed a pornit în cariera artistică fără nici un alt proiect decât acela – căruia nu îi deslușea decât arareori caracterul iluzoriu – de-a oferi o descriere obiectivă a lumii. În ciuda culturii sale clasice, nu era deloc podidit de un respect religios față de vechii maeștri – spre deosebire de ce s-a scris ulterior; încă de atunci, îi prefera pe Mondrian și pe Klee lui Rembrandt și Velázquez.

În primele luni ce au urmat instalării lui în arondismentul XIII, n-a făcut aproape nimic altceva decât să răspundă unor comenzi, numeroase de altfel, de fotografiere a unor obiecte. Într-o bună zi însă, despachetând un hard disk multimedia Western Digital, care îi fusese livrat acasă și pe care trebuia să-l fotografieze din diverse unghiuri până a doua zi, și-a dat seama că a isprăvit-o cu fotografia de obiecte, cel puțin în plan artistic. Ca și cum faptul că ajunsese să fotografieze aceste obiecte într-un scop pur profesional, comercial, anula orice posibilitate de-a le folosi într-un proiect creator.

Această evidență, pe cât de brutală, pe atât de neașteptată, l-a cufundat într-o perioadă depresivă de intensitate scăzută, în cursul căreia principala sa distracție cotidiană a devenit vizionarea emisiunii *Questions pour un champion*, animată de Julien Lepers. Prin îndârjirea și înspăimântătoarea sa putere de muncă, acest

animator destul de puțin talentat inițial, nițel cam stupid, cu față și pofte de berbec, care părea, la începuturi, că vrea să urmeze o carieră de cântăreț de varieteu, față de care păstra o nostalgie secretă, devenise încet-încet o figură importantă a peisajului mediatic francez. Oamenii se regăseau în el: atât elevii de la Politehnică din anul întâi, cât și învățătoarele pensionare din Pas-de-Calais, atât *biker*-ii din regiunea Limousin, cât și hotelierii din departamentul Var. Nu era nici tulburător, nici distant, emana o imagine moderată și aproape simpatică a Franței din perioada anului 2010. Admirator al lui Jean-Pierre Foucault, al francheții lui șmecheroase, Jed avea să recunoască în cele din urmă că era din ce în ce mai des sedus de Julien Lepers.

La începutul lui octombrie, a primit un telefon de la tatăl său, care îi anunța moartea bunicii lui; vocea îi era domoală, ușor tristă, un pic mai tristă decât de obicei. Bunica lui Jed nu își revenise, o știa prea bine, după moartea soțului ei, pe care îl iubise pătimaș, cu o pasiune surprinzătoare pentru mediul rural și sărac, îndeobște prea puțin propice manifestărilor romantice. După decesul acestuia, nimic și nimeni, nici măcar nepotul său, nu izbutise s-o scoată din spirala amărăciunii, care o împinsese treptat să renunțe la orice activitate, de la creșterea iepurilor la pregătirea dulcețurilor și, până la urmă, la grădinărit.

Tatăl lui Jed era nevoit să se ducă în Creuse, încă de a doua zi, pentru înmormântare și, pe lângă asta, pentru casă și pentru problemele de moștenire; i-ar fi plăcut ca fiul să îl însoțească. Ba, de fapt, chiar ar fi dorit ca el să mai rămână puțin, să se ocupe de toate formalitățile, pentru

că avea în momentul acela multă treabă la agenție. Jed a acceptat pe loc.

A doua zi, tatăl său a trecut să-l ia cu Mercedesul. Spre orele unsprezece, au intrat pe autostrada A20, una dintre cele mai frumoase din Franța, care străbate cele mai armonioase peisaje rurale; văzduhul era limpede și blând, cu un strop de ceață în zare. La ora 15.00 s-au oprit la o benzinărie, cu puțin înainte de La Souterraine; la cererea tatălui său, în timp ce acesta făcea plinul, Jed a cumpărat o hartă rutieră Michelin a departamentelor Creuse și Haute-Vienne. Atunci când și-a despăturit harta, la doi pași de sendvișurile din miez de pâine învelite în celofan, a cunoscut cea de-a doua sa mare revelație estetică. Harta era sublimă; întors pe dos, a început să tremure în fața raftului. Niciodată nu contemplase un obiect atât de minunat, atât de încărcat de emoții și de semnificații precum această hartă Michelin, la scara 1/150 000, a regiunii Creuse – Haute-Vienne. Esența modernității, a percepției științifice și tehnice a lumii, se găsea acolo laolaltă cu esența vieții animale. Desenul era complex și frumos, de o limpezime absolută, și nu folosea decât o gamă restrânsă de culori. În fiecare cătun, în fiecare dintre satele reprezentate, în funcție de importanța lor, se simțea palpitația, chemarea a zeci de vieți omenești, a zeci sau sute de suflete, unele hărăzite damnării, celelalte – vieții veșnice.

Trupul bunicii sale se odihnea deja într-un sicriu de stejar. Era îmbrăcată cu o rochie întunecată, avea ochii închiși și mâinile împreunate; funcționarii de la pompe funebre nu-i mai

așteptau decât pe ei ca să închidă capacul. I-au lăsat singuri în cameră, preț de câteva zeci de minute. „Îi e mai bine așa...", spuse tatăl său după un răgaz de tăcere. Probabil că da, se gândi Jed. „Știi, credea în Dumnezeu", adăugă tatăl lui, sfios.

A doua zi, în timpul slujbei de înmormântare, la care participa întregul sat, și apoi în fața bisericii, când au primit condoleanțele, Jed și-a spus că el și tatăl său erau cât se poate de bine adaptați unor astfel de împrejurări. Palizi și osteniți, îmbrăcați amândoi în costume închise la culoare, exprimau cu dezinvoltură gravitatea și tristețea resemnată cuvenite evenimentului; ba chiar apreciau, fără să o poată împărtăși, nota de speranță discretă comunicată de preot, bătrân și el, *hârsit* cu înmormântările, care probabil erau, ținând seama de vârsta populației, principala sa activitate.

Întorcându-se către casă, unde se făcea pomenirea, Jed își dădu seama că era prima oară când asista la o înmormântare serioasă, *în stil vechi*, o înmormântare care nu se străduia să ascundă realitatea decesului. La Paris asistase în mai multe rânduri la incinerări; ultima fusese cea a unui coleg de facultate, care se prăpădise într-un accident de aviație, în timpul vacanței la Lombok; a fost șocat că unii dintre cei de față nici măcar nu își închiseseră telefoanele mobile în timpul incinerării.

Tatăl său plecă imediat, avea o întâlnire profesională a doua zi dimineață, la Paris. Jed ieși în grădină. Soarele asfințea, luminile din spate ale Mercedesului se îndepărtau spre drumul național, iar el se gândi din nou la Geneviève. Fuseseră amanți preț de câțiva ani, pe vremea când era

student la Beaux-Arts; de fapt, cu ea își și pierduse virginitatea. Geneviève era malgașă și îi vorbise despre ciudatele obiceiuri de deshumare care se practicau în țara ei. La o săptămână după deces, cadavrul era dezgropat, se dădeau la o parte pânzeturile în care era învelit și apoi, în prezența lui, familia lua masa în sufragerie; ulterior, era din nou îngropat. O luau de la capăt după o lună, apoi după trei, nu-și mai amintea precis, dar avea impresia că, în total, erau cel puțin șapte deshumări succesive, ultima având loc la un an după deces, după care defunctul era considerat definitiv mort și având deschisă calea spre viața veșnică. Acest dispozitiv de acceptare a morții, a realității fizice a cadavrului, era diametral opus sensibilității occidentale moderne, își spuse Jed, și vreme de o clipă regretă că o lăsase pe Geneviève să iasă din viața lui. Era gingașă și liniștită; pe vremea aceea, el era victima unor migrene oftalmice groaznice, iar ea era în stare să stea ceasuri în șir, fără să se plictisească, la căpătâiul lui, pregătindu-i masa, aducându-i apă și medicamente. Avea și un temperament mai degrabă *cald*, iar despre sex ea îl învățase totul. Lui Jed îi plăceau desenele ei, care aveau ceva de graffiti, dar care se distingeau prin caracterul copilăresc și vesel al personajelor, printr-un soi de rotunjire a scriiturii, precum și prin paleta folosită – mult roșu de cadmiu, galben indian, sienă naturală sau arsă.

Ca să-și finanțeze studiile, Geneviève își *comercializa nurii*, cum se spunea pe vremuri; Jed considera că expresia asta demodată era mai potrivită decât termenul anglo-saxon de *escort*. Cerea 250 de euro pe oră, cu un supliment de o sută de euro pentru un anal. Nu avea nimic

de obiectat împotriva acestei activități și chiar l-a propus să-i facă niște fotografii erotice ca să îmbunătățească galeria site-ului ei. Pe cât de geloși sunt bărbații, uneori cumplit de geloși, pe *ex*-ul amantelor lor, cu cât se întreabă mai îngoașați, ani la rând, și în anumite cazuri până la moarte, dacă nu le era *mai bine* cu celălalt, dacă celălalt nu le *satisfăcea mai tare*, pe atât de ușor acceptă, fără să clipească, orice ar fi făcut pe vremuri femeia lor în cadrul unei activități de prostituție. De îndată ce se încheie o tranzacție financiară, orice activitate sexuală este scuzată, percepută ca inofensivă și sanctificată, într-un anume sens, de către anticul blestem al muncii. În anumite luni, câștiga între cinci și zece mii de euro, fără să presteze mai mult de câteva ceasuri pe săptămână. Îl făcea și pe el beneficiar al acestor câștiguri, îndemnându-l să nu „facă gălăgie", și în mai multe rânduri și-au petrecut vacanțele de iarnă, integral plătite de ea, în insula Mauritius sau în Maldive. Era atât de firească, de voioasă, încât nu s-a simțit nicicând stânjenit, nu a avut niciodată senzația, oricât de măruntă, că ar fi un *pește*.

În schimb, a fost cuprins de o mâhnire adâncă atunci când l-a anunțat că avea să se mărite cu unul dintre clienții ei fideli – un avocat comercial de treizeci și cinci de ani –, a cărui viață semăna – dacă e să ne luăm după ce i-a spus lui Jed – până în cel mai mic detaliu cu viața avocaților comerciali descriși în thrillerele, în general americane, despre avocați comerciali. Era convins că se va ține de cuvânt și că îi va rămâne devotată soțului ei, așa încât, când a ieșit pentru ultima oară pe ușa apartamentului său, a știut cu siguranță că nu avea s-o mai

revadă vreodată. Se scurseseră cincisprezece ani de-atunci; după toate aparențele, soțul ei se simțea împlinit, iar ea era o mămică fericită; copiii ei erau, știa asta cu siguranță, deși nu îi văzuse vreodată, politicoși și bine-crescuți și aveau rezultate excelente la școală. Oare câștigurile soțului ei, avocatul comercial, să fi fost acum mai mari decât cele pe care le avea Jed ca artist? Era o întrebare dificilă, însă rămânea, poate, singura întrebare care se cuvenea pusă. „Tu ai vocație de artist, chiar îți dorești asta...", i-a spus ea la ultima lor întâlnire. „Ești micuț, drăguț și delicat, dar vrei să faci ceva, ai o ambiție uriașă, ți-am citit asta în priviri din prima clipă. Eu nu fac asta... (arătă cu un gest evaziv și circular desenele în cărbune agățate pe perete) decât ca să mă distrez."

Jed păstrase câteva dintre desenele lui Geneviève și continua să le găsească cu adevărat valoroase. Poate că arta așa trebuie să fie, își spunea el uneori, o activitate nevinovată și veselă, aproape animalică, existau câteva păreri în acest sens, „prost ca un pictor", „pictează așa cum păsările cântă" și așa mai departe, poate că arta chiar va ajunge în acest stadiu după ce omul va fi depășit problema morții și poate că deja a mai fost așa, în anumite perioade, la Fra Angelico de pildă, atât de apropiată de paradis, atât de copleșită de ideea că trecerea lui lumească nu era decât o pregătire temporară, cețoasă, a vieții veșnice lângă Domnul său, Iisus Hristos. *De-acum sunt alături de voi, în fiece zi, până la sfârșitul lumii.*

A doua zi după înmormântare, a primit vizita notarului. Nu vorbise cu tatăl său despre asta, și-a dat seama că nici nu abordaseră subiectul – cu toate că era principalul motiv al rămânerii

lui acolo –, dar i s-a părut imediat evident că nici nu se punea problema să vândă casa, nici măcar n-a simțit nevoia să-i telefoneze tatălui său ca să lămurească chestiunea. Se simțea bine în casa aia, s-a simțit bine din prima clipă, era un loc unde se putea trăi. Îi plăcea alăturarea stângace dintre partea renovată, cu pereții vopsiți într-o substanță izolantă de culoare albă, și partea veche, cu ziduri făcute din pietre îmbinate neuniform. Îi plăcea ușa batantă, imposibil de închis cu adevărat, care dădea în drumul spre Guéret, și soba uriașă din bucătărie, care putea fi alimentată cu lemne sau cărbune sau, probabil, cu orice alt fel de combustibil. În această casă se simțea ispitit să creadă în lucruri precum dragostea, dragostea reciprocă a cuplului ce radiază căldură spre pereți, o căldură blândă care se transmite viitorilor locatari, aducându-le pacea în suflet. La fel de bine ar fi putut să creadă în năluci sau în orice altceva.

Oricum, notarul nu era deloc pornit să-l încurajeze într-un proiect de vânzare; cu doi-trei ani în urmă ar fi reacționat altfel, a mărturisit el. Pe-atunci, *traderii* englezi, tânăr-bătrânii *traderi* englezi aflați la pensie, după ce invadaseră zona Dordogne, s-au răspândit în alai spre regiunea Bordeaux și cea a Masivului Central, înaintând cu repeziciune și sprijinindu-se pe pozițiile deja cucerite; năpădiseră și centrul regiunii Limousin, așa că, în scurt timp, era de așteptat să pătrundă și în Creuse, aducând o creștere a prețurilor. Însă căderea bursei londoneze, criza *subprimelor* și prăbușirea valorilor speculative schimbaseră jocurile: departe de-a se mai gândi să-și amenajeze rezidențe de vis, tânăr-bătrânii *traderi* englezi abia dacă mai puteau să-și plătească poliţele pentru casa din Kensington și,

dimpotrivă, aspirau, din ce în ce mai des, să *revândă*, așa că prețurile căzuseră la pământ. Acum – cel puțin acesta era diagnosticul notarului –, s-ar cuveni așteptată sosirea unei noi generații de bogătași, cu o avere mai solidă, întemeiată pe producție industrială; ar putea fi chinezi sau vietnamezi, nu contează, cert este însă că, pe moment, cel mai bine era să stea în expectativă, să întrețină casa și, eventual, să efectueze câteva îmbunătățiri, care să respecte tradiția artizanală a locului. Dimpotrivă, ar fi fost zadarnic să opereze niște amenajări importante, precum o piscină, un jacuzzi sau o conexiune internet de mare viteză; nou-îmbogățiții, după ce vor fi achiziționat casa, preferau întotdeauna să se ocupe ei de chestiile astea, era ferm asupra acestui aspect, experiența lui își spunea cuvântul, avea patruzeci de ani de notariat în spate.

Atunci când tatăl lui a venit să-l ia, la sfârșitul săptămânii următoare, totul era stabilit, afacerile erau clasate și puse în bună rânduială, iar micile dispoziții testamentare privindu-i pe vecini – puse în aplicare. Aveau sentimentul că mama și bunica lor putea *să se odihnească în pace*, cum se spune. Jed se relaxă în scaunul de piele Nappa, în timp ce Mercedesul S-Class intra pe autostradă, cu un tors de satisfacție mecanică. Timp de două ceasuri, au străbătut cu viteză medie un peisaj cu nuanțe tomnatice, vorbeau puțin, dar Jed avea impresia că se stabilise între ei un soi de învoială, un acord privind modul general de abordare a vieții. Atunci când s-au apropiat de răspântia de la Melun-Centre, și-a dat seama că a trăit, vreme de o săptămână, o paranteză pașnică.

III

S-a spus adesea că opera lui Jed Martin este rodul unei reflecții reci, detașate, asupra lumii, iar unii au făcut din el un soi de moștenitor al marilor artiști conceptuali din secolul trecut. Cu toate acestea, de îndată ce s-a întors la Paris, a cumpărat, într-o stare de agitație nervoasă, toate hărțile Michelin pe care le-a găsit, peste o sută cincizeci. Curând, și-a dat seama că cele mai interesante făceau parte din seria „Michelin Regiuni", care acoperea o mare parte din Europa, și mai ales „Michelin Departamente", limitată la spațiul Franței. Renunțând la fotografia argentică, pe care până atunci o practicase în mod exclusiv, a achiziționat un aparat digital Betterlight 6000-HS, care îngăduia capturarea unor fișiere de 48 de biți RGB, la o rezoluție de 6 000 × 8 000 de pixeli.

Timp de aproape șase luni n-a prea ieșit din casă, cu excepția plimbărilor cotidiene care-i duceau pașii până la hipermarketul Casino de pe Boulevard Vincent-Auriol. Contactele sale cu ceilalți studenți de la Beaux-Arts, oricum puțin numeroase pe vremea școlarității, s-au rărit până la a dispărea cu totul, așa încât a fost surprins să primească, la începutul lunii martie, un e-mail care îi propunea să ia parte la o expoziție colectivă, *Să fim politicoși*, care urma să fie organizată în

luna mai de către fundația întreprinderii Ricard. Cu toate astea, a acceptat, răspunzând la e-mail, fără să-și dea seama cu adevărat că tocmai detașarea lui fățișă era cea care îi crease în jur un halou de mister și că mulți dintre foștii săi condiscipoli voiau să știe *ce-a ajuns*.

În dimineața vernisajului, a realizat că nu rostise nici măcar o vorbă de aproape o lună, cu excepția acelui „Nu" pe care îl repeta zilnic casierei (arareori aceeași, e drept), când îl întreba dacă are card Club Casino; la ora stabilită, s-a îndreptat spre Rue Boissy-d'Anglas. Erau poate o sută de persoane, mă rog, niciodată nu știuse să evalueze chestiile de genul ăsta, oricum erau câteva zeci de invitați, și la început a fost cuprins de neliniște, constatând că nu îl recunoștea pe nici unul. Pentru o clipă, s-a temut că a greșit ziua sau expoziția, dar fotografia lui era acolo, atârnată pe un perete din spate, iluminat cum se cuvine. După ce și-a luat un pahar de whisky, a ocolit de mai multe ori sala, pe o traiectorie elipsoidală, prefăcându-se că e mai mult sau mai puțin gânditor, deși mintea lui nu izbutea să formuleze absolut nici un gând, cu excepția surprizei de a constata că imaginea foștilor săi colegi îi dispăruse complet din memorie, că fusese radical șterasă; până într-atât încât stăteai să te-ntrebi dacă Jed chiar aparținea speciei umane. Măcar pe Geneviève ar fi recunoscut-o, da, era sigur că și-ar fi recunoscut fosta amantă, era o certitudine de care se putea agăța.

Isprăvind cel de-al treilea tur de sală, Jed remarcă o tânără care-i privea fotografia cu multă atenție. Era și greu s-o treci cu vederea: nu doar

că părea, de departe, cea mai frumoasă femeie din seara aceea, dar era, probabil, și cea mai frumoasă femeie pe care o văzuse vreodată. Cu un ten foarte deschis, aproape translucid, cu părul blond platinat și cu pometii proeminenți, femeia corespundea perfect imaginii de frumusețe slavă, așa cum fusese ea popularizată de agențiile de modelling și de reviste, după prăbușirea U.R.S.S.-ului.

La următorul tur, dispăruse; a zărit-o din nou, pe la jumătatea celui de-al șaselea circuit, surâzând, cu un pahar de șampanie în mână, în mijlocul unui mic grup. Bărbații o sorbeau din ochi, cu o lăcomie pe care nici măcar nu încercau s-o ascundă; unuia dintre ei îi căzuse pe jumătate falca.

Atunci când a trecut iar prin fața fotografiei sale, ea se afla din nou acolo, de data asta singură. Ezită preț de o clipă, apoi se dezmetici și se propăpi și el în fața imaginilor, contemplându-le cu un clătinat din cap.

Ea se întoarse spre el, îl privi gânditor câteva clipe și îl întrebă:

— Dumneavoastră sunteți autorul?

— Da.

Îl privi din nou, cu atenție sporită, vreme de cel puțin cinci secunde, și apoi zise:

— Mi se pare foarte frumoasă.

Spusese asta cu simplitate, cu calm, dar păruse foarte convinsă. Fără să fie în stare să dea un răspuns potrivit, Jed își întoarse privirea spre imagine. Trebuia să admită că, într-adevăr, era foarte mândru de el. În vederea expoziției, alesese o parte a hărții Michelin reprezentând regiunea Creuse, unde apărea și satul bunicii sale. Folosise o axă de fotografiat foarte înclinată, la treizeci de grade față de orizontală,

reglând bascula la maximum, astfel încât să obțină o foarte mare profunzime de câmp. Apoi introdusese *blur*-ul de distanță și efectul de albăstriu la orizont, folosind câteva filtre din Photoshop. În prim-plan se aflau iazul din Breuil și satul Châtelus-le-Marcheix. În depărtare, drumurile care șerpuiau în pădure, printre satele Saint-Goussaud, Laurière și Jabreilles-les-Bordes, apăreau ca un teritoriu de vis, feeric și inviolabil. Pe fundal și în stânga imaginii, ieșind parcă dintr-o perdea de ceață, se zărea încă destul de limpede fâșia albă și roșie a autostrăzii A20.

— Fotografiați adesea hărți rutiere?

— Da... da, destul de des.

— Numai Michelin?

— Da.

Chibzui câteva clipe și apoi îl întrebă:

— Ați făcut multe fotografii de felul ăsta?

— Ceva mai mult de opt sute.

De data asta îl privi fix, vădit tulburată, după care continuă:

— Trebuie să vorbim. Trebuie să ne vedem ca să vorbim. Poate că o să fiți surprins, dar... lucrez pentru Michelin.

Scoase dintr-o minusculă geantă Prada o carte de vizită, la care el se holbă prosteşte, înainte s-o bage în buzunar: Olga Șeremoiova, serviciul de comunicare, Michelin France.

A sunat-o a doua zi dimineață; Olga i-a propus să ia cina împreună, chiar în seara respectivă.

— Nu prea cinez..., obiectă el. Mă rog, vreau să spun că nu prea cinez la restaurant. Ba chiar cred că nu știu nici un restaurant în Paris.

— Eu știu o groază, îi răspunse ea hotărât. Aș putea chiar spune că... asta e meseria mea.

S-au întâlnit la *Chez Anthony et Georges*, un minuscul restaurant cu vreo zece mese aflat pe Rue d'Arras. Tot ce se găsea în sală, de la veselă la mobilier, fusese cumpărat de prin târgurile de vechituri și constituia un amestec cochet și pestriț de mobile copiate după cele din secolul XVIII francez, de bibelouri Art Nouveau, de farfurii și porțelanuri englezești. Toate mesele erau ocupate de turiști, mai ales americani și chinezi, dar mai era și un grup de ruși. Georges, un tip slab, chel și ușor neliniștitor, care avea un look de fost pederast cu țoale de piele, a întâmpinat-o pe Olga ca pe-o persoană de-a casei. Anthony, cel de la bucătărie, era *bear*[1], dar fără stridențe – probabil că era precaut, însă meniul lui trăda o adevărată obsesie pentru *foie gras*. Jed i-a catalogat drept pederaști semi-moderni, preocupați să evite excesele și gustul îndoielnic asociate în mod tradițional cu comunitatea lor; totuși, mai scăpau uneori frâiele, așa încât, la sosirea Olgăi, Georges a întrebat-o: „Îți iau haina, scumpo?", insistând pe acest *scumpo* cu un ton gen Michou[2]. Olga purta o haină de blană, opțiune ciudată pentru acest anotimp, dar pe dedesubt Jed a descoperit că avea o fustă foarte scurtă și un top dintr-o fâșie de satin alb, decorat cu cristale Swarovski; era de-a dreptul încântătoare.

1. Grup gay constituit din indivizi păroși și corpolenți, care doresc să încarneze ideea de masculinitate exacerbată.
2. Michel Georges Alfred Catty, supranumit Michou, este directorul cabaretului parizian cu același nume; îmbrăcat extravagant și adesea kitsch, purtând ochelari albaștri și părul decolorat, nu și-a ascuns niciodată homosexualitatea.

— Ce mai faci, dulceață? Anthony, cu un șorț de bucătărie peste coapse, se legăna în dreptul mesei lor. Îți place puiul cu creveți? Am primit creveți din Limousin, sublimi, absolut sublimi. Bună ziua, domnule, a adăugat el spre Jed.

— Cum vi se pare? îl întrebă Olga pe Jed, după ce Anthony se îndepărtă.

— Eu... da. E tipic. Mă rog, ai senzația că-i tipic, dar nu prea știi pentru ce e tipic. Figurează în ghid? i s-a părut că asta era întrebarea ce se cuvenea pusă.

— Nu încă. O să-i adăugăm în ediția de la anul. Au avut parte de-un articol în *Condé Nast Traveller* și în *Elle*, ediția chineză.

Deși lucra acum în birourile pariziene ale companiei Michelin, Olga era de fapt detașată de la holdingul *Compagnie Financière Michelin*, cu sediul în Elveția. Încercând o diversificare cât se poate de logică, firma cumpărase niște participații importante în rețelele *Relais et Châteaux* și, mai ales, *French Touch*, a căror influență crescuse puternic în ultimii ani – păstrându-și, în același timp, din rațiuni deontologice, o independență riguroasă în privința redactării diverselor ghiduri. Firma realizase rapid că francezii, în ansamblu, nu își prea mai puteau permite vacanțe în Franța și, în orice caz, nu în hotelurile propuse de aceste rețele. Un chestionar distribuit cu un an înainte prin *French Touch* arătase că 75% din clientelă era repartizată între trei țări: China, India și Rusia, procentajul ridicându-se la 90% când era vorba despre „Locuințe de excepție", cele mai prestigioase din ofertă. Olga fusese angajată ca să

redirecționeze comunicarea, astfel încât aceasta să fie adaptată noilor clienți.

Mecenatul în domeniul artei contemporane nu prea făcea parte din tradiția Michelin, a continuat ea. Multinaționala, cu sediul la Clermont-Ferrand încă de la origini, în al cărei comitet director figurase aproape întotdeauna un descendent al întemeietorilor, avea reputația că este o întreprindere mai degrabă conservatoare, chiar paternalistă. Proiectul de deschidere la Paris a unui spațiu Michelin de artă contemporană nu avea prea multe șanse să fie aprobat de instanțele din conducere, deși, era sigură de asta, s-ar fi tradus printr-o creștere semnificativă a imaginii companiei în Rusia și China, la nivelul gamei.

— Vă plictisesc? se opri ea brusc. Îmi pare rău, nu vorbesc decât despre business, iar dumneavoastră sunteți artist...

— Deloc, răspunse Jed cu sinceritate. Câtuși de puțin, sunt fascinat. Poftim, nici nu m-am atins de *foie gras*...

Era într-adevăr fascinat, însă mai degrabă de ochii ei, de mișcarea buzelor ei când vorbea – avea un ruj de buze roz deschis, ușor sidefat, care i se potrivea de minune cu ochii.

Se priviră atunci, fără să deschidă gura, timp de câteva clipe, iar Jed căpătă certitudinea că privirea pe care o cufundase într-a lui exprima, neîndoielnic, *dorință*. Văzându-i expresia, ea își dădu seama de îndată că el știa acest lucru.

— Pe scurt..., reluă Olga, ușor stânjenită, pe scurt, e o șansă nesperată pentru mine să dau peste un artist care își alege ca subiect al operelor sale hărțile Michelin.

— Să știți, hărțile astea chiar mi se par frumoase.

— Se vede. Se simte din fotografiile dumneavoastră.

Din acea clipă, era cum nu se poate mai simplu s-o poftească la el ca să-i arate alte clișee. Cu toate astea, când taxiul a intrat pe Avenue des Gobelins, s-a simțit cuprins de jenă.

— Mă tem că e cam dezordine la mine..., spuse el.

Evident, a răspuns că nu-i nici o problemă, dar pe când urcau scările, neliniștea lui Jed a sporit, iar când a deschis ușa, i-a aruncat o privire scurtă: părea ușor descumpănită. *Cam dezordine* era într-adevăr un eufemism. De jur împrejurul blatului sprijinit pe capre pe care își instalase aparatul Linhof, toată podeaua era doldora de printuri, uneori unele peste altele, de ordinul miilor. Nu exista decât un singur loc de trecere, amenajat între masă și salteaua așezată direct pe jos. Apartamentul era nu doar vraiște, ci și *murdar*, așternuturile deveniseră aproape pământii și aveau pete organice.

— Da, e un apartament de burlac, spuse Olga din vârful buzelor, apoi înaintă spre mijlocul încăperii și se lăsă pe vine ca să contemple o fotografie, minijupa i se ridică puțin de-a lungul coapselor, picioarele îi erau nespus de lungi și de fine, cum poate cineva să aibă picioare atât de lungi și de subțiri? Niciodată până atunci Jed nu avusese o asemenea erecție, era de-a dreptul dureroasă, îl cuprinse tremuratul, avea impresia că e pe cale să-și piardă cunoștința.

— Eu..., rosti el cu o voce gâjâită, de nerecunoscut. Olga se întoarse și își dădu seama că era ceva serios la mijloc, recunoscu pe dată

privirea orbită, rătăcită a bărbatului care nu-și mai poate stăpâni dorința, se duse repede la el, îl acoperi cu trupul ei voluptuos și îl sărută pe gură.

IV

Era totuși mai bine să meargă la ea. Evident, era cu totul altceva: un apartament încântător cu două camere, pe Rue Guynemer, care dădea spre Jardin du Luxembourg. Olga făcea parte din categoria acelor ruși prietenoși care se străduiesc de-a lungul anilor de formare să admire o anume imagine a Franței – galanteria, gastronomia, literatura și așa mai departe –, ca apoi să fie dezamăgiți constant de faptul că realitatea corespunde atât de puțin așteptărilor. Se crede adesea că rușii au făcut marea revoluție care le-a îngăduit să scape de comunism doar ca să consume produse McDonald's și filme cu Tom Cruise; e oarecum adevărat, dar pentru unii dintre ei, o minoritate, exista și dorința de-a degusta un vin Pouilly-Fuissé sau de-a vizita La Sainte-Chapelle. Prin nivelul de studii și prin cultura sa generală, Olga aparținea acestei minorități. Tatăl ei, biolog la Universitatea din Moscova, era specialist în insecte – un fluture siberian chiar îi purta numele. Nici el, nici familia lui nu profitaseră cu adevărat de pe urma marii fărâmițări produse odată cu prăbușirea Imperiului; dar nici nu alunecaseră în mizerie – universitatea unde preda își menținuse niște resurse decente –, așa încât, după câțiva ani tulburi, se fixaseră într-un statut acceptabil de

clasă de mijloc. Olga, însă, putea să trăiască pe picior mare la Paris, să închirieze două camere pe Rue Guynemer și să poarte haine de firmă doar datorită salariului ei de la Michelin.

După ce au devenit amanți, au intrat destul de repede în rutină. Dimineața, părăseau împreună apartamentul Olgăi. Ea se suia la volanul mașinii Mini Park Lane ca să se ducă la serviciu, pe Avenue de la Grande-Armée, iar el lua metroul ca să ajungă la atelier, pe Boulevard de l'Hôpital. Se întorcea seara, îndeobște cu puțin înaintea ei.

Ieșeau des în oraș. Sosită cu doi ani în urmă la Paris, Olga își crease fără dificultate o rețea de relații sociale foarte consistentă. Activitatea ei profesională o determina să frecventeze presa și media – în general în compartimentele, la drept vorbind, mai puțin *glamour*, ale cronicii turistice și gastronomice. Însă, oricum, o femeie atât de frumoasă ca ea ar fi avut ușile deschise în orice mediu și în oricare cerc. Era chiar uimitor că, în momentul în care l-a cunoscut pe Jed, nu avea nici un amant oficial; și mai surprinzător încă era că pusese ochii pe el. Desigur, era un *băiat frumușel*, însă genul scund și subțiratic, care în general nu prea avea căutare printre femei – de câțiva ani, revenise în forță imaginea masculului feroce *strașnic la pat*, ceea ce, ca să fim cinstiți, era mai mult decât un capriciu al modei, era o întoarcere la *principiile* naturii, ale atracției sexuale în ce are ea mai elementar și mai brutal; tot așa, epoca manechinelor anorexice se încheiase, iar femeile excesiv de planturoase nu mai prezentau interes decât pentru câțiva africani și câțiva perverși; în toate domeniile, începutul celui de-al treilea mileniu revenea, după diverse oscilații a căror

amploare nu a fost de altfel niciodată prea mare, la venerarea unui model simplu, verificat: în cazul femeilor – frumusețea exprimată prin plenitudine, în cel al bărbaților – prin forța fizică. Așa că o asemenea situație nu avea cum să-l avantajeze pe Jed. Nici cariera sa artistică nu avea ceva impresionant – dacă e să fim exacți, nici măcar nu era artist, nu expusese niciodată, nu avusese parte de vreun articol care să-i evoce munca sau să-i explice importanța pentru lume, la vremea aceea era aproape complet necunoscut. Da, alegerea Olgăi era uimitoare, iar Jed ar fi fost cu siguranță uimit dacă natura sa i-ar fi îngăduit să se mire de astfel de lucruri sau măcar să le bage în seamă.

Oricum, în doar câteva săptămâni, a fost invitat la mai multe vernisaje, avanpremiere și cocteiluri literare decât fusese poftit de-a lungul întregii sale perioade de studii la Beaux-Arts. A deprins iute comportamentul adecvat. Nu era musai să fii strălucitor, ba chiar adesea cel mai bine era să taci mâlc, însă obligatoriu trebuia să-ți asculți interlocutorul, să-l asculți cu gravitate și empatie, înnădind uneori conversația cu un: „Chiar așa?", menit să sublinieze interesul și uimirea, sau cu un „Desigur...", vibrat de o aprobare plină de înțelegere. În plus, lui Jed statura mică îi înlesnea adoptarea unei poziții de supunere, în general apreciată de actorii culturali – ca, de altfel, de către toată lumea. Era o cale ușoară de acces, probabil o cale ca oricare alta, iar neutralitatea politicoasă a lui Jed și faptul că păstra tăcerea asupra operelor sale îl slujeau din plin, dând impresia, în fond întemeiată, că era un artist serios, un artist care *chiar muncea*. Plutind printre ceilalți într-o nepăsare amabilă, Jed adopta, fără s-o

știe, atitudinea *groove* pe care se clădise, la vremea sa, succesul lui Andy Warhol, adăugându-i însă o nuanță de sobrietate – care era imediat interpretată ca o sobrietate implicată, o sobrietate *cetățenească* – devenită indispensabilă cincizeci de ani mai târziu. Într-o seară de noiembrie, cu ocazia decernării unui premiu literar oarecare, a fost chiar prezentat celebrului Frédéric Beigbeder, aflat atunci pe culmile gloriei sale mediatice. Scriitorul și publicistul, după ce s-a lungit cu pupăturile trimise Olgăi (într-o manieră demonstrativă însă, atât de teatrală încât devenise inocentă, prin indicarea prea fățișă a *intenției ludice*), a întors spre Jed o privire intrigată, iar apoi a fost acaparat de o actriță porno celebră, care tocmai publicase o carte de convorbiri cu un călugăr tibetan. Dând din cap ritmic la cuvintele fostei parașute, Beigbeder arunca priviri piezișe spre Jed, somându-l parcă să nu dispară în mulțime, o mulțime din ce în ce mai densă pe măsură ce dispăreau fursecurile. Foarte slăbit, autorul volumului *Au secours pardon* arbora o barbă rară, cu intenția evidentă de-a semăna cu un erou de roman rusesc. Până la urmă, fătuca a fost luată în primire de către un tip înalt și cam fleșcăit, semi-gras, cu părul semi-lung, cu privire semi-inteligentă semi-tâmpă, care exercita, pare-se, niște responsabilități editoriale la Grasset, așa încât Beigbeder a izbutit să scape. Olga se afla la doar câțiva pași și era înconjurată de roiul obișnuit de adoratori masculini.

— Deci dumneavoastră sunteți! îi spuse el în cele din urmă lui Jed, privindu-l țintă în ochi, cu o intensitate neliniștitoare – acum chiar semăna cu un erou de roman rus, de genul „Razumihin, fost student", puteai să juri că-i

așa, deși strălucirea din privirile lui se datora probabil mai mult cocainei decât ardorii religioase, dar oricum nu-i nici o diferență, își zise Jed. Deci dumneavoastră ați pus mâna pe ea?! insistă Beigbeder cu intensitate sporită.

Neștiind ce să-i răspundă, Jed rămase tăcut.

— Știți că sunteți împreună cu una dintre cele mai frumoase cinci femei din Paris?

Tonul său redevenise serios, profesionist, le cunoștea în mod limpede pe celelalte patru. Nici acum Jed nu a știut ce să răspundă. Ce să răspunzi, de fapt, întrebărilor oamenilor?

Beigbeder oftă, părând dintr-odată lehămetit, iar Jed își spuse că discuția va înceta să fie apăsătoare și că va avea prilejul, ca de obicei, să asculte și să aprobe implicit teoriile și anecdotele desfășurate de interlocutor; dar n-a fost așa. Beigbeder era curios, voia să știe mai multe despre el, chestie care, în sine, era deja excepțională, Frédéric fiind una dintre personalitățile cele mai curtate din întreg Parisul; mulți dintre cei prezenți erau uimiți și încercau să tragă concluzii, întorcând privirile spre ei. La început, Jed s-a fofilat zicând că se ocupă de fotografie, dar Beigbeder a vrut detalii: ce *gen* de fotografie? Răspunsul îl lăsă perplex: cunoștea fotografi de publicitate, fotografi de modă și chiar câțiva fotografi de război (deși pe aceștia din urmă îi întâlnise mai degrabă făcând pe paparazzii, activitate pe care o exercitau oarecum pe furiș, pentru că, în general, în cadrul *profesiei* lor era considerat mai puțin nobil să pozezi sânii Pamelei Anderson decât rămășițele risipite în toate părțile ale vreunui kamikaze libanez, deși obiectivele folosite sunt îndeobște aceleași, iar exigențele tehnice aproape similare – e greu să împiedici tremurul mâinii în momentul declanșării,

iar deschiderile maxime au nevoie de o luminozitate puternică, astea-s problemele de care te izbești când e vorba de teleobiective foarte puternice), însă nu întâlnise tipi care să fotografieze hărți rutiere, nu, asta era o noutate. Ușor încurcat, Jed spuse în cele din urmă că da, într-un anume sens, era *artist*.

— Ha-ha-haaa...! izbucni scriitorul într-un hohot de râs exagerat, făcând vreo zece persoane, printre care și Olga, să se întoarcă. Da, sigur, trebuie să fii *artist*! Literatura, ca proiect, e complet terminată! În zilele noastre, ca să te culci cu cele mai frumoase femei, trebuie să fii *artist*! Vreau și eu să devin *ar-tist*!

În mod uimitor, își deschise larg brațele și intonă cu putere și aproape corect acest cuplet din *Blues du businessman*[1]:

Aș fi vrut să fiu artiiiiist,
Lumea s-o reconstruiesc,
Și să trec drept anarhist,
Dar ca milionarii să trăiesc!...

Paharul cu vodcă îi tremura între degete. Jumătate din sală se întorsese spre ei. Își coborî brațele, adăugă cu o voce rătăcită: „Versuri de Luc Plamondon, muzică de Michel Berger" și izbucni în plâns.

„Ai avut probleme cu Frédéric?", îl întrebă Olga pe când se întorceau în plimbare, de-a lungul bulevardului Saint-Germain. „Nu...", răspunse Jed încurcat. Printre lecturile sale de

1. *Bluesul businessmanului* – piesă interpretată de Céline Dion.

adolescență figuraseră și niște romane realiste din secolul XIX francez, în care personajele unor tineri ambițioși *reușeau în viață grație femeilor*; era uimit să se regăsească într-o situație similară și, la drept vorbind, cam uitase aceste romane realiste din secolul XIX francez, fiindcă de câțiva ani încoace nu mai izbutea să citească decât Agatha Christie, și ca să fim exacți, dintre romanele Agathei Christie, doar pe cele care îl puneau în scenă pe Hercule Poirot, ceea ce nu era nicidecum de natură să-l ajute în actualele împrejurări.

Era în sfârșit *lansat*; Olga îl convinsese fără bătaie de cap pe directorul ei să-i organizeze lui Jed prima expoziție, într-un local al firmei de pe Avenue de Breteuil. A vizitat locația, vastă, însă destul de tristă, cu zidurile și planșeul din beton cenușiu; acest deznodământ i s-a părut mai degrabă un lucru bun. Nu a sugerat nici o modificare, solicitând doar instalarea, la intrare, a unui mare panou suplimentar. În schimb, a dat instrucțiuni foarte precise în privința eclerajului și a trecut pe-acolo săptămână de săptămână ca să verifice dacă erau urmate întocmai.

Data vernisajului fusese fixată pe 28 ianuarie, cu schepsis – pentru că lăsa criticilor timp să se întoarcă din vacanța de iarnă și să-și facă planificările. Bugetul alocat tratației era cât se poate de onorabil. Cea dintâi mare surpriză a lui Jed a fost atașatul de presă; plin de prejudecăți cum era, își închipuise mereu că atașații de presă erau niște adevărate *care de luptă*, așa că a fost descumpănit când s-a trezit în prezența unei chestii mici și amărâte, slabă și aproape cocoșată, nefericit numită Marylin, baștca nevrozată, după toate aparențele – de-a

lungul întregii lor prime întâlniri, și-a tot răsucit părul lung și negru cu anxietate, făcând încet-încet niște noduri de nedesfăcut și apoi smulgându-și scurt câte o șuviță. Îi curgea nasul fără întrerupere, așa că, în geanta ei uriașă, cât o paporniță, căra vreo cincisprezece cutii de șervețele, adică doza zilnică. S-au întâlnit în biroul Olgăi și părea stânjenitor să vezi, stând una lângă alta, ființa aceea impunătoare, cu forme nespus de atătătoare, și crâmpeiul ăla de femeie, cu vaginul neexplorat; preț de o clipă, Jed chiar s-a întrebat dacă Olga nu o alesese tocmai pentru cât era de urâtă, ca să evite orice formă de concurență feminină în preajma lui. Nu, cu siguranță nu, era prea conștientă de propria ei frumusețe, dar și prea obiectivă ca să se simtă într-o situație de competiție sau de concurență câtă vreme supremația nu îi era serios amenințată – iar asta nu se petrecuse niciodată în viața sa reală, chiar dacă i se întâmplase să invidieze, trecător, pometii lui Kate Moss sau fundul lui Naomi Campbell, cu prilejul unei defilări de modă redifuzate pe M6. Olga o alesese pe Marylin pentru că aceasta avea reputația unei excelente atașate de presă, cea mai bună probabil în domeniul artei contemporane – cel puțin pe piața franceză.

— Sunt foarte bucuroasă că lucrez la acest proiect..., anunță Marylin cu o voce smiorcăită. Nespus de bucuroasă.

Olga se chircea ca să poată ajunge la aceeași înălțime cu ea și se simțea cumplit de jenată, așa că până la urmă le-a indicat o mică sală de ședințe lipită de biroul ei.

— Vă las să lucrați..., spuse ea, după care dispăru ușurată.

Marylin scoase o agendă de format mare, 21 × 29,7 și două cutii de șervețele, după care continuă:

— La început, am făcut studii de geografie. Apoi am cotit-o spre geografia umană. Acum mă ocup, pur și simplu, doar de partea umană. Mă rog, asta dacă presupunem că avem de-a face cu niște ființe umane..., nuanță ea.

Întâi de toate a vrut să știe dacă avea niște „nume-fetiș" în materie de presă scrisă. Nu era cazul; Jed nu-și amintea să fi cumpărat în viața sa vreun ziar sau vreo revistă. Îi plăcea televiziunea, mai ales dimineața, când putea să butoneze relaxant, trecând de la desene animate la cronici bursiere; uneori, când un subiect îl interesa în mod special, se conecta la internet; presa scrisă i se părea însă un vestigiu bizar, condamnat să dispară curând, și oricum complet lipsit de interes.

— De acord..., comentă Marylin reținută. Prin urmare, bănuiesc că am, cât de cât, mână liberă.

V

Într-adevăr, avea mână liberă, și s-a folosit de asta cât a putut de bine. Când au pătruns în sala de pe Avenue de Breteuil, în seara vernisajului, Olga a fost șocată. „Ce de lume...", a spus ea în cele din urmă, impresionată. „Da, au venit destul de mulți", a confirmat Marylin cu o satisfacție ascunsă, ce părea, în mod ciudat, atinsă de un soi de animozitate. Erau vreo sută de oameni, dar de fapt ea voia să sugereze că nu se putea ști dacă erau persoane importante. Singurul pe care Jed îl cunoștea din vedere era Patrick Forestier, superiorul ierarhic imediat al Olgăi și directorul de comunicare de la Michelin France, un politehnist tipic, care își irosise trei ceasuri ca să se îmbrace *artistic* și care, înainte să se năpustească asupra unuia dintre costumele lui gri obișnuite, purtat fără cravată, și-a trecut în revistă toată garderoba.

Intrarea în sală era obturată de un panou mare, care lăsa, de-o parte și de alta, niște coridoare de doi metri, unde Jed afișase, față în față, o fotografie din satelit a vârfului Guebwiller și o imagine mărită a unei hărți Michelin „Departamente" a aceleiași zone. Contrastul era izbitor: în vreme ce fotografia din satelit nu dezvăluia decât o peltea de zone verzi mai mult sau mai puțin uniforme, întreruptă de vagi pete

albăstrii, harta înfățișa o rețea fascinantă de drumuri locale, de șosele pitorești, de *perspective*, de păduri, de lacuri și de piscuri. Deasupra celor două imagini mărite, cu majuscule negre, trona titlul expoziției: *HARTA ESTE MAI INTERESANTĂ DECÂT TERITORIUL.*

În sala propriu-zisă, Jed atârnase pe niște lungi suporturi mobile vreo treizeci de fotografii mărite – toate împrumutate din hărțile Michelin „Departamente", însă alese dintre zonele geografice cele mai variate, de la cele alpine la litoralul breton sau de la porțiunile de tufăriș din dreptul Canalului Mânecii la câmpurile de grâne din Eure-et-Loir. Însoțită în continuare de Olga și de Jed, Marylin se opri în prag și inspectă mulțimea de ziariști, de personalități și de critici, cu ochiul cu care un animal de pradă privește turma de antilope aflate la adăpat.

— A venit Pépita Bourguignon, zise ea în cele din urmă, cu un rânjet scurt.

— Bourguignon? se interesă Jed.

— Critic de artă la *Le Monde*.

A fost cât pe ce să întrebe prostește: „Care *Le Monde*?", dar și-a amintit că era vorba despre un ziar de seară, așa că s-a hotărât să-și țină gura, cât mai mult cu putință, de-a lungul întregii seri. După ce s-a despărțit de Marylin, a putut să se plimbe liniștit printre propriile fotografii, fără ca nimeni să-și dea seama că el este *artistul* și chiar fără să încerce să tragă cu urechea la comentarii. I se părea că, spre deosebire de alte vernisaje, zarva era mai puțin stridentă; publicul era concentrat, aproape reculeș, mulți priveau exponatele, ceea ce probabil era un semn bun. Patrick Forestier era unul dintre puținii convivi exuberanți: ținea o cupă

de șampanie în mână și se tot învârtea în loc ca să-și sporească auditoriul, felicitându-se zgomotos pentru „încheierea neînțelegerii dintre Michelin și lumea artei".

Trei zile mai târziu, Marylin dădu buzna în sala de ședințe de lângă biroul Olgăi, unde se instalase Jed ca să aștepte reacțiile. Scoase din paporniță o cutie de șervețele și jurnalul *Le Monde* din ziua respectivă.

— Nu l-ați citit? exclamă ea cu ceea ce, în cazul ei, ar fi putut trece drept surescitare. Atunci, e bine c-am venit.

Articolul, semnat de Patrick Kéchichian, ocupa o pagină întreagă, conținea o foarte frumoasă reproducere în culori după fotografia hărții cu regiunea Dordogne – Lot și era ditirambic. Încă din primele rânduri, asimila unghiul de vedere al hărții – sau imaginea din satelit – cu perspectiva lui Dumnezeu. „Cu calmul profund al marilor revoluționari – scria el –, foarte tânărul artist se îndepărtează, chiar în piesa inaugurală prin care ne lasă să pătrundem în lumea lui, de această viziune naturalistă și neopăgână prin care contemporanii noștri se chinuie să afle imaginea Celui Absent. Nu fără o remarcabilă îndrăzneală, el adoptă punctul de vedere al unui Dumnezeu coparticipant, alături de oameni, la (re)construcția lumii." Apoi vorbea, îndelung, despre opere, dezvoltând o surprinzătoare cunoaștere a tehnicii fotografice, după care conchidea: „Între unirea mistică cu universul și teologia rațională, Jed Martin a optat. Cel dintâi, poate, din arta occidentală după marii maeștri ai Renașterii, a preferat, în locul seducțiilor nocturne ale unei Hildegard din Bingen, construcțiile dificile și limpezi ale «boului mut», așa cum

obișnuiau să-i spună lui Toma d'Aquino colegii săi de la Universitatea din Köln. Chiar dacă această alegere este neîndoielnic discutabilă, înălțimea perspectivelor pe care le implică nu este deloc așa. Iată un an artistic care pare să se așeze sub cele mai fericite auspicii."

— Nu-i rău ce zice:.., comentă Jed.

Marylin îl privi cu indignare.

— E extraordinar articolul ăsta! îi răspunse ea cu asprime. Bine, e destul de surprinzător că l-a scris Kéchichian, de obicei nu se ocupă decât de cărți. Și totuși, Pépita Bourguignon a fost acolo... După câteva clipe de perplexitate, a concluzionat, hotărâtă: Mă rog, prefer o pagină întreagă de Kéchichian unei notițe de Bourguignon.

— Și-acum ce-o să urmeze?

— O să curgă. O să plouă cu articole.

Au sărbătorit evenimentul chiar în seara aceea, la restaurantul *Chez Anthony et Georges*.

— Se vorbește mult despre dumneavoastră..., îi strecură Georges în timp ce o ajuta pe Olga să-și dea jos mantoul.

Restaurantele adoră celebritățile, urmăresc cu cea mai mare atenție actualitatea culturală și mondenă, știu că prezența celebrităților în localul lor poate să suscite o reală atracție asupra segmentului de populație îndobitocit-bogată pe care se străduiesc în primul rând s-o aibă drept clientelă; iar celebritățile, în general, adoră restaurantele, se stabilește un fel de simbioză, firească, între restaurante și celebrități. Tânără mini-celebritate, Jed a adoptat acea atitudine de nepăsare modestă care se potrivea cu noul său statut, ceea ce Georges, expert în celebrități intermediare, a salutat cu o privire plină de prețuire. Nu prea era lume în seara aceea la

restaurant, doar un cuplu de coreeni care și-a luat tălpășița destul de repede. Olga a optat pentru un *gaspacho* cu aragula și un homar nu foarte pătruns cu piure de cartofi dulci, Jed pentru o tigaie de scoici Saint-Jacques *abia perpelite* și un sufleu de calcan cu o spumă de pere PasseCrassane. La desert, li s-a alăturat Anthony, cu șorțul la brâu și agitând o sticlă de Armagnac negru Castarède din 1905.

— Din partea casei..., spuse el gâfâind, apoi le umplu paharele.

După Rothenstein și Bowles, Armagnacul din acel an încânta prin amplitudine, noblețe și strălucire. Nota finală de prună și de alcool madeirizat constituia exemplul tipic de rachiu vechi, cu gust remanent, cu o senzație ultimă de piele tăbăcită din alte timpuri. Anthony se cam îngrășase de la ultima lor vizită, era inevitabil să fie așa, secreția de testosteron scade odată cu vârsta, nivelul de materie grasă sporește, se afla în pragul vârstei critice.

Olga adulmecă îndelung, cu deliciu, aburul alcoolului, după care își muie buzele în pahar; se adapta perfect lumii franceze, părea greu de crezut că își petrecuse copilăria într-un bloc din marginea Moscovei.

— Cum se face că noii bucătari, întrebă ea după prima înghițitură, vreau să spun bucătarii despre care se vorbește, sunt aproape toți homosexuali?

— He-heel Anthony se întinse cu voluptate în scaun, plimbându-și privirea cu încântare asupra sălii. Draga mea, aici e marele secret, pentru că homosexualii au *a-do-rat* dintotdeauna bucătăria, încă de la începuturi, însă *nimeni*, dar absolut *ni-meni* n-a spus-o. Au contribuit enorm la asta cele trei stele luate de Frank Pichon.

Faptul că un bucătar transsexual a fost în stare să capete trei stele Michelin a fost un semnal puternic! Trase o duşcă, apoi păru că se cufundă din nou în trecut. Şi e limpede, reluă el teribil de însufleţit, e limpede că declanşatorul, bomba atomică, a fost *outing*[1]-ul lui Jean-Pierre Pernaut!

— Da, cu siguranţă, *outing*-ul lui Jean-Pierre Pernaut a fost odios..., întări Georges fără convingere. Ştii ceva, Tony..., continuă el cu tonalităţi ascuţite şi iritate, de fapt nu societatea refuza să-i accepte pe bucătarii homosexuali, ci homosexualii refuzau să se accepte pe ei înşişi ca bucătari. Uită-te la noi, n-am avut parte de nici un articol în *Tétu*[2], primii care au vorbit despre restaurantul nostru au fost cei de la *Le Parisien*. În mediile gay tradiţionale se consideră că nu e prea *glamour* să faci bucătărie. Pentru ei e o chestie de *popotă*, pe bune, chiar de *popotă*!

Jed avu dintr-odată impresia că animozitatea evidentă a lui Georges avea legătură şi cu pernuţele incipiente ale lui Anthony, cu faptul că el însuşi începuse să regrete un trecut ceţos, cu *ţoale de piele şi lanţuri*, preculinar, şi că, în fine, era mai bine să schimbe subiectul. Aşadar a revenit la *outing*-ul lui Jean-Pierre Pernaut, un subiect cât se poate de gras, el însuşi în calitate de telespectator fusese năucit, iar acel: „Da, e-adevărat, îl iubesc pe David", rostit în direct în faţa camerelor de luat vederi ale postului France 2, avea să rămână, după părerea lui, unul dintre momentele-cheie ale perioadei

1. Dezvăluire a orientării sexuale a unei persoane fără consimţământul acesteia (n.r.).
2. Revistă franceză pentru LGBT (lesbiene, gay, bi- şi transsexuali), al cărei prim număr a apărut în 1995.

2010, toți cei de față au căzut de acord, și Anthony a mai turnat un rând de Armagnac negru.

— Eu mă definesc, înainte de orice, ca telespectator! a trântit Jed într-un elan participativ, care a fost întâmpinat de Olga cu o privire surprinsă.

VI

O lună mai târziu, Marylin intră în birou, cu paporniţa şi mai întesată decât de obicei. După ce îşi şterse nasul în vreo trei rânduri, puse în faţa lui Jed un dosar voluminos, prins cu elastice.

— Reacţiile presei..., preciză ea, văzând că nu reacţionează.

Privi coperţile de carton cu un ochi absent, fără să le deschidă.

— Cum sunt? întrebă el.

— Excelente. Toată lumea a scris.

Încântarea i se oprea însă aici. Cu nasul ei mereu înfundat, mărunţica asta era de fapt o luptătoare, o specialistă în *operaţiuni de comando*: intra în vibraţie atunci când declanşa o mişcare, când obţinea primul articol important; ulterior, când lucrurile începeau să meargă de la sine, cădea din nou în indolenţa ei respingătoare. Vorbea din ce în ce mai slab, aşa că Jed abia a auzit-o adăugând:

— Singura care n-a mişcat un deget a fost Pépita Bourguignon.

— Asta e..., a conchis ea cu tristeţe, mi-a făcut plăcere să lucrăm împreună.

— Gata, nu ne mai vedem?

— Ba da, dacă vă pot fi de folos cu ceva, cu siguranţă. Aveţi numărul meu de mobil.

Plecă, în direcția unui destin nesigur – de fapt, dădea senzația că se va duce să se bage din nou în pat și să-și pregătească un ceai. După ce a ieșit pe ușă, s-a întors pentru o ultimă dată și a precizat cu o voce stinsă:

— Cred că a fost unul dintre cele mai strașnice succese din viața mea.

Criticii fuseseră într-adevăr – Jed și-a dat seama de asta parcurgând dosarul – absolut unanimi în laude. Uneori, în societatea contemporană, se întâmplă – în ciuda îndârjirii cu care ziariștii vânează și reperează modele pe cale de apariție, asta atunci când nu le creează de-a dreptul – ca unele dintre aceste mode să se dezvolte anarhic, sălbatic, prosperând chiar înainte să li se fi dat un nume. În realitate, acest lucru se petrece din ce în ce mai des, de când cu răspândirea masivă a internetului și cu prăbușirea presei scrise. Succesul în creștere, pe întreg teritoriul francez, al cursurilor de gătit; apariția recentă a unor competiții locale, menite să răsplătească noile creații în materie de mezeluri și brânzeturi; dezvoltarea uriașă, inexorabilă, a promenadelor sau chiar *outing*-ul lui Jean-Pierre Pernaut, totul concura la acest fapt sociologic nou: pentru întâia oară în Franța, de la Jean-Jacques Rousseau încoace, spațiul rural redevenise o *tendință*. Societatea franceză a părut că ia cunoștință în mod brutal de acest fapt, prin mijlocirea principalelor sale cotidiene și reviste, în cele câteva săptămâni care au urmat după vernisajul expoziției lui Jed. Iar harta Michelin, un obiect utilitar, prin excelență trecut cu vederea, a devenit, în spațiul acestor câteva săptămâni, vehiculul privilegiat de inițiere în ceea ce ziarul *Libération* avea să numească fără jenă „magia specificului local".

Biroul lui Patrick Forestier, ale cărui ferestre lăsau să se vadă Arcul de Triumf, era modular într-o manieră ingenioasă: mutând câteva elemente, se puteau organiza o conferință, o proiecție, un brunch, totul într-un spațiu de numai șaptezeci de metri pătrați; un cuptor cu microunde permitea încălzirea mâncării; era și loc de dormit. Ca să-l întâmpine pe Jed, Forestier alesese varianta „mic dejun de lucru"; sucul de fructe, produsele de patiserie și cafeaua așteptau pe o măsuță scundă.

Deschise larg brațele ca să-l primească, radiind de fericire.

— Am avut încredere... Nu m-am îndoit o clipă! exclamă el, ceea ce, în opinia Olgăi, care-l instruise pe Jed înainte de întâlnire, era cel puțin exagerat. Acum... va trebui să transformăm eseul. (Își agită brațele, cu mișcări rapide și orizontale, care voiau să imite, Jed a priceput pe dată, niște pase de rugby.) Luați loc... Se așezară pe canapelele din jurul măsuței; Jed își turnă o cafea. *We are a team*[1], adăugă Forestier, fără să fie neapărată nevoie. Vânzările noastre de hărți au crescut cu 17% în cursul lunii trecute, continuă el. Am putea – alții așa ar proceda în locul nostru – să mărim nițel prețurile; nu o s-o facem.

Îi lăsă timpul să aprecieze înțelepciunea care stătuse la baza acestei atitudini comerciale, după care adăugă:

— Cel mai neașteptat este faptul că au apărut și cumpărători pentru vechile hărți Michelin, i-am reperat la licitațiile de pe internet. Până acum câteva săptămâni, hărțile astea vechi le

1. Suntem o echipă (în engl., în orig.) (n.r.).

dădeam la topit..., adăugă el cu un glas funebru. Am îngăduit delapidarea unui patrimoniu căruia nimeni din instituția noastră nu îi bănuia valoarea... până când au venit minunatele dumneavoastră fotografii. Păru că se cufundă într-o meditație deznădăjduită privind acești bani atât de nesăbuit risipiți sau poate asupra distrugerii valorilor la modul general, dar își recăpătă cumpătul. Cât privește... (căută cuvântul potrivit), cât privește *operele* dumneavoastră, trebuie să batem fierul cât e cald!

Se ridică dintr-odată de pe canapea și, preț de o clipă, Jed avu impresia că avea să sară cu picioarele pe măsuță și să se bată cu pumnii în piept, ca Tarzan; clipi din ochi ca să îndepărteze vedenia.

— Am avut o lungă discuție cu domnișoara Șeremoiova, cu care, am impresia că... (Își căută din nou cuvintele, ăsta-i neajunsul cu politehniștii, valorează mai puține parale la angajare decât elevii școlii de administrație, dar au nevoie de mult mai mult timp ca să-și găsească cuvintele; în cele din urmă, și-a dat seama că era pe lângă subiect.) Pe scurt, am ajuns la concluzia că o comercializare directă prin rețelele noastre ar fi lipsită de noimă. N-am dori, cu nici un chip, să dăm impresia că vă lezăm independența artistică. Cred, urmă el, că de obicei comerțul cu opere de artă se face prin intermediul *galeriilor*...

— Nu am nici un galerist.

— Așa mi s-a părut și mie. De aceea, m-am gândit la următoarea schemă. Am putea să ne ocupăm de crearea unui site internet unde să vă prezentați lucrările și unde ați putea să le puneți în vânzare directă. Desigur, site-ul v-ar purta numele, iar Michelin nu ar fi nicidecum

menționat. Cred că ar fi mai bine să supravegheați chiar dumneavoastră realizarea printurilor. În schimb, noi ne-am putea ocupa de logistică și de expediere.

— De acord.

— Perfect, absolut perfect. Acum chiar cred că ne aflăm într-un acord *win-win*[1], se entuziasmă el. Am consemnat chestiile astea într-un proiect de contract, pe care, desigur, vi-l las să-l studiați.

Jed ieși pe un coridor lung, foarte luminos, un perete de sticlă se deschidea în zare spre arcurile din Défense, cerul era colorat într-un splendid albastru iernatic, ce părea aproape artificial, un albastru de ftalocianină, se gândi Jed într-o doară. Mergea încet, șovăitor, de parcă ar fi înaintat prin vată; își dădea seama că intrase într-o nouă etapă a vieții sale. Ușa de la biroul Olgăi era deschisă; ea îi surâse..

— Așa e. A fost exact cum mi-ai zis, rezumă el.

1. Acord de pe urma căruia profită, într-un fel sau altul, toate părțile implicate (n.r.).

VII

Studiile lui Jed fuseseră pur literare și artistice, nu avusese niciodată ocazia să mediteze asupra misterului capitalist prin excelență: acela al *stabilirii prețului*. A optat pentru o hârtie Hahnemühle Canvas Fine Art, care oferea o saturație optimă a culorilor și o foarte bună rezistență în timp. Cu această hârtie, însă, calibrarea culorilor era greu de realizat și foarte instabilă, driverul Epson nu era setat cum ar fi avut nevoie, așa că a hotărât să se limiteze la douăzeci de printuri pe fotogramă. Un print l-ar fi costat, în mare, treizeci de euro, așa că s-a hotărât să le scoată pe site cu două sute de euro.

Când a postat prima fotografie online, un print reprezentând regiunea Hazebrouk, întreaga serie a fost epuizată în mai puțin de trei ceasuri. Desigur, prețul nu era cel corect. Pe bâjbâite, după câteva săptămâni, s-a hotărât la circa două mii de euro pentru un format 40 × 60. De-acum, gata: își cunoștea *prețul de piață*.

Primăvara se instala în regiunea pariziană, iar el se îndrepta fără premeditare spre huzur. În aprilie, au constatat cu uimire că veniturile lui lunare le depășiseră pe cele ale Olgăi. În acel an, punțile lunii mai au fost deosebit de

generoase: 1 mai pica într-o joi, tot așa și 8 mai – apoi urma, ca de obicei, Înălțarea, și totul se încheia cu weekendul prelungit al Rusaliilor. Noul catalog *French Touch* tocmai ieșise pe piață. Olga îi supraveghease redactarea, corectând uneori textele propuse de hotelieri, alegând, mai ales, fotografiile și dându-le la refăcut, dacă cele propuse nu i se păreau îndeajuns de seducătoare.

Se lăsa seara asupra grădinii Luxembourg, se instalaseră pe balcon, iar temperatura era blândă; ultimele strigăte ale copiilor se stingeau în depărtare, în curând aveau să se închidă porțile pe timpul nopții. Din tot ce însemna Franța, Olga nu cunoștea decât Parisul, își spuse Jed frunzărind ghidul *French Touch*; iar el însuși, dacă e să fim exacți, cam tot atât. Prin prisma acelei lucrări, Franța apărea ca o țară miraculoasă, ca un mozaic de locații superbe, vrâstat de castele și de *conace*, de o stupefiantă diversitate, dar unde, în orice loc te-ai fi aflat, te puteai *simți bine*.

— N-ai chef să plecăm în weekend? i-a propus Jed, lăsând din mână volumul. Într-unul din hotelurile descrise în ghidul tău...

— Da. Bună idee. A chibzuit apoi câteva clipe. Însă incognito. Fără să pomenim că lucrez pentru Michelin.

Chiar și în aceste condiții, își spuse Jed, se puteau aștepta din partea hotelierilor la o primire privilegiată: un tânăr cuplu urban înstărit, fără copii, decorativ din punct de vedere estetic, aflat încă în prima fază a iubirii lor și, de aceea, oricând dispuși să se minuneze, în speranța că își vor face un fond de *amintiri frumoase* care îi vor ajuta să înfrunte perioadele dificile sau chiar să depășească *crizele de cuplu*, ei reprezentau,

pentru orice profesionist din domeniul hotelurilor și restaurantelor, arhetipul clienților ideali.

— Unde-ai vrea să mergi mai întâi?

Reflectând la această întrebare, Jed își dădu seama că nu era deloc simplă. După câte știa, multe regiuni prezentau un real interes. Poate că Franța chiar era o țară minunată, cel puțin din punct de vedere turistic.

— O să începem cu Masivul Central, se hotărî el în cele din urmă. E perfect pentru tine. Poate că nu e superlativul, dar cred că e foarte franțuzesc; ce mai, nu seamănă cu nimic altceva decât cu Franța.

Olga răsfoi și ea ghidul; îi arătă un hotel. Jed se încruntă.

— Obloanele sunt prost alese... Pe zidurile alea gri de piatră aș fi pus niște obloane maronii sau roșii, eventual verzi, însă cu siguranță nu albastre.

Se cufundă în lectura textului de prezentare; perplexitatea i se accentuă.

— Ce-i halimaua asta: „În inima unui Cantal altoit cu spiritul Sudului, unde tradiția rimează cu relaxarea și libertatea cu respectul...“ De când rimează libertatea cu respectul?!

Olga îi smulse volumul din mână și începu să citească.

— Gata, am priceput!... „Martine și Omar vă invită să descoperiți autenticitatea gastronomiei și vinurilor“, deci s-a căsătorit cu un arab, de-aici vine chestia cu respectul.

— Poate că nu-i rău, mai ales dacă el e marocan. Bucătăria marocană e delicioasă. Poate că fac *fusion food* franco-marocană, gen plăcintă cu *foie gras*.

— Da, răspunse Olga, fără convingere. Însă eu sunt turistă, vreau ceva franco-francez. Un *mix* franco-marocan sau franco-vietnamez poate să țină într-un restaurant la modă din zona canalului Saint-Martin; dar nu și într-un hotel de vis din regiunea Cantal. Poate că o să zbor hotelul ăsta din ghid...

Nu l-a scos, dar conversația i-a dat idei, așa încât după câteva zile le-a propus superiorilor săi să organizeze o anchetă statistică privind felurile de mâncare consumate efectiv în hotelurile din rețea. Rezultatele nu au fost aflate decât șase luni mai târziu, dar ele aveau să-i valideze din plin prima impresie. Bucătăria creativă, dar și bucătăria asiatică erau unanim respinse. Bucătăria nord-africană nu era apreciată decât în zonele cele mai sudice și în Corsica. Indiferent de regiune, restaurantele care afișau o imagine „tradițională" sau „în stil vechi" înregistrau câștiguri cu 63% mai mari decât cele medii. Preparatele din porc și brânzeturile erau valori sigure, dar scorurile cele mai înalte le atingeau felurile articulate în jurul unor animale ciudate, având o conotație nu doar franțuzească, ci și regională, precum porumbelul gulerat, melcul sau chișcarul. Directorul segmentului *food lux și intermediar*, care a redactat nota de sinteză ce însoțea raportul, concluziona fără ocolișuri:

„Probabil că ne-am înșelat concentrându-ne atenția asupra gusturilor unei clientele anglo-saxone aflate în căutarea unei experiențe gastronomice light, care asociază savoarea și siguranța culinară și este preocupată de pasteurizare și de respectarea normelor de

congelare. Această clientelă nu există în realitate: turiștii americani nu au fost niciodată numeroși în Franța, iar englezii sunt din ce în ce mai puțini; lumea anglo-saxonă, în ansamblul ei, nu mai reprezintă decât 4,3% din cifra noastră de afaceri. Noii noștri clienți, clienții noștri reali, proveniți din țări mai tinere și mai puțin educate, cu norme sanitare mai recente și, oricum, puse în practică arareori, caută, dimpotrivă, în cursul sejurului lor în Franța, o experiență gastronomică vintage, chiar hard-core; doar restaurantele capabile să se adapteze acestei noi provocări ar merita, pe viitor, să figureze în ghidul nostru."

VIII

Au trăit mai multe săptămâni fericite (nu era, nu mai putea fi, fericirea aceea exacerbată, febrilă a *tinerilor*, nici nu se punea problema ca, în cursul unui weekend, *să se dea peste cap* sau *să se facă țăndări*; începuseră deja – deși încă mai aveau vârsta potrivită pentru distracție – să se pregătească pentru mulțumirea epicureică, liniștită, rafinată fără snobism, pe care societatea occidentală o propune celor din pătura superioară a clasei de mijloc). S-au obișnuit cu tonul teatral pe care-l foloseau chelnerii din stabilimentele cu o stea ca să le anunțe ingredientele din antreuri și din diverse alte gustări; dar și cu modul, elastic și declamator, în care exclamau: „Excelentă alegere, doamnelor și domnilor!" la orice nou fel de mâncare și care îi amintea lui Jed de acel „Aniversare fericită!" pe care li l-a adresat un tânăr preot, grăsuț și probabil socialist, atunci când, dintr-un impuls de moment, el și Geneviève au intrat în biserica Notre-Dame-des-Champs, în timpul slujbei de duminică dimineață, imediat după ce făcuseră dragoste în garsoniera ei de-atunci, de pe Boulevard du Montparnasse. Ulterior, se gândise în mai multe rânduri la acel preot, care semăna fizic cu François Hollande, dar care spre deosebire de liderul politic se făcuse *eunuc al*

lui Dumnezeu. Mulți ani mai târziu, după ce se apucase de „seria meseriilor simple", Jed își propusese de câteva ori să realizeze portretul unora dintre acești oameni, neprihăniți și cucernici, din ce în ce mai rari, care străbăteau metropolele ca să răspândească reazemul credinței lor. Se împotmolise însă, fără măcar să fi înțeles subiectul. Moștenitori ai unei tradiții spirituale milenare pe care nimeni nu o mai pricepea cu adevărat, altădată situați în primul rând al societății, preoții erau astăzi siliți, după studii chinuitor de lungi și de grele, care implicau stăpânirea limbii latine, a dreptului canonic și a teologiei raționale, să supraviețuiască în condiții materiale mizerabile; luau metroul alături de restul lumii, ca să meargă de la un grup de studiu al Evangheliei la un atelier de alfabetizare, oficiind slujba în fiecare dimineață pentru un public rarefiat și îmbătrânit; le era interzisă orice plăcere a simțurilor, dar și bucuriile simple ale vieții de familie, fiind cu toate acestea obligați prin funcția lor să afișeze zilnic un optimism de nezdruncinat. Aproape toate tablourile lui Jed, așa cum aveau să consemneze istoricii de artă, reprezentau bărbați și femei exercitându-și profesia într-o atitudine *binevoitoare*, însă o atitudine binevoitoare la modul rezonabil, în care supunerea la imperativele profesionale asigura în schimb, în proporții variabile, un amestec de satisfacții financiare și de gratificări ale amorului-propriu. Umili și cu buzunarele goale, disprețuiți de toată lumea, supuși tuturor necazurilor traiului urban, dar fără să aibă acces la nici una dintre plăcerile lui, tinerii preoți de la oraș constituiau, pentru cei care nu le împărtășeau credința, un subiect descumpănitor și inaccesibil.

Ghidul *French Touch* oferea, dimpotrivă, o gamă de plăceri limitate, dar verificabile. Puteai împărtăși satisfacția proprietarului locandei *La Marmotte Rieuse*, atunci când își încheia nota de prezentare cu această frază senină și plină de siguranță: „Camere spațioase cu terasă (băi cu jacuzzi), meniuri uimitoare, zece dulcețuri de casă la micul dejun: ne aflăm, fără doar și poate, într-un hotel de vis". Te puteai lăsa captivat de proza poetică a administratorului de la *Carpe Diem*, când înfățișa sejurul în stabilimentul său în acești termeni: „Un zâmbet vă va călăuzi din grădină (specii mediteraneene) până în apartamentul dumneavoastră, un spațiu care o să vă răvășească simțurile. Și atunci, va fi de-ajuns să închideți ochii ca să păstrați în amintire aromele paradisului și șuvoaiele de apă susurând în *hammam*-ul de marmură albă, lăsând să transpară o singură certitudine: «Aici, viața e frumoasă»". În cadrul grandios al castelului Bourbon-Busset, ai cărui moștenitori duceau mai departe arta găzduirii perfecte, puteau fi contemplate amintiri emoționante (emoționante, probabil, pentru familia Bourbon-Busset) din vremea cruciadelor; anumite camere erau dotate cu saltele umplute cu apă. Această juxtapunere de elemente evocând *străvechea Franță* sau *specificul local* cu echipamente hedoniste contemporane producea uneori un efect ciudat, aducând a lipsă de gust; însă poate tocmai acest amestec incert, își spuse Jed, era căutat de clientela rețelei, sau cel puțin de *clientela de bază*. Promisiunile factuale din notele de prezentare erau, orice s-ar spune, respectate. Parcul de la *Château des Gorges du Haut-Cézallier* ar fi adăpostit capre sălbatice, căprioare și un măgăruș; efectiv, exista doar un măgăruș. Rătăcind prin

grădinile de la *Auberge Verticale*, l-ai fi putut zări pe Miguel Santamayor, un *bucătar înnăscut*, care opera o „sinteză complet neobișnuită între tradiție și futurism"; puteai vedea în realitate un individ cu un vag aer de guru care se agita prin cuhnii și care, înainte să-și fi isprăvit „simfonia de legume și de anotimpuri", venea să-ți propună una dintre *havanele sale favorite*.

Și-au petrecut ultimul lor weekend, cel de Rusalii, în castelul Vault-de-Lugny, o *locuință de excepție*, ale cărei camere fastuoase dădeau spre un parc de patruzeci de hectare, al cărui plan arhitectural inițial îi era atribuit lui Le Nôtre. Bucătăria, conform ghidului, „sublima un specific local de o nesfârșită bogăție; acolo te aflai în fața „uneia dintre cele mai splendide sinteze ale Franței". În acest loc, în lunea de Rusalii, la micul dejun, Olga l-a anunțat pe Jed că avea să se întoarcă în Rusia la sfârșitul lunii. În acea clipă degusta o dulceață de fragi, iar niște păsărele, nepăsătoare la dramele umane, ciripeau în parcul desenat la origine de Le Nôtre. La câțiva metri de ei, o familie de chinezi se ghiftuia cu *gaufres* și cârnați. Inițial, cârnații fuseseră introduși în meniul de dimineață de la castelul Vault-de-Lugny ca să-i satisfacă pe clienții anglo-saxoni tradiționaliști, obișnuiți cu un breakfast bogat în proteine și grăsimi; în jurul lor s-a organizat o dezbatere, scurtă, dar hotărâtoare, în cadrul firmei; gusturile încă nesigure, formulate stângaci, dar orientate aparent către cârnați, ale acestei noi clientele chinezești, conduseseră spre păstrarea acestei linii de aprovizionare. Și alte hoteluri de vis din zona Burgundiei, în aceeași perioadă, ajungeau la o concluzie identică, așa că întreprinderea *Cârnați și Sărături Martenot*, stabilită în regiune din 1927, a scăpat de încetarea

de plăți și de secvența „Social" a jurnalului de pe postul France 3.

Totuși, Olga, o femeie oricum *nu foarte amatoare de proteine*, prefera dulceața de fragi și începea să fie cu adevărat neliniștită, pentru că înțelegea că soarta ei avea să se joace aici, în câteva minute, și că bărbații erau greu de controlat în zilele noastre, nu atât la începutul relației, când minijupa făcea totul, ci mai încolo, când deveneau din ce în ce mai ciudați. Michelin aspira cu îndârjire să-și întărească poziția în Rusia, această țară era una dintre axele sale prioritare de dezvoltare, iar salariul ei avea să crească în mod clar de vreo trei ori, va avea în subordine vreo cincizeci de persoane, era o mutare pe care nu o putea în nici un caz refuza, în ochii conducerii un refuz ar fi fost nu doar de neînțeles, ci chiar condamnabil. De la un anumit nivel în sus, un angajat nu are obligații doar față de întreprindere, ci și față de el însuși, trebuie să aibă grijă de cariera lui și s-o iubească, așa cum face Hristos cu Biserica și soția cu soțul ei, sau, cel puțin, trebuie să acorde problemelor ridicate de carieră acel minim de atenție în lipsa căruia va demonstra superiorilor săi consternați că nu va fi nicicând demn să-și depășească poziția de subaltern.

Scurmând cu linguriță într-un ou fiert, Jed păstra o tăcere încăpățânată și îi arunca Olgăi niște priviri piezișe, ca un copil pedepsit.

— Poți veni în Rusia..., îi spuse ea. Poți veni când poftești.

Era tânără, sau mai exact era *încă tânără*, încă își închipuia că viața oferă posibilități multiple și că o relație poate cunoaște, în decursul timpului, evoluții succesive și contradictorii.

O pală de vânt flutura perdelele ușilor de sticlă care dădeau spre parc. Ciripitul păsărelelor se înteți brusc, apoi amuți. Mesenii chinezi dispăruseră din senin, parcă se dematerializaseră. Jed continua să tacă, apoi lăsă linguriţa din mână.

— Îți ia cam mult să-mi răspunzi..., spuse ea. Micuțul meu francez, adăugă cu un reproș plin de gingășie. Micuțul meu francez șovăielnic...

IX

Duminică, pe 28 iunie, în mijlocul după-amiezii, Jed a însoțit-o pe Olga la aeroportul Roissy. Era o atmosferă tristă, ceva în el realiza că erau pe cale să trăiască o clipă cumplit de întristătoare. Vremea, frumoasă și liniștită, nu prilejuia apariția unor sentimente pe măsură. Ar fi putut curma despărțirea aruncându-se la picioarele ei, implorând-o să nu se suie în avion; probabil că i-ar fi dat ascultare. Ce-ar fi urmat însă după aceea? Căutarea unui nou apartament (contractul din Rue Guynemer se încheia la sfârșitul lunii)? Anularea mutării prevăzute pentru a doua zi? Posibil, dificultățile tehnice nu era chiar atât de mari.

Jed nu era tânăr, la drept vorbind nu fusese niciodată; însă era o ființă cam lipsită de experiență. În materie de oameni, nu îl cunoștea decât pe tatăl său, și nici pe el suficient. Iar această cunoștință nu era de natură să-i insufle prea mult optimism în ceea ce privea relațiile umane. După cât avusese prilejul să constate, existența oamenilor se organiza în jurul *muncii*, care ocupa cea mai mare parte din viață, și se desfășura în organizații de dimensiuni variabile. La isprăvirea anilor de muncă, se deschidea o perioadă mai scurtă, caracterizată prin dezvoltarea diferitelor patologii. Anumiți oameni, în

timpul celei mai active perioade a vieții lor, încercau în plus să se asocieze în microgrupări, așa-numitele *familii*, care aveau drept scop perpetuarea speciei; cel mai adesea, însă, aceste tentative se încheiau grabnic, din motive legate de „contextul epocii", își spunea el confuz, împărțind un espresso cu amanta sa (erau singuri la tejgheaua barului *Segafredo*, și animația era redusă în aeroport, zarva inevitabilelor conversații fiind vătuită de liniștea care părea caracteristică locului, precum în anumite clinici private). Nu era însă decât o iluzie, fiindcă dispozitivul general de transport al ființelor umane, care astăzi juca un rol atât de important în împlinirea destinelor individuale, nu înregistra decât o mică pauză, înainte să demareze o secvență de funcționare la parametri maximi, odată cu perioada primelor zboruri importante. Totuși era ispititor să vezi în această liniște un soi de omagiu, un omagiu discret al mașinăriei sociale adus iubirii lor atât de rapid întrerupte.

Jed nu a avut nici o reacție în momentul în care Olga, după o ultimă sărutare, s-a îndreptat spre zona de control a pașapoartelor, așa încât doar când a ajuns acasă, pe Boulevard de l'Hôpital, și-a dat seama că, aproape fără să știe, pătrunsese într-o nouă etapă a vieții sale. A înțeles acest lucru din faptul că tot ceea ce fusese, până acum câteva zile, lumea sa, i se părea dintr-odată complet pustiu. Hărțile rutiere și fotografiile se îngrămădeau cu sutele pe podea și păreau lipsite de orice noimă. Resemnat, a ieșit, a cumpărat două suluri de saci de gunoi pentru moloz de la hipermarketul Casino de pe Boulevard Vincent-Auriol, apoi s-a întors acasă și a început să-i umple. Grea rău hârtia, se

gândi el, o să fie nevoie de mai multe drumuri ca să coboare toți sacii. Era pe cale să distrugă luni întregi, sau mai degrabă ani întregi, de muncă; cu toate astea, nu a pregetat o clipă. Mulți ani mai târziu, după ce a devenit celebru – ba chiar extrem de celebru –, Jed avea să fie întrebat în numeroase rânduri ce înseamnă, după părerea lui, să fii *artist*. Nu avea să găsească nimic prea interesant și nici prea original de spus, cu excepția unui singur lucru, pe care avea să-l repete, prin urmare, aproape în fiecare interviu: a fi artist, în ochii lui, însemna înainte de toate să fii *supus*. Supus unor mesaje misterioase, imprevizibile, care, în lipsă de ceva mai bun și în absența oricărei credințe religioase, se cuveneau calificate drept *intuiții*; niște mesaje poruncitoare, care se afirmau într-o manieră imperioasă, categorică, fără a-ți lăsa nici cea mai mică posibilitate de a te sustrage – sau doar cu riscul de a-ți pierde orice noțiune de integritate și de respect față de tine însuți. Aceste mesaje puteau implica distrugerea unei opere sau chiar a unui ansamblu de opere, pentru a o porni pe o cale radical nouă, sau uneori fără a avea nici o direcție, fără a dispune de cel mai mărunt proiect sau de cea mai mică speranță de continuare. Din acest punct de vedere, și numai din acesta, condiția de artist putea fi uneori calificată drept *dificilă*. Din acest punct de vedere, și numai din acesta, ea se deosebea de acele profesiuni sau *meșteșuguri* pe care avea să le omagieze în a doua parte a carierei sale, cea care avea să-i aducă un renume mondial.

A doua zi a dus jos primii saci de gunoi, apoi fără grabă, cu migală, și-a demontat aparatul foto, după care a rânduit în cutiile lor de transport burduful, filtrele, obiectivele, sistemul digital și

carcasa. În regiunea pariziană, vremea era în continuare frumoasă. Către jumătatea după-amiezii a aprins televizorul, ca să vadă etapa de deschidere a Turului Franței, care a fost câștigată de un ciclist ucrainean aproape necunoscut. După ce a închis televizorul, și-a spus că probabil s-ar cuveni să-l sune pe Patrick Forestier.

Directorul de comunicare al grupului Michelin France primi vestea fără să fie cu adevărat mișcat. Dacă Jed se hotărâse să nu mai realizeze fotografii ale hărților Michelin, nimic nu-l putea obliga să continue; putea oricând să pună stop, lucru limpede precizat în contract. De fapt, dădea impresia că i se fâlfâie, așa încât Jed a fost de-a dreptul surprins atunci când i-a propus o întâlnire pentru a doua zi dimineață.

La scurtă vreme după sosirea în biroul de pe Avenue de la Grande-Armée, a priceput că Forestier dorea de fapt să se confeseze, să-și expună problemele profesionale în fața unui interlocutor plin de îngăduință. Prin mutarea Olgăi, pierduse o colaboratoare inteligentă, devotată, poliglotă; și, lucru greu de crezut, nimeni nu îi fusese propus deocamdată pentru a o înlocui. Cei din conducerea generală „i-o trăseseră", chiar aceștia au fost termenii lui mâhniți. Sigur că se întorcea în Rusia, sigur că era țara ei, sigur că tâmpiții ăia de ruși cumpărau miliarde de anvelope auto, cu rahaturile lor de drumuri desfundate și vremea lor de rahat, cu toate acestea, Michelin rămânea o întreprindere franceză și, cu niște ani în urmă, lucrurile nu ar fi mers așa. Până nu demult, dorințele filierei franceze erau ordine, sau cel puțin erau luate în seamă cu deosebită atenție, însă de când investitorii instituționali străini dobândiseră majoritatea în

capitalul grupului, totul se isprăvise. Da, situația se schimbase, repetă el cu o bucurie sumbră, evident că interesele filialei Michelin France nu mai însemnau mare scofală în raport cu Rusia, ca să nu mai vorbim de China, dar dacă lucrurile aveau să meargă pe acest făgaș, îți venea să te-ntrebi dacă n-ar fi fost mai bine să se alăture grupului Bridgestone sau chiar Goodyear. Desigur, chestiile astea rămân între noi, adăugă el cu o teamă subită.

Jed îl asigură de întreaga sa discreție, încercă să readucă în discuție propriul său caz. „A, da, site-ul de internet..." Forestier părea că tocmai și-a amintit. „Ei bine, o să adăugăm un mesaj care să indice faptul că dumneavoastră considerați închisă această serie de opere. Tirajele precedente vor rămâne în vânzare, sper că nu aveți nimic împotrivă." Jed nu avea nimic împotrivă. „De altfel, n-a mai rămas mare lucru, totul s-a vândut excelent...", urmă el cu o voce în care renăscuse o rază de optimism. „Vom continua de asemenea să precizăm în comunicatele noastre că hărțile Michelin au stat la baza unei munci artistice unanim salutate de critică, sper că nici asta nu vă deranjează!" Nu-l deranja nici cât negru sub unghie.

Când l-a condus spre ușa biroului, Forestier era cât se poate de înveselit. Strângându-i mâna călduros, încheie: „Mi-a părut foarte bine să vă cunosc. Între noi a fost un acord *win-win*, cu desăvârșire *win-win*".

X

Nu s-a întâmplat nimic, sau aproape nimic, vreme de mai multe săptămâni; și apoi, într-o dimineață, proaspăt întors de la cumpărături, Jed a văzut un individ de vreo cincizeci de ani, îmbrăcat în jeanși și cu o haină veche de piele, așteptându-l la intrarea în imobil; avea aerul că așteaptă de o groază de timp.

— Bună ziua..., spuse el. Regret că vă abordez așa, dar n-am găsit altă cale. V-am zărit în mai multe rânduri trecând prin cartier. Sunteți Jed Martin?

Jed încuviință. Vocea interlocutorului său aparținea unui om instruit, obișnuit cu discursurile; semăna cu un situaționist[1] belgian sau cu un intelectual proletar – dar purtând cămăși Arrow; totuși, dacă te luai după mâinile lui puternice, bătătorite, îți dădeai seama că exercitase efectiv o muncă fizică.

— Cunosc bine munca dumneavoastră privind hărțile rutiere, am urmărit-o aproape de la începuturi. Locuiesc și eu în acest cartier. Îi întinse mâna. Mă numesc Franz Teller. Sunt galerist.

---

1. Situaționismul este o mișcare contestatară filosofică, estetică și politică, depozitară a unei duble moșteniri, marxistă și suprarealistă.

În drum spre galeria sa de pe Rue de Domrémy (cumpărase un sediu chiar înainte ca acest cartier să ajungă mai mult sau mai puțin la modă; fusese una dintre puținele idei bune din viața lui), s-au oprit să bea ceva la *Chez Claude*, pe Rue Château-des-Rentiers, care, mai târziu, avea să devină cafeneaua lor obișnuită și care avea să-i prilejuiască lui Jed cel de-al doilea tablou din „seria meseriilor simple". Localul se încăpățâna să servească vin roșu de masă la pahar și sendvișuri cu pate și castraveciori celor din urmă pensionari proveniți din „păturile proletare" ai arondismentului XIII. Mureau unul câte unul, gospodărește, fără să fie înlocuiți de noi clienți.

— Am citit într-un articol că, de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, au dispărut 80% dintre cafenelele din Franța, a remarcat Franz rotindu-și privirea prin local.

Nu departe de ei, patru pensionari frecau tăcuți niște cărți de joc pe tăblia laminată a unei mese, potrivit unor reguli de neînțeles, ce păreau să țină de preistoria jocurilor de cărți (belotă? *pichet?*). Mai încolo, o grăsană plină de cuperoză își dădu pe gât *pastis*-ul.

Lumea a început să-și ia prânzul în doar jumătate de oră și să bea din ce în ce mai puțin alcool; apoi, lovitura de grație a fost interzicerea fumatului.

— Cred că obiceiurile vor reveni, sub forme diferite. A existat o lungă etapă istorică de creștere a productivității, care e pe cale să se încheie; în Occident, cel puțin.

— Aveți o perspectivă ciudată asupra lucrurilor, a spus Franz, după ce l-a cântărit îndelung. M-a interesat felul în care ați lucrat asupra hărților Michelin, chiar m-a interesat; cu toate astea, nu v-aș fi chemat la mine la galerie. Aș

spune că erați prea sigur de dumneavoastră; ceea ce nu mi se părea chiar normal pentru un om atât de tânăr. Apoi, când am citit pe internet că v-ați hotărât să încheiați seria de hărți, m-am hotărât să vin să vă văd. Pentru a vă propune să deveniți unul dintre artiștii pe care îi reprezint.

— Dar chiar nu știu ce voi face de-acum înainte. Nu știu nici măcar dacă o să mă mai ocup de artă în general.

— N-ați înțeles..., spuse Franz răbdător. Nu mă interesează o anumită formă de artă, o anumită *manieră*, ci o personalitate, o privire preocupată de gestul artistic, de rolul lui în societate. Dacă ați veni mâine cu o simplă foaie de hârtie smulsă dintr-un caiet cu spirală, pe care ați fi scris: *„Nu știu nici măcar dacă o să mă mai ocup de artă în general"*, aș expune această hârtie fără să mă codesc. Cu toate astea, nu sunt un intelectual; dar persoana dumneavoastră mă interesează.

— Nu, nu sunt un intelectual, insistă el. Mă străduiesc să am, cât de cât, aerul intelectualilor din cartierele cu știaf, pentru că în domeniul meu e folositor, dar nu sunt un intelectual, nici măcar nu mi-am luat bacalaureatul. Am început montând și demontând expoziții, apoi am cumpărat spațiul ăsta micuț și am avut noroc în câteva rânduri cu anumiți artiști. Alegerile, însă, le-am făcut bazându-mă doar pe intuiție.

După aceea au vizitat galeria, mai mare decât ar fi crezut Jed, înaltă, cu pereți de beton sprijiniți de bârne metalice.

— A fost o uzină pentru construcții mecanice, îi spuse Franz. A dat faliment spre mijlocul anilor '80, apoi a stat mult timp părăsită,

până când am cumpărat-o eu. Am avut mult de furcă cu salubrizarea, dar a meritat. Găsesc că e un spațiu frumos.

Jed aprobă. Pereții despărțitori mobili fuseseră rânduiți pe lateral, așa încât aria de expunere atinsese dimensiunea maximă – 30 de metri pe 20. Deocamdată era ocupată cu niște sculpturi mari, din metal întunecat, a căror tratare putea fi inspirată de statuarul african tradițional, dar ale căror subiecte evocau limpede Africa din zilele noastre; toate personajele agonizau sau se măcelăreau cu ajutorul unor kalașnikovuri sau al unor macete. Acest amestec între violența acțiunilor și expresia rigidă a protagoniștilor producea un efect cât se poate de sinistru.

— Pentru depozitare, continuă Franz, am un spațiu în Eure-et-Loir. Factorii higrometrici nu sunt formidabili, securitatea lipsește, pe scurt, sunt niște condiții de stocare foarte proaste; dar, în fine, până acum nu am avut probleme.

După câteva minute s-au despărțit, Jed rămânând nespus de tulburat. Înainte să se întoarcă acasă, a umblat în neștire prin Paris, ba chiar s-a și rătăcit în vreo câteva rânduri. În săptămânile care au urmat, situația s-a repetat: ieșea din casă, mergea fără țintă pe străzile acestui oraș pe care, în ultimă instanță, îl cunoștea destul de puțin, din când în când se oprea în câte o braserie ca să se orienteze și cel mai adesea se slujea de un plan.

Într-o după-amiază de octombrie, mergând pe Rue des Martyrs, a fost dintr-odată cuprins de un sentiment nelămurit de familiaritate. Își amintea că mai încolo era Boulevard de Clichy, cu sex-shopurile sale și magazinele de lenjerie erotică. Atât Geneviève, cât și Olga dorise ră, din

când în când, să cumpere ținute erotice în compania lui, dar în general mergeau la Rebecca Ribs, mult mai în jos pe bulevard, nu, era vorba despre altceva.

Se opri la colțul cu Avenue Trudaine, întoarse privirea spre dreapta și realiză. Câteva zeci de metri mai încolo se aflau birourile unde tatăl său lucrase în ultimii ani. Nu fusese acolo decât o singură dată, puțin după moartea bunicii. Cabinetul tatălui său se instalase într-un nou local. După contractul cu centrul cultural din Port-Ambonne, firma resimțise nevoia să se *repoziționeze*, sediul social trebuia acum să fie plasat într-o *clădire luxoasă*, preferabil cu *o curte pavată*, eventual pe un *bulevard străjuit de arbori*. Avenue Trudaine, largă, cufundată într-o liniște aproape provincială, cu șiruri de platani, se potrivea perfect cu un cabinet prestigios de arhitectură.

Jean-Pierre Martin se află în ședință pe tot timpul după-amiezii, îl înștiință recepționista.

— Sunt fiul lui, insistă blând Jed.

Ea șovăi, apoi puse mâna pe telefon.

Tatăl său dădu buzna în hol după câteva minute, în cămașă, cu cravata desfăcută, ținând în mână un dosar subțire. Gâfâia zgomotos, sub impactul unei emoții puternice.

— Ce-ai pățit? Vreun accident?

— Nu, nimic. Tocmai treceam prin cartier.

— Sunt destul de prins, dar... stai o clipă. Ieșim să bem o cafea.

Societatea trecea printr-o perioadă dificilă, îi explică el lui Jed. Noul sediu social costa mult și rataseră un contract important de renovare a unei stațiuni balneare de pe țărmul Mării Negre, tocmai se certase la cuțite cu unul dintre asociați. Respira mai ritmic, potolindu-se încet-încet.

— De ce nu pui punct? întrebă Jed.

Tatăl său îl privi fără un gest, cu o expresie de descumpănire totală.

— Vreau să spun că ai câștigat o groază de bani. Ai putea cu siguranță să te retragi din afaceri și să profiți puțin de viață.

Tatăl său continuă să-l țintuiască cu privirea, de parcă nu-și găsea cuvintele, sau de parcă nu izbutea să le găsească un înțeles, apoi, după vreun minut, îl întrebă cu o voce de copil rătăcit:

— Și cu ce mi-aș umple timpul?

La Paris, primăvara este adesea o simplă prelungire a iernii – ploioasă, rece, noroioasă și murdară. Vara este cel mai adesea neplăcută: orașul este zgomotos și prăfuit, căldurile puternice nu durează niciodată prea mult, se isprăvesc după câteva zile printr-o furtună, urmată de o răcire bruscă. Parisul este un oraș agreabil doar toamna, când oferă zile însorite și scurte, când aerul uscat și limpede dă o senzație întremătoare de prospețime. Întreaga lună octombrie, Jed și-a continuat plimbările, dacă plimbări pot fi numite acele marșuri aproape mecanice, în care nici o impresie exterioară nu-i răzbătea până la creier, în care nici o reflecție și nici un proiect nu se înghesuiau să-l viziteze și care nu aveau alt scop decât acela de a-l obosi îndeajuns până seara.

Într-o după-amiază de la începutul lui noiembrie, spre orele șaptesprezece, se trezi în fața apartamentului unde locuise Olga, pe Rue Guynemer. Era inevitabil, își spuse: pradă automatismelor, urmase același drum pe care-l făcuse zilnic luni la rând. Gâfâind, făcu stânga-mprejur spre Jardin du Luxembourg și se prăbuși pe prima bancă ieșită în cale. Se afla chiar lângă

pavilionul acela ciudat, din cărămizi roșii și decorat cu mozaicuri, situat într-una din marginile grădinii, la intersecția dintre Rue Guynemer și Rue d'Assas. În zare, apusul ilumina castanii cu o splendidă nuanță portocalie, caldă – aproape un galben indian, își spuse Jed, și dintr-odată îi năvăliră în minte cuvintele cântecului *Jardin du Luxembourg*:

Encore un jour
Sans amour
Encore un jour
De ma vie
Le Luxembourg
A vieilli
Est-ce que c'est lui?
Est-ce que c'est moi?
Je ne sais pas.[1]

Asemenea multor ruși, Olga îl adora pe Joe Dassin, cu precădere piesele de pe ultimul său disc, melancolia lor resemnată, lucidă. Jed tremura, simțea apropiindu-se o criză irepresibilă, iar când i-au revenit în minte versurile de la *Salut les amoureux*, l-a podidit plânsul.

On s'est aimés comme on se quitte
Tout simplement sans penser à demain
À demain qui vient toujours un peu trop vite,
Aux adieux qui quelquefois se passent un peu trop bien.[2]

1. O nouă zi/ Fără iubire/ O nouă zi/ Din viața mea// Grădina Luxembourg/ A-mbătrânit/ Ea e mai bătrână oare?/ Sau poate eu?/ Zău dacă știu.
2. *Ne-am iubit așa cum azi ne despărțim/ Mult prea ușor, uitând ziua de mâine/ Un mâine ce vine mereu*

În cafeneaua din colțul străzii Vavin a comandat un *bourbon* și și-a dat imediat seama ce greșeală făcuse. După ce își potolise durerea, s-a trezit din nou cuprins de tristețe, lacrimile au prins să-i șiroiască pe chip. S-a uitat neliniștit împrejur, dar din fericire nimeni nu-i acorda atenție, toate mesele erau ocupate de studenți la drept care vorbeau despre petreceri sau despre „asociați juniori", adică despre chestiile alea care-i preocupă pe studenții la drept, așa că putea plânge după pofta inimii.

Odată plecat, greși drumul, rătăci câteva minute într-o stare de semi-conștiență buimacă și se trezi în fața magazinului Sennelier Frères, de pe Rue de la Grande-Chaumière. În vitrină erau expuse pensule, pânze de format obișnuit, pasteluri și culori la tub. Jed intră și, fără să stea pe gânduri, cumpără o valijoară pentru „pictură în ulei" de nivel elementar. Dreptunghiulară, din lemn de fag, cu interiorul compartimentat, conținea douăsprezece tuburi de ulei extrafin Sennelier, niște pensule și un flacon de diluant.

Acestea au fost împrejurările care au determinat „reîntoarcerea sa la pictură", ce avea să devină obiectul atâtor comentarii.

---

cu mult prea iute/ Uitând despărțirile ce uneori sunt prea lipsite de griji.

XI

Ulterior, Jed nu avea să rămână fidel mărcii Sennelier, pânzele sale de maturitate fiind integral realizate cu ajutorul uleiurilor Mussini de la Schmincke. Există și excepții, iar anumite nuanțe de verde, în special verdele cinabru, care conferă o strălucire magică pădurilor de pini californieni ce coboară spre ocean în tabloul *Bill Gates și Steve Jobs discutând despre viitorul informaticii*, erau luate din gama de uleiuri Rembrandt a firmei Royal Talens. Iar pentru tonurile de alb, se vedea aproape întotdeauna nevoit să apeleze la uleiurile Old Holland, cărora le aprecia opacitatea.

Așa cum aveau să sublinieze mai târziu istoricii de artă, cele dintâi tablouri ale lui Jed Martin te puteau lesne duce pe o pistă greșită. Dedicând primele sale două pânze, *Ferdinand Desroches, măcelar specialist în carne de cal* și apoi *Claude Vorilhon, patron de bar-tutungerie*, unor meserii din ce în ce mai puțin căutate, Martin ar fi putut să comunice senzația de nostalgie, ar fi putut părea că regretă o stare anterioară, reală sau imaginară, a Franței. Nimic nu era mai străin de preocupările sale reale, aceasta a fost concluzia care s-a desprins până la urmă din toate studiile; iar dacă Martin a tratat la

început două meserii sinistrate, nu era pentru că ar fi vrut să stârnească lamentații privind probabila lor dispariție, ci pentru că ele aveau într-adevăr să dispară în curând și era important ca imaginea lor să fie captată pe pânză cât încă mai era timp. Odată cu cel de-al treilea tablou din seria meseriilor, *Maya Dubois, asistentă de telementenanță*, avea să se consacre unei profesii nicidecum sinistrate sau *demodate*, ci dimpotrivă, uneia emblematice pentru politica *just-in-time* care orientase întreaga strategie economică a Europei occidentale în pragul celui de-al treilea mileniu.

În prima monografie pe care i-o dedică lui Martin, Wong Fu Xin dezvoltă o curioasă analogie bazată pe colorimetrie. Culorile obiectelor lumii pot fi reprezentate cu ajutorul unui anumit număr de culori primare; pentru a obține o reprezentare cât de cât realistă, numărul minim este de trei. Un document colorimetric poate fi însă construit și pe baza a patru, cinci, șase sau chiar mai multe culori primare; spectrul reprezentării va deveni astfel cu atât mai larg și mai subtil.

În același chip, afirmă eseistul chinez, condițiile de producție ale unei societăți date pot fi reconstituite cu ajutorul unui anumit număr de profesii-tip, al căror număr, în opinia lui (e vorba despre o cifră care nu se întemeiază pe nici o argumentație), s-ar putea situa între zece și douăzeci. În segmentul cel important numeric al seriei „meseriilor", cel pe care istoricii de artă s-au obișnuit să-l numească „al meseriilor simple", Jed Martin reprezintă nu mai puțin de patruzeci și două de profesii-tip, oferind astfel, pentru studiul condițiilor de producție ale timpului său, un spectru de analiză deosebit de întins și de

bogat. Următoarele douăzeci și două de tablouri, axate pe confruntări și pe întâlniri, denumite tradițional „seria compozițiilor antreprenoriale", aspiră în schimb să dea o imagine, relațională și dialectică, a funcționării economiei în ansamblul ei.

Realizarea tablourilor din „seria meseriilor simple" i-a luat lui Jed Martin mai mult de șapte ani. În acest timp nu s-a văzut cu mulți oameni, nu a început nici o relație nouă – fie sentimentală, fie pur și simplu amicală. A trăit câteva momente de încântare a simțurilor: o orgie cu paste italienești în urma unei incursiuni la hipermarketul Casino de pe Boulevard Vincent-Auriol; câte o seară cu o fată de companie libaneză ale cărei prestații sexuale justificau pe deplin comentariile ditirambice pe care le primea pe site-ul *Niamodel.com*. „Layla, te iubesc, ești soarele vieții mele de la birou, micuța mea stea orientală", scriau nefericiții cincantenari, în vreme ce Layla visa la bărbați bine făcuți, virili, săraci și puternici. Și cam asta era, în mare, viața lui. Degrabă catalogat drept un individ „un pic cam ciudat, dar de treabă, deloc periculos", Jed beneficia, în relația cu Layla, de acea *excepție de extra-teritorialitate* care a fost dintotdeauna acordată artiștilor de către *fetele de consum*. Poate că și Layla, dar mai degrabă Geneviève, fosta lui prietenă malgașă, este evocată într-una din pânzele sale cele mai emoționante, *Aimée*, escort-girl, tratată într-o paletă deosebit de caldă, pe bază de umbră naturală, de portocaliu indian și de galben napolitan. La antipozi față de prostituata fardată a lui Toulouse-Lautrec, clorotică și bolnăvicioasă, cea pictată de Jed Martin este o tânără radioasă, deopotrivă

senzuală și inteligentă, aflată într-un apartament scăldat în lumină. Cu spatele la o fereastră deschisă spre o grădină publică, identificată ca fiind scuarul Batignolles, îmbrăcată simplu cu o minijupă strânsă pe trup, de culoare albă, Aimée tocmai își termină de tras pe ea un minuscul top portocaliu, care nu-i ascunde decât o parte din minunații ei sâni.

Este singurul tablou erotic al lui Jed Martin și, de asemenea, cel dintâi în care au putut fi deslușite rezonanțe fățiș autobiografice. Cel de-al doilea, *Arhitectul Jean-Pierre Martin părăsind conducerea întreprinderii sale*, a fost pictat doi ani mai târziu și a marcat începutul unei autentice perioade de frenezie creatoare, care avea să dureze un an și jumătate și care avea să se încheie cu *Bill Gates și Steve Jobs discutând despre viitorul informaticii*, cu subtitlul *Conversația de la Palo Alto*, pe care mulți îl consideră capodopera sa. E uluitor când te gândești că cele douăzeci și două de tablouri din „seria compozițiilor antreprenoriale", adesea complexe și de dimensiuni mari, au fost realizate în mai puțin de optsprezece luni. Este, de asemenea, surprinzător faptul că Jed Martin s-a poticnit până la urmă la o pânză, *Damien Hirst și Jeff Koons împărțindu-și piața artei*, care ar fi putut, în multe privințe, să constituie pandantul la compoziția Gates-Jobs. Analizând acest eșec, Wong Fu Xin vede în el motivul întoarcerii lui Jed, un an mai târziu, la „seria meseriilor simple", prin cel de-al șaizeci și cincilea său tablou, care este și ultimul. Claritatea tezei eseistului chinez este, aici, convingătoare: dorind să ofere o viziune exhaustivă asupra sectorului productiv al societății timpului său, Jed Martin trebuia, în mod necesar, într-un moment sau altul al carierei sale, să înfățișeze un artist.

Partea a doua

I

În dimineața zilei de 25 decembrie, către ora opt, Jed se trezi brusc; zorii mijeau în Place des Alpes. Găsi o cârpă în bucătărie, își curăță voma, apoi contemplă resturile lipicioase ale tabloului *Damien Hirst și Jeff Koons împărțindu-și piața artei*. Franz avea dreptate, venise vremea să-și organizeze o expoziție, de câteva luni mergea în gol, începuse să se resimtă. Poți munci ca un schimnic ani la rând, ba la drept vorbind acesta e singurul mod în care se cuvine să muncești; vine însă o clipă când simți nevoia să arăți lumii ce-ai muncit, nu atât pentru a-ți evalua judecata, cât pentru a căpăta siguranță în legătură cu existența acestei munci, ba chiar în legătură cu propria existență; înlăuntrul unei specii sociale, individualitatea nu mai reprezintă decât o ficțiune pasageră.

Gândindu-se din nou la predicile lui Franz, a revenit cu un e-mail pentru Houellebecq, apoi și-a pregătit o cafea. După câteva minute, a recitit textul cu silă. „În această perioadă de sărbători, bănuiesc că vă petreceți timpul împreună cu familia..." Ce i-o fi venit să scrie asemenea tâmpenii? Toată lumea știa că Houellebecq era un singuratic cu puternice tendințe mizantropice, abia dacă i se mai adresa propriului său câine. „Îmi dau seama că sunteți foarte ocupat,

prin urmare, rugându-vă să-mi acceptați scuzele, îmi îngădui să insist din nou asupra importanței pe care ar avea-o, în opinia mea și a galeristului meu, participarea dumneavoastră la catalogul viitoarei mele expoziții." Da, era mai bine acum, un strop de lingușeală nu strică niciodată. „Anexez câteva fotografii ale tablourilor mele cele mai recente și vă stau la dispoziție pentru a vă înfățișa munca mea într-o manieră cât mai completă, unde și când veți dori. După câte știu, locuiți în Irlanda; dacă vi se pare mai comod, pot veni eu acolo." Bun, așa e-n regulă, își spuse el și apăsă pe tasta *Send*.

Esplanada centrului comercial Olympiades era pustie în acea dimineață de decembrie, iar imobilele, dreptunghiulare și înalte, păreau niște ghețari lipsiți de viață. Pe când pătrundea sub umbra rece proiectată de turnul Omega, Jed se gândi din nou la Frédéric Beigbeder. Era un apropiat al lui Houellebecq, sau cel puțin avea această reputație; ar fi putut, probabil, să pună o vorbă bună. Nu avea însă decât un număr vechi de mobil și, oricum, Beigbeder nu avea cu siguranță să-i răspundă în ziua de Crăciun.

Cu toate astea, îi răspunse.

— Sunt cu fiică-mea! îi spuse el pe un ton mânios. Însă în curând o duc la maică-sa! adăugă ca să îmblânzească reproșul.

— Vreau să vă rog ceva!

— Ha-ha-ha! pufni Beigbeder cu o veselie scrâșnită. Sunteți un individ formidabil, știați? Nu mă sunați vreme de zece ani. După care îmi telefonați în ziua de Crăciun, ca să-mi cereți un serviciu. Probabil că sunteți un geniu. Doar un geniu poate să fie atât de egoist, în pragul autismului... De acord, hai să ne vedem la cafeneaua

Flore, la ora șapte, încheie, în mod neașteptat, autorul volumului *Un roman francez*.

Jed sosi cu cinci minute întârziere și îl văzu îndată pe scriitor la o masă din spate. În jurul lui, mesele învecinate erau libere, alcătuind un soi de perimetru de securitate, pe o rază de doi metri. Niște provinciali care intraseră în cafenea și chiar anumiți turiști își dădeau coate, arătându-l încântați cu degetul. Uneori, câte un cunoscut pătrundea înlăuntrul perimetrului, îl îmbrățișa și apoi dispărea. Cu siguranță, asta însemna o oarecare pierdere pentru local (tot așa, ilustrul Phillipe Sollers avea la vremea lui, se pare, o masă rezervată la *Closerie des Lilas*, o masă care nu putea fi ocupată de nimeni altcineva, fie că venea sau nu să ia prânzul). Această minimă scădere de încasări era din plin compensată de atracția turistică pe care o constituia, în contul cafenelei, prezența regulată, atestabilă, a celui care scrisese *99 francs*, o prezență pe deplin conformă, de altfel, cu vocația istorică a localului. Prin luările sale de poziție îndrăznețe în sprijinul legalizării drogurilor și consfințirii unui statut al prostituatelor de ambele sexe, sau prin cele mai convenționale privindu-i pe cei fără acte sau referitoare la condițiile de viață ale deținuților, Frédéric Beigbeder devenise treptat un fel de Sartre al anilor 2010, iar asta spre surprinderea generală și oarecum chiar a lui personală, în condițiile în care trecutul său îl predispunea mai degrabă să îndeplinească rolul unui Jean-Edern Hallier, sau chiar al unui Gonzague Saint-Bris. Tovarăș de drum exigent al Noului Partid Anticapitalist al lui Olivier Besancenot, căruia tocmai îi subliniase riscurile de derivă antisemită într-un interviu din *Der*

Spiegel, Beigbeder izbutise să facă uitate originile – semi-burgheze, semi-aristocrate – ale familiei sale și chiar prezența fratelui său în sânul instanțelor de conducere ale patronatului francez. Drept e că și Sartre era departe de-a se fi născut într-o familie de nevoiași.

Având în față un amestec de *pastis* cu sirop de migdale, autorul privea cu melancolie un flacon de metal, aproape gol, care nu mai conținea decât niște vagi urme de cocaină. Zărindu-l pe Jed, îi făcu semn să se așeze la masa lui. Un chelner se apropie în grabă ca să ia comanda.

— Păi, nu știu. Un Viandox[1]? Mai există așa ceva?

— Un Viandox..., repetă gânditor Beigbeder. Chiar sunteți un tip ciudat...

— Am fost surprins că v-ați amintit de mine.

— O, da..., răspunse scriitorul pe un ton neașteptat de trist. Da, îmi amintesc de dumneata.

Jed îi expuse problema. Își dădu seama că, la auzul numelui lui Houellebecq, Beigbeder se crispă ușor.

— Nu vă cer numărul lui de telefon, adăugă Jed foarte repede, vă cer doar, dacă se poate, să-l sunați ca să-i pomeniți despre ce l-am rugat.

Chelnerul aduse Viandox-ul. Beigbeder tăcea, dus pe gânduri.

— De acord, spuse el în cele din urmă. De acord, o să-l sun. Cu el, nu știi niciodată la ce să te aștepți; în situația actuală, însă, s-ar putea să-i fie și lui de folos.

— Credeți că o să accepte?

---

1. Extras de carne de vită, sărat și aromatizat. În context, o supă preparată cu acest extras.

— Chiar nu am habar.

— Ce anume credeți că ar putea să-l înduplece?

— Ei bine... S-ar putea să vă surprindă, pentru că nu are deloc această reputație: banii. În principiu, nu-i pasă de bani, trăiește cu te miri ce; însă divorțul l-a pus pe butuci. În plus, a cumpărat niște apartamente în Spania, pe malul mării, care vor fi expropriate fără despăgubiri, din pricina unei legi cu efect retroactiv privind protecția litoralului – o chestie absolut dementă. Pe scurt, cred că în momentul de față e cam strâmtorat; incredibil, nu-i așa, dacă stai să te gândești la câte parale a câștigat. Prin urmare, dacă-i propuneți o sumă serioasă, cred că aveți sorți de izbândă.

Tăcu, își isprăvi cocteilul dintr-o înghițitură, își mai comandă unul, îl privi pe Jed cu un amestec de melancolie și dezaprobare.

— Știți..., spuse el în cele din urmă, Olga. Vă iubea.

Jed se afundă puțin în scaun.

— Vreau să spun..., continuă Beigbeder, vă iubea *cu adevărat*. Tăcu, îl măsură clătinând din cap cu neîncredere. Și-ați lăsat-o să se întoarcă în Rusia... Și nu i-ați dat niciodată vești despre dumneavoastră... Dragostea... Dragostea e un lucru *rar*. Nu știați? Nu vi s-a spus niciodată?

Vă pomenesc despre asta, deși în mod evident nu mă privește, continuă el, pentru că Olga o să revină în curând în Franța. Mai am încă niște prieteni la televiziune și știu că Michelin o să lanseze un nou canal pe TNT[1], Michelin

1. Télévision Numérique Terrestre – companie franceză de difuzare digitală a unor canale TV.

TV, axat pe gastronomie, pe specificul local, pe patrimoniu, pe peisajele franțuzești etc. Va fi condus de Olga. Bine, pe hârtie, director general va fi Jean-Pierre Pernaut; în practică, însă, ea va hotărî totul în materie de programe. Iată – încheie el pe un ton care spunea limpede că întrevederea luase sfârșit – ați venit să-mi cereți un mic serviciu, iar eu v-am făcut unul cât se poate de mare.

Îi aruncă o privire mușcătoare lui Jed, care se ridicase să plece.

— Asta doar dacă nu considerați că prioritatea dumneavoastră este expoziția... Clătină din cap și, bodogănind, cu o voce aproape imperceptibilă, adăugă cu silă: Artiști de rahat...

II

Sushi Warehouse de pe aeroportul Roissy 2E propunea o selecție excepțională de ape minerale norvegiene. Jed optă pentru Husqvarna, o apă din centrul Norvegiei, discret carbogazoasă. Era cât se poate de pură – deși, de fapt, nu mai mult decât celelalte. Toate apele astea minerale nu se deosebeau decât prin mărimea bulelor și printr-o consistență ușor diferită pe limbă; nici una din ele nu era, câtuși de puțin, sărată sau feruginoasă; punctul comun al acestor ape minerale norvegiene părea să fie moderația. Hedoniști subtili, norvegienii ăștia, se gândi Jed plătindu-și Husqvarna; e plăcut să știi, își mai spuse el, că pot exista atâtea forme diferite de puritate.

Plafonul de nori se apropie repede și, odată cu el, acel nimic caracteristic unei călătorii aeriene deasupra plafonului de nori. Fugar, la jumătatea drumului, zări suprafața uriașă și ridată a mării, aidoma pielii unui bătrân în fază terminală.

Aeroportul Shannon, dimpotrivă, îl încântă pe Jed prin formele sale dreptunghiulare și clare, prin înălțimea sălilor și prin uimitoarele dimensiuni ale coridoarelor – funcționând într-un ritm scăzut, nu mai servea acum decât companiilor *low cost* și transporturilor de trupe ale armatei

americane, însă se vedea cu ochiul liber că fusese prevăzut pentru un trafic de cinci ori mai mare. Cu structura sa pe stâlpi metalici, cu mocheta tunsă scurt, data probabil de pe la începutul anilor '60, dacă nu chiar de la sfârșitul anilor '50. Evoca, încă mai bine decât Orly, acea perioadă de entuziasm tehnologic a cărei cea mai inovatoare și mai prestigioasă realizare era transportul aerian. Odată cu începutul anilor '70 și cu primele atentate palestiniene – continuate mai târziu, într-o manieră mai spectaculoasă și mai profesionistă de cele ale Al-Qaida –, călătoria aeriană devenise o experiență infantilizantă și concentrațională, pe care toată lumea voia s-o vadă isprăvită cât mai repede. Pe vremea aceea însă, își spuse Jed așteptându-și valiza în imensul hol din zona de sosiri – cărucioarele metalice de bagaje, pătrățoase și masive, datau și ele probabil tot de pe-atunci –, în acea epocă surprinzătoare a Celor Treizeci de Ani Glorioși[1], călătoria pe calea aerului, simbol al aventurii tehnologice moderne, era cu totul altceva. Rezervată încă doar inginerilor și *cadrelor*, constructorilor lumii de mâine, era menită (și nimeni, în contextul social-democrației triumfătoare, nu se îndoia de asta) să devină din ce în ce mai accesibilă păturilor populare, pe măsură ce acestea își vor fi sporit *puterea de cumpărare* și *timpul liber* (ceea ce s-a și întâmplat finalmente, însă ca urmare a unui ocol prin ultraliberalismul simbolizat cât se poate de potrivit prin companiile *low cost* și cu prețul pierderii totale

1. Les Trente Glorieuses – perioadă de creștere economică masivă a țărilor occidentale, înregistrată între 1945-1975.

a prestigiului care fusese asociat anterior transportului aerian).

Câteva minute mai târziu, Jed a avut confirmarea ipotezei sale privind vârsta aeroportului. Culoarul lung de la ieșire era decorat cu fotografii ale personalităților eminente care onoraseră aeroportul cu vizita lor – în principal președinți ai Statelor Unite și papi. Ioan Paul al II-lea, Jimmy Carter, Ioan al XXIII-lea, George Bush I și II, Paul al VI-lea, Ronald Reagan... nici unul nu lipsea de la apel. Ajuns la capătul culoarului, Jed avu surpriza să constate că primul dintre acești vizitatori iluștri nu fusese imortalizat într-o fotografie, ci pur și simplu într-un *tablou*.

Aflat pe pistă, John Fitzgerald Kennedy se îndepărtase de micul grup de oficiali – printre care se remarca prezența a doi prelați; în fundal, niște bărbați cu haine de gabardină, care aparțineau probabil serviciilor de securitate americane. Cu brațul îndreptat înainte și în sus – puteai bănui că în direcția mulțimilor strânse îndărătul unor bariere –, Kennedy surâdea cu entuziasmul și optimismul acela cretin pe care care non-americanii îl simulează atât de greu. Chipul său părea injectat cu botox. Întorcându-se, Jed inspectă cu atenție acel ansamblu de reprezentări ale unor personalități eminente. Bill Clinton avea pielea întinsă și era la fel de grăsuț ca și mai ilustrul său predecesor; președinții democrați americani, incontestabil, semănau mai toți cu niște botoxați lubrici.

Revenind la portretul lui Kennedy, Jed a fost totuși împins spre o concluzie de alt ordin. Pe vremea aceea, botoxul nu exista, iar controlul buhăielii și al ridurilor, realizat astăzi cu ajutorul

injecțiilor transcutanate, fusese operat atunci de pensula complezentă a artistului. Așadar, în ultima perioadă a anilor '50, sau la începutul anilor '60, încă era admisă ideea că ilustrarea și exaltarea momentelor marcante ale unei domnii puteau fi încredințate unor artiști-pictori – sau măcar celor mai mediocri dintre ei. Era vorba indubitabil despre o lucrare de doi bani, era de ajuns să compari tratarea cerului cu ceea ce ar fi făcut Turner sau Constable; până și acuareliștii englezi de mâna a doua s-ar fi descurcat mai bine. Cu toate acestea, exista în tablou un soi de adevăr uman și simbolic, privindu-l pe John Fitzgerald Kennedy, pe care nu îl atingea nici una dintre fotografiile din galerie – nici măcar cea a lui Ioan Paul al II-lea, aflat într-o formă bună și surprins pe pasarela avionului în momentul în care deschidea larg brațele ca să salute una dintre ultimele populații catolice europene.

Hotelul *Oakwood Arms* își împrumuta și el decorațiunile din aceste perioade de pionierat ale aviației comerciale: afișe publicitare de epocă pentru Air France sau Lufthansa, fotografii alb-negru ale avioanelor Douglas DC-8 și Caravelle străpungând aerul limpede, comandanți de bord în uniformă de gală pozând cu mândrie în interiorul cockpitului. Jed aflase de pe internet că orașul Shannon își datora nașterea acestui aeroport. Fusese construit în anii '60, într-un loc unde nu existase niciodată vreo populație sau vreun cătun. După cât putuse să vadă, arhitectura irlandeză nu avea nimic specific: era un amestec de căsuțe din cărămidă roșie, asemănătoare acelora care puteau fi întâlnite în periferiile englezești, și de mari bungalow-uri

albe, împrejmuite de un spațiu asfaltat și mărginite de niște peluze, în spirit american.

S-ar fi cuvenit să lase un mesaj pe robotul telefonic al lui Houellebecq; nu comunicaseră până atunci decât prin e-mailuri, iar la sfârșit prin SMS; cu toate acestea, i-a răspuns, după câteva apăsări pe butonul soneriei.

„Veți recunoaște cu ușurință casa, are cea mai neîngrijită peluză din zonă", îi spusese Houellebecq. „Și poate din toată Irlanda", adăugase el. Atunci a crezut că e vorba despre o exagerare, dar vegetația atingea, într-adevăr, niște înălțimi fenomenale. Jed urmă drumul pavat cu dale care șerpuia pe vreo zece metri printre tufele de scaieți și de mărăcini, până la o platformă asfaltată pe care staționa un SUV Lexus RX 350. Cum era de așteptat, Houellebecq optase pentru formula bungalow: era o clădire mare, albă și nouă, cu acoperișul din ardezie – o casă perfect banală, de fapt, cu excepția stării respingătoare a peluzei.

Sună, așteptă vreo treizeci de secunde până când autorul *Particulelor elementare* veni să-i deschidă, în papuci, cu niște pantaloni de catifea reiată și o haină confortabilă de interior, din lână ecru. Îl privi lung și gânditor pe Jed, după care își îndreptă ochii spre peluză, cufundat într-o meditație morocănoasă, care părea să-i fie caracteristică.

— Nu știu să folosesc mașina de tuns iarba, conchise el. Mi-e teamă să nu-mi tai degetele în lame, se pare că se întâmplă adesea. Aș putea cumpăra o oaie, dar nu-mi plac oile. Nu există ceva mai tâmpit decât oaia.

Jed îl urmă în încăperile podite cu dale, lipsite de mobile și presărate din loc în loc cu cartoane

de la mutare. Pereții erau acoperiți cu un tapet monocrom, de un alb-crem; un strat subțire de praf acoperea pardoseala. Casa era foarte mare, avea probabil cel puțin cinci camere; înăuntru nu era prea cald, nu mai mult de șaisprezece grade; Jed nutrea convingerea că toate camerele, cu excepția celei în care dormea Houellebecq, erau goale.

— V-ați instalat de curând aici?

— Da. Mă rog, acum trei ani.

Ajunseră în cele din urmă într-o încăpere un pic mai călduroasă, un soi de mică seră de formă pătrată, cu pereți de sticlă pe trei laturi, adică ceea ce englezii numesc *conservatory*. Era mobilată cu o canapea, o masă joasă și un fotoliu; podeaua era decorată cu un covor oriental, luat de la reduceri. Jed adusese două portofolii de format A3; cel dintâi conținea circa patruzeci de fotografii care urmăreau cariera sa anterioară – extrase, în principal, din seria sa de „fierătaie" și din perioada „hărților rutiere". Al doilea portofoliu conținea șaizeci și patru de clișee, care reprezentau integrala producției sale picturale, de la *Ferdinand Desroches, măcelar specialist în carne de cal* până la *Bill Gates și Steve Jobs discutând despre viitorul informaticii*.

— Vă plac mezelurile? întrebă scriitorul.

— Da... Mă rog, nu-mi displac.

— Mă duc să pregătesc o cafea.

Se sculă cu vioiciune și se întoarse după vreo zece minute, aducând două cești și o cafetieră italienească.

— Nu am nici lapte, nici zahăr, anunță el.

— Nu-i nimic. Nu-mi trebuie.

Cafeaua era bună. Tăcerea se prelungi, desăvârșită, timp de două-trei minute.

— Îmi plăceau foarte mult mezelurile, zise în cele din urmă Houellebecq, dar am hotărât să renunț la ele. Știți, cred că oamenilor nu ar trebui să li se îngăduie să ucidă porci. V-am spus deja cât de mult îmi displac oile; și rămân la părerea mea. Iar vaca, și asupra acestui aspect sunt în dezacord cu prietenul meu Benoît Duteurtre, mi se pare supraapreciată. Porcul, în schimb, este un animal admirabil, inteligent, sensibil, capabil de o afecțiune sinceră și exclusivă pentru stăpânul lui. Iar inteligența sa e cu adevărat surprinzătoare, nici măcar nu i se cunosc limitele. Știați că anumiți porci au fost deprinși să stăpânească operațiile matematice simple? Mă rog, adunarea și, cred, scăderea, în cazul unor specimene mai dotate. Să aibă oare omul dreptul să sacrifice un animal capabil să priceapă bazele aritmeticii? Sincer, nu cred.

Fără să aștepte vreun răspuns, se cufundă în examinarea celui dintâi portofoliu al lui Jed. După ce a privit în grabă fotografiile cu piulițe și buloane, a rămas, pentru o perioadă care lui Jed i s-a părut nesfârșită, dinaintea reprezentărilor hărților rutiere; din când în când, cu o mișcare imprevizibilă, dădea câte o pagină. Jed aruncă o privire discretă spre ceasul de la mână: se scursese ceva mai mult de o oră de când sosise. Liniștea era desăvârșită; apoi, din depărtare, s-a auzit mârâitul cavernos al unui compresor de frigider.

— Sunt niște lucrări mai vechi, îndrăzni în cele din urmă Jed. Le-am adus doar ca să vă faceți o idee. Expoziția... are legătură doar cu cel de-al doilea clasor.

Houellebecq ridică spre el o privire goală, părea că uitase ce căuta Jed la el, motivul prezenței lui acolo; cu toate acestea, ascultător,

deschise cel de-al doilea clasor. A trecut încă jumătate de oră până să-l închidă, cu un gest scurt, aprinzându-și apoi o țigară. Jed a băgat atunci de seamă că nu fumase deloc, în tot timpul cât îi privise fotografiile.

— Accept, spuse el. Știți, nu am făcut niciodată așa ceva; dar bănuiam că avea să mi se întâmple cândva în viață. Mulți scriitori, dacă priviți mai atent, au scris despre pictori; și asta de câteva secole încoace. E ciudat. Am o întrebare care nu-mi dă pace de când v-am văzut adineaori lucrările: de ce-ați abandonat fotografia? De ce v-ați întors la pictură?

Înainte să răspundă, Jed se gândi îndelung.

— Nu sunt foarte sigur că știu, mărturisi el în cele din urmă. Problema, însă, cu artele plastice, continuă el ezitant, mi se pare că este abundența subiectelor. De exemplu, aș putea prea bine să consider acest radiator ca fiind un subiect pictural valabil.

Houellebecq se întoarse rapid și aruncă o privire suspicioasă spre radiator, de parcă acesta avea să tresalte de fericire la ideea că va fi pictat; nu se întâmplă însă nimic de genul ăsta.

— Dumneavoastră nu știu dacă ați putea face ceva, pe plan literar, cu radiatorul, insistă Jed. Mă rog, da, Robbe-Grillet, bunăoară, ar fi descris pur și simplu radiatorul... Însă, zău, nu știu, nu cred că ar fi fost prea interesant...

Se împotmolea, fiind conștient că e confuz și poate neîndemânatic, habar n-avea dacă lui Houellebecq îi plăcea sau nu Robbe-Grillet, dar mai ales se întreba, cu un fel de angoasă, de ce se întorsese spre pictură, fiindcă aceasta încă îi punea, după mulți ani, probleme tehnice

insurmontabile, câtă vreme aparatura și principiile fotografice le stăpânea la perfecție.

— Să-l lăsăm pe Robbe-Grillet, i-o reteză interlocutorul său, spre strașnica lui ușurare. Dacă, eventual, s-ar putea face ceva cu radiatorul ăsta... De pildă, am citit pe internet, cred, că tatăl dumneavoastră e arhitect...

— Da, întocmai; l-am înfățișat într-unul din tablourile mele, în ziua când a părăsit conducerea întreprinderii sale.

— Oamenii cumpără arareori genul ăsta de radiator pentru nevoi personale. În general, clienții sunt întreprinderile de construcții, precum aceea pe care o conducea tatăl dumneavoastră, și cumpără radiatoare din astea cu zecile, dacă nu chiar cu sutele. Am putea prea bine să ne închipuim un thriller despre o piață importantă în care intră în joc mii de radiatoare – menite să doteze, de pildă, toate sălile de clasă dintr-o țară –, cu șpăgi, intervenții politice și cu o responsabilă de vânzări foarte sexy de la o firmă de radiatoare românești. În acest cadru ar putea prea bine exista o lungă descriere, pe mai multe pagini, a acestui radiator și a modelelor concurente.

Acum vorbea foarte repede, își aprindea țigară după țigară, lăsa impresia că fumează ca să se calmeze, ca să-și domolească efervescența cerebrală. Jed se gândi în grabă că, ținând seama de activitățile afacerii pe care o conducea, tatăl său fusese mai degrabă în situația să cumpere numeroase instalații de aer condiționat; și o făcuse, desigur.

— Radiatoarele astea sunt din fontă, continuă Houellebecq cu însuflețire, probabil din fontă cenușie, cu un procent ridicat de carbon, a cărui periculozitate a fost în nenumărate rânduri

subliniată în rapoartele experților. Am putea considera scandalos faptul că această casă nouă a fost echipată cu radiatoare atât de vechi, radiatoare la preț redus dacă vreți, și că în caz de accident, bunăoară din pricina unei explozii a radiatoarelor, aș putea să-i reclam pe constructori. Presupun că, într-o astfel de situație, ar fi angajată și responsabilitatea tatălui dumneavoastră, nu?

— Da, fără îndoială.

— Iată un subiect minunat, ba chiar al naibii de interesant, o *autentică dramă umană* îl se înfierbântă autorul *Platformei.* Există prejudecata că fonta are un aer de secol XIX, de aristocrație muncitorească a furnalelor, un aer absolut desuet până la urmă, și totuși încă se mai fabrică, nu în Franța, desigur, ci mai degrabă țări precum Polonia sau Malaysia. S-ar putea prea bine, în zilele noastre, ca un roman să urmărească traseul minereului de fier, fuziunea de reducere a fierului și a cocsului metalurgic, prelucrarea materialului și în cele din urmă comercializarea – asta ar putea constitui introducerea cărții, ca un fel de genealogie a radiatorului.

— În orice caz, cred că aveți nevoie de personaje...

— Da, așa e. Chiar dacă adevăratul meu subiect ar fi constituit de procesele industriale, n-aș putea face nimic fără personaje.

— Cred că asta e diferența fundamentală. Câtă vreme m-am mulțumit să reprezint obiecte, fotografia mi-a convenit perfect. Însă, când m-am hotărât să iau drept subiect ființele omenești, am simțit că era nevoie să mă reapuc de pictură, n-aș putea să vă spun foarte exact de ce. În schimb, nu mai sunt deloc interesat de naturile moarte; de când cu inventarea fotografiei,

mi se pare că nu mai au nici un sens. Mă rog, e un punct de vedere personal..., încheie el cu aerul că se scuză.

Se lăsa seara. Prin fereastra care dădea spre sud, se deslușeau prerile ce coborau spre estuarul Shannon; în zare, o pătură de pâclă plutea peste ape, reflectând slab razele apusului.

— Peisajul ăsta, de pildă..., continuă Jed. Sigur, știu că au existat niște acuarele foarte frumoase ale impresioniștilor din secolul XIX; totuși, dacă ar trebui să înfățișez acest peisaj astăzi, i-aș face pur și simplu o fotografie. Însă, dacă ar exista o ființă umană în decor, fie doar un țăran dregându-și gardul în depărtare, aș fi ispitit să recurg la pictură. Știu că poate părea absurd; unii v-ar spune că subiectul n-are nici o importanță, ba chiar că e ridicol să faci tratamentul să depindă de subiectul tratat, și că singurul lucru care contează este felul cum tabloul sau fotografia se descompun în figuri, în linii și culori.

— Da, punctul de vedere formalist... există așa ceva și printre scriitori; ba, mi se pare, e chiar mai răspândit în literatură decât în artele plastice.

Houellebecq tăcu și înclină capul, ridicând privirea spre Jed; păru dintr-odată copleșit de gânduri nespus de triste. Se ridică și plecă spre bucătărie; se întoarse după câteva minute, aducând o sticlă de vin roșu argentinian și două pahare.

— Dacă doriți, putem lua masa împreună. Restaurantul de la *Oakwood Arms* nu e rău deloc. Au feluri tradiționale irlandeze – somon afumat, *Irish stew*, chestii destul de insipide și de rudimentare, de fapt; dar mai sunt chebap

și pui *tandoori*, fiindcă bucătarul lor e pakistanez.

— Nu e nici măcar ora șase, se miră Jed.

— Da, cred că deschid la șase și jumătate. În țara asta, să știți, se mănâncă devreme; însă pentru mine nu e niciodată prea devreme. Acum, prefer sfârșitul lunii decembrie; se întunecă la ora patru. Așa că pot să-mi pun pijamalele, să-mi iau somniferele și să mă bag în pat cu o sticlă de vin și o carte. În felul ăsta îmi duc traiul de ani de zile. Soarele răsare la ora nouă, cât mă spăl și beau câteva cafele, se și face prânzul, îmi rămân de îndurat patru ceasuri din zi, de cele mai multe ori reușesc fără prea multe probleme. Primăvara, însă, e insuportabilă, apusurile sunt interminabile și magnifice, e ca-ntr-o operă cretină, apar fără încetare noi culori, noi licăriri, odată am încercat să rămân aici toată primăvara și am crezut că mor, seară de seară eram în pragul sinuciderii, din cauza nopții ăsteia care parcă nu se mai lăsa. Așa că, de-atunci, la început de aprilie plec în Thailanda și rămân acolo până la sfârșitul lui august, ziua începe la ora șase și se sfârșește la ora șase, e simplu, ecuatorial, administrabil, e-o căldură de crăpi, dar aerul condiționat merge bine; e sezon mort pentru turiști, bordelurile nu funcționează la întreaga capacitate, însă sunt totuși deschise și mie-mi convine, prestațiile sunt excelente sau foarte bune.

— Acum am sentimentul că vă interpretați oarecum propriul rol...

— Da, e drept, conveni Houellebecq cu o surprinzătoare spontaneitate, e vorba despre niște lucruri care nu prea mă mai interesează. Oricum, o să pun punct și o să mă întorc în Loiret; am copilărit în Loiret, construiam cabane în

pădure, mă gândesc că aș putea găsi o activitate de aceeași natură. Poate vânătoarea de castori?

Își conducea Lexusul cu rapiditate, suplețe și cu o vizibilă plăcere.

— Măcar o sug fără prezervativ, asta-i bine..., bălmăji încă vag, ca pe amintirea unui vis defunct, autorul *Particulelor elementare*, înainte să gareze în parcarea hotelului; apoi pătrunseră în sala vastă și luminoasă a restaurantului. Ca antreu, luă un cocteil de creveți, iar Jed alese somon afumat. Chelnerul polonez le așeză în față o sticlă de *chablis* călduț.

— Ăștia nu sunt în stare..., gemu romancierul. Nu sunt în stare să servească vinul alb la temperatura potrivită.

— Sunteți interesat de vinuri?

— Îmi dau o anumită atitudine; mă fac să par francez. Și-apoi, trebuie să fii interesat de ceva în viață, găsesc că e folositor.

— Sunt puțin surprins..., mărturisi Jed. Mă așteptam ca, întâlnindu-vă, lucrurile să fie... în sfârșit să spunem, mai complicate. Aveți faima unei persoane foarte depresive. Îmi închipuiam, de pildă, că beți mult mai mult.

— Da... Romancierul studia din nou cu atenție lista de vinuri. Dacă luați pulpă de miel la felul doi, s-ar cuveni să alegem altceva: poate niște vin argentinian? Să știți că ziariștii sunt cei care mi-au construit reputația de bețiv; mi se pare ciudat că nici unul din ei nu și-a dat vreodată seama că beam mult în preajma lor, doar ca să izbutesc să le suport prezența. Cum credeți că poți îndura o conversație cu o labă tristă ca Jean-Paul Marsouin, dacă nu ești mort de beat? Cum credeți că te poți întâlni cu cineva

care lucrează pentru *Marianne* sau pentru *Le Parisien libéré* fără să-ți vină să borăști unadouă? Presa este, orice s-ar zice, de o prostie și de un conformism insuportabile, nu vi se pare? insistă el.

— Nu știu, adevărul e că nu citesc presa.

— N-ați deschis niciodată un ziar?

— Probabil că da..., spuse Jed cu bunăvoință, dar de fapt nu avea nici o amintire despre asta; reușea să vizualizeze niște vrafuri din *Figaro magazine* așezate pe o măsuță joasă, în sala de așteptare de la dentist; dar problemele lui dentare se rezolvaseră de o groază de vreme. În orice caz, nu simțise niciodată *nevoia* să cumpere un ziar. La Paris aerul este parcă saturat de informație, fie că vrei, fie că nu, vezi titlurile de prin chioșcuri, auzi discuțiile la coadă în supermarket. Când s-a dus în Creuse, la înmormântarea bunicii sale, și-a dat seama că densitatea atmosferică de informație scădea sensibil pe măsură ce se îndepărta de capitală; și că, la modul general, semnele umane își pierdeau importanța, încetul cu încetul totul dispărea, cu excepția plantelor.

— O să scriu catalogul pentru expoziția dumneavoastră, continuă Houellebecq. Sunteți sigur însă că e o idee bună? Știți, media franceză mă detestă incredibil de mult; nu trece o săptămână fără ca vreo publicație să-mi pună în cârcă cine știe ce rahaturi.

— Știu, m-am uitat pe internet înainte să vin aici.

— Și, dacă vă asociați cu mine, nu vă e teamă că vă ardeți?

— Am discutat despre asta cu galeristul meu; crede că nu are nici o importanță. Cu expoziția asta nu prea vizăm piața franceză. Oricum, în

momentul de față, nu există aproape deloc cumpărători francezi de artă contemporană.

— Și-atunci cine cumpără?

— Americanii. De vreo doi-trei ani asta-i noutatea, americanii reîncep să cumpere, și câte puțin englezii. Dar mai ales chinezii și rușii.

Houellebecq îl privi părând că îi cântărește spusele.

— Păi, dacă rușii și chinezii sunt cei care contează, poate că aveți dreptate..., conchise el. Scuzați-mă, adăugă Houellebecq ridicându-se dintr-odată, simt nevoia să fumez, nu izbutesc să gândesc fără tutun.

Ieși în parcare și se întoarse după cinci minute, tocmai când chelnerul le aducea mâncarea. Se repezi cu însuflețire asupra mielului *biryani*, dar privi cu suspiciune spre farfuria lui Jed.

— Sunt sigur că v-au pus sos de mentă la miel..., comentă el. N-ai ce-i face, e influența englezească. Totuși, englezii au colonizat și Pakistanul. Dar aici e mai rău, s-au amestecat cu băștinașii. În mod limpede, țigara îi făcuse bine. Expoziția asta contează mult pentru dumneavoastră, nu-i așa? continuă el.

— Da, enorm. Am impresia că, de când m-am apucat de seria meseriilor, nimeni nu mai pricepe unde vreau să ajung. Sub pretextul că practic pictura pe pânză, și în special această formă limpede datată care este pictura în ulei, sunt întotdeauna clasat într-un soi de mișcare ce propovăduiește întoarcerea la pictură, câtă vreme eu nu-i cunosc pe indivizii ăștia și nu simt că am nici cea mai mică afinitate cu ei.

— Există, în momentul de față, o întoarcere la pictură?

— Mai mult sau mai puțin, mă rog, e una dintre tendințe. Întoarcere la pictură, sau la sculptură, oricum o întoarcere la obiect. După părerea mea, însă, asta se-ntâmplă mai ales din rațiuni comerciale. Un obiect e mai ușor de depozitat și de revândut decât o instalație sau decât un *performance*. Adevărul e că n-am făcut niciodată *performance*, dar trăiesc senzația că nu sunt străin de așa ceva. Mă străduiesc ca, tablou după tablou, să construiesc un spațiu artificial, simbolic, unde să pot înfățișa situații care să capete un sens pentru grup.

— Cam asta încerc și eu să fac în domeniul teatrului. Atâta doar că dumneavoastră nu sunteți obsedat de trup... Mărturisesc că, de altfel, e un lucru odihnitor.

— Nu, de altminteri obsesia asta pentru trup începe să se estompeze. Mă rog, nu încă și în teatru, dar în artele vizuale, cu siguranță. În orice caz, ceea ce fac eu se situează integral în social.

— Bine, înțeleg... Îmi cam dau seama ce aș putea să fac. Când vă trebuie textul?

— Deschiderea expoziției e prevăzută pentru luna mai, iar textul catalogului ne-ar trebui la sfârșitul lui martie. Aveți două luni.

— Nu-i cine știe ce.

— Nu e nevoie ca textul să fie foarte lung. Cinci sau zece pagini ar merge de minune. Dar, desigur, dacă vreți mai mult, nici o problemă.

— O să-ncerc... Mă rog, e greșeala mea, s-ar fi cuvenit să vă răspund la e-mailuri înainte.

— Remunerația, așa cum v-am spus, e prevăzută la zece mii de euro. Franz, galeristul meu, mi-a sugerat că, în loc de bani, aș putea să vă propun un tablou, dar mi se pare aiurea, pentru că ar fi stânjenitor să refuzați. Deci vom

spune de la bun început zece mii de euro; însă, desigur, dacă preferați un tablou, sunt de acord.

— Un tablou, zise Houellebecq gânditor. În orice caz, aș avea pereți unde să-l atârn. E singurul lucru pe care-l am cu adevărat în viață: pereți.

III

La prânz, Jed a trebuit să elibereze camera de hotel; zborul pentru Paris era abia la ora 19.10. Cu toate că era duminică, centrul comercial din vecinătate era deschis; a cumpărat o sticlă de whisky local, casiera se numea Magda și l-a întrebat dacă avea carte de fidelitate *Dunnes Store*. A întârziat câteva minute pe aleile de o curățenie strălucitoare, intersectându-se cu bande de tineri care mergeau de la un fast-food spre o sală de jocuri video. După ce a băut un suc de fructe portocale- kiwi-căpșuni la *Ronnies Rocket*, a estimat că știa suficient de multe despre *Skycourt Shopping Center* și a comandat un taxi spre aeroport; era puțin trecut de ora 13.00.

Estuary Café avea aceleași calități, în materie de sobrietate și amploare, pe care le remarcase și în restul edificiului: mesele dreptunghiulare, din lemn întunecat, erau foarte distanțate unele de altele, mult mai mult decât într-un restaurant de lux din zilele noastre; fuseseră concepute pentru ca șase persoane să poată sta confortabil. Jed își aminti atunci că anii '50 fuseseră, de asemenea, perioada *baby boom*.

Comandă o salată *coleslaw light* și o *korma* de pui, se așeză la una dintre mese și însoți mâncarea cu mici înghițituri de whisky, studiind în același timp orarul zborurilor cu plecare

din aeroportul Shannon. Nu era deservită nici o capitală din Europa occidentală, cu excepția Londrei și a Parisului, prin Air France și respectiv British Airways. În schimb, erau nu mai puțin de șase linii cu destinația Spania și Canare: Alicante, Girona, Fuerteventura, Málaga, Reus și Tenerife. Toate zborurile erau asigurate de Ryanair. Compania *low cost* deservea de asemenea șase destinații din Polonia: Cracovia, Gdańsk, Katowice, Łódz, Varșovia și Wrocław. Înainte de masă, Houellebecq îi spusese că existau enorm de mulți imigranți polonezi în Irlanda, era o țară pe care o preferau oricărei alteia, fără îndoială datorită reputației sale, chiar dacă uzurpată, de sanctuar al catolicismului. În acest fel, liberalismul redesena geografia lumii în funcție de așteptările clientelei, fie că aceasta se deplasa în scopuri turistice sau pentru a-și câștiga traiul. Suprafeței plane, izometrice, a hărții lumii i se substituia o topografie anormală, potrivit căreia Shannon era mai aproape de Katowice decât de Bruxelles și de Fuerteventura decât de Madrid. În Franța, cele două aeroporturi folosite de Ryanair erau Beauvais și Carcassonne. Să fie oare vorba despre două destinații turistice speciale? Sau de unele care deveneau turistice doar pentru că le alesese Ryanair? Meditând asupra puterii și topologiei lumii, Jed aținti ușor.

Se afla în mijlocul unui spațiu alb, aparent nesfârșit. Nu se distingea linia orizontului, pământul de un alb mat confundându-se, foarte departe, cu cerul de un alb identic. La suprafața solului se deslușeau, din loc în loc și dispuse neregulat, niște blocuri de text cu litere negre, ușor ieșite în relief; fiecare dintre blocuri putea să conțină vreo cincizeci de cuvinte. Jed înțelese atunci că se afla într-o carte și se întrebă

dacă această carte spunea povestea vieții lui. Aplecându-se asupra blocurilor pe care le întâlnea în cale, avu mai întâi impresia că da: recunoștea nume precum Olga sau Geneviève; însă nu putea fi extrasă nici o informație precisă, fiindcă majoritatea cuvintelor erau șterse sau tăiate cu furie, ilizibile, iar apoi apăreau noi nume, care nu-i evocau absolut nimic. De asemenea, nu putea fi definită nici o direcție temporală: înaintând în linie dreaptă, întâlni de mai multe ori numele lui Geneviève, apărând după cel al Olgăi – deși era sigur, absolut sigur, că nu va mai avea vreodată prilejul s-o vadă pe Geneviève, în vreme ce Olga făcea încă parte, poate, din viitorul său.

Îl treziră megafoanele ce anunțau îmbarcarea pentru zborul spre Paris. De îndată ce ajunse în Boulevard de l'Hôpital, îi telefonă lui Houellebecq, care îi răspunse, din nou, aproape imediat.

— Iată, spuse el, m-am gândit. În loc să vă ofer un tablou, mi-ar plăcea să vă fac portretul și după aceea să vi-l ofer.

Apoi așteptă: la celălalt capăt al firului, Houellebecq tăcea. Clipi din ochi: iluminarea atelierului era violentă. În mijlocul încăperii, pardoseala încă era presărată cu resturile sfâșiate ale tabloului *Damien Hirst și Jeff Koons împărțindu-și piața artei*. Pentru că tăcerea se prelungea, Jed adăugă:

— Asta n-ar avea nici o legătură cu remunerația dumneavoastră; ar fi pe deasupra celor zece mii de euro. Chiar am chef să vă fac portretul. N-am pictat niciodată un scriitor, simt că trebuie s-o fac.

Cum Houellebecq continua să tacă, Jed începu să se îngrijoreze; în cele din urmă, după vreo

trei minute de tăcere, îi răspunse cu o voce împleticită de băutură:

— Nu știu. Nu mă simt în stare să pozez ore-n șir.

— Bine, dar asta nu contează! În zilele noastre s-a terminat complet cu ședințele de pozat, nimeni nu mai acceptă așa ceva, lumea e superocupată sau își închipuie că este sau se preface că este, habar n-am, dar nu mai știu pe nimeni care să fie dispus să stea nemișcat timp de-o oră. Nu, dacă vă voi picta portretul, o să vin din nou la dumneavoastră și o să vă fac niște fotografii. Multe fotografii: fotografii generale, dar și ale locului unde lucrați, ale instrumentelor de lucru. Și fotografii-detaliu ale mâinilor dumneavoastră, ale granulației pielii. După aceea, o să mă descurc singur cu tot ce-am pozat.

— E-n regulă..., răspunse scriitorul lipsit de entuziasm. De acord.

— Aveți vreo zi sau vreo săptămână anume când sunteți liber?

— Nu chiar. În majoritatea timpului nu fac nimic. Sunați-mă din nou când vă hotărâți să veniți. Bună seara!

A doua zi dimineață, la prima oră, Jed îl sună pe Franz, care reacționă cu entuziasm și îi propuse să treacă îndată pe la galerie. Era în al nouălea cer, își freca literalmente mâinile, Jed îl văzuse arareori atât de excitat.

— De-acum chiar putem porni treaba... Și-ți garantez că se va face tam-tam. Putem deja să ne-alegem atașatul de presă. Mă gândisem la Marylin Prigent.

— Marylin?

— O cunoști?

— Da, s-a ocupat de prima mea expoziție, mi-o amintesc foarte bine.

În mod ciudat, odată cu înaintarea în vârstă, Marylin își mai dresese înfățișarea. Slăbise puțin, se tunsese scurt – la părul ei lipsit de strălucire și volum, era singurul lucru care se putea face, zise ea, așa că se hotărâse în sfârșit să urmeze sfaturile revistelor pentru femei –, era îmbrăcată cu niște pantaloni și cu o jachetă de piele strânse pe corp, una peste alta avea un look de pseudo-lesbiană intelectuală, care ar fi putut eventual seduce niște băieți cu un temperament mai degrabă pasiv. În realitate, semăna ușor cu Christine Angot[1], ceva mai simpatică totuși. Și, mai ales, reușise să scape de fornăitul acela cvasipermanent care o caracteriza.

— Mi-a luat niște ani buni, spuse ea. Mi-am petrecut vacanțele făcând cure prin toate stațiunile termale imaginabile, însă până la urmă mi-au găsit un tratament. O dată pe săptămână fac inhalații cu sulf și merge; mă rog, până acum n-am mai avut probleme.

Până și vocea îi era mai puternică, mai clară și, în plus, vorbea despre viața ei sexuală cu o lipsă de stânjeneală care l-a stupefiat pe Jed. Cum Franz o complimenta pentru felul în care era bronzată, îi răspunse că tocmai se întorsese din vacanța de iarnă petrecută în Jamaica.

— Mi-am tras-o de nota zece, adăugă ea; să fie-al naibii dacă tipii de-acolo nu sunt tari de tot.

El ridică din sprâncene, surprins, însă ea, schimbând deja subiectul, scoase din geantă – o geantă elegantă, de data asta marca Hermès, din piele roșcată – un caiet gros și albastru, cu spirală.

---

1. Romancieră și dramaturgă franceză, născută în 1959.

— Nu, ăsta e un lucru care nu s-a schimbat, îi spuse ea lui Jed surâzând. Încă n-am agendă electronică... dar m-am modernizat. Scoase din buzunarul interior al jachetei un *stick* USB. Aici sunt toate articolele scanate despre expoziția ta Michelin. O să ne fie foarte utile.

Franz clătină din cap, aruncându-i o privire impresionată, incredulă. Marylin se prăvăli în fotoliu și se întinse.

— Am încercat să urmăresc cât de cât ce faci..., îi spuse ea lui Jed – acum îl tutuia, era încă o chestie nouă. Cred că ai făcut foarte bine că n-ai expus mai devreme, majorității criticilor le-ar fi fost greu să înțeleagă felul în care ai cotit-o, și mă refer la Pépita Bourguignon, care oricum n-a priceput niciodată o iotă din munca ta. Își aprinse un *cigarillo* – încă o noutate –, după care continuă: Fiindcă n-ai expus, n-a fost nevoie ca ei să se pronunțe. Așadar, dacă acum vor scrie cronici pozitive, n-or să aibă impresia că se contrazic. E-adevărat, și aici sunt de acord cu voi, că ar trebui să țintim cât mai degrabă spre revistele anglo-saxone; iar aici numele lui Houellebecq poate să ne fie de folos. Ce tiraj ați prevăzut pentru catalog?

— Cinci sute de exemplare, spuse Franz.

— Nu e suficient; trageți o mie. Am nevoie de trei sute doar pentru presă. Și vom autoriza reproducerea unor extrase, chiar de mari dimensiuni, în toate publicațiile; va trebui să discutăm cu Houellebecq sau cu agentul lui, Samuelson, ca să nu ne pună bețe-n roate. Mi-a spus Franz despre portretul lui Houellebecq. Chiar e o idee foarte bună. Mai mult, în timpul expoziției, va figura ca ultima ta operă; asta-i excelent. O să dea un impuls suplimentar, sunt convinsă.

— Joacă tare la cacealma, fata asta..., remarcă Franz după plecarea ei. Îi știam reputația, dar încă nu lucrasem cu ea.

— S-a schimbat destul de mult, spuse Jed. Mă rog, pe plan personal. Profesional, în schimb, deloc. E impresionant să vezi cum își retează unii viața în două părți complet lipsite de legătură, care nu au absolut nici o influență una asupra alteia. Mi se pare uluitor că izbutesc atât de bine.

— Se vede că te-ai ocupat de profesii... de meseriile oamenilor, reluă Franz după ce se instalară în cafeneaua *Chez Claude*. Mai mult decât oricare alt artist dintre cei pe care-i cunosc.

— Ce anume definește un om? Care este prima întrebare pe care o pui cuiva, când vrei să afli ceva despre el? În anumite societăți, îl întrebi mai întâi dacă este căsătorit, dacă are copii; în societatea noastră, te întrebi mai întâi ce profesie are. Omul occidental este definit în primul rând de locul său în procesul de producție, nu de statutul său de reproducător.

Dus pe gânduri, Franz își goli, cu sorbituri mici, paharul de vin.

— Sper că Houellebecq o să scrie un text bun..., spuse el în cele din urmă. Jucăm o carte mare, să știi. O evoluție artistică atât de radicală ca a ta e greu de acceptat. Și cred că artele plastice oferă terenul cel mai favorabil. În literatură sau în muzică e aproape imposibil să schimbi direcția, pentru că riști să fii linșat. Pe de altă parte, dacă faci mereu același lucru, ești acuzat că te repeți și că ai intrat în declin, dar dacă faci o schimbare ți se reproșează că ești un proteic incoerent. Știu că, în cazul tău, faptul de-a fi revenit la pictură și la reprezentarea

ființelor umane are un sens. Mă simt incapabil să spun care este acesta, și probabil că nici tu n-ai fi în stare; însă îmi dau seama că nu e gratuit. Totuși, nu e decât o intuiție, și nu ajunge să ai parte de articole, e nevoie și de un oarecare discurs teoretic. Iar eu nu sunt capabil să-l compun; și nici tu.

În zilele următoare, s-au străduit să stabilească un parcurs, o ordine de expunere a pieselor, și într-un final au optat pentru succesiunea cronologică pură. Ultimul tablou era deci *Bill Gates și Steve Jobs discutând despre viitorul informaticii* și mai rămânea un loc gol pentru portretul pe care urma să i-l facă lui Houellebecq. La sfârșitul săptămânii, Jed a încercat să-l contacteze pe scriitor, dar de data asta nu a răspuns, și nu avea nici robot telefonic. După câteva tentative, la ore diferite, i-a trimis un e-mail; apoi un al doilea, apoi, câteva zile mai târziu, un al treilea, fără să primească însă vreun răspuns.

După două săptămâni, a început să fie îngrijorat de-a dreptul, a înmulțit SMS-urile și e-mailurile. Până la urmă, Houellebecq l-a sunat înapoi. Avea o voce stinsă, aproape moartă.

— Îmi pare rău, spuse el, am niște probleme personale. Puteți însă veni să faceți fotografiile.

IV

Zborul care pleca din Beauvais la ora 13.25 și ajungea la Shannon a doua zi, era oferit, pe site-ul *Ryanair.com*, la prețul de 4,99 euro. La început, Jed a crezut că e vorba de o greșeală. Mergând mai departe pe ecranele de rezervare, constată că existau tot felul de cheltuieli și de taxe complementare; prețul final ajungea la 28,01 euro, ceea ce continua să fie foarte puțin.

La Beauvais se ajungea cu o cursă care pleca de la Porte Maillot. Urcându-se în autocar, observă că înăuntru se aflau mai mult tineri, probabil studenți, care plecau în călătorie sau care se întorceau – era perioada vacanțelor din februarie. Mai erau și niște pensionari, și câteva femei arabe, însoțite de copii mici. De fapt, erau oameni din toate categoriile, cu excepția membrilor activi, productivi ai societății. Jed realiză, de asemenea, că se simțea bine în această cursă, care îi dădea senzația că *pleacă în vacanță* – câtă vreme ultima oară, cu zborul Air France, avusese impresia că *se deplasează în interes de serviciu.*

După ce a trecut de periferiile aglomerate sau de zonele rezidențiale care se întind în nordul Parisului, autocarul s-a strecurat rapid printre câmpurile de grâu și de sfeclă până la o autostradă aproape pustie. Niște ciori răzlețe,

uriașe, străbăteau văzduhul cenușiu. Nimeni nu vorbea în jurul lui, până și copiii erau liniștiți, așa că Jed se simți cuprins încet-încet de un soi de pace.

Se împlineau zece ani, își spuse el, zece ani de-a lungul cărora lucrase într-un mod obscur, de fapt foarte solitar. Muncind singur, fără să-și arate nimănui tablourile – cu excepția lui Franz, care organiza, știa asta, unele discrete prezentări private, despre rezultatele cărora nu-i pomenea niciodată –, fără să meargă la nici un vernisaj, la nici o dezbatere și aproape la nici o expoziție, Jed părăsise treptat, în cursul acestor ultimi ani, statutul de artist profesionist. Se transformase încet-încet, în ochii lumii și chiar, într-o oarecare măsură, în propriii săi ochi, într-un *pictor de duminică*. Această expoziție urma să-l facă să reintre brusc în mediu, în circuit, și se întrebă dacă avea cu adevărat chef de așa ceva. Fără îndoială, nu mai mult decât ai chef, la un prim impuls, să plonjezi, pe coasta bretonă, într-o mare furioasă și rece – deși știi că, după doar câteva mișcări de înot, vei descoperi minunata și tonica răcoare a valurilor.

Așteptând pe băncile micului aeroport plecarea avionului, Jed deschise broșura cu modul de utilizare a aparatului fotografic pe care-l cumpărase cu o zi înainte de la FNAC. Nikon-ul D3x pe care-l folosea de obicei pentru clișeele pregătitoare ale portretelor i s-a părut dintr-odată prea impozant, prea profesionist. Iar lui Houellebecq i se dusese buhul că nutrește o ură profundă față de fotografi. Și-a dat seama că un aparat mai ludic, mai familial ar fi fost mai potrivit.

Firma Samsung l-a felicitat încă de la început, nu fără o oarecare emfază, pentru că a ales modelul ZRT-AV2. Nici Sony, nici Nikon nu s-ar fi gândit să-l felicite: firmele astea erau prea arogante, prea preocupate de profesionalismul lor; dacă nu cumva era vorba despre infatuarea caracteristică japonezilor; întreprinderile astea japoneze serioase erau oricum execrabile. În prezentările lor, nemții încercau să păstreze ficțiunea unei alegeri mature, fidele, așa încât citirea „modului de folosire" al unui Mercedes rămânea o adevărată plăcere; însă la nivelul raportului calitate-preț, ficțiunea de basm, social-democrația de tip Gremlin[1] chiar nu se mai potrivea. Mai rămâneau elvețienii și politica prețurilor extreme, care i-ar mai fi putut ispiti pe unii. Uneori, Jed dorise să cumpere câte un produs elvețian, în general un aparat foto Alpa și, cu altă ocazie, un ceas; diferența de preț, de la 1 la 5 în raport cu un produs normal, îl descurajase rapid. În mod hotărât, cea mai bună metodă pentru ca un consumator *să se simtă cu adevărat bine* în anul 2010 era să se orienteze spre un produs coreean: pentru automobile – Kia și Hyundai, pentru electronice – LG și Samsung.

Potrivit introducerii din manual, modelul Samsung ZRT-AV2 combina inovațiile tehnologice cele mai ingenioase – cum ar fi, de pildă, detectarea automată a surâsului – cu legendara simplitate a utilizării, care construise reputația mărcii.

1. Mașină subcompactă produsă de American Motors Corporation, cel mai bine vândut și mai ieftin automobil american între 1970-1978.

După acest pasaj liric, restul devenea factual, iar Jed răsfoi grăbit, în căutarea informațiilor esențiale. Era limpede că modul de concepere a produsului fusese guvernat de un optimism moderat, amplu și federativ. Această tendință, frecventă în cazul obiectelor tehnologice moderne, nu era totuși o fatalitate. Spre exemplu, în loc de programele „FOC DE ARTIFICII", „PLAJĂ", „BEBELUȘ1" și „BEBELUȘ2" propuse de aparat în *modul scenă*, ai putea perfect întâlni „ÎNMORMÂNTARE", „ZI PLOIOASĂ", „BATRÂN1" și „BĂTRÂN2".

De ce „BEBELUȘ1" și „BEBELUȘ2"? se întrebă Jed. Mergând la pagina 37 a notiței, a priceput că această funcție permitea introducerea datelor de naștere a doi bebeluși diferiți, astfel încât vârsta lor să poată fi integrată în parametrii electronici alăturați fotogramelor. Informații suplimentare erau oferite la pagina 38: manualul dădea asigurări că aceste programe erau concepute pentru a reda tenul „sănătos și proaspăt" al bebelușilor. În realitate, părinții lor ar fi fost probabil dezamăgiți când, în fotografiile aniversare, BEBELUȘUL1 și BEBELUȘUL2 ar fi apărut cu o față șifonată și gălbejită; însă Jed nu cunoștea, personal, vreun bebeluș; n-avea să aibă nici ocazia de-a folosi programul „ANIMAL DOMEST" sau programul „PETRECERE"; una peste alta, aparatul ăsta poate că nu era făcut pentru el.

Peste Shannon cădea o ploaie monotonă, iar șoferul de taxi era un imbecil periculos. „*Gone for holidays?*", îl întrebă el, de parcă s-ar fi bucurat dinainte de dezamăgirea lui Jed. „*No, working*", răspunse Jed, care nu voia să-i ofere această plăcere, dar celălalt, în mod vizibil, nu-l

crezu. *„What kind of job you're doing?"*, îl întrebă, lăsând să se înțeleagă limpede, prin intonație, că el considera c-ar fi fost puțin probabil să-i ofere cineva ceva de lucru. *„Photography"*[1], răspunse Jed. Celălalt strâmbă din nas, recunoscându-și înfrângerea.

Ciocăni cel puțin două minute la ușă, sub ploaia puternică, înainte ca Houellebecq să vină să-i deschidă. Autorul *Particulelor elementare* era îmbrăcat într-o pijama cu dungi gri, care îl făcea să semene vag cu un ocnaș dintr-un serial televizat; părul îi era ciufulit și murdar, fața îi era roșie, parcă atinsă de cuperoză, și cam duhnea. Incapacitatea de a-ți face toaleta este unul dintre cele mai singure semne ale instalării unei stări depresive, își aminti Jed.

— Îmi pare rău că dau buzna, știu că lucrurile nu merg cum trebuie. Dar sunt nerăbdător să mă apuc de tablou..., spuse el și își compuse un surâs pe care îl spera *dezarmant*.

Surâs dezarmant este o expresie care încă mai poate fi întâlnită în anumite romane și care trebuie să corespundă, prin urmare, unei realități oarecare. Din păcate, Jed însuși nu se considera îndeajuns de naiv ca să fie *dezarmat* cu un surâs; și bănuia că Houellebecq nici atât. Cu toate astea, autorul volumului *Le Sens du combat* se trase un metru înapoi, doar cât să-i îngăduie să se adăpostească de ploaie, fără să-i deschidă însă cu adevărat accesul înăuntru.

— Am adus o sticlă de vin. Un vin bun!..., exclamă Jed scoțând-o din geanta de voiaj cu un entuziasm puțin prefăcut, cam așa cum propui caramele unor copii.

---

1. Ați plecat în vacanță? — Nu, lucrez. — Ce fel de muncă faceți? — Fotografie (în engl., în orig.) (n.r.).

Era un Château Ausone 1986, care îl costase nici mai mult, nici mai puțin decât 400 de euro – adică vreo douăsprezece zboruri Paris – Shannon cu Ryanair.

— Doar o sticlă? întrebă autorul volumului de versuri *La Poursuite du bonheur* întinzându-și gâtul spre etichetă.

Cam puțea, însă nu chiar ca un cadavru; la urma urmei, lucrurile ar fi putut sta mai rău. După ce înșfăcă sticla, se întoarse fără o vorbă; Jed interpretă acest comportament ca pe o invitație.

Ultima oară, încăperea principală – living-roomul – era, pe cât își putea aduce aminte, goală; acum era mobilată cu un pat și un televizor.

— Da, zise Houellebecq, după ultima dumneavoastră vizită, mi-am dat seama că erați primul oaspete care pătrundea în această casă și că veți fi probabil ultimul. Și-atunci mi-am spus: la ce bun să întrețin ficțiunea unei camere de primire? De ce să nu-mi instalez, de-a dreptul, camera în încăperea principală? La urma urmei, îmi petrec cea mai mare parte din timp culcat; cel mai adesea mănânc în pat, uitându-mă la desene animate pe Fox TV; nu e ca și când aș da *recepții*.

Niște resturi de pâine uscată și niște fâșii de mortadella stăteau efectiv risipite printre așternuturile pătate de vin și arse din loc în loc cu țigara.

— Hai să mergem, totuși, în bucătărie..., propuse autorul volumului *Renaissance*.

— Am venit să vă fac niște fotografii.

— Și aparatul dumneavoastră nu funcționează în bucătării?

— M-am întors... M-am năpustit iar la mezeluri, continuă pe un ton sumbru Houellebecq.

Într-adevăr, masa era plină cu ambalaje de *chorizo*, mortadella și pate de țară. Îi întinse lui Jed un tirbușon și, odată sticla deschisă, dădu pe gât un pahar de vin dintr-o înghițitură, fără să adulmece buchetul vinului și fără încerce vreun simulacru de degustare. Jed trase o duzină de gros-planuri, încercând să varieze unghiurile.

— Aș dori să vă fac niște fotografii în birou... în locul unde lucrați.

Scriitorul slobozi un mormăit lipsit de entuziasm, dar se ridică și i-o luă înainte pe un culoar. Cutiile de carton de la mutare, stivuite de-a lungul pereților, tot nu fuseseră deschise. Făcuse burtă de la ultima întâlnire, dar gâtul și brațele îi erau la fel de uscățive; semăna cu o țestoasă bătrână și bolnavă.

Biroul se afla într-o încăpere spațioasă și dreptunghiulară, cu pereții goi, aproape lipsită de mobilă, cu excepția a trei mese de grădină, de culoare verde închis, lipite de un zid. Pe masa centrală erau așezate un iMac de 24 de inchi și o imprimantă laser Samsung; pe celelalte mese erau răspândite foi de hârtie, printate sau scrise de mână. Singurul lux era un fotoliu directorial din piele neagră, cu spătar înalt și dotat cu rotițe.

Jed făcu niște fotografii de ansamblu ale încăperii. Văzându-l că se apropie de mese, Houellebecq avu o tresărire nervoasă.

— Nu vă îngrijorați, nu mă uit la manuscrise, știu că detestați asta. Cu toate că..., se gândi el o clipă, mi-ar plăcea să văd cum arată notițele dumneavoastră, corecturile.

— Aș prefera să nu vă uitați.

— N-o să mă uit la conținut, chiar deloc. Doar cât să-mi fac o idee despre geometria ansamblului, vă promit că în tablou nimeni nu va putea deslușI cuvintele.

Reticent, Houellebecq scoase câteva foi. Erau foarte puține ștersături, în schimb multe asteriscuri în mijlocul textului, însoțite de săgeți care conduceau spre anumite bucăți de text, unele dispuse pe margine, altele pe niște foi separate. În interiorul acestor fragmente, de formă grosolan dreptunghiulară, noi asteriscuri trimiteau la noi bucăți de text, totul formând un soi de arborescență. Scrisul era înclinat, aproape ilizibil. Houellebecq nu l-a scăpat o clipă din ochi pe Jed în timpul cât făcea fotografii și a suspinat cu o ușurare vizibilă când acesta s-a îndepărtat de masă. Părăsind încăperea, a închis cu grijă ușa în urma lui.

— Nu e textul despre dumneavoastră, încă nu m-am apucat, spuse el întorcându-se spre bucătărie. E o prefață pe care trebuie să o predau, la o reeditare a lui Jean-Louis Curtis în colecția *Omnibus*. Doriți un pahar cu vin? Vorbea cu o voie bună exagerată, fără îndoială ca să facă uitată răceala inițială. Sticla de Château Ausone era aproape terminată. Deschise dulapul cu un gest larg, dezvăluind vreo patruzeci de sticle.

— Argentina sau Chile?

— Chile, ca să mai schimbăm.

— Jean-Louis Curtis este cu desăvârșire uitat azi. A scris vreo cincisprezece romane, niște nuvele, o culegere de pastișe extraordinare... *La France m'épuise* conține, după părerea mea, cele mai izbutite pastișe ale literaturii franceze: imitațiile sale după Saint-Simon sau Chateaubriand sunt perfecte; se descurcă foarte bine și cu

Stendhal sau Balzac. Cu toate astea, azi este uitat, nimeni nu-l citește. E nedrept, era un autor cât se poate de bun, de tip cam conservator, cam clasic, dar încerca să-și facă meseria cu onestitate; mă rog, ceea ce considera el că e meseria lui. Cred că la *La Guarantaine* e o carte foarte reușită. Se simte o nostalgie adevărată, o senzație de irosire în trecerea Franței tradiționale la lumea modernă, poți retrăi perfect acest moment citindu-l; e rareori caricatural, cu excepția anumitor personaje care înfățișează preoți stângiști. Iar *Un jeune couple* e o carte uluitoare. Deși abordează același subiect ca Georges Perec în *Lucrurile*, izbutește să nu fie ridicol, ceea ce-i extraordinar. Evident, nu are virtuozitatea lui Perec, dar cine a avut-o la vremea lui? E, de asemenea, uimitor să-l vezi apărând cauza tinerilor, a triburilor de hipioți care străbăteau, se pare, Europa cu rucsacul în spinare, respingând „societatea de consum", cum se spunea pe-atunci. Cu toate astea, respingerea lui era la fel de solidă ca și a lor, fiind însă așezată pe baze mult mai puternice, așa cum istoria ne-a demonstrat-o cu prisosință. Georges Perec, în schimb, acceptă societatea de consum și o consideră, pe bună dreptate, ca fiind singurul orizont posibil, iar considerațiile sale despre fericirea de tip Orly[1] sunt, după părerea mea, absolut convingătoare. De fapt,

1. „Bogăția civilizației noastre face posibil un anumit tip de fericire: putem vorbi, în acest sens, despre Orly ca despre o anume formă de fericire, despre mochetele groase, ca despre un chip actual al fericirii; ceea ce duce la ideea că, pentru a fi fericit, trebuie neapărat să fii modern", Georges Perec, *Lucrurile*.

Jean-Louis Curtis a fost pe nedrept catalogat ca *reacționar*, e doar un autor cam trist, convins că omenirea nu poate să se schimbe, nici într-un sens, nici în celălalt. Un îndrăgostit de Italia, însă pe deplin conștient de cruzimea perspectivei latine asupra lumii. În definitiv, nici nu știu de ce vă povestesc toate astea, vi se rupe de Jean-Louis Curtis, dar n-aveți dreptate, ar trebui să vă intereseze, pentru că simt și la dumneavoastră un anume soi de nostalgie, dar în acest caz e vorba despre o nostalgie față de lumea modernă, față de vremea când Franța era o țară industrială, n-am dreptate?

Scoase din frigider niște *chorizo*, niște salam, niște pâine de țară.

— Așa e, răspunse Jed după o lungă chibzuință. Mi-au plăcut întotdeauna produsele industriale. Nu mi-a trecut niciodată prin cap să fotografiez, de pildă... un salam. Întinse mâna spre masă, dar își ceru imediat scuze. De fapt e foarte bun, nu asta voiam să spun, îmi place să-l mănânc... Dar nu și să-l fotografiez. E vorba despre toate neregularitățile astea de origine organică, de vinișoarele astea de grăsime, diferite de la o felie la alta. E oarecum... descurajant.

Houellebecq dădu din cap, depărtându-și brațele de parcă ar fi intrat într-o transă tantrică – cel mai probabil era beat și încerca să-și mențină echilibrul pe taburetul de bucătărie pe care se așezase. Când vorbi din nou, vocea îi era domoală, profundă, plină de o emoție naivă.

— În viața mea de consumator, zise el, am întâlnit trei produse perfecte: încălțările Paraboot Marche, combinația laptop – imprimantă Canon Libris și canadiana Camel Legend. Am iubit pătimaș aceste produse, mi-aș fi petrecut toată viața

lângă ele, cumpărând regulat, pe măsură ce se uzau, niște produse identice. Se stabilise o relație perfectă și fidelă, care a făcut din mine un consumator fericit. Viața mea nu era cu desăvârșire fericită, dar aveam măcar asta: puteam, la intervale regulate, să cumpăr o pereche din încălțările mele preferate. E puțin, dar înseamnă mult când ai o viață intimă sărăcăcioasă. Ei bine, această bucurie, această bucurie simplă mi-a fost răpită. După câțiva ani, produsele mele favorite au dispărut din standuri, fiindcă fabricarea lor a fost pur și simplu oprită – iar biata mea canadiană Camel Legend, probabil cea mai frumoasă canadiană confecționată vreodată, nu a supraviețuit decât un singur sezon... Începu să plângă, încet, cu lacrimi mari, și își mai turnă un pahar de vin. Știți, e brutal, groaznic de brutal. În vreme ce speciilor de animale celor mai nesemnificative le trebuie mii sau uneori milioane de ani ca să dispară, produsele manufacturate sunt șterse de pe fața pământului în câteva zile și nu le este niciodată acordată o a doua șansă, ele nu pot decât să îndure, neputincioase, dictatul iresponsabil și fascist al celor care conduc liniile de producție, persoane care, evident, știu mai bine decât oricine ce anume dorește consumatorul, care pretind că sunt în stare să capteze *așteptarea pentru nou* a consumatorului, dar care în realitate nu fac decât să-i transforme viața într-o căutare istovitoare și disperată, într-o rătăcire nesfârșită printre niște linii mereu modificate.

— Înțeleg ce vreți să spuneți, interveni Jed, știu că mulți și-au simțit inima frântă când s-a oprit fabricarea Rolleiflexului cu dublu obiectiv. Poate că... Poate că ar trebui să ne păstrăm încrederea și iubirea pentru produsele extrem

de scumpe, care beneficiază de un statut mitic. De pildă, nu-mi închipui că Rolex ar putea opri producția ceasului Oyster Perpetual Day-Date.

— Sunteți tânăr... Sunteți nespus de tânăr... Rolex va proceda ca toți ceilalți.

Luă trei rondele de *chorizo*, le aranjă pe o bucată de pâine, înghiți totul, apoi își mai turnă un pahar de vin.

— Mi-ați spus că v-ați cumpărat un nou aparat foto. Arătați-mi prospectul.

Parcurse timp de două minute modul de utilizare al aparatului Samsung ZRT-AV2, dând din cap de parcă fiecare rând i-ar fi confirmat sumbrele previziuni.

— Ei bine, da..., spuse în cele din urmă, înapoindu-l. E o sculă frumoasă, un produs modern; aveți de ce să-l iubiți. Trebuie să știți însă că peste un an, cel mult doi, va fi înlocuit de un nou produs, având caracteristici, pasămite, îmbunătățite. Dar și noi suntem niște produse..., continuă el, niște produse culturale. Și noi suntem loviți de desuetudine. Funcționarea dispozitivului este identică – cu diferența că, îndeobște, în cazul nostru nu apare nici o ameliorare tehnică sau funcțională evidentă; rămâne doar dorința de noutate în stare pură. Dar asta nu înseamnă nimic, nimic, continuă el cu dezinvoltură.

Se apucă să taie al doilea salam și apoi, ținând cuțitul în mână, se întrerupse ca să intoneze cu voce tare: „Să iubești, să râzi și să cânți!..."[1] Cu un gest amplu, mătură sticla de vin, care se sparse pe podea.

— Strâng eu, se oferi Jed ridicându-se brusc.

1. *Aimer, rire et chanter* (1997) – volum de amintiri al cântăreței și actriței franceze Odette Laure.

— Lăsați, nu-i nici o problemă.

— Ba da, sunt cioburi, am putea să ne tăiem. Aveți o cârpă?

Se uită de jur împrejur, în timp ce Houellebecq bălăngănea din cap fără să răspundă. Într-un colț zări o măturică și un făraș de plastic.

— Mai deschid o sticlă..., interveni scriitorul.

Se ridică și străbătu pe șapte cărări bucătăria, printre cioburile pe care Jed le strângea cât putea mai bine.

— Am băut cam mult... În ceea ce mă privește, am terminat cu fotografiile.

— Haideți, doar n-o să plecați! Tocmai am început să ne distrăm. Să iubești, să râzi și să cânți!..., îngână din nou, după care rase dintr-o sorbitură un pahar de vin chilian. Fucra buldul Bistroiel Bistroiel adăugă el cu convingere.

De câtăva vreme încoace, ilustrul scriitor căpătase această manie de a folosi cuvinte bizare, uneori desuete sau de-a dreptul improprii, dacă nu chiar niște neologisme infantile ca acelea ale căpitanului Haddock. Puținii prieteni pe care-i mai avea, precum și editorii lui, îi treceau cu vederea această slăbiciune, așa cum îi treci aproape totul cu vederea unui bătrân decadent obosit.

— Ce idee trăsnită să-mi faceți portretul, trăsnită de-a binelea...

— Credeți? se miră Jed.

Termină de strâns cioburile, vârî totul într-o pungă de gunoi pentru moloz (după toate aparențele, Houellebecq n-avea alt soi de pungi), se așeză din nou la masă și luă o felie de salam.

— Știți..., continuă el neperturbat, vreau ca tabloul ăsta să-mi iasă bine. În ultimii zece ani, am încercat să reprezint oameni din toate păturile societății, de la măcelari la PDG-ul unei

multinaționale. Singurul meu eșec a fost când am încercat să înfățișez un artist – mai exact, Jeff Koons –, nu știu de ce. Mă rog, am mai dat-o în bară și în cazul unui preot, n-am știut cum să abordez subiectul, dar în cazul lui Jeff Koons a fost și mai rău, am început tabloul și m-am simțit obligat să-l distrug. Vreau să depășesc acest eșec și, prin dumneavoastră, cred că voi izbuti. E ceva în privirea dumneavoastră, n-aș putea să spun ce anume, ceva ce cred că aș putea să aștern pe pânză...

Din senin, cuvântul *pasiune* străbătu mintea lui Jed și pe dată se trezi cu zece ani în urmă, în timpul ultimului său weekend cu Olga. Se aflau pe terasa castelului Vault-de-Lugny, în duminica Rusaliilor. Terasa se găsea deasupra unui parc imens, ai cărui copaci erau scuturați de o briză ușoară. Se lăsa noaptea, temperatura era ideală. Olga părea cufundată în contemplarea unui *pressé* de homar, nu spusese nimic de cel puțin un minut, când deodată înălță capul, îl privi fix în ochi și îl întrebă:

— Știi, de fapt, de ce te plac femeile?

El mormăi un răspuns neclar.

— Pentru că, să știi, femeile te plac, insistă Olga. Bănuiesc că ai avut prilejul să-ți dai seama. Ești drăgălaș, dar nu-i vorba de asta, frumusețea nu e decât un detaliu. Nu, e vorba despre altceva...

— Spune-mi.

— E simplu: pentru că ai o privire intensă. O privire pasionată. Iar femeile asta caută în primul rând. Dacă pot citi energie, pasiune, în privirea unui bărbat, atunci li se pare că e seducător.

Lăsându-l să mediteze asupra acestei concluzii, bău o gură de Meursault și gustă din aperitiv.

— Evident, spuse ea puțin mai târziu cu o ușoară tristețe, când această pasiune nu le vizează, ci se referă la o operă artistică, ele nu sunt în stare să-și dea seama... mă rog, la început.

Zece ani mai târziu, privindu-l pe Houellebecq, Jed devenea conștient că și în privirea acestuia exista pasiune, chiar ceva de om halucinat. Probabil că stârnise multe pasiuni amoroase, unele poate chiar violente. Da, dacă e să ne luăm după cât știa el despre femei, ar fi fost posibil ca unele dintre ele să se îndrăgostească de căzătura asta chinuită, care bălăngănea din cap înghițind felii de pate de țară și care devenise indiferentă față de tot ce-ar fi putut să aibă vreo legătură cu o relație de dragoste sau, după toate aparențele, cu o relație umană.

— E-adevărat, nu încerc decât un foarte slab sentiment de solidaritate cu specia umană..., zise Houellebecq, de parcă i-ar fi ghicit gândurile. Aș spune chiar că sentimentul meu de apartenență se diminuează câte puțin pe zi ce trece. Cu toate astea, îmi plac ultimele dumneavoastră tablouri, chiar dacă reprezintă ființe umane. Au ceva... generic, aș zice, care merge dincolo de anecdotă. În fine, nu vreau să anticipez, pentru că altfel n-o să mai scriu nimic. Și, că veni vorba, v-ar deranja dacă nu o să termin la sfârșitul lui martie? Nu prea sunt în apele mele.

— Nici o problemă. Amânăm expoziția; așteptăm cât e nevoie. Știți, ați devenit foarte important pentru mine, iar asta s-a petrecut foarte repede, nici un om n-a mai avut acest efect asupra mea, exclamă Jed cu o nemaipomenită vioiciune. Ce e ciudat, continuă el mai potolit,

este că te-aștepți ca un portretist să sublinieze singularitatea modelului, ceea ce face din el un model uman unic. Iar eu tocmai asta fac într-un anume sens, dar din alt punct de vedere am impresia că oamenii seamănă mult mai mult decât se spune în mod obișnuit. Mai ales când pictez suprafețele plane, maxilarele, am impresia că repet motivele unui puzzle. Știu bine că ființele umane constituie subiectul romanului, ale acelui *great occidental novel*, dar și unul dintre marile subiecte ale picturii, însă asta nu mă împiedică să gândesc că oamenii sunt mult mai puțin diferiți între ei decât se crede în general. Că există prea multe complicații în societate, prea multe deosebiri și categorii...

— Da, e oarecum *bizantin*..., admise îndatoritor autorul *Platformei*. Nu mi se pare însă că sunteți cu-adevărat un portretist. Portretul Dorei Maar al lui Picasso, ce mare chestie? Oricum, Picasso e urât, pictează o lume deformată hidos pentru că sufletul lui este hidos, cam asta e tot ce se poate spune despre Picasso, nu există motive să încurajăm și mai mult expunerea pânzelor sale, nu aduce nimic, în opera lui nu există nici un fel de lumină, nici o inovație în organizarea culorilor sau a formelor, în fine, la Picasso nu există nimic care să merite semnalat, doar o stupiditate extremă și o mâzgăleală priapică, seducătoare poate pentru anumite sexagenare cu un cont serios în bancă. Portretul lui Nea Caisă, aparținând Ghildei Negustorilor și executat de Van Dyck, e cu totul altceva; pentru că nu Nea Caisă îl interesează pe Van Dyck, ci Ghilda Negustorilor. Mă rog, asta pricep eu din tablourile dumneavoastră, dar poate că mă înșel cu totul, oricum, dacă textul meu nu vă place,

n-aveți decât să-l zvârliți la gunoi. Scuzați-mă, devin agresiv, e din cauza micozelor...

Sub privirile îngrozite ale lui Jed, se porni să-și scarpine picioarele, cu furie, până când începură să țâșnească picături de sânge.

— Am niște micoze, niște infecții bacteriene, o eczemă atopică generalizată, e o infecție în toată regula, sunt pe cale să putrezesc de viu și lumii întregi i se fâlfâie de mine, medicina m-a abandonat într-un mod penibil, ce-mi mai rămâne de făcut? Să mă scarpin, să mă scarpin fără încetare, asta a ajuns viața mea în clipa de față: o nesfârșită ședință de scărpinat...

Apoi se îndreptă, oarecum ușurat, și adăugă:

— Am cam obosit, cred că mă duc să mă odihnesc.

— Bineînțeles! zise Jed ridicându-se în grabă. Vă sunt foarte recunoscător că mi-ați acordat atâta timp, încheie el, cu senzația că se descurcase binișor.

Houellebecq îl însoți până la ușă. În ultima clipă, chiar înainte să dispară în noapte, îi spuse:

— Știți, îmi dau seama ce vreți să faceți și cunosc urmările. Sunteți un bun artist, se poate spune asta, și nu intru în detalii. Rezultatul e că am fost pozat de mii de ori, dar dacă va exista vreo imagine de-a mea, una singură, care să rămână în secolele viitoare, aceasta va fi tabloul dumneavoastră. Arborâ un surâs juvenil, de data asta chiar *dezarmant*. Vedeți, iau pictura în serios..., spuse el.

Apoi închise ușa.

V

Jed se împiedică de un cărucior, se echilibră la timp în fața porții de detectare a obiectelor metalice, se dădu înapoi ca să se așeze la coadă. În afară de el nu erau decât familii, fiecare cu doi sau trei copii. În fața lui, un puști blondut de vreo patru ani se smiorcăia, cerând nu știu ce, apoi se aruncă dintr-odată pe jos, tremurând de furie; maică-sa schimbă o privire sleită cu soțul ei, care încercă să ridice de la pământ micuța canalie. E imposibil să scrii un roman, îi spusese Houellebecq cu o zi înainte, din același motiv pentru care e imposibil să trăiești: din cauza pietrelor de moară care se acumulează. Și toate teoriile libertății, de la Gide la Sartre, nu sunt decât niște imoralisme concepute de niște celibatari iresponsabili. Ca și mine, adăugase el, atacând cea de-a treia sticlă de vin chilian.

În avion nu existau locuri prestabilite, așa că a încercat să se lipească de un grup de adolescenți, dar a fost reținut la baza scării metalice – bagajul lui de mână era prea voluminos, s-a văzut silit să-l predea personalului navigant – și s-a trezit în preajma culoarului central, înghesuit între o fetiță de cinci ani care se tot fâțâia pe scaun, cerând neîncetat bomboane, și o femeie obeză, cu păr spălăcit, care ținea pe

genunchi un bebeluș ce a început să zbiere puțin după decolare; o jumătate de oră mai târziu, a fost nevoie să i se schimbe scutecele.

La ieșirea din aeroportul Beauvais-Tillé s-a oprit, a pus jos geanta de voiaj și a respirat adânc ca să-și revină în fire. Familiile, cu cărucioare și plozi, se năpusteau în autocarul cu destinația Porte Maillot. Chiar alături se afla un mic vehicul alb, cu geamuri ample, ce purta sigla *Transports Urbains du Beauvaisis*. Jed se apropie ca să se informeze: era cursa spre Beauvais, după cum îl înștiință șoferul; drumul costa doi euro. Luă un bilet; era singurul pasager.

— Vă las la gară? întrebă el un pic mai târziu.

— Nu, în centru.

Șoferul îi aruncă o privire uimită; turismul din zonă nu părea să beneficieze în vreun fel de prezența aeroportului. Cu toate astea, se făcuse efortul de amenajare a străzilor pietonale din centru cu panouri de informare istorică și culturală, precum în majoritatea orașelor din Franța. Primele mărturii de frecventare a sitului Beauvais datau cu 65 000 de ani î.Hr. Ca tabără fortificată a romanilor, orașul a luat numele de Caesaromagus, apoi de Bellovacum, după care, în anul 275, a fost distrus de invaziile barbare.

Situat la o răscruce de drumuri comerciale, înconjurat de lanuri de grâu deosebit de mănoase, Beauvais a cunoscut încă din secolul XI o prosperitate considerabilă; aici s-a dezvoltat și artizanatul textil, pânzeturile de Beauvais fiind exportate până în Bizanț. În 1225, contele-episcop Milon de Nanteuil a inițiat proiectul catedralei Saint-Pierre. (trei stele Michelin, *merită*

drumul), care, deși neterminată, are cele mai înalte bolți gotice din Europa. Declinul orașului, împreună cu cel al industriei textile, avea să debuteze odată cu încheierea secolului XVIII și nu avea să se mai oprească; Jed a găsit fără bătaie de cap o cameră la hotelul *Kyriad*. Ba chiar, până la ora prânzului, a crezut că este singurul client. Tocmai când își începuse porția de vițel în sos alb – felul zilei –, a văzut apărând un japonez stingher, de vreo treizeci de ani, care arunca priviri înspăimântate de jur împrejur și care a venit să se așeze la masa vecină.

Când i s-a propus vițel în sos alb, japonezul a fost cuprins de angoasă; s-a hotărât să ia un antricot, pe care l-a văzut sosind după câteva minute; l-a încercat cu tristețe, ezitant, cu vârful furculiței. Jed presimțea că va căuta să lege o conversație; asta a și făcut, în engleză, după ce a molfăit câțiva cartofi prăjiți. Bietul om era angajat la *Komatsu*, o întreprindere de mașini-unelte care reușise să-și vândă unul dintre automatele sale textile de ultimă generație singurei postăvării rămase în activitate din regiune. Sistemul de programare al mașinii se stricase, iar el venise să-l repare. Pentru o deplasare de acest gen, s-a plâns el, firma lui trimitea înainte trei sau patru tehnicieni, mă rog, în ultimă instanță doar doi; cum însă restricțiile bugetare erau severe, se trezise singur la Beauvais, confruntându-se cu un client furios și cu o mașină cu un sistem de programare defectuos.

Se afla, într-adevăr, într-o situație neplăcută, admise Jed. N-ar fi putut să primească, cel puțin, sprijin prin telefon? *„Time difference..."*[1], spuse trist japonezul. Poate că, spre ora unu

1. Diferența de fus orar (în engl., în orig.) (n.r.).

dimineața, ar putea să dea de cineva în Japonia, la deschiderea birourilor; până atunci, însă, era singur și nici măcar n-avea posturi japoneze pe rețeaua de cablu de la televizorul din cameră. Privi preț de o clipă cuțitul pentru carne, de parcă s-ar fi gândit să-și facă *seppuku*, apoi se hotărî să-și înceapă antricotul.

În cameră, în timp ce se uita la emisiunea *Thalassa* fără sonor, Jed își deschise telefonul mobil. Franz îi lăsase trei mesaje. Răspunse de la primul țârâit.

— Ei, cum a fost?

— Bine. Destul de bine. Atâta doar că nu cred că va fi gata la timp cu textul.

— Nu, nu se poate. Am nevoie de el la sfârșitul lui martie, altfel nu pot tipări catalogul.

— I-am spus..., Jed ezită și apoi își dădu drumul. I-am zis că nu-i grav; să nu se grăbească.

Franz emise un soi de bolboroseală nedumerită, apoi tăcu și reluă discuția cu o voce tensionată, la limita exploziei.

— Auzi, trebuie să ne vedem și să stăm de vorbă. Poți să treci acum pe la galerie?

— Nu, sunt la Beauvais.

— La *Beauvais*? Ce naiba cauți la *Beauvais*?

— Îmi iau un strop de distanță. E bine să-ți iei distanță la Beauvais.

Era un tren la ora 8.47, iar drumul până la Gara de Nord dura puțin mai mult de un ceas. La unsprezece, Jed se afla la galerie, în fața unui Franz descurajat.

— Știi, nu ești singurul meu artist..., spuse el cu un ton de reproș. Dacă expoziția nu se

deschide în mai, mă văd obligat s-o amân până în decembrie.

Sosirea lui Marylin, zece minute mai târziu, readuse oarecum buna dispoziție.

— O, dar mie îmi convine perfect decembrie, anunță ea imediat, după care continuă cu o jovialitate de fiară: O să am mai mult timp să pistonez revistele englezești; cu revistele astea englezești trebuie s-o iei din vreme.

— Bun, atunci rămâne decembrie..., acceptă Franz, posac și înfrânt.

— Eu..., începu Jed ridicând ușor mâinile, după care se opri. Avea de gând să spună: „Eu sunt artistul", sau ceva de genul ăsta, de o emfază cam caraghioasă, însă se stăpâni și adăugă simplu: Am nevoie de timp ca să-i fac portretul lui Houellebecq. Vreau să fie un tablou reușit. Vreau să fie cel mai bun tablou al meu.

VI

În *Michel Houellebecq, scriitor*, după cum subliniază majoritatea istoricilor de artă, Jed Martin s-a rupt de practica fondurilor realiste, ce fusese specifică ansamblului operei sale de-a lungul perioadei „meseriilor". S-a rupt cu greu și se simte că această ruptură l-a costat multe eforturi, că se străduiește să mențină prin diverse artificii, pe cât posibil, iluzia unui fond realist. În acest tablou, Houellebecq stă în picioare dinaintea unui birou plin cu foi de hârtie scrise sau pe jumătate scrise. În spatele lui, la o distanță care poate fi estimată la cinci metri, zidul alb este complet acoperit cu foi manuscrise, lipite unele de altele, fără nici un interstițiu. În mod ironic, subliniază istoricii de artă, Jed Martin pare să acorde în lucrarea sa o enormă importanță textului, pare că se polarizează pe un text detașat de orice referință reală. Or, dacă lui Houellebecq îi plăcea, și aici toți istoricii literari sunt de acord, ca în timpul fazei de lucru să prindă pe zidurile camerei diferite documente, acestea erau cel mai adesea fotografii reprezentând locurile în care plasa scenele romanelor sale; și doar arareori scene scrise sau pe jumătate scrise. Înfățișându-l în mijlocul unui univers de hârtie, probabil că Jed Martin

nu a dorit totuși să ia atitudine în privința realismului în literatură; după cum nu a căutat nici să-l asimileze pe Houellebecq unei poziții formaliste, pe care de altfel acesta o respinsese în mod explicit. Poate că, mai simplu, s-a lăsat sedus de o pură fascinație plastică în fața acestor blocuri de text ramificate, întrețesute și născându-se unele din altele, precum un polip uriaș.

Oricum, puțini au fost cei care, în momentul prezentării tabloului, au acordat atenție fondului, care era eclipsat de incredibila expresivitate a personajului principal. Surprins chiar în clipa în care a descoperit o corectură ce trebuia operată pe una dintre foile așezate pe biroul din fața lui, autorul pare în stare de transă, pare posedat de o patimă pe care unii nu au ezitat să o califice drept demonică, mâna ce ține stiloul corector, a cărei mișcare este ușor evanescentă, se năpustește pe hârtie cu „iuțimea unei cobre care se destinde ca apoi să-și lovească prada", cum scrie într-o manieră plastică Wong Fu Xin, care probabil procedează așa ca să preschimbe ironic clișeele exuberant metaforice asociate în mod tradițional cu autorii din Extremul Orient (Wong Fu Xin se dorea, înainte de toate, poet; poemele lui nu mai sunt însă aproape deloc citite și nici măcar nu mai pot fi găsite prea lesne, în vreme ce eseurile sale privind opera lui Jed Martin rămân o referință incontestabilă în domeniul istoriei artei). Eclerajul, mult mai contrastant decât în tablourile anterioare ale lui Martin, lasă în umbră o mare parte din trupul scriitorului, concentrându-se doar pe partea superioară a feței și pe mâinile cu degete încârligate, lungi și descărnate

precum ghearele unei păsări de pradă. În epocă, expresia privirii a părut atât de ciudată, încât nu a putut fi situată – după cum au estimat criticii – în nici o tradiție picturală existentă; ea trebuia mai degrabă să fie pusă în legătură cu anumite imagini de arhivă etnologică, adunate în decursul unor ceremonialuri *voodoo*.

Pe 25 octombrie, Jed i-a telefonat lui Franz să-l anunțe că isprăvise tabloul. De câteva luni nu se văzuseră prea des; contrar obiceiului, nu-l chemase să-i arate schițele și lucrările pregătitoare. Iar Franz se concentrase asupra altor expoziții, care avuseseră destul succes, galeria lui era destul de vizibilă de câțiva ani încoace, iar cota îi creștea treptat – fără ca asta să se traducă deocamdată prin niște vânzări considerabile.

Franz ajunse spre orele optsprezece. Pânza se afla în mijlocul atelierului, întinsă pe un șasiu standard de 116 × 89 centimetri, luminată puternic de un stativ cu becuri cu halogen. Franz se așeză pe un scaun pliant de pânză, chiar în fața tabloului, și îl privi fără să scoată o vorbă preț de vreo zece minute.

— Mda..., spuse el în cele din urmă. Uneori mă scoți din fire, dar ești un artist excelent. Trebuie să recunosc că a meritat așteptarea. E un tablou reușit; ba chiar foarte reușit. Ești sigur că vrei să i-l faci cadou?

— Am promis.

— Și textul când sosește?

— Înainte de sfârșitul lunii.

— Dar ați păstrat legătura, nu?

— Nu tocmai. Mi-a trimis doar un e-mail în august, ca să-mi spună că se întoarce să stea

în Franța și că a reușit să cumpere, în Loiret, casa în care a copilărit. A ținut să precizeze că asta nu schimba termenii problemei și că voi avea textul la sfârșitul lunii octombrie. Am încredere.

VII

Într-adevăr, în dimineața zilei de 31 octombrie, Jed a primit un e-mail care avea atașat un text fără titlu, de vreo cincizeci de pagini, pe care l-a trimis îndată mai departe, lui Marylin și lui Franz, exprimându-și cu același prilej îngrijorarea: nu era cumva prea lung? Ea l-a liniștit pe dată: dimpotrivă, e întotdeauna preferabil „să aibă volum".

Chiar dacă astăzi este privit mai degrabă ca o curiozitate istorică, acest text al lui Houellebecq – primul de o asemenea importanță consacrat operei lui Martin – conține totuși câteva intuiții interesante. Dincolo de variațiile tematice și tehnice, el afirmă pentru întâia oară unitatea operei artistului și îi descoperă o logică profundă în faptul că, după ce și-a dedicat anii de formare urmărind esența produselor manufacturate ale lumii, a început să se intereseze, în a doua parte a vieții, de cei care le produceau.

Privirea pe care Jed Martin o aruncă asupra societății timpului său, sublinia Houellebecq, este mai degrabă aceea a unui etnolog decât a unui comentator politic. Martin nu are nimic dintr-un artist angajat și, chiar dacă *Introducerea la bursă a acțiunii Beate Uhse*, una dintre rarele sale scene de mulțime, poate evoca perioada

expresionistă, ea e foarte departe de tratarea scrâșnită, caustică, a unui George Grosz sau Otto Dix. *Traderii* săi în trening și *sweat-shirt* cu glugă, care o aclamă cu o sastiseală blazată pe marea patroană a industriei porno germane, sunt moștenitorii direcți ai burghezilor cu frac care se încrucișează, la nesfârșit, în cadrul recepțiilor regizate de Fritz Lang în seria *Mabuse*; sunt tratați cu aceeași detașare, cu aceeași răceală obiectivă. Atât în titluri, cât și în pictura propriu-zisă, Martin este întotdeauna simplu și direct: descrie lumea, neîngăduindu-și decât arareori câte o notație poetică sau un subtitlu slujind drept comentariu. A făcut-o într-una din operele sale cele mai izbutite, *Bill Gates și Steve Jobs discutând despre viitorul informaticii*, pe care a ales să o subintituleze *Conversația de la Palo Alto*.

Cufundat într-un fotoliu de răchită, Bill Gates își desfăcea larg brațele, surâzând spre interlocutorul său. Era îmbrăcat cu niște pantaloni de stofă și o cămașă kaki cu mâneci scurte și avea picioarele goale vârâte în niște șlapi. Nu mai era același Bill Gates în costum bleumarin din perioada când Microsoft își consolida dominația mondială și când, după ce îl detronase pe sultanul Bruneiului, ajunsese să aibă cea mai mare avere din lume. Nu era nici acel Bill Gates implicat, îndurerat, care vizita orfelinatele sri-lankeze sau care solicita vigilență din partea comunității internaționale în fața recrudescenței variolei în țările Africii Occidentale. Era un Bill Gates intermediar, decontractat, în mod limpede încântat că părăsise postul de *chairman* al celei mai importante întreprinderi de soft la nivel mondial, un Bill Gates în vacanță, dacă

doriți. Doar ochelarii cu rame metalice și cu lentile puternice ar mai fi putut aminti de trecutul său de *nerd*.

În fața lui, Steve Jobs, cu toate că era așezat turcește pe canapeaua din piele albă, părea în mod paradoxal o întrupare a austerității, a acelei *Sorge* în mod tradițional asociată capitalismului protestant. Nu exista nimic californian în felul în care mâna sa dreaptă cuprindea maxilarul, de parcă ar fi vrut să-l sprijine într-o alegere dificilă, în privirea plină de nesiguranță pe care o îndrepta spre interlocutor; nici măcar cămașa hawaiiană cu care îl gătise Martin nu izbutea să alunge impresia de tristețe generală provocată de poziția sa ușor gârbovită, de expresia dezorientată care i se citea pe chip.

În mod evident, întâlnirea avea loc acasă la Jobs. Un amestec de mobile albe cu design epurat și tapiserii etno în culori țipătoare: totul în această încăpere evoca universul estetic al întemeietorului companiei Apple, diametral opus față de noianul de gadgeturi high-tech, aproape science-fiction, ce caracteriza, potrivit legendei, casa pe care fondatorul companiei Microsoft și-o construise la periferia orașului Seattle. Între cei doi se afla un joc de șah cu piese artizanale, așezat pe o măsuță joasă; întrerupseseră partida într-un moment foarte defavorabil pentru piesele negre, adică pentru Jobs.

În anumite fragmente din autobiografia sa, *Calea spre viitor*[1], Bill Gates lasă uneori să transpară ceea ce s-ar putea numi un cinism

1. *The Road Ahead* (1995) – carte scrisă de Bill Gates în colaborare cu Nathan Myhrvold și Peter Rinearson, ce prevestește un viitor profund schimbat de progresele informaticii (n.r.).

desăvârșit – cu precădere în pasajul în care mărturisește fără înconjur că nu este neapărat avantajos ca o întreprindere să propună cele mai inovatoare produse. Cel mai adesea, e preferabil să observi ce fac întreprinderile concurente (iar aici trimite, în mod limpede, fără să-l citeze, la rivalul său Apple), să le lași să-și scoată produsele și să înfrunte dificultățile inerente oricărei inovații, adică să sufere toate neplăcerile provocate de un drum nebătut; apoi, a doua mișcare e să inunzi piața cu copii ieftine ale produselor concurenței. Totuși, acest cinism aparent, subliniază Houellebecq în text, nu reprezintă adevărul profund al lui Gates, pentru că acest adevăr se exprimă mai degrabă în acele pasaje surprinzătoare, aproape emoționante, în care își reafirmă credința în capitalism, în „misterioasa mână nevăzută"[1]; convingerea sa absolută, de nezdruncinat, că oricare ar fi vicisitudinile și contra-exemplele, piața are în cele din urmă dreptate, iar binele pieței se identifică întotdeauna cu binele general. De-abia aici Bill Gates apare, în adevărul său profund, ca o persoană credincioasă, iar Jed Martin a știut să surprindă această credință, această candoare a capitalistului sincer, reprezentându-l cu brațele larg deschise, plin de căldură și prietenos, cu ochelarii strălucind în ultimele raze ale soarelui ce apune peste Oceanul Pacific. Jobs, dimpotrivă, slăbit de boală, cu o față îngrijorată, presărată cu fire răzlețe de barbă și sprijinită

1. Expresie folosită pentru întâia oară de Adam Smith, care a ajuns să desemneze, în domeniul socio-economic, ideea că doar acțiunile călăuzite de propriul nostru interes pot contribui la bogăția și bunăstarea comune.

dureros în mâna dreaptă, amintește de unul dintre acei evangheliști ambulanți care, debitând-și poate pentru a zecea oară predicile în fața unei asistențe puțin numeorase și nepăsătoare, pare dintr-odată cuprins de îndoială.

Totuși, Jobs, nemișcat, slăbit, aflat într-o poziție perdantă, era cel care dădea impresia că ține frâiele; în asta stătea, subliniază Houellebecq în text, profundul paradox al pânzei. În privirea sa strălucea fără încetare acea flacără specifică nu doar predicatorilor și profeților, ci și inventatorilor descriși adesea de Jules Verne. Privind mai atent poziția pieselor sale de șah pictate de Martin, îți dădeai seama că nu era neapărat perdantă; și că Jobs ar fi putut, dacă și-ar fi sacrificat regina, să închidă partida din trei mișcări, printr-un îndrăznet mat cu nebunul și calul. Tot așa, aveai senzația că ar fi putut, prin descoperirea fulgerătoare a unui nou produs, să impună brusc pieței norme noi. Prin peretele de sticlă din spatele celor doi se zăreau niște prerii, de un verde-smarald aproape ireal, coborând în pantă domoală până spre un șir de faleze, unde se întâlneau cu o pădure de conifere. Mai încolo, Oceanul Pacific își rostogolea valurile roșcat-aurii, fără număr. Niște fetițe, aflate departe pe peluză, începuseră o partidă de *frisbee*. Se lăsa seara, grandios, în explozia unui apus pe care Martin l-a dorit aproape improbabil în splendoarea lui portocalie, coborâtă peste California de Nord, se lăsa seara peste cea mai avansată parte a lumii; până și asta, până și această tristețe nelămurită a despărțirii putea fi citită în privirea lui Jobs.

Doi partizani convinși ai economiei de piață; dar și doi sprijinitori înfocați ai Partidului Democrat; cu toate astea, ei reprezintă două

chipuri opuse ale capitalismului, la fel de diferite între ele precum imaginea unui bancher al lui Balzac și cea a unui inginer al lui Jules Verne. *Conversația de la Palo Alto*, sublinia Houellebecq în concluzie, era un titlu prea modest; Jed ar fi trebuit mai degrabă să-și intituleze tabloul *O scurtă istorie a capitalismului*. Pentru că, de fapt, asta și era.

VIII

După câteva tergiversări, vernisajul a fost stabilit pentru data de 11 decembrie, într-o miercuri – după Marylin, era ziua ideală. Cataloagele, fabricate la iuțeală într-o tipografie italienească, au ajuns la timp. Erau niște obiecte elegante, ba chiar luxoase – n-are rost să ne zgârcim, hotărâse Marylin, căreia Franz îi era din ce în ce mai supus, lucru curios, și după care se ținea peste tot, ca mânzul după iapă, atunci când își dădea telefoanele, trecând dintr-o cameră în alta.

După ce au așezat un teanc de cataloage în preajma intrării și după ce au verificat sistemul de susținere al tuturor pânzelor, nu le-a mai rămas nimic de făcut până la deschidere, care era prevăzută pentru ora 19.00, așa că galeristul a început să dea semne vizibile de nervozitate; se îmbrăcase cu o ciudată bluză brodată, de țărancă din Slovenia, peste jeanșii negri, marca Diesel. Marylin, foarte cool, verifica ultimele detalii pe telefonul mobil și se fâțâia de la un tablou la altul, cu Franz pe urmele ei. *It's a game, it's a million dollar game.*[1]

1. E un joc, un joc de un milion de dolari (în engl., în orig.) (n.r.).

Către orele 18.00, Jed începu să se simtă obosit de comportamentul celor doi și îi anunță că se duce să facă o plimbare. „Dau doar o raită primprejur, fac câțiva pași pe străzi, nu vă îngrijorați, mersul îmi prinde bine."

Remarca lui dovedea însă un optimism exagerat, după cum își dădu seama de îndată ce păși pe Boulevard Vincent-Auriol. Mașinile treceau în trombă, împroșcându-l, era frig și ploua cu găleata, asta-i cam tot ce se întâmpla în acea seară pe Boulevard Vincent-Auriol. Un hipermarket Casino și o stație de benzină Shell rămâneau singurele centre perceptibile de energie, singurele propuneri sociale capabile să stârnească dorința, bucuria, veselia. Jed cunoștea deja aceste popasuri ale vieții: fusese, vreme de ani buni, clientul fidel al hipermarketului Casino, după care s-a orientat către Franprix, magazinul de pe Boulevard de l'Hôpital. Cunoștea bine și benzinăria Shell: apreciase faptul că, în multe duminici, putuse să-și ia de-acolo provizii de Pringles și sticle de Hépar, dar astă-seară n-avea rost, fusese cu siguranță prevăzut un cocteil și se apelase la un serviciu de catering.

Cu toate astea, intră în hipermarket, printre zeci de alți clienți, și putu să constate imediat diferite îmbunătățiri. Lângă zona de librărie, un raion de presă propunea acum o selecție bogată de ziare și reviste. Oferta de paste italienești proaspete devenise mai consistentă, în mod hotărât, nimic nu putea opri elanul pastelor italienești proaspete; propunerile zonei de restaurante a magazinului se îmbogățiseră cu un *Salad Bar* cu autoservire, nou-nouț, ce alinia vreo cincisprezece specialități, dintre care câteva i se părură delicioase. Iată că i s-a stârnit cheful

să revină; *al naibii* ce i s-a stârnit cheful să revină, cum ar fi spus Houellebecq, căruia dintr-odată Jed îi regretă amarnic absența, în fața *Salad Barului*, unde câteva femei între două vârste evaluau, dubitative, valoarea calorică a combinațiilor propuse. Știa că scriitorul îi împărtășea gustul pentru marile magazine, *adevăratele* magazine cum îi plăcea să spună, și că, aidoma lui, își dorea ca, într-un viitor mai mult sau mai puțin utopic și îndepărtat, diversele lanțuri de magazine să fuzioneze într-un hipermarket total, care să acopere complet necesitățile oamenilor. Ce mult i-ar fi plăcut să viziteze împreună acest hipermarket Casino complet refăcut și să-și dea coate, semnalându-și unul altuia apariția unor segmente de produse inedite sau niște noi etichete de informare nutrițională, deosebit de exhaustive și de limpezi!...

Era oare pe cale să dezvolte un *sentiment de prietenie* față de Houellebecq? Cuvintele erau exagerate și, oricum, Jed nu se simțea în stare să trăiască un astfel de sentiment: străbătuse adolescența și prima tinerețe fără să fi cunoscut prietenii puternice, iar aceste perioade din viață sunt considerate ca deosebit de propice pentru așa ceva; era puțin probabil să întâlnească prietenia tocmai acum, *la spartul târgului*. Una peste alta, apreciase întâlnirea cu el și, mai ales, îi plăcea textul lui, ba chiar considera că are o surprinzătoare calitate a intuiției, ținând cont de evidenta lipsă de cultură plastică a scriitorului. Îl invitase, desigur, la vernisaj; Houellebecq îi răspunsese că „va încerca să treacă pe acolo", ceea ce însemna că n-avea aproape nici o șansă să-l vadă. Când a dat de el la telefon, era foarte entuziasmat de amenajarea noii sale case: după ce revenise în

Franța, cu două luni în urmă, într-un soi de pelerinaj sentimental prin satul în care își petrecuse copilăria, s-a întâmplat ca locuința unde crescuse să fie de vânzare. Considerase că așa ceva era „absolut miraculos", un semn al destinului, și o cumpărase pe dată, fără să negocieze prețul, își mutase lucrurile – care, e drept, în cea mai mare parte nu-și părăsiseră niciodată cutiile de carton – iar acum se ocupa de mobilare. În sfârșit, nu vorbise decât despre asta, așa că tabloul lui Jed părea să fie ultima sa grijă; cu toate astea, Jed a promis că i-l aduce după ce vor trece vernisajul și primele zile de expoziție, când mai apăreau uneori niște ziariști întârziați.

Spre 19.20, când se întoarse spre galerie, Jed zări prin vitrine vreo cincizeci de persoane care se plimbau printre șirurile de tablouri. Lumea venise la timp, probabil că era de bun augur. Marylin îl văzu de departe și își agită pumnul în semn de victorie.

— Au venit greii..., îi spuse ea când se apropie. Greii greilor.

Într-adevăr, la câțiva metri, îl zări pe Franz discutând cu François Pinault, care era însoțit de o tânără încântătoare, probabil de origine iraniană, care îl asista la conducerea fundației sale artistice. Galeristul său părea că se chinuie grozav, își agita brațele dezordonat și, preț de o clipă, lui Jed îi veni să-i sară în ajutor, dar își reaminti ceea ce știa dintotdeauna și ceea ce Marylin îi întărise limpede cu câteva zile mai devreme: tăcerea îi pria mai bine decât orice.

— Încă nu s-a sfârșit..., continuă atașata de presă. Îl vezi pe tipul de-acolo, îmbrăcat în gri?

Arăta spre un bărbat de vreo treizeci de ani, cu față inteligentă, foarte bine îmbrăcat, ale

cărui costum, cravată și cămașă alcătuiau un delicat catalog de tonuri gri deschis. Se oprise dinaintea tabloului *Jurnalistul Jean-Pierre Pernaut animând o ședință de redacție*, o lucrare destul de veche a lui Jed, cea dintâi în care își reprezentase protagonistul în compania colegilor de muncă. Își aducea aminte că fusese un tablou deosebit de dificil, pentru că expresia colaboratorilor lui Jean-Pierre Pernaut ascultându-l pe liderul lor charismatic cu un ciudat amestec de venerație și silă nu fusese deloc ușor de redat, îi luase aproape șase luni. Acest tablou, însă, îl eliberase, abia după el începuse pânza *Arhitectul Jean-Pierre Martin părăsind conducerea întreprinderii sale* și, de fapt, toate marile sale compoziții având drept cadru universul muncii.

— Individul ăla e achizitorul pentru Europa al lui Roman Abramovich, precizează Marylin. L-am mai văzut la Londra, la Berlin, dar niciodată la Paris, în orice caz, nu într-o galerie de artă contemporană. E bine că ai o situație de concurență potențială încă din seara vernisajului, continuă ea. E o lume mică, toți se cunosc, vor începe să evalueze, să fixeze prețuri. Prin urmare, da, e nevoie de cel puțin două persoane. În timp ce aici... Marylin surâse fermecător, șmecherește, căpătând dintr-odată aerul unei fetițe, ceea ce îl surprinse pe Jed. Aici sunt trei... Îl vezi pe individul ăla din fața tabloului Bugatti?

Se referea la un bătrân cu o figură istovită și ușor buhăită, cu o mică mustață sură, îmbrăcat într-un costum negru, prost croit.

— E Carlos Slim Helu. Mexican de origine libaneză. Știu că n-arată grozav, dar a câștigat o grămadă de bani din telecomunicații; potrivit estimărilor, are a treia sau a patra avere din lume. Și e colecționar...

Ceea ce Marylin numea *tabloul Bugatti* era de fapt *Inginerul Ferdinand Piëch vizitând atelierele de producție de la Molsheim*, unde era într-adevăr produs Bugatti Veyron 16.4, cea mai rapidă și mai scumpă mașină din lume. Echipată cu un motor de 16 cilindri în W, cu o putere de 1 001 cai, completat cu patru turbopropulsoare, ajungea de la 0 la 100 km/h în 2,5 secunde, atingând o viteză maximă de 407 km/ oră. Nici unul dintre pneurile disponibile pe piață nu putea rezista la asemenea accelerații, așa că firma Michelin fusese nevoită să creeze pentru ea niște cauciucuri speciale.

Slim Helu rămase în fața tabloului cel puțin cinci minute, deplasându-se doar foarte puțin, îndepărtându-se și apropiindu-se cu numai câțiva centimetri. Alesese, după cum remarcă Jed, distanța ideală de contemplare pentru acest format de pânză; era, cu siguranță, un colecționar adevărat.

Apoi miliardarul mexican a făcut stânga-mprejur și s-a îndreptat spre ieșire, fără să se adreseze cuiva sau să salute pe cineva. Când a trecut pe lângă el, François Pinault i-a aruncat o privire tăioasă; în comparație cu un asemenea concurent, omul de afaceri breton nu atârna prea greu. Fără să-i întoarcă privirea, Slim Helu s-a urcat în partea din spate a unei limuzine Mercedes de culoare neagră, care staționa în fața galeriei.

Trimisul lui Roman Abramovich s-a apropiat și el de *tabloul Bugatti*. Într-adevăr, era o operă ciudată. Cu câteva săptămâni înainte s-o înceapă, Jed cumpărase de la talciocul din Montreuil, cu un preț derizoriu – cam cât valoarea hârtiei folosite, nu mai mult –, niște cutii cu numere mai vechi din *Pékin Information* și *La Chine en*

construction, așa că tratarea plastică avea ceva amplu și aerian care îl apropia de realismul socialist în variantă chineză. Dispunerea într-un V larg a micului grup de ingineri și mecanici care îl urmau pe Ferdinand Piëch în vizita prin ateliere amintea foarte clar, așa cum avea să noteze mai târziu un istoric al artei deosebit de combativ și de bine documentat, de cea a grupului de agronomi și de țărani mediu-sărăci care îl însoțeau pe președintele Mao Zedong într-o acuarelă reprodusă în numărul 122 al revistei *La Chine en construction* și intitulată: „Tot înainte pentru culturile de grâu irigate din provincia Hunan!". Era de altfel singura dată, după cum remarcaseră mai demult alți istorici de artă, când Jed folosise tehnica acuarelei. Inginerul Ferdinand Piëch, aflat cu doi metri în fața grupului, părea mai degrabă că plutește decât că merge, că se află în levitație la câțiva centimetri deasupra pardoselii sintetice, de culoare deschisă. Trei puncte de lucru din aluminiu primeau șasiurile de Bugatti Veyron aflate în diferite stadii de fabricație; pe fundal, pereții, în întregime din sticlă, lăsau să se vadă o panoramă a munților Vosgi. Printr-o ciudată coincidență, remarca Houellebecq în textul său de catalog, satul Molsheim și peisajele muntoase care îl înconjurau se aflau deja în centrul fotografiilor, tip hartă Michelin și vedere din satelit, cu care Jed hotărâse, în urmă cu zece ani, să-și deschidă prima expoziție personală.

Această simplă constatare, prin care Houellebecq – spirit rațional, ba chiar limitat –, nu consemna, cu siguranță, decât un fapt interesant, însă anecdotic, avea să-l conducă pe Patrick Kéchichian la redactarea unui articol înflăcărat, mai mistic ca niciodată: după ce ne înfățișase

un Dumnezeu coparticipant, împreună cu omul, la crearea lumii, scria el, artistul, desăvârșindu-și drumul spre încarnare, ni-l arăta acum pe Dumnezeu coborât printre oameni. Departe de armonia sferelor cerești, Dumnezeu venise acum „să-și vâre mâinile în unsoare", astfel încât să omagieze, prin întreaga lui prezență, măreția muncii omenești. Om adevărat și Dumnezeu adevărat, venise el însuși să ofere omenirii muncitoare darul sacrificial al iubirii sale nețărmurite. Cum să nu recunoști, insista el, în atitudinea mecanicului din stânga, cel care își părăsea locul de muncă spre a-l urma pe inginerul Ferdinand Piëch, atitudinea lui Petru părăsindu-și năvoadele, ca răspuns la îndemnul lui Hristos: „Urmează-Mă și te voi face pescar de oameni"? Până și absența unei Bugatti Veyron 16.4 în faza finală de fabricație i se părea o referință la Noul Ierusalim.

Articolul i-a fost refuzat de *Le Monde*, pentru că Pépita Bourguignon, șefa de rubrică, amenințase cu demisia dacă o asemenea „fornăială bigotă" ar fi fost publicată. Însă avea să apară în *Art Press*, luna următoare.

— Oricum, în stadiul ăsta ni se rupe de presă. Nu aici e bătaia peștelui, rezumă Marylin la sfârșitul vernisajului, în timp ce Jed se arăta îngrijorat de absența repetată a Pépitei Bourguignon.

Spre orele zece seara, după plecarea ultimilor invitați, în vreme ce angajații serviciului de catering împătureau fețele de masă, Franz se prăbuși într-un fotoliu de plastic moale, din preajma intrării în galerie.

— Fir-ar să fie, sunt stors..., spuse el. Complet terminat.

Făcuse un tur de forță, povestind fără osteneală, pentru toți cei care s-ar fi putut arăta interesați, traseul artistic al lui Jed sau istoricul galeriei, vorbise toată seara fără întrerupere; cât despre Jed, acesta se mulțumise să dea din cap din când în când.

— Îmi aduci și mie o bere, te rog? Vezi în frigiderul din depozit.

Jed se întoarse cu un pack de Stella Artois. Franz rase una direct din sticlă, după care continuă.

— Bun, acum nu ne-a rămas decât să așteptăm ofertele..., rezumă el. Tragem concluziile peste o săptămână.

IX

Când Jed ajunse în piața din fața bisericii Notre-Dame de la Gare, se porni dintr-odată o ploaie măruntă și rece, ca un avertisment, apoi se opri la fel de rapid, după câteva clipe. Urcă cele câteva trepte care duceau spre intrare. Ca întotdeauna, porțile bisericii aveau larg deschise ambele batante; interiorul părea pustiu. Șovăi, apoi se întoarse. Rue Jeanne-d'Arc cobora până în Boulevard Vincent-Auriol, pe deasupra căruia trecea metroul aerian; în depărtare se zărea domul Panthéonului. Cerul era împâclit, de un cenușiu întunecat. De fapt, nu prea avea ce să-i spună lui Dumnezeu; nu acum.

Piața Națională era pustie, iar copacii lipsiți de frunze lăsau să se vadă structurile dreptunghiulare, îmbucate una într-alta, ale Facultății Tolbiac. Jed schimbă direcția, luând-o spre Rue Châteaudes-Rentiers. Sosise mai devreme, însă Franz era deja acolo, stând la masă în fața unui pahar de vin roșu ieftin, care fără îndoială nu era cel dintâi. Roșu la față, ciufulit, părea să nu fi dormit câteva săptămâni la rând.

— Așa..., începu el de îndată ce Jed luă loc. Am primit oferte pentru aproape toate tablourile. Am ridicat prețurile și încă mai pot să le mai mult puțin, mă rog, deocamdată prețul mediu se stabilizează în jurul a cinci sute de mii de euro.

— Poftim?

— Ai auzit bine: cinci sute de mii de euro.

Franz răsucea nervos pe degete șuvițe din părul lui alb și zburlit; Jed îi zărea pentru întâia oară acest tic. Își goli paharul și comandă pe loc încă unul.

— Dacă vând acum, continuă el, căpătăm treizeci de milioane de euro; aproximativ.

Tăcerea se lăsă din nou peste cafenea. Lângă ei, un bătrân sfrijit, cu pardesiu gri, picotea în fața unui pahar de Picon[1] cu bere. La picioarele lui, un șoricar cu blană alb-roșcată, obez, moțăia și el. Se pornise din nou să plouă ușor.

— Prin urmare? Vând acum?

— Cum poftești.

— Cum adică cum poftesc, fir-ar să fie! Tu-ți dai seama ce purcoi de bani e la mijloc?

Aproape că strigase, așa că mosul din preajma lor se trezi brusc; câinele se ridică cu greu și mârâi spre ei.

— Cincisprezece milioane de euro... Cincisprezece milioane de euro de fiecare..., continuă Franz mai domol, dar cu o voce gâtuită. Mi se pare că nici nu-ți pasă...

— Ba da, ba da, scuză-mă, răspunse Jed repede. Atât doar că sunt șocat, adăugă el ceva mai târziu.

Franz îl privi cu un amestec de neîncredere și silă.

— Bine atunci, OK, spuse în cele din urmă. Nu sunt Larry Gagosian, n-am nervi pentru genul ăsta de mișmașuri. O să vând chiar acum.

---

1. Bitter aromat, de culoare brună și cu gust amar, servit drept aperitiv, care se bea împreună cu berea în Belgia și în nordul Franței.

— Ai cu siguranță dreptate, zise Jed după vreun minut.

S-a lăsat din nou tăcerea, o tăcere întreruptă doar de sforăitul șoricarului, care se culcase la loc, potolit, la picioarele stăpânului.

— După părerea ta..., reluă Franz. După părerea ta, ce tablou a avut cea mai bună ofertă?

Jed chibzui o clipă.

— Poate *Bill Gates și Steve Jobs*..., îndrăzni el în cele din urmă.

— Exact. S-a ridicat la un milion și jumătate de euro. Printr-un misit american care, după cât am aflat, operează în numele lui Steve Jobs. De multă vreme..., continuă Franz cu o voce tensionată, la limita exasperării, de multă vreme încoace, piața artei e dominată de cei mai bogați oameni de afaceri ai planetei. Iar acum au pentru prima oară prilejul ca, în timp ce cumpără cele mai avangardiste produse din domeniul estetic, să pună mâna pe un tablou în care sunt ei înșiși reprezentați. Ca să nu-ți mai spun câte propuneri am avut din partea unor oameni de afaceri sau industriași care doreau să le faci portretul. Ne-am întors la pictura de curte din vremea Vechiului Regim. Ce vreau să-ți spun e că te afli într-o situație delicată. Tot mai vrei să-i dai tabloul lui Houellebecq?

— Desigur. I-am promis.

— Cum dorești. E un cadou frumos. Un cadou de șapte sute cincizeci de mii de euro... Nu zic, îl merită. Textul lui a avut un rol important. Faptul că a insistat pe latura sistematică, teoretică a demersului tău, nu a permis să fii asimilat noilor pictori figurativi, care sunt toți falnici... Desigur, nu am lăsat tablourile în depozitul meu din l'Eure-et-Loir, am închiriat

niște seifuri bancare. Îți dau un înscris, ca să poți trece când ai chef să ridici portretul lui Houellebecq.

— Am primit și o vizită, continuă Franz după o nouă pauză. O tânără rusoaică, bănuiesc că știi despre cine-i vorba. Scoase o carte de vizită și i-o întinse lui Jed. O tânără foarte frumoasă...

Începea să se întunece. Jed vârî cartea de vizită într-un buzunar interior al hainei, pe care o îmbrăcă pe jumătate.

— Stai..., îl întrerupse Franz. Înainte să pleci, aș vrea să verific dacă ai priceput exact situația. Am primit cincizeci de telefoane de la niște oameni care figurează printre cele mai importante averi la nivel mondial. Uneori m-au căutat printr-un intermediar, dar cel mai adesea au făcut-o ei înșiși. Toți doreau să le faci portretul. Toți îți propun cel puțin un milion de euro.

Jed își termină de îmbrăcat haina și scoase portofelul ca să plătească.

— Fac eu cinste..., zise Franz cu o grimasă răutăcioasă. Nu-mi răspunde, n-are rost, pentru că știu exact ce-o să spui. O să-mi ceri timp de gândire, iar după câteva zile o să mă suni ca să mă anunți că refuzi. Și apoi o să ieși din priză. Am început să te cunosc, tot timpul ai făcut așa, încă din vremea hărților Michelin: muncești, trudești cu-nverșunare, de unul singur, ani în șir; iar după ce expui, după ce-ți e recunoscută munca, lași totul baltă.

— Există niște diferențe. De pildă, când am abandonat *Damien Hirst și Jeff Koons împărțindu-și piața artei*, începusem deja să bat pasul pe loc.

— Știu; de aia m-am și hotărât să-ți organizez expoziția. De altfel, îmi pare bine că n-ai terminat tabloul ăla. Deși îmi plăcea ideea, deși proiectul avea pertinență istorică și constituia o mărturie adecvată privind situația artei într-un moment anume. A existat, într-adevăr, un soi de ruptură: de-o parte latura *fun*, sexul, kitsch-ul, inocența; de cealaltă *trash*-ul, moartea, cinismul. În cazul tău, însă, tabloul ar fi fost interpretat ca opera unui artist de rangul doi, gelos pe succesul unor confrați mai bogați; ne aflăm într-un moment în care succesul, în termeni de piață, justifică și validează absolut orice, înlocuiește toate teoriile; nimeni nu e în stare să vadă mai departe, chiar nimeni. Acum îți poți permite să termini tabloul, ai devenit cel mai bine plătit artist francez al momentului; știu însă că n-o să-l pictezi și că o să treci la altceva. Poate că n-ai să mai faci portrete; sau că n-ai să mai pictezi figurativ; sau că n-ai să mai pictezi deloc și o să te întorci la fotografie, zău dacă știu.

Jed rămase tăcut. La masa vecină, bătrânul se smulse din toropeală, se ridică și se îndreptă spre ușă; câinele îl urmă anevoie, cu tot corpul bălăngănindu-se pe labele scurte.

— În orice caz, spuse Franz, vreau să-ți intre în cap că rămân galeristul tău. Orice s-ar întâmpla.

Jed încuviință. Patronul ieși din camera de serviciu, aprinse șirul de neoane de deasupra tejghelei și clătină din cap înspre Jed; îi răspunse la fel. Nu erau clienți ocazionali, ba chiar deveniseră niște clienți vechi, însă între ei nu se stabilise nici o relație de familiaritate. Patronul localului uitase chiar că, în urmă cu vreo zece ani, îi îngăduise lui Jed să facă niște

fotografii cu el și cafeneaua lui, din care Jed avea să se inspire pentru realizarea tabloului *Claude Vorilhon, patron de bar-tutungerie*, cel de-al doilea din seria sa de meserii simple – pentru care un agent de bursă american tocmai oferise trei sute cincizeci de mii de euro. Îi considerase mereu niște clienți atipici, de altă vârstă și dintr-un mediu diferit de restul obișnuiților localului. Pe scurt, nu făceau parte din *clientela lui caracteristică*.

Jed se ridică, întrebându-se când avea să-l mai vadă pe Franz, și în același timp își dădu seama dintr-odată că devenise *un om bogat*. Chiar înainte să se îndrepte spre ușă, Franz îl întrebă:

— Ce faci de Crăciun?

— Nimic. Mă-ntâlnesc cu taică-meu, ca de obicei.

X

Nu chiar ca de obicei, se gândi Jed întorcându-se spre piața Jeanne-d'Arc. La telefon, tatăl său păruse complet descurajat și îi propusese inițial anularea cinei lor anuale. „Nu vreau să fiu o povară pentru nimeni..." Cancerul său rectal suferise o agravare subită, acum *se scăpa pe el*, după cum anunțase cu o plăcere masochistă, avea să aibă nevoie de un anus contra naturii. La insistențele lui Jed, acceptase să se întâlnească, cu condiția ca fiul său să-l primească la el acasă. „Nu mai pot îndura fețele oamenilor..."

Ajungând în piața din fața bisericii Notre-Dame de la Gare, șovăi, apoi intră. Biserica i se păru la început pustie, însă când înaintă spre altar, zări o tânără de culoare, de cel mult optsprezece ani, îngenuncheată într-o strană, cu mâinile împreunate, în fața unei statui a Sfintei Fecioare; îngâna ceva cu voce scăzută. Concentrată asupra rugăciunii, nici nu-l băgă în seamă. Fundul ei, bombat datorită îngenuncherii, era foarte bine scos în evidență de pantalonii albi, de stofă fină, remarcă Jed fără să vrea. Avea păcate pe care voia să le facă iertate? Niște părinți bolnavi? Probabil și una, și alta. Părea foarte credincioasă. Era totuși destul de practică această credință în Dumnezeu: când

nu mai puteai face nimic pentru ceilalți – ceea ce se întâmplă adesea în viață, sau de fapt se întâmplă întotdeauna, cu atât mai mult în cazul cancerului de care suferea tatăl său – îți rămânea soluția *de-a te ruga pentru ei.*

Ieși tulburat. Noaptea se lăsa pe Rue Jeanne-d'Arc, iar luminile roșii ale mașinilor se îndepărtau încet spre Boulevard Vincent-Auriol. În depărtare, cupola Panthéonului era scăldată într-o inexplicabilă lumină verzuie, de parcă niște extratereștri sferici ar fi pregătit un atac masiv asupra zonei pariziene. Fără îndoială, niște oameni mureau chiar în această clipă ici și colo prin oraș.

A doua zi, totuși, la aceeași oră, se trezi aprinzând niște lumânări decorative și așezând pe masa lui de lucru niște tarte cu somon, în vreme ce întunericul se lățea peste Place des Alpes. Tatăl său promisese că va ajunge la orele optsprezece.

Sună de jos la orele optsprezece și un minut. Jed îi deschise prin interfon și respiră încet și adânc, de mai multe ori, în timp ce urca ascensorul.

Atinse în grabă obrajii aspri ai tatălui său, care se proțăpi, nemișcat, în mijlocul încăperii.

— Ia loc, hai, ia loc..., spuse el.

Supunându-se numaidecât, tatăl său se așeză pe colțul unui scaun și aruncă priviri timide de jur împrejur. Jed realiză brusc că nu mai fusese niciodată în apartamentul lui. Trebui să-i spună să-și scoată și paltonul. Tatăl său se străduia să zâmbească, întocmai ca un om care încearcă să arate că îndură cu bărbăție o amputare. Jed a vrut să deschidă șampania, mâinile îi

tremurau ușor, a fost cât pe ce să scape jos sticla de vin alb pe care o scosese din congelator; era lac de năduşeală. Tatăl său continua să zâmbească, cu un surâs cam ţeapăn. Iată un om care condusese cu dinamism, şi uneori cu severitate, o întreprindere cu cincizeci de persoane, pe care a trebuit să le dea afară sau să le angajeze; care negociase contracte ce se ridicau la zeci şi uneori sute de milioane de euro. Însă apropierea morţii te umple de smerenie, aşa că în seara asta părea că doreşte doar ca totul să meargă strună, părea mai ales că doreşte să nu provoace nici o neplăcere, Aparent, era singurul lucru la care mai năzuia pe faţa pământului. Jed reuşi să deschidă şampania şi se mai linişti puţin.

— Am aflat de succesul tău..., spuse tatăl său ridicând paharul. Să bem pentru asta.

Era un început, îşi zise Jed îndată, o posibilă deschidere spre conversaţie, aşa că se apucă să vorbească despre tablourile lui, despre munca pe care o începuse cu vreo zece ani în urmă, despre voinţa de a descrie, prin pictură, diferitele angrenaje care participă la funcţionarea unei societăţi. Vorbi cu uşurinţă, vreme de aproape un ceas, turnând regulat şampanie şi apoi vin, pe când mâncau din felurile cumpărate în ajun de la firma de catering, şi ceea ce-i ieşea din gură, îşi dădu seama cu uimire a doua zi, nu mai spusese nicicând nimănui.

Tatăl său îl asculta cu atenţie, îi mai punea din când în când câte o întrebare, avea expresia uimită şi curioasă a unui copil mic, în cele din urmă totul a decurs perfect până la brânzeturi, când inspiraţia lui Jed a început să secătuiască şi tatăl său, parcă sub efectul gravitaţiei, s-a cufundat din nou într-o mâhnire copleşitoare.

Cu toate astea, cina îl înveselise puțin, așa că spuse fără o veritabilă tristețe, ci mai degrabă scuturând neîncrezător din cap, cu o voce stinsă:

— Mama mă-sii de viață... Anus contra naturii... Știi, urmă el cu o voce care trăda faptul că se pilise puțin, într-un fel sunt fericit că mama ta nu mai e printre noi. Era așa de rafinată, de elegantă... Nu cred că ar fi suportat prăbușirea fizică.

Jed rămase mască. Poftim, își zise el. Poftim, *am ajuns și aici*; o să-și dea în sfârșit drumul la gură, după atâția ani de zile. Tatăl lui îi surprinse însă schimbarea de expresie.

— N-o să-ți dezvălui astă-seară de ce s-a sinucis mama ta! scandă el cu o voce puternică, aproape furioasă. N-am ce să-ți dezvălui, pentru că nu știu nimic!

Se liniști aproape imediat și se ghemui și mai tare pe scaun. Pe Jed îl treceau nădușelile. Poate că era prea cald, încălzirea era aproape cu neputință de reglat, încă îi era teamă că o să se strice din nou. Acum, că avea bani, putea să se mute; nu asta fac oamenii când dau de parale? Încearcă să-și îmbunătățească modul de viață. Dar unde să se mute? Nu avea vreo aspirație imobiliară anume. Avea să rămână aici, poate să facă niște îmbunătățiri, în orice caz, avea să schimbe instalația de încălzire. Se ridică și încercă să umble la butoanele aparatului. Tatăl său bălăngănea din cap, rostind tot soiul de vorbe cu voce joasă. Jed se întoarse lângă el. S-ar fi cuvenit să-i strângă mâinile, să-i atingă umărul sau ceva asemănător dar cum să procedeze? Nu făcuse niciodată asta.

— Anus contra naturii, murmură el din nou, cu o voce visătoare. Știu că nu era mulțumită

de viața pe care o duceam, continuă el, însă e acesta un motiv suficient ca să mori? Nici eu nu eram mulțumit de viața mea, îți mărturisesc că așteptam altceva de la cariera mea de arhitect decât construirea de reședințe balneare de rahat pentru turiști cretini, sub controlul unor promotori funciarmente necinstiți și de o vulgaritate fără margini. Dar, mă rog, astea îmi erau munca, obișnuințele... Probabil că nu mai iubea viața, și cu asta basta. Cel mai tare m-a șocat povestea unei vecine, care o întâlnise chiar înainte. Se întorsese de la cumpărături, probabil că-și făcuse rost de otravă – de altfel, nu s-a aflat nici până azi cum a procedat. Femeia aia mi-a spus că părea fericită, incredibil de entuziastă și de fericită. Avea exact expresia unui om care se pregătește să plece în vacanță. A luat cianură, probabil că a murit pe loc; sunt absolut sigur că n-a suferit.

Apoi tăcu, tăcerea se prelungi, iar Jed sfârși prin a pierde ușor contactul cu lumea dimprejur. Văzu niște prerii imense, a căror iarbă era legănată de un vânt domol, lumina era aceea a unei primăveri veșnice. Se trezi dintr-odată, tatăl său continua să bălăngănească din cap și să bombăne, urmând un penibil dialog interior. Jed ezită, fiindcă prevăzuse și un desert: avea profiteroluri cu ciocolată în frigider. Să le scoată? Sau dimpotrivă, era mai bine să aștepte, ca să afle mai multe despre sinuciderea mamei sale? De fapt, nu-și amintea nimic despre ea.

— Nu m-am văzut cu nici o altă femeie..., spuse tatăl său cu o voce pierită. Cu absolut nici una. Nici măcar n-am simțit nevoia.

Apoi începu din nou să dea din cap și să mormăie. Jed se hotărî, în cele din urmă, să

scoată profiterolurile. Tatăl său le privi cu uimire, ca pe un obiect cu desăvârșire nou, pentru care nimic din viața sa anterioară nu-l pregătise. Luă unul, îl răsuci între degete, uitându-se la el cu același interes cu care ar fi privit un rahat de câine; într-un sfârșit, îl îndesă însă în gură.

Au urmat două sau trei minute de frenezie mută, în care au înșfăcat profiterolurile unul câte unul, fără o vorbă, din cartonul decorat pe care le așezase cofetarul, înghițindu-le pe dată.

— Am chef să trag o țigară..., zise el. Ai așa ceva?

— Nu fumez. Jed se ridică dintr-un salt. Dar pot să mă duc să iau. Știu o tutungerie în Place d'Italie, deschisă până seara târziu. De altfel..., își consultă ceasul cu mirare – nu era decât ora opt.

— Crezi că e deschis și în noaptea de Crăciun?

— Pot să-ncerc.

Își puse paltonul. La ieșire, îl șfichiui o vântoasă puternică; fulgii de nea se învolburau în aerul glacial, probabil că erau zece grade sub zero. În Place d'Italie, cafeneaua-tutungerie tocmai se închidea. Patronul se întoarse bodogănind după tejghea.

— Ce să fie?

— Țigări.

— Ce marcă?

— Habar n-am. Țigări bune.

Celălalt îi aruncă o privire obosită.

— Dunhill! Dunhill și Gitanes! Și-o brichetă!...

Tatăl său nu se mișcase din loc, ghemuit în continuare pe scaun, și nici măcar nu reacționă când auzi ușa deschizându-se. Cu toate astea,

scoase o țigară din pachetul de Gitanes și o privi curios înainte s-o aprindă.

— N-am mai fumat de douăzeci de ani, constată el. Dar acum nu mai contează.

Trase un fum, apoi încă două.

— E tare..., spuse el. E bună. Când eram tânăr, toată lumea fuma. La ședințe, la discuțiile din cafenele, se fuma fără încetare. Ce ciudat, cum se schimbă lucrurile...

Bău un gât din coniacul pe care fiul său i-l pusese în față, apoi tăcu din nou. În liniștea din jur, Jed auzi șuierul vântului, din ce în ce mai puternic. Aruncă un ochi pe fereastră: fulgii se învolburau, din ce în ce mai deși, se isca o adevărată furtună.

— Dintotdeauna am vrut să fiu arhitect, cred..., reluă tatăl său. Când eram mic, mă interesau animalele, ca pe toți copiii probabil, când eram întrebat, răspundeam că mai târziu vreau să mă fac veterinar, dar de fapt cred că eram deja atras de arhitectură. La vârsta de zece ani, îmi amintesc că încercasem să construiesc un cuib pentru rândunelele care treceau vara prin magazie. Găsisem într-o enciclopedie niște indicații despre felul cum își construiesc rândunelele cuibul, cu pământ și salivă, câteva săptămâni numai asta am făcut.

Vocea îi tremura ușor, se întrerupse din nou, Jed îl privi cu îngrijorare; înainte să continue, mai dădu pe gât o înghițitură serioasă de coniac.

— Rândunelele n-au catadicsit însă niciodată să folosească acel cuib. Niciodată. Ba chiar au încetat să mai cuibărească în magazie...

Bătrânul se puse dintr-odată pe plâns, lacrimile îi șiroiau pe chip, era îngrozitor.

— Tată..., spuse Jed complet descumpănit, tată...

Părea că nu se poate opri din plâns.

— Rândunelele nu folosesc niciodată cuiburile construite de mâna omului, zise Jed rapid, nu e-n firea lor. Ba chiar, atunci când cuibul le este atins de un om, îl abandonează și își construiesc unul nou.

— De unde știi asta?

— Am citit acum câțiva ani într-o carte despre comportamentul animal, mă documentam pentru un tablou.

Era fals, nu citise așa ceva, dar tatăl său păru dintr-odată ușurat și se liniști numaidecât. Când te gândești, își spuse Jed, că avea povara asta pe suflet de mai bine de șaizeci de ani! Că nu-i dăduse pace de-a lungul întregii lui cariere de arhitect!...

— După bacalaureat, m-am înscris la Beaux-Arts în Paris. Lucrul ăsta a umplut-o de îngrijorare pe maică-mea, ar fi preferat să urmez o școală de ingineri; m-a susținut însă bunicul tău. Cred că nutrea ambiții artistice, ca fotograf, dar n-a avut niciodată posibilitatea să pozeze altceva decât nunți și botezuri...

Jed nu îl văzuse niciodată pe tatăl său preocupat de altceva decât de probleme tehnice și, în ultima vreme, din ce în ce mai des, de probleme financiare; ideea că și tatăl lui absolvise Beaux-Arts, că arhitectura făcea parte dintre disciplinele artistice, i se părea surprinzătoare, neplăcută.

— Da, și eu voiam să fiu *artist*..., îi spuse tatăl său cu țâfnă, aproape cu răutate. Dar n-am izbutit. Pe vremea tinereții mele, curentul dominant era funcționalismul, la drept vorbind domina deja de mai multe decenii, în

arhitectură nu se mai petrecuse nimic de la Le Corbusier și Van der Rohe încoace. Toate noile orașe, toate cartierele periferice care au fost construite în anii '50 și '60 au suferit influența lor. La Beaux-Arts, eu și alți câțiva aveam ambiția să facem altceva, fără să abandonăm cu adevărat întâietatea funcției, nici noțiunea de „mașină de locuit". Ceea ce repuneam însă în cauză era înțelesul faptului de a locui undeva. Precum marxiștii, precum liberalii, Le Corbusier era un productivist. El închipuia pentru oameni clădiri de birouri, pătrățoase, utilitare, fără nici o decorațiune; și imobile de locuit de aproape aceeași factură, dar având câteva funcții suplimentare – locuri pentru copii, săli de sport, piscine; între cele două tipuri de clădiri – căi de transport rapide. În celula sa de locuit, omul trebuia să beneficieze de aer curat și de lumină, asta era foarte important în opinia lui Le Corbusier; iar între structurile de lucru și cele de locuit, spațiul rămas liber era destinat naturii sălbatice: păduri, râuri – cred că, în mintea lui, familiile de oameni ar fi trebuit să se plimbe pe-acolo duminica, oricum, cred că dorea să prezerve acest spațiu, era un fel de *ecologist avant la lettre*, pentru el omenirea ar fi trebuit să se limiteze la niște module de locuit înscrise în mijlocul naturii, dar care nu s-ar fi cuvenit s-o modifice cu nici un chip. Dacă stai să te gândești, e înspăimântător de primitiv, reprezintă o regresiune îngrozitoare în raport cu orice peisaj rural – care este un amestec subtil, complex, evolutiv de câmpii, de ogoare, de păduri, de sate. Este viziunea unui spirit brutal, totalitar. Le Corbusier ne părea un spirit totalitar și brutal, mânat de un gust pronunțat pentru urât; viziunea sa a predominat însă de-a lungul

întregului secol XX. Noi eram mai degrabă influențați de Charles Fourier... Zâmbi la vederea chipului surprins al lui Jed. Ne-au preocupat mai ales teoriile sexuale ale lui Fourier, deși nu pot să neg că erau destul de burlești. E greu să-l citești pe Fourier la un nivel primar, cu toate poveștile lui despre vârtejuri, despre fachirițe și zâne din armata Rinului, ba chiar e surprinzător că a putut avea discipoli, indivizi care să-l ia în serios și care să dorească cu adevărat să edifice un nou model de societate pe baza cărților sale. E de neînțeles dacă încercăm să vedem în el un *gânditor*, pentru că nu e nimic de priceput în gândirea sa. De fapt, Fourier nu este un gânditor, ci un *guru* – primul de acest fel – și, ca în cazul oricărui guru, succesul nu a venit din adeziunea intelectuală la o teorie, ci dimpotrivă, din lipsa generală de înțelegere, asociată unui optimism inalterabil, mai ales pe plan sexual; oamenii au incredibil de multă nevoie de optimism sexual. Totuși, adevăratul subiect al lui Fourier, cel care interesează în primul rând, nu este sexul, ci organizarea producției. Marea întrebare pe care o ridică este: de ce muncește omul? Cum se face că ocupă un loc determinat în organizarea socială, cum se face că acceptă acest loc și că își îndeplinește sarcina? Liberalii răspundeau că e vorba, pur și simplu, despre ispita câștigului; noi credeam că răspunsul este insuficient. Marxiștii, în schimb, nu răspundeau nimic, nici măcar nu se arătau interesați de asta, ceea ce, de altfel, explică eșecul comunismului: de îndată ce renunți la biciul financiar, oamenii încetează să muncească și își sabotează menirea, iar absenteismul crește în proporții uriașe; comunismul n-a fost nicicând capabil să asigure producția

și distribuția bunurilor celor mai elementare. Fourier cunoscuse Vechiul Regim și era conștient că, multă vreme înainte de apariția capitalismului, aveau loc cercetări științifice și progrese tehnice și că oamenii munceau din greu, uneori peste măsură, fără să fie îndemnați de ispita câștigului, ci de ceva care în ochii omului modern pare mult mai vag: iubirea de Dumnezeu, în cazul călugărilor, sau pur și simplu onoarea rangului lor.

Tatăl lui Jed tăcu, dându-și seama că fiul său îl asculta acum cu multă atenție.

— Da, comentă el, există fără îndoială o legătură cu ceea ce ai încercat să faci în tablourile tale. Dai peste o droaie de lucruri încâlcite la Fourier, per total e aproape ilizibil; deși poate s-ar mai putea găsi câte ceva. Mă rog, așa gândeam pe vremea aceea...

Tăcu, părând că se cufundă în amintiri. Rafalele de vânt se domoliseră, lăsând loc unei nopți înstelate și liniștite; un strat gros de zăpadă se așternuse peste acoperișuri.

— Eram tânăr..., spuse el în sfârșit, cu un soi de îndoială resemnată. Poate că nu realizezi toate astea, pentru că te-ai născut într-o familie bogată. Însă eram tânăr, mă pregăteam să devin arhitect și stăteam la Paris; mi se părea că totul este posibil. Și nu eram singurul, Parisul era plin de veselie pe-atunci, aveai impresia că poți construi din nou lumea. Atunci am întâlnit-o pe mama ta, era studentă la Conservator, cânta la vioară. Eram o gașcă de artiști. Până la urmă, ne-am mulțumit să scriem patru sau cinci articole într-o revistă de arhitectură, pe care le-am semnat mai mulți dintre noi. În mare parte, erau niște texte politice. Apăram ideea că

o societate complexă, arborescentă, cu numeroase niveluri de organizare, se potrivea cu o arhitectură complexă, arborescentă, multiplă, ce lăsa loc creativității individuale. Îl atacam violent pe Van der Rohe – care oferea structuri goale, modulabile, aceleași care aveau să servească drept model acelor *open spaces* ale întreprinderilor – și mai ales pe Le Corbusier, care construia neostenit spații concentraționare, împărțite în celule identice, numai bune – scriam noi – pentru o pușcărie model. Articolele au avut un oarecare ecou, cred că Deleuze a vorbit despre ele. Însă a trebuit să ne punem pe muncă, și eu, și ceilalți, am intrat în niște mari cabinete de arhitectură și, imediat, viața a devenit mai puțin amuzantă. Destul de curând, situația mea financiară s-a îmbunătățit, în vremea aceea era mult de lucru, Franța se afla într-un proces de reconstrucție rapidă. Am cumpărat casa din Raincy, mi s-a părut că e o idee bună, pe-atunci era un oraș agreabil. Ca să nu mai spun că am luat-o la un preț foarte bun, mi-a vândut pontul un client, un promotor imobiliar. Proprietarul era un tip în vârstă, în mod vizibil intelectual, mereu în costum cu vestă și floare la butonieră; de fiecare dată când ne-am întâlnit, avea alt fel de floare. Părea că vine din Belle Époque, cel mult din anii '30, nu izbuteam nicicum să-l asociez cu mediul în care trăia. Puteai să-ți închipui că-l întâlnești, să zicem, pe Quai Voltaire... oricum, nu în Raincy. Era un fost universitar, specializat în ezoterism și în istoria religiilor, îmi amintesc că era expert în Cabala și gnoză, dar într-un fel foarte ciudat, de pildă îl disprețuia pe René Guénon. „Imbecilul ăla de Guénon", așa vorbea despre el, cred că scrisese câteva cronici virulente la adresa

cărților lui. Nu fusese niciodată căsătorit, trăise *doar pentru munca sa*, cum se spune. I-am citit un lung articol publicat într-o revistă de științe umane, în care dezvolta niște considerații destul de bizare despre Destin, despre posibilitatea de-a crea o nouă religie întemeiată doar pe principiul sincronicității. Doar biblioteca lui cred că ar fi acoperit prețul casei – avea mai mult de cinci mii de volume, în franceză, engleză și germană. Acolo am descoperit operele lui William Morris.

Se întrerupse, văzând că Jed își schimbase expresia.

— Îl cunoști pe William Morris?

— Nu, tată. Dar am trăit și eu în casa asta, și-mi amintesc de bibliotecă... Oftă și, după un moment de șovăială, spuse: Nu pricep de ce ți-a trebuit atâta vreme ca să-mi vorbești despre toate astea.

— Pentru că o să mor curând, cred, răspunse simplu tatăl său. Mă rog, nu chiar acum, nu poimâine, dar e limpede că nu mai am mult. Se uită de jur împrejur și surâse aproape vesel: Pot să-mi mai pun niște coniac?

Jed îl servi îndată. Aprinse o țigară din pachetul de Gitanes și inspiră fumul cu încântare.

— Apoi mama ta a rămas însărcinată cu tine. Sfârșitul sarcinii a fost cu probleme, a fost nevoie de cezariană. Doctorul a anunțat-o că nu mai poate avea copii și, în plus, a rămas cu niște cicatrice destul de urâte. I-a fost greu, pentru că era o femeie frumoasă... Nu eram nefericiți împreună, nu ne-am certat niciodată serios, e drept însă că nu vorbeam îndeajuns cu ea. A mai fost și vioara, cred că n-ar fi trebuit să întrerupă cântatul. Îmi amintesc de o

seară, la Porte de Bagnolet, când mă întorceam de la lucru cu Mercedesul, se făcuse ora nouă, dar mai erau încă ambuteiaje, și nu știu ce mi-a venit, să fi fost de vină turnurile Mercuriales – pentru că lucram la un proiect în preajma lor, care mi se părea urât și lipsit de interes –, dar m-am văzut în mașină, în mijlocul bretelelor de acces rapid, în fața acelor clădiri oribile și, din senin, mi-am zis că nu mai pot continua așa. Aveam aproape patruzeci de ani, viața mea profesională era plină de succes, dar nu mai puteam continua așa. În câteva clipe m-am hotărât să-mi deschid propria întreprindere, ca să încerc să fac arhitectură după placul inimii. Știam că va fi anevoios, dar nu voiam să mor fără să fi încercat măcar. Am apelat la foștii colegi de la Beaux-Arts, dar toți aveau deja un rost – reușiseră și nu mai aveau chef să riște. Atunci am pornit singur la drum. Am reluat legătura cu Bernard Lamarche-Vadel, ne întâlniserăm cu câțiva ani înainte, ne simpatizaserăm reciproc, îmi prezentase niște tipi din mișcarea *Figuration Libre*: Combas, Di Rosa... Ți-am vorbit deja despre William Morris?

— Da, tată, mi-ai pomenit acum cinci minute.

— A, da? Se opri o clipă și o expresie dezorientată îi străbătu chipul. O să-ncerc un Dunhill... Trase câteva fumuri. Și astea-s bune; altfel decât Gitanes, dar bune. Nu înțeleg de ce-a renunțat toată lumea la fumat, așa, dintr-odată.

Tăcu și își savură țigara până la capăt. Jed aștepta. Afară, foarte departe, un claxon solitar se străduia să interpreteze „Astăzi s-a născut Pruncul Sfânt", încurca notele, apoi o lua de la capăt. După aceea se lăsă liniștea, nu se mai auzi nici un concert de claxoane. Pe

acoperișurile Parisului, stratul de zăpadă era acum gros, întărit; Jed își spuse că liniștea asta avea ceva definitiv.

— William Morris era apropiat de prerafaeliți, reluă tatăl său, la început de Dante Gabriel Rossetti și de Burne-Jones până la sfârșit. Ideea fundamentală a prerafaeliților era că, imediat după Evul Mediu, arta începuse să degenereze, că încă de la începuturile Renașterii se rupsese de orice spiritualitate și de orice formă de autenticitate, devenind o activitate pur industrială și comercială, și că așa-zișii *mari maeștri* ai Renașterii – fie că e vorba de Botticelli, de Rembrandt sau de Leonardo da Vinci – se comportau în realitate ca niște șefi de întreprinderi comerciale; aidoma lui Jeff Koons sau Damien Hirst în zilele noastre, așa-zișii *mari maeștri* ai Renașterii conduceau cu o mână de fier niște ateliere cu cincizeci sau chiar o sută de asistenți, care produceau pe bandă rulantă tablouri, sculpturi, fresce. Ei se mulțumeau doar să traseze linia generală, să semneze opera terminată, dar mai ales se dedicau relațiilor publice pe lângă vreun mecena al timpului, fie el papă sau principe. Pentru prerafaeliți, ca și pentru William Morris, deosebirea dintre artă și artizanat, dintre concepție și execuție, trebuia abolită: orice om, la propria scară, putea fi un producător de frumos – fie că era vorba despre realizarea unui tablou, a unui veșmânt sau a unei mobile; și, de asemenea, orice om avea dreptul să fie înconjurat, în viața cotidiană, de obiecte frumoase. Morris îmbina această convingere cu un activism socialist, care l-a făcut să se angajeze, din ce în ce mai mult, în mișcările de emancipare a proletariatului; voia, pur și simplu,

să pună capăt sistemului de producție industrială.

Ciudat este că Gropius, atunci când a fondat Bauhaus, se afla pe exact aceeași linie – poate mai puțin politică și cu mai multe preocupări spirituale –, cu toate că, în realitate, și el era socialist. În *Proclamația Bauhaus* din 1919, el declară că vrea să depășească opoziția dintre artă și artizanat și proclamă dreptul tuturor la frumusețe: adică exact programul lui William Morris. Însă încet-încet, pe măsură ce s-a apropiat de industrie, Bauhaus-ul a devenit din ce în ce mai funcționalist și mai productivist; Kandinsky și Klee au fost marginalizați în cadrul corpului didactic și, în momentul când a fost închis de Göring, institutul trecuse oricum integral în serviciul producției capitaliste.

Noi înșine nu eram cu adevărat politizați; însă gândirea lui William Morris ne-a ajutat să ne eliberăm de stavilele pe care Le Corbusier le ridicase în legătură cu orice formă de ornamentație. Îmi amintesc că Robert Combas era la început destul de rezervat – pictorii prerafeliți nu făceau parte din universul lui, însă avea să admită că motivele de tapet desenate de William Morris erau foarte frumoase și, când a înțeles cu adevărat despre ce era vorba, a devenit extrem de entuziast. Nimic nu-i putea face mai mare plăcere decât să deseneze diverse motive pentru tapițeriile de mobilier, pentru tapete sau frize exterioare, reluate într-un întreg grup de imobile. Cei din curentul *Figuration Libre* erau destul de izolați în epocă, minimalismul rămânea dominant, iar *graffiti*-ul încă nu exista, sau cel puțin nu se vorbea despre el. Atunci am făcut dosare pentru toate proiectele cât de cât

interesante care constituiau obiecte de concurs și am așteptat...

Tatăl său tăcu din nou, suspendat parcă în aduceri aminte, apoi se ghemui și mai tare, părând că se micșorează, că se împuținează, iar Jed își dădu atunci seama cu cât elan, cu cât entuziasm vorbise în ultimele minute. Niciodată nu-l auzise vorbind așa, de pe vremea când încă era copil – și niciodată, se gândi el imediat, nu îl va mai auzi. Retrăise, pentru ultima oară, speranța și eșecul care alcătuiau istoria vieții sale. În general, o viață de om nu înseamnă mare lucru, ea poate să se rezume la un număr restrâns de evenimente, iar de data asta Jed pricepuse în sfârșit amărăciunea și anii irosiți, cancerul și stresul, sinuciderea mamei sale.

— Funcționaliștii se aflau în poziții forte prin toate juriile..., conchise tatăl său cu blândețe. M-am izbit de ei ca de un geam; toți ne-am izbit ca de un geam. Combas și Di Rosa n-au cedat chiar atunci, m-au sunat ani la rând, ca să afle dacă se schimbase ceva... Apoi, văzând că nu apare nimic, s-au concentrat pe pictură. Eu, unul, a trebuit să accept până la urmă o comandă normală. Prima dată a fost la Port-Ambarès, apoi s-au tot strâns comenzi, mai ales amenajări pentru stațiuni balneare. Mi-am rânduit proiectele în cutii, încă mai zac într-un dulap din biroul meu de la Raincy, vei putea să le vezi...

S-a abținut să adauge: „după ce mor", dar Jed înțelesese perfect.

— E târziu, spuse el îndreptându-se în scaun.

Jed aruncă o privire spre ceasul de la mână: era patru dimineața. Tatăl său se ridică, se duse

la toaletă, apoi se întoarse să-şi pună paltonul. Timp de două-trei minute, cât dură operaţiunea, Jed avu impresia fugară, alternativă, că intraseră într-o nouă etapă a relaţiei lor sau că, dimpotrivă, nu aveau să se mai vadă nicicând. Cum tatăl său rămăsese în faţa lui, aşteptând, îi zise:

— O să chem un taxi.

XI

Când se trezi, în dimineața zilei de 25 decembrie, Parisul era acoperit de zăpadă; pe Boulevard Vincent-Auriol trecu prin fața unui cerșetor cu barbă deasă și zbârlită, cu pielea întunecată de jeg. Îi puse doi euro în talger, apoi, întorcându-se, adăugă o hârtie de zece euro; individul scoase un mormăit surprins. Jed era acum un om bogat, iar arcadele metalice ale metroului aerian încununau un peisaj molatic, letal. Peste zi, zăpada avea să se topească, totul avea să se preschimbe în noroi și apă murdară; apoi viața avea s-o ia de la capăt, într-un ritm destul de lent. Între aceste două momente importante, de înaltă intensitate relațională și comercială, care sunt nopțile de Crăciun și de Anul Nou, se scurge o săptămână interminabilă, care nu reprezintă de fapt decât un îndelungat timp mort, iar animația se reia, fulgurant, exploziv, de-abia la începutul serii de 31.

Din nou acasă, examină cartea de vizită a Olgăi: Michelin TV, Avenue Pierre Ier de Serbie, director de programe. Și ea reușise pe plan profesional, fără să fi căutat asta cu îndârjire. Nu se căsătorise, iar acest gând îl indispuse. Fără să zăbovească asupra acestei probleme, își închipuise, în toți acești ani, că Olga își întâlnise

dragostea, sau că măcar își construise *o viață de familie*, undeva prin Rusia.

O sună a doua zi, spre sfârșitul dimineții, așteptându-se ca toată lumea să fie în vacanță. N-a fost așa: după cinci minute de așteptare încordată, o secretară îi spuse că Olga e într-o ședință și că o va anunța c-a sunat.

Minut după minut, stând nemișcat lângă telefon, simți cum îi creștea nervozitatea. Tabloul lui Houellebecq se afla chiar în fața lui, așezat pe șevalet, fusese să-l retragă de la bancă chiar în acea dimineață. Privirea scriitorului, prea intensă, îi sporea tulburarea. Se ridică și întoarse pânza cu fața spre șasiu. Șapte sute cincizeci de mii de euro..., își spuse. N-avea nici o noimă. Nici în cazul lui Picasso n-avea nici o noimă; ba chiar mai puțină, asta dacă s-ar fi putut stabili o scară a lipsei de noimă.

În momentul în care se îndrepta spre bucătărie, sună telefonul. Se grăbi să răspundă. Vocea Olgăi era neschimbată. Vocea oamenilor nu se schimbă niciodată, și nici expresia privirii lor. În mijlocul prăbușirii fizice generale la care se rezumă bătrânețea, vocea și privirea mărturisesc într-un mod dureros de categoric persistența caracterului, a aspirațiilor, a dorințelor, a tot ceea ce alcătuiește personalitatea umană.

— Ai trecut pe la galerie? întrebă el, cumva ca să pornească discuția pe un *teren neutru*, apoi se miră el însuși de faptul că opera sa devenise, în propriii lui ochi, un *teren neutru*.

— Da și mi-a plăcut mult. E... original. Nu seamănă cu nimic din ce-am mai văzut până acum. Însă știam dintotdeauna că ai talent.

Urmă o liniște lungă.

— Micuțul meu francez..., spuse Olga. Tonul ironic abia reușea să ascundă emoția autentică, iar Jed se simți din nou stânjenit, cât pe ce să-i dea lacrimile. Micuțul meu francez *successful*...

— Am putea să ne revedem, răspunse repede Jed.

Trebuia s-o spună cineva primul, așa că, iată, a fost el.

— Am foarte mult de lucru săptămâna asta.

— Da? De ce?

— Pornim emisiunile pe 2 ianuarie. Au rămas o groază de lucruri de pus la punct. Se gândi câteva secunde. Postul nostru organizează o petrecere de revelion pe 31. Aș putea să te invit. Tăcu din nou câteva clipe. Mi-ar face plăcere să vii...

În cursul serii, primi un e-mail în care îi dădea toate detaliile. Petrecerea avea loc la domiciliul personal al lui Jean-Pierre Pernaut – locuia la Neuilly, pe Boulevard des Sablons. Tema serii era, previzibil, „provinciile Franței".

Jed credea că știe tot despre Jean-Pierre Pernaut; cu toate astea, articolul din Wikipedia i-a oferit câteva surprize. A aflat că popularul animator era autorul unei importante opere scrise. Alături de *Savorile Franței*, *Franța în sărbătoare* și *În inima regiunilor noastre*, mai găseai *Minunile artizanatului*, în două volume. Totul fusese publicat la editura Michel Lafon.

A fost de asemenea surprins de tonul elogios, aproape ditirambic al articolului. După câte își amintea, Jean-Pierre Pernaut fusese ocazional obiectul anumitor critici; astăzi, totul părea dat uitării. Sclipirea de geniu a lui Jean-Pierre Pernaut, sublinia încă de la început redactorul, consta în faptul că a înțeles că, după anii '80

„*fric et frime*"[1], publicul era însetat de ecologie, de autenticitate, de valori adevărate. Deși cel care putea fi creditat cu încrederea pe i-o acordase era Martin Bouygues, jurnalul de la ora 13 de pe TF1 purta în întregime marca personalității vizionare a lui Jean-Pierre Pernaut. Pornind de la actualitatea imediată – violentă, grăbită, frenetică, nesăbuită –, el își îndeplinea zi de zi rolul mesianic de a călăuzi telespectatorul, terorizat și stresat, spre regiunile rurale idilice și ocrotite, unde omul trăia în armonie cu natura, în ritmul anotimpurilor. Mai mult decât un jurnal televizat, emisiunea de la ora 13 de pe TF1 era un mers după o stea, care se încheia ca un psalm. Autorul articolului – deși se mărturisea catolic – nu ascundea totuși faptul că *Weltanschauung*-ul lui Jean-Pierre Pernaut, care se potrivea perfect cu Franța rurală, cu „Fiica mai mare a Bisericii"[2], s-ar fi însoțit la fel de bine cu panteismul sau chiar cu înțelepciunea epicureică.

A doua zi, la librăria *France Loisirs* din centrul comercial Italie 2, Jed a cumpărat primul volum din *Minunile artizanatului*. Împărțirea lucrării era simplă și se întemeia pe categoriile de material folosite: pământ, piatră, metal, lemn... Lectura cărții (cât se poate de rapidă, pentru că volumul era constituit aproape numai din fotografii) nu comunica, de fapt, o senzație de

1. „Bani și fițe".
2. Regele franc Clovis a fost cel dintâi monarh din Europa occidentală care a apărat credința Bisericii Romei împotriva dușmanilor lui Dumnezeu. Drept recompensă pentru această convertire istorică, Clovis a fost numit „Fiu unic al Bisericii", iar Franța – „Fiica mai mare a Bisericii de la Roma".

paseism. Prin felul în care consemna sistematic data de apariție a diferitelor ramuri artizanale pe care le descria, precum și progresele majore pe care practica acestora le înregistrase, Jean-Pierre Pernaut nu părea atât apologetul imobilismului, cât acela al unui *progres lent*. Poate că existau totuși, își spuse Jed, niște puncte de convergență între gândirea lui Jean-Pierre Pernaut și cea a lui William Morris – minus aderența la socialism, bineînțeles. Chiar dacă majoritatea telespectatorilor îl considerau ca fiind mai degrabă *de dreapta*, Jean-Pierre Pernaut dovedise întotdeauna, prin felul în care-și realiza jurnalul, o prudență deontologică extremă. Evitase chiar să pară că este asociat cu aventura *Vânătoare, Pescuit, Natură, Tradiții*, mișcare fondată în 1989 – adică la exact un an după ce a preluat controlul jurnalului de la ora 13 de pe TF1. În mod limpede, în această ultimă perioadă a anilor '80 s-a produs o basculare, își spuse Jed; o schimbare istorică majoră, atunci însă nebăgată în seamă, așa cum se întâmplă de cele mai multe ori. Își amintea și de „Forța liniștită", sloganul inventat de Jacques Séguéla, care îngăduise, împotriva oricărei așteptări, realegerea lui François Mitterrand în 1988. Revedea afișele reprezentând-o pe străvechea mumie pétainistă pe un fundal cu clopotnițe și sate. Pe vremea aceea avea treisprezece ani și era întâia dată când acorda atenție unui slogan politic sau unei campanii prezidențiale.

Deși era elementul cel mai semnificativ și cel mai durabil al acestei ample schimbări ideologice, Jean-Pierre Pernaut refuzase întotdeauna să-și reinvestească imensa notorietate într-o tentativă de carieră sau de angajament politic; dorise să rămână, până la capăt, în tabăra de

entertainers. Spre deosebire de Noël Mamère, nici măcar nu-și lăsase mustață. Și chiar dacă, probabil, împărtășea același ansamblu de valori ca Jean Saint-Josse, cel dintâi președinte al mișcării *Vânătoare, Pescuit, Natură, Tradiții*, refuzase întotdeauna să-l susțină în mod public. Așa cum nu îl susținuse nici pe succesorul lui, Frédéric Nihous.

Născut în 1967, la Valenciennes, Frédéric Nihous primise întâia lui pușcă la vârsta de paisprezece ani, un cadou de la tatăl său pentru absolvirea ciclului gimnazial. Deținător al unei diplome de studii aprofundate în drept economic internațional și comunitar, precum și al unei diplome de studii aprofundate în domeniul apărării naționale și securității europene, predase dreptul administrativ la Facultatea din Cambrai; în plus, era președintele Asociației vânătorilor de porumbei și de păsări migratoare din nord. În 1988, se clasase pe locul întâi la un turneu de pescuit organizat pe malul fluviului Hérault, capturând un crap chinezesc de 7,256 kilograme. Douăzeci de ani mai târziu, urma să provoace destrămarea mișcării pe care o conducea, făcând greșeala să încheie o alianță cu Philippe de Villiers – ceea ce vânătorii din sud-vest, în mod tradițional anticlericali și de orientare mai degrabă radicală sau socialistă, nu aveau să-i ierte niciodată.

Pe 30 decembrie, spre mijlocul după-amiezii, Jed îl sună pe Houellebecq. Scriitorul era binedispus; îl anunță că tocmai tăiase lemne timp de-o oră. Tăiase lemne? Da, la casa lui din Loiret, unde avea șemineu. Mai avea și un câine – un câine fără stăpân, în vârstă de doi ani, pe care se dusese să-l ia în ziua de Crăciun de la

adăpostul Societății de Protecție a Animalelor din Montargis.

— Ce faceți în seara de 31? se interesă Jed.

— Nimic deosebit; în momentul ăsta recitesc Tocqueville. Știți, la țară lumea se culcă devreme, mai ales iarna.

Pentru o clipă, lui Jed îi trecu prin cap să-l invite, dar își dădu seama la timp că nu putea lansa invitații la o petrecere pe care n-o organizase el; oricum, scriitorul l-ar fi refuzat cu siguranță.

— O să vă aduc portretul, așa cum am promis. În primele zile din ianuarie.

— Portretul, a, da... Desigur, desigur.

Avea aerul că i rupe-n paișpe de portret. Discutară amical încă vreo câteva minute. Autorul *Particulelor elementare* avea în glas ceva pe care Jed nu-l mai întâlnise la el, ceva la care nu se aștepta deloc și pe care se străduí multă vreme să-l definească, pentru că, de fapt, nu-l mai întâlnise la nimeni, de ani buni: părea fericit.

XII

Niște țărani din Vendée, înarmați cu furci, stăteau de pază de-o parte și de alta a porticului care ducea spre palatul lui Jean-Pierre Pernaut. Jed îi întinse unuia din ei invitația de pe e-mail printată, după care ajunse într-o curte mare și pătrată, cu caldarâm, luminată în întregime de torțe. Vreo zece invitați se îndreptau către cele două uși masive, larg deschise, ce conduceau spre saloanele de recepție. Îmbrăcat cu pantaloni de catifea și cu un sacou C & A din Sympatex, se simțea îngrozitor de *underdressed*: femeile purtau rochii lungi, iar majoritatea bărbaților erau în smoching. La doi metri în față, îl recunoscu pe Julien Lepers, însoțit de o negresă magnifică, mai înaltă cu un cap decât el; avea o rochie lungă, de un alb strălucitor, cu ornamente aurite și decoltată în spate până la linia superioară a feselor; lumina făcliilor arunca reflexe lunecoase pe spatele ei dezgolit. Animatorul – îmbrăcat într-un smoching banal, cel pe care-l folosea în serile „dedicate marilor licee" de la emisiunea *Questions pour un champion*, smochingul lui de lucru dacă vreți – părea adâncit într-o conversație dificilă cu un bărbat mititel și impulsiv, cu aer de om rău, care lăsa impresia că îndeplinește niște responsabilități instituționale. Jed trecu de ei și, pătrunzând în cel

dintâi salon de recepție, se pomeni întâmpinat de tânguitul sfâșietor scos de vreo zece cimpoieri bretoni, care începuseră o melodie celtică chinuită, interminabilă, aproape dureroasă pentru auz. Îi ocoli, pătrunse în cel de-al doilea salon, acceptă un cârnăcior aromatizat cu *emmental* și un pahar de *gewurztraminer*, din struguri recoltați târziu, oferite de două ospătărițe alsaciene cu bonetă, care purtau câte un șorț alb cu roșu legat în jurul taliei și care circulau cu platourile printre invitați; semănau atât de tare, încât ai fi zis că sunt gemene.

Zona de recepție era constituită dintr-un șir de patru saloane mari, cu o înălțime de cel puțin opt metri. Jed nu mai văzuse un apartament atât de mare; nici măcar nu știa că putea exista un apartament atât de mare. Însă poate că nu era cine știe ce, își zise într-o strălucire de luciditate, în comparație cu reședințele celor care îi cumpărau azi tablourile. Erau vreo două-trei sute de invitați, iar vacarmul conversațiilor acoperi treptat urletul cimpoaielor. I se păru că e cât pe ce să leșine și se sprijini de standul cu produse din Auvergne, acceptând o frigăruie Jésus-Laguiole și un pahar de Saint-Pourçain. Mirosul puternic, pătrunzător al brânzei îi căzu bine, dădu peste cap paharul de Saint-Pourçain, mai ceru unul și își reluă înaintarea prin mulțime. Începea să-i fie cald, ar fi trebuit să-și lase paltonul la vestiar, se potrivea ca nuca-n perete cu *dress-code*-ul serii, își reproșă el din nou, toți bărbații erau în ținută de seară, absolut toți, își repetă disperat și chiar în clipa aceea se trezi față-n față cu Pierre Bellemare, îmbrăcat cu niște pantaloni din tergal albastru petrol și cu o cămașă albă cu jabou, plină de pete de grăsime. Pantalonii erau prinși cu niște bretele

late, în culorile steagului american. Jed îi întinse călduros mâna regelui francez al teleshoppingului, care, surprins, i-o strânse, și își continuă traseul, oarecum mai liniștit.

Îi trebuiră mai mult de douăzeci de minute ca să dea de Olga. Stând în picioare într-o nișă, pe jumătate acoperită de o perdea, era prinsă într-o conversație, de natură vizibil profesională, cu JeanPierre Pernaut. Vorbea mai ales el, ritmându-și frazele cu mișcări hotărâte ale mâinii drepte; din când în când ea dădea din cap, concentrată și atentă, formula destul de puține obiecții sau remarci. Jed se opri la câțiva pași de ea. Două fâșii de pânză crem înnodate după gât și încrustate cu mici cristale îi acopereau sânii și se întâlneau la nivelul buricului. Erau prinse cu o broșă care reprezenta un soare din metal argintat și se uneau cu o fustă scurtă și mulată, presărată și ea cu cristale și lăsând să se zărească partea de sus a unui portjartier. Ciorapii, albi și ei, erau nespus de fini. Îmbătrânirea, în special îmbătrânirea aparentă, nu este deloc un proces continuu, viața poate fi considerată ca o succesiune de paliere, despărțite prin căderi bruște. Când ne întâlnim cu cineva pe care nu l-am mai văzut de câțiva ani, avem uneori impresia că *a îmbătrânit brusc*; alteori, dimpotrivă, avem impresia că nu s-a schimbat. Impresie amăgitoare, căci degradarea, secretă, își face drum mai întâi prin interiorul organismului, înainte să iasă la lumină. De zece ani, Olga se menținuse pe un palier radios al frumuseții, fără însă ca asta s-o fi făcut fericită. După părerea lui, nici el nu se schimbase prea tare în decursul acestor zece ani, *produsese o operă* – cum se spune –, dar

fără să fi întâlnit nici el, sau măcar să-și fi imaginat, fericirea.

Jean-Pierre Pernaut tăcu, luă o gură de vin Beaumes-de-Venise, privirea Olgăi se întoarse câteva grade și deodată îl văzu, nemișcat în mulțimea de oaspeți. Câteva clipe sunt de-ajuns, dacă nu să hotărăști soarta unei vieți, măcar să dezvălui caracterul orientării ei principale. Puse ușor mâna pe antebrațul prezentatorului, rostind o scuză, și din câteva sărituri ajunse în fața lui Jed, pe care îl sărută pe gură. Apoi se depărtă, prinzându-l de mâini, și preț de câteva clipe rămaseră tăcuți.

Plin de bunăvoință, în fracul lui Arthur van Aschendonk, Jean-Pierre Pernaut îi văzu întorcându-se spre el. Cu o față luminoasă, lăsa în acel moment impresia că știe tot despre viață și chiar că simpatizează cu ea. Olga făcu prezentările.

— Vă cunosc! exclamă prezentatorul cu un surâs și mai larg. Haideți cu mine!

Străbătând în grabă cel din urmă salon și atingând în treacăt brațul lui Patrick Le Lay (care încercase, fără succes, să pună mâna pe o participație în capitalul postului TV), îi conduse într-un culoar larg, cu ziduri înalte și arcuite, din calcar masiv. Cu criptele și coridoarele ei, reședința lui Jean-Pierre Pernaut evoca nu atât un palat, cât o abație romană. Se opriră în fața unei uși zdravene, capitonată cu piele roșie.

— Biroul meu, spuse animatorul.

Se opri în prag, lăsându-i să descopere încăperea. Un șir de biblioteci din acaju conținea, cu precădere, ghiduri turistice – de toate tipurile, un *Guide du Routard* stând alături de *Guide*

Bleu, iar *Le Petit Futé* alături de *Lonely Planet*. Pe niște standuri de prezentare erau expuse cărțile lui Jean-Pierre Pernaut, de la *Minunile artizanatului* la *Savorile Franței*. Într-o vitrină se aflau cele cinci premii Sept d'Or pe care le primise de-a lungul carierei, precum și niște cupe sportive de origine necunoscută. Niște fotolii adânci de piele încercuiau un birou ministerial din lemn de mahon. Îndărătul biroului, iluminat discret de un stativ cu becuri de halogen, Jed recunoscu îndată una dintre fotografiile sale din perioada Michelin. În mod ciudat, alegerea animatorului nu se îndreptase către vreun clișeu spectaculos, de un pitoresc pronunțat, precum acelea pe care le realizase în zona de cornișă din Var sau în cheile Verdon. Fotografia, focalizată asupra localității Gournay-en-Bray, era tratată într-un singur plan, fără efecte de lumină sau de perspectivă; Jed își aminti că o făcuse din poziție strict verticală. Petele albe, verzi și brune erau repartizate în mod egal, fiind intersectate de rețeaua simetrică a drumurilor departamentale. Nici o aglomerare nu se detașa în mod special, toate păreau cam la fel de importante; ansamblul dădea impresia de calm, de echilibru, părea aproape abstract. Își dădu seama că acest peisaj era probabil cel pe care îl survolase la mică altitudine, după ridicarea de pe aeroportul din Beauvais, atunci când se dusese să-l viziteze pe Houellebecq în Irlanda. În prezența realității concrete, a acestei discrete juxtapuneri de câmpuri, ogoare și sate, resimțise același lucru: echilibru, armonie senină.

— Știu că acum v-ați orientat către pictură, reluă Jean-Pierre Pernaut, și că ați făcut un tablou cu mine. Adevărul e că am încercat să-l cumpăr, dar François Pinault a plusat și n-am putut să țin pasul cu el.

— François Pinault? se miră Jed.

Jurnalistul Jean-Pierre Pernaut animând o ședință de redacție era un tablou discret, de factură clasică, ce nu se potrivea deloc cu opțiunile obișnuite, mult mai *wild*, ale omului de afaceri breton. Probabil că se hotărâse să facă o schimbare.

— Ar fi trebuit..., spuse el. Îmi pare rău, ar fi trebuit să introduc un soi de clauză de preempțiune pentru subiecții reprezentați.

— Piața-i piață..., răspunse Pernaut cu un zâmbet larg, vesel, lipsit de ranchiună, ba chiar îl bătu amical pe umăr.

Animatorul îi conduse din nou pe coridorul cu arcade; cozile fracului îi fluturau încet în spate. Jed se uită la ceas: era aproape de miezul nopții. Trecură din nou de porțile batante care se deschideau spre încăperile de recepție: în saloane, vacarmul atinsese acum punctul de vârf; sosiseră noi invitați, să fi fost vreo patru-cinci sute. În mijlocul unui grup, Patrick Le Lay, cherchelit bine, perora zgomotos; sfeterisise de-a dreptul niște Châteauneuf-du-Pape și bea direct din sticlă, cu înghițituri lungi. Claire Chazal, vizibil încordată, îi puse mâna pe braț, încercând să-l întrerupă; președintele postului depășise însă, în mod limpede, anumite limite. „TF1 e cel mai tare!", răcnea el. „Nu-i dau mai mult de șase luni lui Jean-Pierre, cu postul lui. Și cu M6 e la fel, credeau că ne-o trag cu *Loft Story*[1], dar am plusat cu *Koh-Lanta*[2]

1. *Reality-show* difuzat pe canalul M6 în 2001 și 2002, adaptare după emisiunea olandeză Big Brother (n.r.).
2. *Aventurierii din Koh Lanta – reality-show* difuzat pe canalul TF1 începând cu 2001, adaptare după emisiunea *Survivor*.

și le-am vârât-o până-n plăsele! Până-n plăsele!", repetă el și zvârli sticla peste umăr; atingând ușor capul lui Julien Lepers, aceasta se sparse la picioarele unui grup de trei bărbați înalți, de vârstă medie, îmbrăcați în costume gri cu vestă, care îl țintuiau cu niște priviri severe.

Fără să șovăie, Jean-Pierre Pernaut se îndreptă spre fostul său președinte și se proțăpi în fața lui.

— Ai băut cam mult, Patrick, spuse el cu o voce calmă; toți mușchii îi stăteau încordați sub frac, iar fața i se înăspri de parcă s-ar fi pregătit de luptă.

— OK, OK...; zise Le Lay făcând o mișcare fleșcăită de împăcare. OK, OK...

În acea clipă, o voce vibrantă de tenor, incredibil de pătrunzătoare, se făcu auzită din celălalt salon. Alte voci, de bariton, apoi de bas, reluară aceeași temă, fără cuvinte, în canon. Mulți se întoarseră în direcția lor, recunoscând un celebru grup corsican care interpreta melodii în canon. Doisprezece bărbați de vârste diferite, cu pantaloni și sacouri negre, cu berete pe cap, își desfășurară performanța vocală timp de vreo două minute și mai bine. Erau niște sunete la limita muzicii, mai degrabă niște strigăte de luptă, de o uluitoare sălbăticie. Apoi tăcură brusc. Cu brațele ușor depărtate, Jean-Pierre Pernaut înaintă în fața mulțimii, așteptă să se facă liniște, apoi rosti cu voce tare:

— La mulți ani, tuturor!

Se auziră sărind primele dopuri de șampanie. Animatorul se îndreptă apoi spre cei trei bărbați în costume gri și le strânse mâna pe rând.

— Fac parte din comitetul director al grupului Michelin..., îi șopti Olga lui Jed înainte să se apropie de grup. Din punct de vedere financiar,

TF1, în comparație cu Michelin, e vacs. Și se pare că Bouygues s-a cam săturat să-i suporte pierderile..., mai avu ea timp să adauge până când Jean-Pierre Pernaut o prezentă celor trei bărbați.

— Nu m-a mirat că Patrick a făcut tevatură, le spuse el membrilor comitetului director. Nu i-a picat deloc bine plecarea mea.

— Asta dovedește că proiectul nostru are impact, răspunse cel mai în vârstă.

În clipa aceea, Jed văzu apropiindu-se un individ de vreo patruzeci de ani, cu pantaloni de trening și hanorac cu glugă, cu o șapcă de rapper pusă de-a-ndoaselea, în persoana căruia îl recunoscu uimit pe Patrick Forestier, directorul de comunicare de la Michelin France.

— Yo! îi salută el pe cei trei șefi înainte să bată palma cu fiecare.

— Yo! îi răspunseră ei pe rând, iar din acel moment lucrurile începură s-o ia razna, vacarmul conversațiilor crescu dintr-odată, în timp ce orchestrele bască și savoiardă se puseră pe cântat simultan; Jed era lac de năduşeală, se strădui câteva minute s-o urmeze pe Olga, care mergea din invitat în invitat ca să le ureze un an nou fericit, surâzătoare și plină de căldură. După expresia amicală și în același timp serioasă pe care o arborau oamenii la vederea ei, Jed înțelese că făcea turul staffului.

Simți că i se-ntoarce stomacul pe dos, se năpusti în curte și vomită peste un palmier pitic. Noaptea era surprinzător de blândă. Câțiva invitați părăseau deja petrecerea, printre ei și membrii comitetului director Michelin. De unde sosiseră? Stăteau la același hotel? Înaintând cu suplețe, în formațiune triunghiulară, trecură fără să scoată o vorbă prin fața țăranilor din

Vendée, conștienți că reprezentau puterea și realitatea acestei lumi. Ar fi fost un bun subiect de tablou, își spuse Jed, așa cum părăseau discret petrecerea, în vreme ce, în spatele lor, vedetele televiziunii franceze hohoteau și zbierau, pentru că se organizase, sub conducerea lui Julien Lepers, un concurs de cântece fără perdea. Enigmatic în costumul său albastru întunecat, Jean-Pierre Pernaut contempla semeț toate aceste manifestări, în vreme ce Patrick Le Lay, pilit și înfrânt, se împleticea pe caldarâm strigând după membrii comitetului director Michelin, care nici măcar nu catadicsiră să-i arunce o privire. *O metamorfoză în istoria televiziunii vest-europene*, așa s-ar fi putut intitula acest tablou pe care Jed nu-l va picta nicicând. Vomită din nou, încă mai păstra o amăreală în stomac, greșise probabil când amestecase punciul creol cu absintul.

Patrick Le Lay, cu fruntea însângerată, se târa în fața lui pe dalele de piatră, după ce își pierduse cu totul speranța că îi va ajunge pe membrii comitetului director, care acum dădeau colțul spre Avenue Charles-de-Gaulle. Muzica se domolise, iar din saloanele de recepție venea pulsația lentă a unui *groove* savoiard. Jed își ridică privirea spre boltă, spre constelațiile nepăsătoare. Apăreau configurații spirituale de un tip nou, în orice caz ceva era pe cale să se schimbe în structura Peisajului Audiovizual Francez, asta putu Jed să deducă din conversațiile invitaților care, după ce își recuperaseră paltoanele, se îndreptau agale spre porțile de la intrare. Prinse în treacăt cuvinte ca „sânge proaspăt", „examen important" și înțelese că multe dintre conversații o aveau drept subiect pe Olga, care era o noutate în peisajul televiziunii

franceze, provenea din „cadrul instituțional", acesta era unul dintre comentariile cele mai frecvente, alături de cele care îi pomeneau frumusețea. Temperatura exterioară i se părea greu de evaluat, pentru că era alternativ străbătut de frisoane reci și de bufeuri de căldură. Stomacul i se urcă din nou în gât și vărsă opintindu-se peste palmier. Ridicând capul, o văzu pe Olga, îmbrăcată cu o haină de leopard alb, care îl privea neliniștită.

— Mergem acasă.

— Acasă... la tine?

Fără să-i răspundă, îl apucă de braț și îl conduse până la mașina ei.

— Micuțul meu francez delicat..., spuse ea zâmbind, după care demară.

XIII

Primele licăriri ale zilei pătrundeau prin crăpătura dintre cele două perdele groase, căptușite cu molton, cu motive stacojii și galbene. Lângă el, Olga respira ritmic, cu cămășuța de noapte ridicată până la brâu. Jed îi mângâie ușor fesele, albe și rotunde, fără s-o trezească. Trupul ei aproape că nu se schimbase în acești zece ani, sânii însă i se lăsaseră ușor. Această încântătoare floare de carne începuse să se veștejească; și, de-acum înainte, degradarea avea să se accelereze. Avea cu doi ani mai mult decât el; atunci își dădu seama că urma să împlinească patruzeci de ani peste o lună. Amândoi se aflau aproape de jumătatea vieții, timpul trecuse repede. Se ridică în picioare, își adună hainele risipite pe jos. Nu-și amintea să se fi dezbrăcat în ajun; fără îndoială că ea se ocupase de asta; avea impresia că adormise de îndată ce pusese capul pe pernă. Făcuseră oare dragoste? Probabil că nu, iar acest lucru era destul de grav, pentru că, după atâția ani de despărțire, s-ar fi cuvenit măcar să încerce, previzibila lui lipsă de erecție imediată ar fi putut fi pusă ușor pe seama consumului excesiv de băuturi alcoolice, dar ea ar fi trebuit măcar să încerce să i-o sugă, nu-și amintea s-o fi făcut, poate că ar fi trebuit s-o roage? Până și această

ezitare privind drepturile lui sexuale, privind ceea ce părea firesc și normal în cadrul relației lor, era neliniștitoare și părea că prevestește sfârșitul. Sexualitatea este o problemă delicată, e dificil să pătrunzi în ea, dar atât de ușor să ieși.

Închise ușa camerei în urma lui, o ușă capitonată, îmbrăcată în piele albă, și o porni pe un coridor lung, care pe partea dreaptă deservea alte camere și un birou, iar pe stânga niște camere de oaspeți – niște salonașe cu muluri Ludovic al XVI-lea și parchet clasic Point de Hongrie. În penumbra luminată din loc în loc de niște lampadare mari cu abajur, apartamentul i se păru imens. Traversă unul dintre saloane și întredeschise o perdea: Avenue Foch se întindea la nesfârșit, părea anormal de largă și era acoperită cu un strat de chiciură. Singurul semn de viață era eșapamentul unui Jaguar XJ negru, al cărui motor mergea în ralanti pe o alee lăturalnică. O femeie în rochie de seară ieși împleticindu-se ușor dintr-un imobil și se așeză în dreapta șoferului; mașina porni în direcția Arcului de Triumf. O liniște totală se lăsă peste peisajul urban. Totul i se înfățișa cu o limpezime neobișnuită, pe măsură ce soarele iernatic și palid se ridica printre turnurile cartierului La Défense, făcând să sclipească solul imaculat al bulevardului. La capătul coridorului, nimeri într-o bucătărie uriașă, mobilată cu dulapuri din aluminiu matisat, care înconjurau o suprafață de lucru centrală din bazalt. Frigiderul era gol, cu excepția unei cutii de ciocolată *Debauve et Gallais* și a unei doze începute de suc de portocale *Leader Price*. Rotindu-și privirea, descoperi o mașinărie de făcut cafea și își pregăti

un Nespresso. Olga era gingașă, dulce și iubitoare, Olga îl iubea, își repetă el cu o tristețe crescândă, în timp ce își dădea seama că nimic nu se va mai întâmpla între ei, că nimic nu se va mai putea întâmpla niciodată între ei; viața îți oferă uneori o șansă, își spuse, dar atunci când ești prea laș sau prea nehotărât ca să profiți de ea, viața își retrage oferta, există un moment prielnic ca să faci anumite lucruri și ca să deschizi baierele unei fericiri posibile, iar acest moment durează câteva zile, uneori câteva săptămâni sau câteva luni, dar nu se produce decât o singură dată, iar dacă vrei să te întorci mai târziu asupra lui, este pur și simplu imposibil, nu mai există loc pentru entuziasm, pentru credință și devotiune, rămâne doar o dulce resemnare, o milă reciprocă și întristată, senzația inutilă și adevărată că ceva anume s-ar fi putut întâmpla, dar că te-ai dovedit nedemn de acel plocon care ți-a fost făcut. Își pregăti o a doua cafea, care îi alungă definitiv aburii somnului, apoi se gândi să-i scrie câteva vorbe Olgăi. „Trebuie să chibzuim", scrise el, după care tăie formularea și reveni: „Meriți pe cineva mai bun decât mine". Tăie din nou propoziția și scrise în locul ei: „Tatăl meu e pe moarte", apoi realiză că nu îi vorbise niciodată Olgăi despre tatăl lui, mototoli hârtia și o aruncă la gunoi. În curând avea să împlinească vârsta pe care tatăl său o avusese la nașterea lui; pentru tatăl său, venirea pe lume a copilului însemnase sfârșitul oricărei ambiții artistice și, la modul mai general, acceptarea morții, ca pentru mulți alți oameni, desigur, dar în cazul tatălui său într-o măsură infinit mai mare. Străbătu din nou culoarul până în cameră; Olga continua să doarmă liniștită, făcută covrig. Rămase aproape

un minut, atent la respirația ei regulată, incapabil să ajungă la o sinteză, și dintr-odată își aminti de Houellebecq. Un scriitor știe câte ceva despre viață, sau cel puțin așa lasă impresia. Într-un fel sau altul, Houellebecq trebuia să facă parte din sinteză.

De-acum era zi de-a binelea, dar Avenue Foch era la fel de pustie. Niciodată nu îi vorbise Olgăi despre tatăl său și nici tatălui său despre Olga, după cum nu le vorbise lui Houellebecq sau lui Franz despre nici unul dintre ei; își păstrase, desigur, o rămășiță de viață socială, dar aceasta nu evoca prin nimic o rețea sau un țesut organic sau ceva cât de cât viu, ci doar un graf elementar și minimal, nearborescent, cu ramuri independente și uscate. Ajuns acasă, puse portretul scriitorului într-un cofret de titan, pe care îl fixă pe barele transversale de pe acoperișul breakului său Audi. Ajuns la Porte d'Italie, se îndreptă spre autostrada A10.

După ce depăși ultimele cartiere mărginașe, ultimele depozite de mărfuri, constată că zăpada nu se topise. Temperatura exterioară era de –3°C, dar aerul condiționat funcționa de minune, iar în habitaclu se răspândise o căldură uniformă. Mașinile Audi se caracterizează printr-un nivel de finisare deosebit de înalt, cu care nu pot rivaliza, potrivit revistei *L'Auto-Journal*, decât anumite modele Lexus. Această mașină era primul lucru pe care-l cumpărase după ce atinsese un nou statut financiar; fusese sedus, încă de la prima vizită la dealer, de rigoarea și de precizia asamblărilor metalice, de zgomotul vătuit al portierelor în momentul în care le închidea; totul era construit ca un seif. Învârti rotița regulatorului automat de viteze, optând pentru

modul croazieră, cu 105 km/h. Niște zimți mărunți, dispuși la fiecare 5 km/h înlesneau mânuirea dispozitivului; în mod hotărât, această mașină era perfectă. Un strat subțire de zăpadă acoperea câmpurile nesfârșite; soarele strălucea plin de îndrăzneală, aproape vesel, peste întinderea adormită a regiunii Beauce. Înainte să ajungă la Orléans, o apucă pe E60, în direcția Courtenay. La câțiva centimetri sub pământ, semințele așteptau să germineze, să se trezească la viață. Călătoria avea să fie prea scurtă, își spuse, i-ar fi trebuit ceasuri în șir, zile întregi petrecute pe autostradă cu viteză constantă, ca să poată începe să elaboreze schița unui gând limpede. Cu toate astea, se hotărî să oprească la o benzinărie, apoi, pornind din nou la drum, se gândi că trebuia să-i telefoneze lui Houellebecq, ca să-l anunțe că sosește.

Ieși la Montargis-Ouest, își parcă mașina la vreo cincizeci de metri de punctul de plată, formă numărul scriitorului, lăsă telefonul să sune de vreo zece ori, după care închise. Soarele dispăruse și deasupra întinderii de zăpadă cerul era de un alb lăptos. Gheretele de un alb murdar ale punctului de plată completau această discretă simfonie de tonuri deschise. Se dădu jos și îl izbi îndată frigul, mai tăios decât în zona urbană, se plimbă câteva minute pe asfaltul din zona de refugiu. Zărind cofretul de titan fixat pe acoperișul mașinii, își aduse brusc aminte de scopul călătoriei și își spuse că acum, când totul se isprăvise, putea să-l citească în sfârșit pe Houellebecq. *Cum adică* totul se isprăvise? În timp ce își punea întrebarea, formulă și răspunsul, înțelegând că Franz avusese dreptate: *Michel Houellebecq, scriitor* avea să fie ultimul său tablou. Fără îndoială, avea să mai fie

bântuit de idei de tablouri, de reverii de tablouri, dar niciodată nu avea să mai simtă nici energia, nici motivația necesare pentru a le da formă. Când își evocase cariera romanescă, Houellebecq îi spusese că degeaba îți iei notițe, degeaba înșirui fraze; ca să te lansezi în scrierea unui roman, trebuie să aștepți ca totul să devină compact, irefutabil, trebuie să aștepți apariția unui miez autentic de necesitate. Niciodată nu hotărăști tu însuți scrierea unei cărți, adăugase el; după părerea lui, o carte era ca o bucată mare de beton care ți se impunea, iar posibilitățile de acțiune ale autorului se limitau de fapt la a fi acolo și a aștepta, într-o lipsă de acțiune angoasantă, ca procesul să înceapă de la sine. În acest moment, Jed înțelese că, niciodată de-acum înainte, lipsa de acțiune nu avea să-i mai provoace angoase, iar imaginea Olgăi reîncepu să-i plutească prin memorie, precum năluca unei fericiri neîncheiate; dacă ar fi putut, s-ar fi rugat pentru ea. Se urcă din nou în mașină, porni încet spre gherete, își scoase cardul ca să plătească.

Era aproape amiază când ajunse în satul unde locuia Houellebecq, dar pe străzi nu se zărea nimeni. Oare umbla vreodată cineva pe străzile acestui sat? Era o alternanță de case făcute din pietre calcaroase, cu acoperișuri vechi de țiglă, specifice probabil regiunii, și altele din paiantă văruită, pe care te-ai fi așteptat mai degrabă să le vezi prin satele normande. Biserica, având arcele butante acoperite cu iederă, purta urmele unei renovări întreprinse cu râvnă; în mod vizibil, aici nu se glumea cu patrimoniul. Pretutindeni se aflau arbuști ornamentali și peluze; niște pancarte de lemn cafeniu îl pofteau pe

vizitator într-un circuit-aventură până la marginile regiunii Puisaye. Sala de cultură polivalentă propunea o expoziție permanentă de artizanat local. Probabil că, de multă vreme, aici nu mai existau decât reședințe de vacanță.

Casa scriitorului se afla oarecum în afara satului; indicațiile pe care i le dăduse, atunci când reușise să dea de el la telefon, fuseseră cât se poate de clare. Făcuse o plimbare lungă, însoțit de câinele său – așa îi spusese –, o plimbare prelungă prin câmpurile înghețate; era bucuros să-l poftească la masă.

Jed parcă mașina în fața porții ce dădea spre o casă-vagon în formă de L, cu ziduri văruite. Desprinse cofretul unde se afla tabloul, apoi trase de mânerul soneriei. De îndată, se auziră din casă niște lătrături. După câteva clipe, ușa se deschise și un ditamai câinele negru, cu blana zburlită, se repezi lătrând spre ieșire. Autorul *Particulelor elementare* apăru și el, îmbrăcat cu o canadiană și niște pantaloni de catifea. Jed își dădu imediat seama că se schimbase. Mai robust, cu mușchii probabil mai fermi, pășea energic, cu un zâmbet de bun venit pe buze. În același timp slăbise, fața îi era acum brăzdată de riduri fine de expresie, iar părul, tuns foarte scurt, îi albise. Jed își spuse că semăna cu un animal care își schimbă blana pentru iernat.

În șemineul din salonul de primire ardea un foc puternic; se așezară pe niște canapele îmbrăcate în catifea verde închis.

— Au rămas câteva mobile de la vechiul proprietar..., spuse Houellebecq, pe celelalte le-am cumpărat de ocazie.

Pe o masă joasă, aranjase niște rondele de cârnat și niște măsline; deschise o sticlă de *chablis*. Jed scoase portretul din cofret și îl sprijini de spătarul canapelei. Houellebecq îi aruncă o privire cam distrată, apoi își roti privirea prin cameră.

— Ar sta bine deasupra șemineului, nu credeți? întrebă el în cele din urmă.

Părea că e singurul lucru care îl interesează. Poate că-i mai bine așa, își spuse Jed; căci, până la urmă, ce e un tablou, dacă nu o piesă de mobilier deosebit de costisitoare? Își bea vinul cu înghițituri mici.

— Vreți să faceți o vizită? îi propuse Houellebecq.

Cum era și normal, Jed încuviință. Casa îi plăcea, îi amintea oarecum de cea a bunicilor săi; în fond, toate casele astea tradiționale de la țară seamănă mai mult sau mai puțin. Pe lângă salonul de zi, mai era o bucătărie mare, prelungită cu o cămară, care slujea și drept depozit de lemne și de pivniță. În dreapta, se deschideau ușile a două camere. Cea dintâi, nelocuită, avea în mijloc un pat de două locuri, îngust și înalt, și era înghețată. În cea de-a doua se afla un pat de o singură persoană, un pat de copil, încastrat într-un *cosy-corner*, și un secreter cu placă rabatabilă. Jed descifră titlurile cărților rânduite pe etajera de la *cosy-corner*, la căpătâiul patului: Chateaubriand, Vigny, Balzac.

— Da, aici dorm..., confirmă Houellebecq pe când se întorceau în salonul de zi, ca să se așeze din nou în fața focului. În fostul meu pat din copilărie. Sfârșim așa cum am început..., adăugă el cu o expresie greu de interpretat (satisfacție? resemnare? amărăciune?).

Lui Jed nu-i trecu prin cap nici un comentariu potrivit.

După cel de-al treilea pahar de *chablis*, se simți cuprins de o ușoară toropeală.

— Să mergem la masă, zise scriitorul. Am gătit ieri un rasol, o să fie mai bun azi. Rasolul e excelent când îl reîncălzești.

Câinele îi urmă în bucătărie, se ghemui într-un coș mare de pânză și gâfâi de plăcere. Rasolul era gustos. O pendulă scotea un ușor tic-tac. Pe fereastră se zăreau niște câmpuri înzăpezite, iar un pâlc întunecat de arbori întrerupea linia orizontului.

— Ați ales o viață liniștită, spuse Jed.

— Se apropie sfârșitul, se cade să îmbătrânim în pace.

— Nu mai scrieți?

— La începutul lunii decembrie, am încercat să scriu un poem despre păsări, cam în momentul în care m-ați invitat la expoziție. Cumpărasem un jgheab în care le-am pus bucățele de slănină; se lăsase deja frigul, iarna a fost timpurie. Au venit buluc: cintezoi, căldărași, măcălendri... Le-au plăcut la nebunie bucățile de slănină, dar de-aici până la a scrie un poem e cale lungă... Până la urmă, am scris despre câinele meu. A fost anul literei P, pe câinele meu l-am botezat Platon și mi-a ieșit și poemul; e unul dintre cele mai bune poeme scrise vreodată despre filosofia lui Platon – și, probabil, despre câini. Va fi una dintre ultimele mele opere, poate chiar ultima.

Chiar în acea clipă, Platon se zbuciumă în coș, labele îi fluturară prin aer, scoase un mârâit prelung prin somn și apoi se liniști.

— Păsările nu sunt mare lucru, continuă Houellebecq, niște mici pete colorate și însuflețite

care-și clocesc ouăle și care înghit mii de insecte zburătăcind de colo-colo, o viață agitată și stupidă, dedicată integral înghițirii de insecte – cu pauze, uneori, pentru un modest festin cu larve – și reproducerii acestui model unic. Câinele poartă în sine un destin individual și o reprezentare a lumii, însă drama lui are ceva nediferențiat, nu este nici istorică și nici măcar cu adevărat narativă. Cred că am cam isprăvit-o cu *lumea ca narațiune* – lumea romanelor și a filmelor, dar și lumea muzicii. Nu mă mai interesează decât *lumea ca juxtapunere* – cea a poeziei, a picturii. Mai doriți puțin rasol?

Jed refuză. Houellebecq scoase din frigider niște brânzeturi Saint-Nectaire și Époisses, tăie niște felii de pâine, destupă o nouă sticlă de *chablis*.

— Ați fost amabil că mi-ați adus tabloul, adăugă el după câteva clipe. O să-l privesc din când în când, o să-mi aducă aminte că am avut o viață intensă, uneori.

Se întoarseră în salonul de primire ca să-și bea cafeaua. Houellebecq mai puse doi bușteni pe foc, apoi plecă să-și facă de lucru în bucătărie. Jed se cufundă în contemplarea bibliotecii și fu surprins de numărul mic de romane, majoritatea clasice. Existau în schimb numeroase lucrări ale reformatorilor sociali din secolul XIX: dintre cei foarte cunoscuți, precum Marx, Proudhon și Comte; dar și Fourier, Cabet, Saint-Simon, Pierre Leroux, Owen, Carlyle, cât și autori al căror nume nu-i spunea mai nimic. Scriitorul reveni, aducând pe o tavă o cafetieră, niște fursecuri, o sticlă de alcool de prune.

— Știți, zise el, Auguste Comte afirma că omenirea e alcătuită mai degrabă din morți decât

din vii. Ei bine, mă aflu chiar în acest punct, sunt în contact mai ales cu morții...

Nici acum Jed nu găsi o replică potrivită. Pe măsuța joasă se afla o ediție veche a *Amintirilor* lui Tocqueville.

— E un caz uimitor, Tocqueville..., continuă scriitorul. *Despre democrație în America* este o capodoperă, o carte de o nemaiîntâlnită putere vizionară, care inovează în mod absolut și în toate domeniile; este fără îndoială cea mai inteligentă carte politică scrisă vreodată. După ce a produs această operă uluitoare, în loc să continue, și-a risipit întreaga energie ca să fie ales ca deputat într-un modest arondisment din La Manche, iar apoi asumându-și responsabilități în guvernele timpului său, ca un politician oarecare. Cu toate astea, nu-și pierduse deloc acuitatea și puterea de observație...

Răsfoi volumul de *Amintiri*, mângâind în același timp spinarea lui Platon, care i se tolănise la picioare.

— Ascultați cum vorbește despre Lamartine! Doamne, ce-i face lui Lamartine!

Citi, cu o voce plăcută și bine ritmată:

„Nu știu să fi întâlnit, în această lume plină de ambiții egoiste, în mijlocul căreia am trăit, un spirit mai lipsit de gândirea binelui public decât al său. Am văzut o sumedenie de oameni care au tulburat lumea doar ca să-și sporească prestigiul: e corupția timpului; însă el este singurul, cred, care mi s-a părut oricând gata să schimbe lumea doar ca să se distreze."

— Lui Tocqueville nu-i vine să creadă că există un asemenea specimen. El e un tip fundamental

cinstit, care încearcă să facă tot ce-i mai bine pentru țara lui. Poate să priceapă ambiția, aviditatea, dar în fața unui asemenea amestec de iresponsabilitate și diletantism, rămâne cu gura căscată. Ia ascultați, imediat mai departe:

„De asemenea, n-am cunoscut un spirit mai puțin sincer, nici care să fi nutrit un dispreț mai total pentru adevăr. De fapt, când spun că îl disprețuia, mă înșel; nu prețuia îndeajuns adevărul, cât să se ocupe de el în vreun fel oarecare. Când vorbește sau când scrie, iese din spațiul adevărului și revine în el fără să-și dea seama; este preocupat doar de efectul pe care vrea să-l stârnească în acea clipă..."

Uitând de oaspetele său, Houellebecq continuă să citească pentru el însuși, dând paginile cu o satisfacție crescândă.

Jed așteptă, șovăi, apoi dădu peste cap paharul cu alcool de prune și-și drese vocea. Houellebecq ridică ochii spre el.

— Am venit, spuse Jed, ca să vă ofer tabloul, desigur, dar și pentru că aștept un mesaj de la dumneavoastră.

— Ce mesaj? Zâmbetul scriitorului se stinse treptat, iar chipul îi fu copleșit de o tristețe apăsătoare, minerală. Aveți impresia..., zise el în cele din urmă cu o voce domoală, că viața mea se încheie și că sunt dezamăgit, nu-i așa?

— Mda, cam așa.

— Ei bine, aveți dreptate: viața mea se sfârșește și sunt dezamăgit. Nu s-a întâmplat nimic din ce speram, în vremea tinereții mele, să se-ntâmple. Au existat niște momente interesante, însă mereu anevoioase, mereu atinse cu strădanii covârșitoare, nimic nu mi-a fost oferit ca

un plocon, iar acum simt că mi-a ajuns, aș vrea doar ca totul să se termine fără prea multă suferință, fără vreo boală chinuitoare, fără vreo infirmitate.

— Vorbiți ca tatăl meu..., spuse blând Jed.

La auzul cuvântului *tată*, Houellebecq tresări de parcă ar fi auzit o obscenitate, apoi fața i se umplu cu un zâmbet blazat, politicos, însă lipsit de căldură. Jed înghiți trei fursecuri unul după altul, apoi încă un pahar mare de alcool din prune și continuă:

— Tatăl meu..., repetă el în cele din urmă, mi-a vorbit despre William Morris. Aș dori să știu dacă-l cunoașteți și ce credeți despre el.

— William Morris... Tonul lui era din nou lipsit de patimă, obiectiv. E ciudat că tatăl dumneavoastră v-a vorbit despre el, aproape nimeni n-a auzit de William Morris.

— În mediile de arhitecți și de artiști pe care le frecventa el în tinerețe, se pare că da.

Houellebecq se ridică, scotoci prin bibliotecă cel puțin cinci minute, după care scoase un volum subțire, cu coperți obosite și îngălbenite, decorate cu o plasă de motive Art Nouveau. Se așeză la loc, întoarse cu băgare de seamă paginile pătate și rigide – în mod vizibil, lucrarea nu mai fusese deschisă de ani buni.

— Poftim, spuse el în cele din urmă, asta îi lămurește oarecum punctul de vedere. E un extras dintr-o conferință ținută la Edinburgh, în 1889:

„Iată, pe scurt, poziția noastră artistică: suntem ultimii reprezentanți ai artizanatului, cei cărora producția le-a dat o lovitură de grație."

— Spre sfârșitul vieții, s-a alăturat marxismului, dar la începuturi chiar era altfel, cu adevărat original. Pornește de la punctul de vedere al artistului atunci când produce o operă și încearcă să-l generalizeze la nivelul întregului univers al producției – fie ea industrială sau agricolă. Astăzi, ne e greu să ne imaginăm cât de bogată era gândirea politică a acelei epoci. Chesterton i-a adus un omagiu lui William Morris în *Întoarcerea lui Don Quijote*[1]. E un roman ciudat, în care acesta închipuie o revoluție întemeiată pe întoarcerea la artizant și pe un creștinism medieval, ce se răspândesc treptat în insulele britanice, înlocuind mișcările muncitorești, socialiste și marxiste și conducând la abandonarea sistemului de producție industrial, în beneficiul comunităților artizanale și agrare. Ceva cu totul neverosimil, tratat într-o ambianță de basm, nu departe de *Father Brown*. Cred că Chesterton și-a strecurat aici multe dintre opiniile personale. Trebuie însă spus că William Morris, dacă e să luăm în seamă tot ce știm despre el, a fost o persoană ieșită din comun.

O buturugă se prăbuși în șemineu, împrăștiind o droaie de scântei.

— Ar fi trebuit să cumpăr un paravan, mormăi Houellebecq, după care își muie buzele în paharul cu alcool.

Jed continua să-l fixeze cu privirea, nemișcat și atent, cuprins de o tensiune nervoasă extraordinară, de neînțeles. Houellebecq se uita la el mirat, iar Jed își dădu seama cu stânjeneală că

1. *The Return of Don Quixote* (1927) – roman al scriitorului, jurnalistului și gânditorului englez Gilbert Keith Chesterton (1874-1936) (n.r.).

mâna lui stângă era zgâlțâită de un tremur convulsiv.

— Îmi cer scuze, spuse el în cele din urmă, liniștindu-se brusc. Traversez o perioadă... mai deosebită.

— William Morris n-a avut o viață prea veselă, dacă e să ne luăm după criteriile obișnuite, reluă Houellebecq. Însă toate mărturiile ni-l arată voios, optimist și activ. La douăzeci și trei de ani a cunoscut-o pe Jane Burden, care pe atunci avea optsprezece și lucra ca model pentru diverși pictori. S-a căsătorit cu ea doi ani mai târziu, a vrut să se apuce el însuși de pictură, după care a renunțat, nesimțindu-se îndeajuns de dotat – respecta pictura mai presus de orice. Și-a construit o casă după propriile planuri, la Upton, pe malul Tamisei, și a decorat-o cu mâna lui, ca să trăiască acolo împreună cu soția și cele două fetițe ale lor. Potrivit tuturor celor care au cunoscut-o, soția lui era deosebit de frumoasă; însă nu îi era credincioasă. A avut, în mod special, o relație cu Dante Gabriel Rossetti, capul mișcării prerafaelite, pe care William Morris îl aprecia foarte mult ca pictor. Până la urmă a ajuns să trăiască în casa lor, înlocuindu-l pur și simplu în patul conjugal. Morris a întreprins atunci niște călătorii în Islanda, a învățat limba țării, a tradus niște saga. S-a întors după câțiva ani, hotărât să poarte o discuție lămuritoare; Rossetti a acceptat să plece, dar ceva se surpase și niciodată nu a mai existat o adevărată intimitate trupească în acel cuplu. Era angajat în mai multe mișcări sociale, dar a părăsit *The Social Democratic Federation*, care i se părea prea moderată, și a creat *The Socialist League*, care apăra niște poziții fățiș comuniste. Până la moarte, s-a irosit fără preget pentru

cauza comunismului, înmulțindu-și articolele din ziare, conferințele și mitingurile...

Houellebecq tăcu, scutură din cap resemnat și își plimbă încet mâna pe spinarea lui Platon, care mârâi de plăcere.

— Tot până la capăt, spuse el domol, a combătut ipocrizia victoriană și a militat pentru amorul liber... Știți, mai adăugă el, întotdeauna mi s-a părut detestabilă această idee scârboasă, dar atât de credibilă, potrivit căreia o activitate militantă, generoasă, aparent dezinteresată, reprezintă compensarea unor probleme de ordin privat...

Jed tăcu, așteptând cel puțin un minut.

— Credeți că era un utopist? întrebă el. Un irealist desăvârșit?

— Într-un anume sens, da, fără nici o îndoială. Voia să desființeze școlile, închipuindu-și că toți copiii vor învăța mai bine într-o ambianță de libertate totală; voia să desființeze pușcăriile, crezând că remușcarea putea constitui o pedeapsă suficient de aspră pentru criminali. E greu să citești toate aceste năzbâtii fără să resimți o compasiune amestecată cu silă. Și totuși, și totuși... Houellebecq ezită, căutându-și cuvintele. Cu toate astea, a cunoscut, paradoxal, anumite succese în plan practic. Ca să-și pună în aplicare ideile privind revenirea la producția artizanală, a creat curând o firmă de decorațiuni și de mobilier; acolo, muncitorii lucrau mult mai puțin decât în uzinele vremii, care erau, e drept, niște adevărate ocne, dar mai ales lucrau liber, fiecare fiind responsabil pentru o anumită sarcină de la început până la sfârșit. Principiul esențial al lui William Morris era acela că atât concepția, cât și execuția nu trebuiau niciodată

să fie separate, adică exact ca în Evul Mediu. Potrivit tuturor mărturiilor, condițiile de muncă erau idilice: ateliere luminoase, aerisite, pe malul unui râu. Toate beneficiile erau redistribuite muncitorilor, cu excepția unei mici părți care slujea la finanțarea propagandei socialiste. Iată că, împotriva oricăror așteptări, succesul a fost imediat, inclusiv pe plan comercial. După tâmplărie s-au apucat de bijuterii, de prelucrarea pielii, apoi de vitralii, de țesături, de tapițerii pentru mobilier, toate cu același succes: firma *Morris & Co* a avut în mod constant beneficii, de-a lungul întregii sale existențe. Lucru pe care nici una dintre cooperativele muncitorești care s-au înmulțit în cursul secolului XIX nu l-a mai izbutit; fie că a fost vorba despre falansterele fourieriste sau despre comunitatea icariană a lui Cabet, nici una nu a reușit să pună la punct o producție eficientă de bunuri și mărfuri; cu excepția firmei fondate de William Morris, restul nu reprezintă decât o succesiune de eșecuri. Ca să nu mai vorbim despre societățile comuniste de mai târziu...

Tăcu din nou. În încăpere lumina începea să pălească. Se ridică, aprinse o lampă cu abajur, mai puse o buturugă pe foc și se așeză iar. Jed continua să-l privească atent, cu mâinile pe genunchi, tăcând mâlc.

— Nu știu ce să zic, spuse Houellebecq, sunt prea bătrân, nu mai am nici cheful și nici obișnuința să trag concluzii, îmi plac lucrurile foarte simple. Știți, au rămas niște portrete de-ale lui, desenate de Burne-Jones: surprins când încerca un nou amestec de culori vegetale sau citindu-le fetițelor sale. Un tip bondoc, hirsut, cu față îmbujorată și energică, cu ochelari micuți și

barba vâlvoi, în toate desenele comunică o permanentă hiperactivitate, o bunătate și o candoare inepuizabile. Ce se poate spune fără tăgadă este că modelul de societate propus de William Morris n-ar fi deloc utopic într-o lume în care toți oamenii ar semăna cu William Morris.

Jed continuă să aștepte, îndelung, în vreme ce noaptea se lăsa peste câmpurile din jur.

— Vă mulțumesc, spuse el în cele din urmă, ridicându-se. Îmi pare rău că v-am deranjat tihna, dar părerea dumneavoastră conta pentru mine. Mi-ați fost de mare ajutor.

În pragul ușii, îi cuprinse frigul. Zăpada licărea slab. Ramurile negre ale copacilor dezgoliți se desenau pe cerul cenușiu închis.

— Va fi polei, zise Houellebecq, conduceți cu băgare de seamă.

În momentul când se întorcea ca să plece, Jed îl văzu mișcându-și foarte încet mâna, la nivelul umărului, în semn de adio. Câinele, șezând lângă el, părea că dă din cap, de parcă i-ar fi încuviințat plecarea. Jed intenționa să-l revadă, însă intui că asta nu avea să se mai întâmple; sau că, în orice caz, vor exista tot soiul de obstacole și de contratimpi. În acest moment, viața lui socială era în mod hotărât pe cale de-a se simplifica.

Pe niște drumuri departamentale șerpuitoare și pustii, ajunse încet, fără să depășească 30 km/h, la intrarea pe autostrada A10. În clipa când pătrundea pe breteaua de acces, zări la nivelul inferior un prelung șir luminos de faruri și realiză că avea să fie prins în niște ambuteiaje interminabile. Temperatura de-afară coborâse la –12°C, dar cea dinăuntru se menținea

la 19°C, climatizarea funcționa perfect; nu resimțea nici o nerăbdare.

Deschise *Radio France Inter* și nimeri peste o emisiune care analiza actualitatea culturală a săptămânii; cronicarii hohoteau zgomotos, schelălăitul lor artificial și râsetele erau de o vulgaritate insuportabilă. *France Musique* difuza o operă italienească a cărei veselie sforăitoare și artificială îl agasă imediat; închise radioul mașinii. Nu-i plăcuse niciodată muzica și, după toate aparențele, acum o iubea mai puțin ca oricând, se întrebă fugar ce-l mânase să se-apuce de reprezentarea artistică a lumii, sau cum de-i trecuse prin cap că era posibilă o reprezentare artistică a lumii; lumea era orice altceva decât un subiect de emoție artistică, lumea se înfățișa doar ca un dispozitiv rațional, văduvit de magie sau de vreo oarecare atracție. Deschise postul *Autoroute FM*, care se mulțumea să ofere informații concrete: avuseseră loc niște accidente în dreptul localităților Fontainebleau și Nemours, iar gâtuirile de parcurs aveau să dureze probabil până la Paris.

Era duminică, 1 ianuarie, își spuse Jed, nu era doar sfârșitul weekendului, ci și al perioadei de vacanță, precum și începutul unui nou an, pentru toți acești oameni care se întorceau, încet, înjurând probabil lentoarea traficului, oameni care aveau să ajungă la marginea periferiei pariziene de-abia peste câteva ceasuri și care, după o noapte scurtă, aveau să-și reia posturile – subalterne sau înalte – din sistemul de producție occidental. În dreptul indicatorului Melun-Sud, aerul se umplu de o brumă alburie, înaintarea mașinilor deveni și mai anevoioasă, merseră la pas mai mult de cinci kilometri

înainte ca drumul se elibereze în dreptul indicatorului Melun-Centre. Temperatura exterioară era de –17°C. Cu mai puțin de o lună în urmă, primise recunoașterea *legii cererii și a ofertei*, bogăția îl învăluise din senin ca o ploaie de scântei, îl eliberase de orice constrângere financiară, și își dădu seama că acum avea să părăsească această lume din care nu făcuse niciodată parte cu adevărat, relațiile sale cu oamenii, deja puțin numeroase, urmau să dispară una câte una și apoi să piară, avea să se simtă în această viață așa cum se simțea acum în habitaclul cu finisaje perfecte al mașinii sale Audi Allroad A6, liniștit și lipsit de vreo bucurie, definitiv neutru.

Partea a treia

I

De îndată ce deschise portiera Safrane-ului, Jasselin înțelese că avea să trăiască unul dintre cele mai cumplite momente ale carierei sale. Așezat în iarbă, la câțiva pași de barieră, cu capul în mâini, locotenentul Ferber se afla în stare de prostrație, complet nemișcat. Era prima oară când își vedea un coleg în asemenea hal – toți cei din poliția judiciară ajungeau până la urmă să capete un soi de asprime aparentă, care le îngăduia să-și controleze reacțiile emoționale; dacă nu, demisionau; or Ferber avea mai mult de zece ani vechime. Câțiva metri mai încolo, cei trei oameni de la jandarmeria din Montargis erau paralizați; doi dintre ei zăceau în iarbă, îngenuncheați, cu privirea goală, iar cel de-al treilea – probabil superiorul lor ierarhic, lui Jasselin i s-a părut că recunoaște însemnele de brigadier – se clătina pe picioare, în pragul leșinului. De pe alee veneau efluvii de duhoare, aduse de vântul care legăna ușor mugurii aurii de deasupra câmpiei înverzite. Nici unul din cei patru bărbați nu reacționase la sosirea mașinii.

Înaintă spre Ferber, care continua să rămână năucit. Cu tenul său palid, ochii de un albastru foarte deschis și părul negru, de lungime medie, Christian Ferber avea, la treizeci și doi de ani,

aspectul romantic al unui tânăr misterios, sensibil, lucru destul de neobișnuit pentru un polițist. Cu toate astea, era un polițist priceput și perseverent, unul dintre cei cu care îi plăcea să lucreze.

— Christian..., spuse Jasselin încet, apoi din ce în ce mai tare.

Fără grabă, precum un puști pus la colț, Ferber ridică ochii cu greu și-i aruncă o privire în egală măsură dușmănoasă și tânguitoare.

— Chiar așa? întrebă alene Jasselin.

— Mai rău. Mult mai rău decât îți poți închipui. Omul care făcut asta... n-ar trebui să existe. Ar trebui șters de pe suprafața pământului.

— Punem noi mâna pe el, Christian. Îi prindem întotdeauna.

Ferber clătină din cap și se porni pe plâns. Atmosfera devenise destul de anapoda.

După câtva timp, care i se păru foarte lung, Ferber se ridică, încă nesigur pe picioare, și îl conduse pe Jasselin până la grupul de jandarmi.

— Șeful meu, comisarul Jasselin, zise el cu o voce scăzută.

La auzul acestor cuvinte, unul dintre cei doi jandarmi începu să verse din greu; își trăgea suflul, apoi vomita din nou, fără să-i pese de cei din jur; un lucru cât se poate de neobișnuit pentru un jandarm.

— Brigadier Bégaudeau, spuse mecanic superiorul său, fără să se oprească din clătinatul lui lipsit de orice noimă; de fapt, în acest caz, n-aveai la ce să te-aștepți din partea jandarmeriei din Montargis.

— Vor fi desistați, rezumă Ferber. Noi am declanșat ancheta, avea o întâlnire la Paris la

care n-a ajuns, am fost sunați. Pentru că avea un domiciliu aici, le-am cerut să verifice și așa l-au găsit.

— Dacă ei au găsit cadavrul, ar putea cere să le fie încredințat cazul.

— Nu cred c-o vor face.

— De ce?

— Cred că o să fii de acord cu mine dacă vei vedea... starea victimei.

Se întrerupse, zguduit de un frison și de o nouă senzație de vomă, dar nu mai avea ce da afară, poate doar niște fiere.

Jasselin aruncă o privire spre ușa casei, larg deschisă. Un roi de muște se strânsese în preajmă, zburau în loc bâzâind, de parcă și-ar fi așteptat rândul. Din punctul de vedere al unei muște, un cadavru uman reprezintă niște carne, doar niște carne; noi efluvii năvăliră spre ei, duhoarea era într-adevăr atroce. Își dădea limpede seama că, dacă era nevoit să îndure priveliștea acestei scene a crimei, ar trebui să adopte pentru câteva minute punctul de vedere al muștei; remarcabilă obiectivitate a muștei, *Musca domestica*. Fiecare femelă de *Musca domestica* poate depune între cinci sute și o mie de ouă. Aceste ouă sunt albe și măsoară aproximativ 1,2 mm lungime. După o zi, din ele ies larvele, care trăiesc și se hrănesc cu materie organică (în general moartă și în stare avansată de descompunere, precum cadavrele, rămășițele alimentare sau excrementele). Larvele sunt de un alb spălăcit și măsoară între 3 și 9 mm. Sunt mai subțiri în regiunea bucală și nu au piciorușe. La sfârșitul celei de-a treia metamorfoze, larvele se târăsc spre un loc răcoros și uscat și se transformă în *pupe*, de culoare roșcată.

Muștele adulte trăiesc în natură între două săptămâni și o lună, sau mai mult, în condiții de laborator. După ce s-au transformat din pupă în adult, muștele încetează să mai crească. Musculițele nu sunt niște muște tinere, ci niște muște care nu avut suficientă hrană în perioada stadiului larvar.

La circa treizeci și șase de ore după ieșirea din pupă, femela este gata pentru împerechere. Masculul i se suie pe spate și îi injectează sperma. În mod normal, femela nu se împerechează decât o dată, stocând sperma pentru a o folosi la mai multe depuneri de ouă. Masculii sunt teritoriali: apără un anumit spațiu de intruziunea altor masculi și caută să se împerecheze cu orice femelă care intră pe teritoriul lor.

— Mai mult, victima era o celebritate..., adăugă Ferber.

— Cine adică?

— Michel Houellebecq.

În fața lipsei de reacție a șefului său, adăugă:

— E scriitor. Mă rog, era scriitor. Foarte cunoscut.

Ei bine, *foarte cunoscutul scriitor* slujea acum drept suport nutritiv pentru numeroase larve, își spuse Jasselin, făcând un îndrăzneț efort de *mind control*.

— Crezi că ar trebui să merg? își întrebă el în cele din urmă subordonatul. Să merg înăuntru să văd?

Ferber ezită îndelung înainte să răspundă. Responsabilul cu o anchetă ar trebui întotdeauna să vadă, personal, scena crimei; Jasselin însuși insista asupra acestui aspect în cadrul conferințelor pe care le susținea la Institutul

pentru formarea comisarilor din Saint-Cyr-au-Mont-d'Or. O crimă, și cu precădere o crimă comisă fără brutalitate sau urme de desfrâu, reprezintă un lucru foarte intim, în care asasinul exprimă, prin forța împrejurărilor, ceva din personalitatea sa și din relația sa cu victima. Astfel, există întotdeauna în scena crimei ceva individual și unic, ca o semnătură a criminalului; și este cu atât mai adevărat, adăuga el, în cazul crimelor atroce sau rituale, dintre acelea pe care în mod firesc ești tentat să le consideri opera unui psihopat.

— Dacă aș fi în locul tău, i-aș aștepta pe cei de la TSC[1]..., răspunse în cele din urmă Ferber. Vor purta măști sterile; ceea ce le va îngădui măcar să scape de miros.

Jasselin se gândi: era un compromis acceptabil.

— Când sosesc?

— În două ceasuri.

Brigadierul Bégaudeau se clătina în continuare, atinsese un ritm de croazieră în balansările lui și nu părea în stare să facă nimic îngrijorător, trebuia doar să se ducă la culcare și-atât, într-un pat de spital sau la el acasă, dar cu niște tranchilizante puternice. Cei doi subordonați ai săi, îngenuncheați în continuare lângă el, începuseră să dea din cap și să se legene încet, aidoma șefului lor. Sunt niște jandarmi de la țară, își spuse, îngăduitor, Jasselin. Abilitați să facă un proces-verbal pentru exces de viteză sau pentru vreo fraudă minoră cu cardul VISA.

---

1. Technicien de Scène de Crime – tehnician al scenei crimei.

— Dacă nu te deranjează..., îi spuse el lui Ferber. Până vin ei, mă duc să fac o plimbare prin sat. Doar să vizitez, ca să mă pătrund de spiritul locului.

— Du-te, du-te... Tu ești șeful... Ferber zâmbi sastisit. Mă ocup eu de tot, voi asigura *întâmpinarea oaspeților* cât lipsești.

Se așează din nou în iarbă, adulmecă zgomotos de câteva ori și scoase din haină o carte de buzunar – era *Aurelia*, de Nerval, după cum remarcă Jasselin. Acesta se întoarse și o porni spre sat – un sătuc, de fapt, un pâlc de case adormite într-un luminiș de pădure.

II

Corpul de concepție și de conducere al Poliției Naționale – care este un corp tehnic superior, cu vocație interministerială, ținând de Ministerul de Interne – este constituit din comisari de poliție. Aceștia au în sarcină elaborarea și implementarea doctrinelor de utilizare a forțelor și de conducere a serviciilor, a căror responsabilitate operațională și organică și-o asumă. Își exercită autoritatea asupra persoanelor angajate în aceste servicii. Participă la conceperea, realizarea și evaluarea programelor și proiectelor referitoare la prevenirea insecurității și la lupta împotriva delincvenței. Își exercită atribuțiile de magistrați care le sunt conferite prin lege. Sunt dotați cu uniformă.

La începutul carierei, au un salariu în jur de 2 898 de euro.

Jasselin mergea încet, de-a lungul unui drum ce ducea spre un tufiș de un verde intens, nefiresc, în care probabil se înmulțeau șerpii și mușteleie – dacă nu chiar, în cel mai rău dintre cazuri, scorpionii și bărzăunii. Scorpionii erau destul de frecvenți în Yonne, iar unii dintre ei se aventurau chiar până la marginile regiunii Loiret, citise așa înainte de-a veni, pe *Info Gendarmeries*, un site excelent, care nu posta

online decât informații verificate cu grijă. De fapt, la țară, contrar aparențelor, te puteai aștepta la orice și adesea la ce era mai rău, își spuse Jasselin cu amărăciune. Satul în sine îi făcuse o foarte proastă impresie; casele albe cu bandouri negre, de o curățenie impecabilă, biserica nemilos restaurată, panourile informative pasămite ludice, totul dădea impresia de butaforie, de sat artificial, reconstituit în scopul unui serial televizat. De altfel, nu întâlnise nici un locuitor. Într-un astfel de mediu, putea fi sigur că nimeni nu văzuse nimic, nu auzise nimic, strângerea de mărturii se anunța dintru-nceput ca o misiune aproape imposibilă.

Cu toate acestea făcu drumul înapoi, mai degrabă din lipsă de preocupare. Dacă voi întâlni o singură ființă umană, una singură, își spuse el mânat de un elan copilăresc, voi reuși să elucidez crima. Pentru o clipă, crezu că a dat norocul peste el, atunci când descoperi o cafenea, *Chez Lucie*, a cărei ușă, dând spre strada principală, era deschisă. Se grăbi într-acolo, dar în clipa când se pregătea să traverseze, o mână (o mână de femeie; poate chiar Lucie?) apăru în spațiul ușii și o închise violent. Auzi cheia răsucindu-se de două ori în broască. Ar fi putut s-o constrângă să deschidă din nou localul, să-i ceară o mărturie, avea la dispoziție atributele polițienești necesare; demersul i se păru însă prematur. Cineva din echipa lui Ferber avea să se ocupe oricum de asta. Ferber însuși era foarte bun la așa ceva, atunci când strângea dovezi, nimeni nu avea impresia că are de-a face cu un caraliu, până și după ce-și arăta legitimația, oamenii uitau imediat cine e de fapt (dădea mai degrabă impresia că e psiholog sau

etnolog aflat în cercetare) și i se confesau cu o ușurință uluitoare.

Chiar lângă cafeneaua *Chez Lucie*, Rue Martin-Heidegger cobora spre o latură a satului pe care nu o explorase încă. O apucă pe stradă, cugetând asupra puterii aproape absolute ce fusese lăsată în mâna primarilor, în materie de denumiri ale străzilor din localitatea lor. La colț cu fundătura Leibniz, se opri în fața unui tablou grotesc, în culori țipătoare, pictat cu acrilice pe un panou de tablă, care înfățișa un bărbat cu cap de rață și cu un mădular supradimensionat; torsul și picioarele îi erau acoperite cu o blană groasă și cafenie. Un panou informativ îl înștiința că se afla lângă „Muzé'rétique", dedicat artei brute și producțiilor picturale ale nebunilor de la azilul din Montargis. Admirația sa pentru inventivitatea municipalității spori și mai mult atunci când, ajuns în piața Parméníde, descoperi o parcare nouă-nouță, ale cărei marcaje cu vopsea albă nu aveau probabil mai mult de-o săptămână și care era dotată cu sistem de plată electronic ce accepta cărțile de credit europene și japoneze. Deocamdată acolo nu staționa decât o singură mașină, o Maserati GranTurismo de culoare vernil; Jasselin îi notă, ca să fie, numărul de înmatriculare. După cum le spunea mereu studenților săi de la Saint-Cyr-auMont-d'Or, într-o anchetă era capital să-ți iei notițe – în acest moment al expunerii, scotea din buzunar propriul carnet de notițe, un caiet Rhodia model obișnuit, de format 105 × 148 mm. Nu trebuie să treacă o zi de anchetă fără să-ți notezi cel puțin o informație, chiar dacă aceasta, insista el, pare complet lipsită de importanță. Aproape întotdeauna, cursul ulterior al anchetei avea să confirme lipsa ei de

importanță, dar nu asta era esențial: esențial era să rămâi în priză, să menții o activitate intelectuală minimă, fiindcă un polițist cu desăvârșire inactiv se simte descurajat și, din această cauză, ajunge incapabil să reacționeze atunci când faptele cu adevărat importante încep să apară.

În mod ciudat, Jasselin formula astfel, fără s-o știe, niște recomandări aproape identice cu cele pe care le dăduse Houellebecq despre meseria sa de scriitor, cu prilejul singurei dăți când acceptase să anime un seminar de *creative writing*, la Universitatea din Louvain-la-Neuve, în aprilie 2011.

Spre sud, satul se termina cu piațeta Emmanuel-Kant, o creație urbanistică pură, de o mare sobrietate estetică, un simplu cerc de macadam perfect gri, care nu ducea spre nimic, nu oferea acces spre nici un drum, și împrejurul căruia nu fusese construită nici o casă. Puțin mai încolo curgea un râu cu ape domoale. Soarele își arunca sulițele, din ce în ce mai puternice, asupra câmpurilor. Mărginit de plopi, râul oferea un spațiu destul de umbros. Jasselin merse de-a lungul lui vreo două sute de metri, după care se văzu oprit de un obstacol: un masiv plan înclinat din beton, a cărui parte superioară se afla la nivelul albiei râului și care permitea alimentarea unui afluent, un pârâu ce era mai degrabă, după cum și-a dat seama înaintând câțiva pași, un soi de baltă alungită.

Se așeză în iarba deasă, pe malul bălții. Desigur, n-avea de unde să știe, dar acest colț de lume unde se așezase obosit, pradă durerilor de șale și unei digestii care cu anii devenise din ce în ce mai leneșă, era exact locul ce slujise drept teatru al jocurilor lui Houellebecq pe

vremea când era copil, jocuri solitare, cel mai adesea. În mintea lui, Houellebecq nu era decât *un caz*, o afacere pe care o presimțea neplăcută. În situația uciderii unor *personalități*, așteptările publicului privind elucidarea misterului sunt ridicate, iar propensiunea acestuia spre denigrarea muncii poliției și spre luarea în derâdere a ineficienței sale se manifestă după doar câteva zile. Singurul lucru care poate fi mai rău de-atât e să-ți pice pe cap uciderea unui copil, sau, și mai și, moartea unui bebeluș. În cazul bebelușilor era înfiorător, ar fi trebuit ca ucigașul să fie prins imediat, chiar înainte de-a fi apucat să dea colțul străzii, un răgaz de patruzeci și opt de ore ar fi fost considerat de-a dreptul inacceptabil de către public. Se uită la ceas, plecase de mai bine de-o oră, își reproșă preț de o clipă că-l lăsase singur pe Ferber. Suprafața bălții era acoperită cu lintiță, avea o culoare opacă, nesănătoasă.

III

Când s-a întors la locul crimei, temperatura scăzuse ușor; i se păru, de asemenea, că mușteleie sunt mai puțin numeroase. Lungit în iarbă, cu haina împăturită slujindu-i drept pernă, Ferber era în continuare cufundat în *Aurelia*, dădea impresia că fusese invitat la o petrecere câmpenească. „E tare băiatul ăsta...", își spuse Jasselin, cel puțin a douăzecea oară de când îl știa.

— Au plecat jandarmii? se miră el.

— A venit cineva să se ocupe de ei. Niște indivizi din grupul de asistență psihologică de la spitalul Montargis.

— Ei, nu?!

— Da, m-a mirat și pe mine. Munca de jandarm a devenit mult mai aspră în ultimii ani; acum au loc în rândul lor aproape tot atâtea sinucideri ca și la noi; trebuie să recunoaștem însă că îngrijirea psihologică a făcut progrese serioase.

— De unde știi asta? Chestia cu sinuciderile?

— Nu citești niciodată *Bulletin de Liaison des Forces de l'Ordre*?

— Nu... Se tolăni în iarbă, lângă colegul său. În general nu citesc îndeajuns.

Printre tei, umbrele începuseră să se alungească. Lui Jasselin îi revenea încrederea, aproape că uitase de materialitatea cadavrului aflat la câțiva metri mai încolo, tocmai când Peugeot-ul Partner al celor de la TSC frână violent în fața barierei. Doi bărbați ieșiră imediat din mașină, perfect sincronizați; erau îmbrăcați cu niște combinezoane albe, ridicole, care te duceau cu gândul la o echipă de decontaminare nucleară.

Jasselin îi detesta pe TSC-iștii de la Identitatea Judiciară, felul în care făceau echipă în doi, mașinuțele lor special amenajate și înțesate cu aparate scumpe și complicate, disprețul lor manifest față de ierarhia Brigăzii Criminalistice. La drept vorbind, tipii de la Identitatea Judiciară nu încercau deloc să se facă îndrăgiți, dimpotrivă, se străduiau să se deosebească pe cât posibil de polițiștii obișnuiți, dând dovadă, în toate împrejurările, de acea aroganță insultătoare a tehnicianului față de profan, asta fără îndoială ca să justifice creșterea galopantă a bugetului lor anual. E adevărat că metodele lor evoluaseră în mod spectaculos, că acum izbuteau să preleve amprente sau eșantioane de ADN în condiții care, cu ani în urmă, erau de neconceput, dar ce rol aveau ei în acest progres? Ar fi fost cu desăvârșire incapabili să inventeze sau chiar să îmbunătățească aparatura care le îngăduia să obțină aceste rezultate, se mulțumeau să o folosească, ceea ce nu le cerea nici inteligență, nici vreun talent anume, doar o educație tehnică potrivită, care putea fi oferită, cu mai multă eficiență, direct polițiștilor de teren ai Brigăzii Criminalistice; cel puțin asta era teza pe care Jasselin o susținea în mod regulat și fără sorți de izbândă, în rapoartele

anuale pe care le remitea superiorilor săi ierarhici. De altfel, nu avea nici o speranță că va fi ascultat, divizia de servicii era veche și anchilozată, făcea de fapt asta doar ca să se răcorească.

Ferber se ridicase, elegant și afabil, ca să le explice situația celor doi. Aceștia dădeau din cap cu o grabă studiată, ca să-și arate nerăbdarea și profesionalismul. La un moment dat, arătă spre Jasselin, fără îndoială ca să-l desemneze drept responsabil cu ancheta. Nu răspunseră nimic, nici măcar nu schițară vreun pas în direcția lui, se mulțumiră să-și pună măștile. Jasselin nu fusese niciodată chițibușar în privința regulilor de întâietate ierarhică, nu ceruse niciodată o respectare strictă a dovezilor de deferență formală care i s-ar fi cuvenit în calitate de comisar, nimeni nu i-ar fi putut reproșa așa ceva, dar măscăricii ăștia începeau să-l scoată din pepeni. Accentuându-și mersul greoi, precum maimuța bătrână a tribului, se îndreptă spre ei gâfâind zgomotos, așteptă un salut ce întârzia să apară și apoi anunță: „Vă însoțesc", pe un ton care nu admitea replică. Unul dintre ei tresări, se obișnuiseră să-și facă trebușoarele liniștiți, invadând scena crimei fără să mai lase pe altcineva să se apropie de perimetru, luându-și notițe absurde pe terminalele lor portabile. Ce-ar fi putut însă obiecta în acest caz? Absolut nimic, așa că unul din ei îi întinse o mască. Trăgându-și-o pe cap, Jasselin deveni din nou conștient de realitatea crimei, din ce în ce mai acut, pe măsură ce se apropia de locuință. Îi lăsă să-și ia distanță, să meargă la câțiva pași în fața lui și realiză cu o vagă satisfacție că cei doi zombi se opriseră în loc, răvășiți, în momentul când dădeau să intre în casă. Ajunse

în dreptul lor, apoi îi depăși, pătrunse cu dezinvoltură în salonul de zi, însă deveni șovăielnic. „Sunt trupul viu al legii", își spuse el. Lumina începea să scadă. Aceste măști chirurgicale se dovedeau surprinzător de eficiente, mirosurile erau aproape în întregime oprite. În spatele lui, mai mult îi simți decât îi auzi pe cei doi tehnicieni criminaliști care, prinzând curaj, pătrundeau după el în salonul de zi. Se opriră însă îndată ce ajunseră în pragul ușii. „Sunt trupul legii, trupul imperfect al legii morale", își repetă el propoziția, cumva ca pe o mantra, înainte de-a se încumeta să vadă pe de-a-ntregul ceea ce ochii lui percepuseră deja.

Un polițist gândește plecând de la *corp*, educația îl împinge spre așa ceva, este expert în notarea și descrierea poziției corpului, a rănilor suferite de corp, a stadiului de conservare a corpului; aici, însă, nu prea exista un corp în sensul obișnuit al cuvântului. Se întoarse și îi văzu pe cei doi tehnicieni de la Identitatea Judiciară tremurând și clătinându-se, întocmai ca jandarmii din Montargis. Capul victimei era intact, fusese tăiat cu precizie și așezat pe unul dintre fotoliile din fața șemineului, pe catifeaua de un verde închis se formase o mică băltoacă de sânge; față în față cu el, așezat pe canapea, capul unui câine negru, de mari dimensiuni, tăiat și el la fel de precis. Restul era un măcel, o sminteală, fâșii, bucăți de carne răspândite pe dușumea. Nici capul omului, nici cel al câinelui nu înțepeniseră însă într-o expresie de groază, ci mai degrabă de uimire și de furie. Printre fâșiile amestecate de carne de om și câine, o cărare intactă, de vreo jumătate de metru lățime, ducea până la șemineul umplut cu oasele de care mai stăteau încă atârnate

rămășițe de carne. Jasselin înaintă cu băgare de seamă pe acest culoar, închipuindu-și că fusese probabil amenajat de către ucigaș, și apoi se întoarse; cu spatele la șemineu, își aruncă privirea roată prin salonul care avea vreo șaizeci de metri pătrați. Întreaga suprafață a mochetei era acoperită cu pete de sânge, care din loc în loc formau niște arabescuri complexe. Nici fâșiile de carne, de un roșu care uneori bătea spre negru, nu păreau dispuse la întâmplare, ci urmând niște motive anevoie de decriptat. Avea impresia că se află în fața unui puzzle. Nu se vedea nici o urmă de pași, probabil că ucigașul procedase metodic, tăind mai întâi bucățile de carne pe care dorea să le așeze în colțurile camerei și înaintând încet-încet spre centru, însă lăsând liber un drum spre ieșire. Pentru reconstituirea desenului general, va fi nevoie de ajutorul fotografilor. Jasselin aruncă o privire spre cei doi tehnicieni: unul din ei continua să se bălăngănească-n loc ca un arierat mintal, celălalt, străduindu-se să-și revină, scoase un aparat de fotografiat digital din geantă și îl legăna în mână, fără să pară încă în stare să declanșeze. Jasselin își deschise telefonul mobil.

— Christian? Jean-Pierre la telefon. Vreau să-ți cer un serviciu.

— Ascult.

— Ar trebui să vii să-i iei de-aici pe tipii de la Identitatea Judiciară, băieții sunt varză. În plus, e ceva cu totul special legat de poze. Nu trebuie să procedeze ca de obicei, să tragă doar planuri-detaliu, am nevoie de imagini de ansamblu ale anumitor zone din încăpere și, dacă se poate, ale întregii camere. Dar n-am cum să-i

instruiesc momentan, trebuie așteptat până-și revin puțin.

— Am eu grijă... De fapt, echipa trebuie să sosească. M-au sunat de la ieșirea din Montargis, ajung în zece minute.

Închise, îngândurat; băiatul ăsta continua să-l uimească. Urma să vină toată echipa, la doar câteva ceasuri după evenimente, și probabil cu autovehiculele personale; aerul lui delicat, evanescent era în mod hotărât înșelător, avea autoritate asupra echipei, era fără doar și poate cel mai bun șef de grup pe care-l avusese vreodată în subordine. Două minute mai târziu, îl văzu intrând discret în cameră și bătându-i pe umăr pe cei doi tehnicieni, ca să-i poftească politicos spre ieșire. Jasselin era foarte aproape de sfârșitul carierei: mai puțin de-un an, pe care-l putea prelungi până la doi sau trei, maximum patru ani. Știa implicit – iar în cadrul întâlnirilor lor bimensuale, superiorul lui mergea uneori până la formulări explicite – că acum se aștepta de la el nu atât să *soluționeze* cazuri, cât mai degrabă să-și desemneze succesorii, să-i coopteze pe cei care ar trebui să rezolve anchetele după plecarea lui.

Ferber și cei doi TSC-iști ieșiră; se trezi singur în cameră. Lumina continua să scadă, dar n-avea chef să apese întrerupătorul, simțea, fără să știe de ce, că acea crimă fusese comisă în miezul zilei. Liniștea era aproape nefirească. De unde oare senzația că exista, în acest caz, ceva care-l privea în mod special, ceva personal? Privi încă o dată motivul complex alcătuit din fâșiile de carne așezate pe podeaua salonului. Resimțea nu atât dezgust, cât un fel de milă generală față

de întreg pământul, față de omenirea care poate să dea naștere atâtor grozăvii. La drept vorbind, era oarecum mirat că putuse îndura acest spectacol, care îi dăduse peste cap până și pe tehnicienii de la Identitatea Judiciară, deși erau trecuți prin ciur și prin dârmon. Cu un an în urmă, simțind că începuse să îndure mai greu scenele de crimă, se dusese la centrul budist de la Vincennes, să întrebe dacă era posibil să practice acolo *Asubhā*, meditația pe cadavru. Un guru, care era de serviciu, a încercat mai întâi să-i schimbe gândul: această meditație, considerase el, era anevoioasă, nepotrivită cu mentalitatea occidentală. Când i-a spus ce profesie are, s-a răzgândit și a cerut timp de reflecție. După câteva zile, i-a telefonat să-i spună că da, în cazul său anume, *Asubhā* se putea dovedi nimerită. Nu se practica în Europa, unde era incompatibilă cu normele sanitare; însă putea să-i ofere adresa unei mânăstiri srilankeze care primea uneori occidentali. După ce a găsit o companie aeriană dispusă să-i transporte și câinele (asta fusese cel mai greu), și-a dedicat două săptămâni de vacanță acestei călătorii. În fiecare dimineață, în timp ce soția lui mergea la plajă, se ducea într-un loc unde erau depuse cadavrele unor persoane proaspăt decedate, un loc lipsit de protecție împotriva prădătorilor sau insectelor. Concentrându-și la maximum facultățile mentale și încercând să urmeze preceptele enunțate de Buddha în predica despre încordarea atenției, putuse să observe atent cadavrul livid, să observe atent cadavrul plin de puroi, să observe atent cadavrul descompus, să observe atent cadavrul ros de viermi. În fiecare stadiu, trebuia să repete, de patruzeci și opt de ori:

„Acesta mi-e destinul, destinul întregii omeniri, nu pot fugi de el".

Acum își dădea seama că *Asubhā* fusese un succes total, până într-atât încât ar fi recomandat-o fără ezitare oricărui polițist. Cu toate astea, nu devenise budist și, chiar dacă sentimentele sale de repulsie instinctivă la vederea cadavrului fuseseră considerabil diminuate, încă mai resimțea *ură* față de ucigaș, ură și teamă; și-ar fi dorit să-l vadă pe ucigaș nimicit, ras de pe fața pământului. Când ieși pe ușă, învăluit de soarele apusului care lumina câmpul, se bucură că mai păstra în adâncul său această ură, atât de necesară, credea el, unei munci polițienești eficiente. Motivația rațională, cea care urmărește aflarea adevărului, nu este în general suficientă; în cazul în speță, însă, era neobișnuit de puternică. Simțea că se confruntă cu un spirit complex, rațional, dar monstruos, probabil un schizofrenic. Odată revenit la Paris, va trebui să consulte dosarele unor *serial killers* și probabil să ceară trimiterea unor dosare din străinătate, pentru că nu-și amintea ca un asemenea caz să se fi petrecut vreodată în Franța.

În momentul când ieși din casă, îl văzu pe Ferber stând în mijlocul echipei sale și dând directive; pierdut în propriile gânduri, nu auzise mașinile sosind. Mai era acolo și un individ înalt, la costum și cravată, pe care nu îl cunoștea – probabil adjunctul procurorului din Montargis. Așteptă ca Ferber să împartă sarcinile, după care explică din nou ce dorea: fotografii generale cu scena crimei, planuri largi.

— Mă întorc la Paris, anunță el apoi. Mă însoțești, Christian?

— Da, cred că aici e totul în regulă. Ne întâlnim mâine-dimineață?

— Nu prea devreme. Mai degrabă spre prânz.

Știa că aveau să lucreze până târziu, probabil până în zori.

IV

Când intrară pe autostrada A10, se lăsa noaptea. Ferber potrivi limitatorul de viteză la 130km/h și îl întrebă dacă l-ar deranja să pună niște muzică; Jasselin îi răspunse că nu.

Poate că nimic altceva nu exprimă mai bine decât ultimele piese de muzică de cameră compuse de Liszt sentimentul funebru și liniștitor al bătrânului căruia i-au murit toți prietenii, a cărui viață este practic încheiată; al bătrânului care este de fapt o pagină de trecut și care simte la rândul său că moartea se apropie, care o vede ca pe o soră, ca pe o prietenă, ca pe o promisiune de întoarcere la casa natală. În mijlocul *Rugăciunii pentru îngerii păzitori*, începu să se gândească la vremea tinereții lui, la anii de studenție.

Ca o ironie a sorții, Jasselin își întrerupsese studiile de medicină între primul și cel de-al doilea an, pentru că nu mai suporta disecțiile și nici măcar vederea cadavrelor. Ulterior, devenise foarte interesat de drept și, întocmai ca majoritatea colegilor săi, își dorise o carieră de avocat, însă divorțul părinților lui îl făcuse să-și schimbe părerea. Era un divorț de oameni bătrâni, el avea deja douăzeci și trei de ani și era singurul lor copil. În divorțurile de tinerețe,

existența copiilor, a căror custodie trebuie împărțită și care, orice s-ar spune, sunt destul de iubiți, atenuează adesea violența înfruntării; în divorțurile făcute la bătrânețe, însă, când persistă doar interesele financiare și patrimoniale, sălbăticia luptei nu cunoaște nici o limită. Atunci și-a dat seama ce înseamnă cu adevărat un avocat, atunci a putut să cântărească așa cum se cuvine amestecul de viclenie și de lene la care se rezumă comportamentul profesional al unui avocat și, în mod deosebit, al unui avocat specializat în divorțuri. Procedura durase mai bine de doi ani, doi ani de luptă necontenită, la capătul cărora părinții săi nutreau unul față de celălalt o ură atât de violentă, încât nu mai aveau să se întâlnească și nici măcar să-și telefoneze până la moarte; și toate astea doar ca să ajungă la o convenție de divorț de o aiuritoare banalitate, pe care orice cretin ar fi putut s-o redacteze într-un sfert de oră, după citirea unui volum de genul *Divorțul pentru tonți*. Își spusese în mai multe rânduri că era surprinzător că soții aflați în proces de divorț nu ajungeau mai frecvent să-și asasineze partenerul, fie direct, fie prin intermediul unui profesionist. A sfârșit prin a înțelege că frica de jandarmi era, în mod hotărât, adevărata bază a societății umane și, într-un anume sens, părea absolut firesc că se înscrisese la concursul extern pentru postul de comisar de poliție. Intrase cu rezultate bune și, cum era originar din Paris, își îndeplinise anul de stagiu la comisariatul din arondismentul XIII. Ceea ce însemna o formare la cote înalte de exigență. Nici unul dintre cazurile cu care urma să se confrunte mai târziu, nu avea să depășească în complexitate, în mister, reglările

de conturi din sânul mafiei chinezești de care se izbise la începutul carierei.

Mulți dintre elevii școlii de comisari de la Saint-Cyr-au-Mont-d'Or visau la o carieră pe Quai des Orfèvres[1], uneori încă din copilărie; unii dintre ei intraseră în poliție doar din acest motiv, concurența era serioasă, așa încât a fost destul de surprins când, după cinci ani de serviciu în comisariatele de cartier, cererea de mutare la Brigada Criminalistică i-a fost aprobată. Tocmai începuse *să trăiască* cu o femeie pe care o întâlnise pe când aceasta își făcea studiile economice și care se îndreptase spre învățământ, fiind numită asistentă la Universitatea Paris-Dauphine; nu a avut însă niciodată intenția s-o ia de soție, nici să încheie vreun PACS[2]. Amintirea divorțului părinților săi avea să rămână de neșters.

— Te duc până acasă? îl întrebă blând Ferber.

Ajunseseră la Porte d'Orléans. Își dădu seama că nu schimbaseră nici o vorbă tot drumul; adâncit în gânduri, nu remarcase nici măcar opririle la punctele de plată ale autostrăzii. Oricum, era prea devreme pentru vreo considerație asupra cazului; noaptea avea să le permită să decanteze informațiile și să absoarbă șocul. Nu își făcea însă iluzii deșarte: ținând seama de aspectul oribil al crimei și de faptul că, în plus, victima era *o personalitate*, lucrurile aveau

1. Prin metonimie, sediul Poliției Judiciare, aflat pe Quai des Orfèvres, la nr. 36.
2. Pacte civil de solidarité este un contract încheiat între două persoane majore, de sex diferit sau de același sex, în vederea organizării unei vieți comune.

să meargă în galop, iar presiunea va deveni imediat enormă. Mass-media nu era încă la curent, dar acest răgaz nu va dura decât o noapte: încă din această seară, va trebui să-și sune șeful pe mobil. Iar acesta, probabil, îl va suna îndată pe comandantul poliției.

Locuia pe Rue Geoffroy-Saint-Hilaire, aproape de colțul cu Rue Poliveau, la doi pași de Jardin des Plantes. Noaptea, în timpul unor plimbări, auzeau mugetul elefanților, răgetul impresionant al felinelor – lei, pantere, pume? –, nu erau în stare să le deosebească doar după sunet. Mai auzeau, în special în nopțile cu lună plină, urletul în cor al lupilor, care îl făcea pe Michou, bichonul lor bolognez, să fie cuprins de niște accese de teroare atavică, de neînvins. N-aveau copii. La câțiva ani după ce se hotărâseră să trăiască împreună, când viața lor sexuală devenise – potrivit unei expresii încetățenite – „perfect satisfăcătoare", iar Hélène nu-și lua „nici o măsură contraceptivă", au decis să meargă la doctor. Niște analize destul de umilitoare, dar rapide, au stabilit că era *oligospermatic*. Numele bolii, în cazul lui, era destul de eufemistic: ejaculările sale, reduse de altfel cantitativ, nu doar că *nu conțineau suficienți spermatozoizi*, nu conțineau *nici urmă de spermatozoid*. Oligospermia poate avea origini foarte diverse: varicocel testicular, atrofie testiculară, deficit hormonal, infecție cronică a prostatei, gripă, alte cauze. În cele mai multe cazuri, nu are nici o legătură cu virilitatea. Anumitor bărbați, care nu produc decât foarte puțini sau chiar nici un spermatozoid, li se scoală precum *cerbilor*, în vreme ce alții, aproape impotenți, au niște ejaculări atât de abundente și de fertile, că ar putea repopula

Europa occidentală; îmbinarea acestor două calități este suficientă pentru a caracteriza idealul masculin avansat de către producțiile pornografice. Jasselin nu se încadra în această configurare perfectă; chiar dacă putea, la mai bine de cincizeci de ani, să-și onoreze nevasta cu niște erecții sănătoase și durabile, cu siguranță n-ar fi fost în stare să-i ofere niște *dușuri de spermă*, în cazul în care ea și-ar fi manifestat dorința; ejaculările lui, atunci când se petreceau, nu depășeau cantitatea unei linguriță de cafea.

Oligospermia, principala cauză a sterilității masculine, este întotdeauna greu, adesea chiar imposibil, de tratat. Nu rămâneau decât două soluții: să apeleze la spermatozoizii unui donator masculin; adopția, pur și simplu. După ce au discutat de mai multe ori pe această temă, au hotărât să renunțe. Hélène, la drept vorbind, nici nu-și dorea prea mult un copil, așa că, după câțiva ani, ea a fost cea care i-a propus să cumpere un câine. Într-un text în care deplânge decadența și scăderea natalității franceze (deja de actualitate în anii '30), autorul fascist Drieu la Rochelle imită, pentru a-l înfiera mai bine, discursul unui cuplu de francezi decadenți ai vremii sale. Suna cam așa: „Și apoi, Kiki, cățelul, ne e de-ajuns ca să ne distrăm". Hélène, de fapt, era întru totul de acord cu această opinie, după cum i-a și mărturisit în cele din urmă soțului ei: un câine e la fel de amuzant, dacă nu chiar mai amuzant decât un copil, iar dacă intenționase la un moment dat să aibă un copil, o făcuse mai ales din conformism, dar și ca să-i facă plăcere mamei sale. În realitate, ei nu-i prea plăceau copiii, nu-i plăcuseră niciodată, și nici lui, dacă stătea

bine să se gândească, nu-i plăceau copiii, nu suporta egoismul lor natural și sistematic, faptul că ignorau din naștere legea, imoralitatea lor funciară, care impunea o educație ostenitoare și aproape întotdeauna lipsită de roade. Nu, nu putea iubi copiii, în orice caz, nu odraslele oamenilor.

Auzi un scrâșnet în dreapta și-și dădu dintr-odată seama că erau opriți în fața casei lui, poate de mai multă vreme. Sub șirul ei de felinare, Rue Poliveau era pustie.

— Iartă-mă, Christian..., spuse el stânjenit. Eram... cu gândul în altă parte.

— Nici o problemă.

Nu e decât ora nouă, își spuse el urcând treptele, probabil că Hélène îl așteptase cu masa. Îi plăcea să bucătărească, uneori o însoțea duminică dimineața la cumpărături în piața Mouffetard, de fiecare dată era încântat de acest colț din Paris, cu biserica Saint-Médard lipită de piațetă, cu cocoșul ei de deasupra clopotniței, ca la o biserică de țară.

Într-adevăr, odată ajuns pe palierul celui de-al treilea etaj, îl întâmpinară mirosul specific al mâncării de iepure cu muștar și hămăiturile voioase ale lui Michou, care îi recunoscuse pașii. Răsuci cheia în broască; un cuplu în vârstă, își zise el, un cuplu tradițional, un model de cuplu destul de puțin răspândit în anul 2010 printre oamenii de etatea lor, dar care constituia, se pare, din nou pentru tineri un ideal așteptat, deși în genere inaccesibil. Era conștient că trăiește pe o insuliță fragilă de fericire și de pace, era conștient că își orânduiseră un fel de firidă liniștită, netulburată de zarva lumii,

de o inocență aproape copilărească, în desăvârșită opoziție cu barbaria și violența cu care se confrunta zilnic la serviciu. Fuseseră fericiți împreună; încă mai erau fericiți împreună și probabil că vor mai fi, *până când moartea îi va despărți.*

Îl luă în brațe pe Michou, care se agita și hămăia de bucurie, și îl ridică până la nivelul feței; trupușorul rămase nemișcat, înțepenit într-o bucurie extatică. Chiar dacă originea bichonilor se pierde în Antichitate (au fost descoperite statui de bichoni în mormântul faraonului Ramses al II-lea), introducerea bichonului bolognez la curtea regelui Francisc I este datorată unui cadou al ducelui de Ferrara; ploconul, însoțit de două miniaturi ale lui Correggio, a fost nespus de apreciat de către suveranul francez, care a considerat că animalul e „mai drăguț decât o sută de copile" și l-a sprijinit pe duce cu un ajutor militar hotărâtor în cucerirea principatului Mantova. Bichonul a devenit ulterior câinele favorit al mai multor regi ai Franței, printre care Henric al II-lea, dar a fost apoi detronat de carlin și de caniș. Spre deosebire de alte rase, precum shetland sau terierul tibetan, care nu au ajuns decât târziu la statutul de *câine de companie*, pentru că aveau în urmă un trecut împovărător de *câine de muncă*, bichonul pare să nu fi avut, încă de la origini, altă rațiune de-a exista decât aceea de a aduce veselie și desfătare oamenilor. Își îndeplinește statornic această menire, este răbdător cu copiii, blând cu bătrânii, și asta de nenumărate generații încoace. Suferă cumplit când este lăsat singur, iar lucrul ăsta se cade luat în seamă la achiziționarea un bichon: orice absență a stăpânilor e considerată un abandon, așa că

întreaga lui lume, structura și esența acelei lumi se vor nărui într-o clipă, va suferi crize severe de depresie și va refuza adesea să se hrănească. În concluzie, este complet nerecomandat să lăsați un bichon singur, fie și doar pentru câteva ceasuri. Universitățile franceze sfârșiseră prin a admite asta, așa încât Hélène putea să-l ia pe Michou la cursuri; se instaurase un obicei, chiar dacă nu exista o autorizare formală. Stătea liniștit în geanta lui, uneori se agita nițel, cerând să iasă afară. Hélène îl punea atunci pe catedră, spre bucuria studenților. Străbătea biroul în lung și-n lat preț de câteva minute, aruncând din când în când priviri spre stăpâna lui și scoțând uneori câte un căscat sau un lătrat scurt atunci când auzea nu știu ce citat din Schumpeter sau din Keynes; apoi se întorcea în adăpostul lui flexibil. Companiile aeriene, în schimb, niște organizații intrinsec fasciste, refuzau să dea dovadă de aceeași îngăduință, așa că se văzuseră siliți să abandoneze, cu părere de rău, orice proiect de călătorie îndepărtată. În fiecare vară, plecau cu mașina în luna august, mărginindu-se să descopere Franța și țările învecinate. Având, în mod tradițional, un statut asimilat de către jurisprudență cu cel al domiciliului, mașina rămânea, pentru posesorii de animale și pentru fumători, unul dintre ultimele spații ale libertății, una dintre ultimele *zone de autonomie* temporară oferite oamenilor la începutul acestui al treilea mileniu.

Nu era primul lor bichon; pe tatăl și predecesorul lui, Michel, îl cumpăraseră la puțină vreme după ce medicii îl înștiințaseră pe Jasselin despre caracterul probabil incurabil al sterilității sale. Au fost foarte fericiți împreună, atât de

fericiți încât au suferit un adevărat șoc atunci când Michel a fost atins de dirofilarioză, la vârsta de opt ani. Dirofilarioza este o boală parazitară: parazitul este un nematod, un vierme care se instalează în ventriculul drept al inimii și în artera pulmonară. Simptomele sunt o diminuare a rezistenței la oboseală, apoi tuse și tulburări cardiace care, în mod secundar, pot duce la sincope. Tratamentul nu este lipsit de riscuri: câteva zeci de viermi, dintre care unii ating treizeci de centimetri, ajung să coexiste în inima câinelui. Timp de mai multe zile, s-au temut pentru viața lui. Câinele este un fel de copil definitiv, mai docil și mai cald, un copil rămas la vârsta rațiunii, dar și, dincolo de asta, un copil căruia îi vom supraviețui: a accepta să iubești un câine înseamnă a accepta să iubești o ființă care, inevitabil, va fi smulsă de lângă tine. În mod ciudat, nu realizaseră asta înainte de boala lui Michel. După ce s-a vindecat, s-au hotărât să-i ofere urmași. Crescătorii pe care i-au consultat, au manifestat anumite rețineri: așteptaseră prea mult, câinele lor era deja cam bătrân, calitatea spermatozoizilor risca să fie degradată. În cele din urmă, unul din ei, de lângă Fontainebleau, a acceptat și, din împreunarea între Michel și o tânără femelă numită Lizzy Lady de Heurtebise, s-au născut doi cățelandri, un băiat și o fată. Ca proprietari ai masculului reproducător, li s-a acordat prin cutumă dreptul de a-și alege primul pui. Au ales masculul, pe care l-au botezat Michou. Nu prezenta nici o meteahnă aparentă și, în ciuda temerilor lor, tatăl său l-a întâmpinat foarte bine încă de la sosire, fără să manifeste nici un fel de gelozie ieșită din comun.

Cu toate astea, după câteva săptămâni au constatat că testiculele lui Michou nu coborâseră încă, ceea ce începea să frizeze anormalitatea. Au consultat un veterinar și apoi un altul; ambii au incriminat vârsta prea mare a genitorului. Cel de-al doilea specialist a sugerat ipoteza unei intervenții chirurgicale, după care s-a răzgândit, declarând-o prea periculoasă și aproape imposibil de realizat. Pentru ei a fost o lovitură teribilă, mult mai serioasă decât însăși sterilitatea lui Jasselin. Nu doar că bietul cățeluș nu avea să aibă urmași, dar nici nu avea să cunoască vreun imbold sau vreo satisfacție sexuală. Va fi un câine handicapat, incapabil să transmită viață, rupt de chemarea elementară a rasei și limitat în timp – într-o manieră definitivă.

Treptat s-au obișnuit cu ideea, realizând în același timp că această viață sexuală de care câinele lor era privat n-o să-i lipsească deloc. Oricum, câinele nu este un animal hedonist și nici libertin, orice formă de rafinament erotic îi este străină, iar satisfacția pe care o trăiește în momentul copulării nu e nimic altceva decât o eliberare, scurtă și mecanică, a instinctelor vitale ale speciei. La bichoni, voința de putere este în orice caz foarte anemică; iar Michou, scăpat de ultimele constrângeri de propagare a genomului, părea și mai supus, și mai blând, și mai voios, și mai pur decât fusese tatăl său. Era mascota absolută, inocentă și imaculată, a cărei viață era integral legată de cea stăpânilor săi adorați, un izvor de bucurie nesfârșită și fără cusur. Jasselin se apropia pe-atunci de vârsta de cincizeci de ani. Privind cum se juca acea ființă micuță cu jucăriile de pluș pe covorul din sufragerie, se lăsa uneori pradă, fără să vrea,

gândurilor sumbre. Marcat, fără îndoială, de ideile la modă în generația sa, considerase până acum sexualitatea ca fiind o forță pozitivă, o sursă de comunicare ce sporea armonia între oameni, pe calea inocentă a plăcerii împărtășite. În schimb, acum vedea în ea, din ce în ce mai des, lupta, înfruntarea brutală pentru supremație, eliminarea rivalului și înmulțirea întâmplătoare a raporturilor sexuale, fără nici un alt motiv decât acela de-a asigura propagarea maximă a genelor. Vedea în sexualitate sursa oricărui conflict, a oricărui masacru, a oricărei forme de suferință. Sexualitatea i se părea, din ce în ce mai pregnant, manifestarea cea mai directă și mai evidentă a răului. Iar cariera lui în poliție nu avea cum să-l facă să-și schimbe părerea: crimele care nu aveau drept mobil banii, aveau drept mobil sexul. Era fie una, fie alta, omenirea părea incapabilă să imagineze altceva, cel puțin în domeniul crimei. Cazul care le revenise părea neobișnuit, la o primă vedere, dar așa ceva se întâmpla întâia oară în ultimii trei ani, monotonia motivațiilor criminale ale oamenilor era în ansamblu istovitoare. Precum majoritatea colegilor săi, Jasselin nu prea citea romane polițiste, cu toate astea, dăduse cu un an în urmă peste o lucrare care nu era un roman propriu-zis, ci o suită de amintiri ale unui detectiv privat care lucrase la Bangkok și care alesese să-și rememoreze cariera sub forma a treizeci de scurte nuvele. În aproape toate cazurile, clienții săi erau niște occidentali îndrăgostiți lulea de vreo tânără thailandeză; cu toții voiau să afle dacă, în absența lor, fata le era fidelă, așa cum îi asigurase. Și, în aproape toate cazurile, fata avea unul sau mai mulți amanți – cu care le cheltuia banii într-o veselie –, iar

uneori și un copil dintr-o legătură anterioară. Într-un anume sens, era desigur o carte proastă, în orice caz, un roman polițist prost: autorul nu făcea nici un efort imaginativ, nu încerca deloc să varieze motivele sau intrigile; însă tocmai această monotonie zdrobitoare transmitea un parfum unic de autenticitate și de realism.

— Jean-Pierre!

Vocea lui Hélène ajunse la el vătuită, deveni pe deplin conștient și își dădu seama că nevastă-sa se afla în fața lui, la un metru, cu părul despletit și în halat de casă. E greu de spus de câtă vreme îl ținea pe Michou strâns între mâini, cu brațele ridicate la jumătatea pieptului; cățelușul îl privea mirat, dar fără teamă.

— Ce faci? Arăți ciudat...

— Am nimerit peste un caz încurcat.

Hélène tăcu, așteptând urmarea. De douăzeci și cinci de ani, de când erau împreună, soțul ei nu îi vorbise practic niciodată despre ce făcea la serviciu. Confruntați zilnic cu orori care depășesc granițele sensibilității normale, aproape toți polițiștii hotărăsc, odată ajunși acasă, să păstreze tăcerea. Pentru ei, în cele câteva ore de răgaz care le sunt acordate, cea mai bună profilaxie este să uite tot. Unii o dau pe băutură și-și isprăvesc cina într-o avansată stare de abrutizare etilică, ce nu le mai îngăduie decât să se târască până la pat. Alții, dintre cei mai tineri, se cufundă în plăceri trupești, astfel încât imaginea cadavrelor mutilate, torturate, ajunge până la urmă să dispară sub impresia îmbrățișărilor. Aproape nici unul nu are chef să vorbească, iar în acea seară Jasselin, după ce l-a lăsat jos pe Michou, s-a îndreptat

spre masă, s-a așezat la locul lui obișnuit și a așteptat ca soția să-i aducă țelina cu sos *rémoulade* – întotdeauna îi plăcuse la nebunie țelina cu sos *rémoulade*.

V

A doua zi se duse la serviciu pe jos, o coti pe Rue des Fossés-Saint-Bernard, apoi o luă agale pe cheiuri. Zăbovi îndelung pe Pont de l'Archevêché: după părerea lui, de aici avea cea mai frumoasă vedere asupra catedralei Notre-Dame. Era o splendidă dimineață de octombrie, cu aer proaspăt și limpede. Se opri câteva clipe în scuarul Jean-XXIII, privindu-i pe turiștii și pe homosexualii care se plimbau, de obicei în cupluri, se sărutau sau mergeau ținându-se de mână.

Ferber ajunse la birou aproape odată cu el și îl prinse din urmă pe scări, în dreptul postului de control de la etajul al treilea. În Quai des Orfèvres nu vor avea niciodată parte de ascensor, își spuse el cu resemnare; observă că Ferber își reținea pașii, străduindu-se să nu i-o ia înainte pe ultima parte a scărilor.

Lartigue a fost primul care li s-a alăturat în biroul echipei. Nu părea deloc în apele lui; pe fața lui ternă și netedă de meridional, de individ îndeobște jovial, apăruse un aer de încordare și de îngrijorare.

— Canci, anunță el din prima. Nimic. Nimeni n-a văzut și n-a auzit nimic. De săptămâni întregi, nimeni n-a zărit prin sat vreo mașină care să nu fie de prin partea locului...

Messier ajunse câteva minute mai târziu, îi salută și își așeză pe birou rucsacul pe care îl ținea pe umărul drept. N-avea decât douăzeci și trei de ani; venit cu șase luni în urmă în Brigada Criminalistică, era mezinul echipei. Ferber ținea la el, îi trecea cu vederea vestimentația relaxată, în general pantaloni de trening, *sweat-shirt* și jachetă, care de altfel nu se prea potriveau cu fața lui colțuroasă, sobră, aproape niciodată străbătută de vreun surâs; iar dacă îl sfătuia uneori să-și reconsidere concepția generală despre îmbrăcăminte, o făcea cu titlu amical. Înainte să le comunice rezultatul investigațiilor, plecă să-și ia o Coca-Cola Light de la automat. Era și mai tras la față decât de obicei, părea că nu dormise toată noaptea.

— N-am avut nici o problemă cu telefonul mobil..., anunță el, nici măcar nu era codat. Dar, pe de altă parte, nici nu prezenta vreun interes. Discuții cu editoarea lui, cu tipul care trebuia să-i livreze combustibil, cu un altul care trebuia să-i monteze niște geamuri duble... Doar conversații practice sau profesionale. Omul ăsta părea că n-are viață personală.

Consternarea lui Messier era, într-un anume sens, nepotrivită: o listă a propriilor sale convorbiri telefonice ar fi oferit niște rezultate aproape identice. El nu avea, însă, motive să fie asasinat; e de presupus că, întotdeauna, victima unei crime ascunde în viața personală ceva care să justifice, care să explice asasinatul; că se petrece sau că s-a petrecut, fie și într-un ungher tainic al existenței sale, ceva *interesant*.

— Cu computerul e altceva, continuă el. Avea două parole succesive, și nu tocmai simple, parole cu litere de rând, semne de punctuație neobișnuite... Iar fișierele erau toate criptate – un

cod complicat, SSL Double Layer, 128 de biți. Pe scurt, nu m-am descurcat, am trimis totul la BEFTI[1]. Individul ăsta era paranoic?

— Era scriitor, explică Ferber. Poate că dorea să-și protejeze textele, ca să nu fie piratate.

— Mda... Messier nu părea convins. Nivelul ăsta de protecție te duce mai degrabă cu gândul la un individ care face schimb de filme pedofile.

— Una nu o exclude pe cealaltă..., remarcă Jasselin cu bun-simț. Punând accentul pe deplorabila confuzie ce înconjura crima, această simplă constatare, rostită fără rea intenție, mohorî definitiv atmosfera de lucru. Trebuiau să recunoască, nu aveau nici un fir: nici un mobil evident, nici o mărturie, nici o pistă. Risca să fie unul dintre acele cazuri jenante, caracterizate printr-un dosar gol, care uneori își află rezolvarea după mulți ani – dacă și-o află! – și nu datorează această soluție decât purei întâmplări: un criminal recidivist arestat pentru altă crimă care în cursul depoziției mărturisește o crimă suplimentară.

Lucrurile s-au mai dres puțin odată cu sosirea lui Aurélie. Era o fată drăguță, cu păr ondulat și pistruiată. Jasselin o considera cam încurcă-lume, cam lipsită de rigoare, în treburile care cereau exactitate nu te puteai bizui pe ea 100%. Era însă dinamică și mereu binedispusă, calitate neprețuită într-o echipă. Tocmai primise primele concluzii de la Identitatea Judiciară. Începu prin a-i înmâna un dosar gros lui Jasselin: „Fotografiile cerute de tine..." Erau

1. Brigade d'enquêtes sur les fraudes aux technologies de l'information – Brigada de anchetă privind fraudele de tehnologie a informației.

vreo cincizeci de printuri pe hârtie lucioasă, format A4. Fiecare reprezenta un dreptunghi al podelei din salonul unde se petrecuse crima, cu baza ceva mai mare de un metru. Fotografiile erau clare și bine expuse, fără umbre, erau luate din poziție verticală, nu se suprapuneau decât foarte puțin, așa încât ansamblul reconstituia fidel planșeul încăperii. Aurélie mai primise și niște concluzii preliminare privind arma decapitării, a omului și a câinelui, operație care, după cum remarcaseră cu toții, fusese de o acuratețe și o precizie ieșite din comun: nu țâșnise aproape deloc sânge, câtă vreme canapeaua și întreaga zonă ar fi trebuit să fie împroșcate.

Ucigașul folosise o unealtă foarte specială, un bisturiu-laser, ceva ca un fir de tăiat untul, în care rolul firului era îndeplinit de un laser cu argon ce secționa țesuturile, cauterizând imediat rana. Acest echipament, costând mai multe zeci de mii de euro, nu putea fi găsit decât în cadrul serviciilor de chirurgie ale spitalelor, unde era folosit pentru amputările complicate. Iar decuparea în fâșii a trupului, având în vedere precizia inciziilor, fusese probabil efectuată cu niște instrumente chirurgicale profesioniste.

În birou se auziră niște murmure admirative.

— Asta indică oare faptul că ne aflăm pe urmele unui ucigaș aparținând lumii medicale? întrebă Lartigue.

— Poate că da, spuse Ferber. Oricum, trebuie să verificăm dacă există spitale care au înregistrat vreo dispariție a acestui gen de material; deși, bineînțeles, criminalul ar fi putut doar să-l împrumute pentru câteva zile.

— Care spitale? se interesă Aurélie.

— Pentru început, toate spitalele din Franța. Și, desigur, clinicile. Va trebui să verificăm și la fabricanți, să vedem dacă nu au existat în ultimii ani vânzări neobișnuite, către un particular. Presupun că n-or fi prea mulți fabricanții de astfel de material...

— Unul singur. Unul singur în toată lumea. O întreprindere daneză.

Îl puseră la curent cu evenimentele și pe Michel Khoury, care tocmai sosise. Era de origine libaneză și avea aceeași vârstă ca Ferber. Durduliu și spilcuit, era însă cât se poate de diferit de el, fizic vorbind; dar amândoi aveau o calitate foarte rară printre polițiști, aceea de *a inspira încredere* și de a stârni, aparent fără nici un efort, confesiunile cele mai intime. Chiar în acea dimineață, îi prevenise și îi interogase pe apropiații victimei.

— Mă rog, apropiații... e un fel de-a spune, precizează el. Putem considera că era deosebit de însingurat. Divorțat în două rânduri, un copil cu care nu se întâlnea. De mai bine de zece ani nu mai păstrase nici o legătură cu vreo persoană din familie. N-avea nici relații amoroase. Poate aflăm ceva dacă luăm la puricat conversațiile telefonice, dar deocamdată n-am descoperit decât două nume: Teresa Cremisi, editoarea lui, și Frédéric Beigbeder, un alt scriitor. Încă ceva: am vorbit azi-dimineață cu Beigbeder, părea complet dărâmat și cred că era sincer. Mi-a spus însă că nu se mai văzuseră de doi ani. În mod ciudat, și el, și editoarea mi-au repetat același lucru: că avea mulți dușmani. Mă întâlnesc cu ei după-amiază, poate aflu ceva mai mult.

— Mulți dușmani..., interveni Jasselin gânditor. E interesant, în general victimele n-au nici un dușman, ai impresia că toată lumea le iubește. Trebuie să mergem la înmormântare. Știu că nu prea se mai practică, dar uneori poți afla câte ceva. La înmormântări vin prietenii, dar uneori și dușmanii, cine știe ce plăcere or găsi în asta.

— Dacă stau să mă gândesc..., spuse Ferber. Nu am aflat cum a murit. Mai exact, ce anume l-a ucis...

— Așa e, răspunse Aurélie. Trebuie să așteptăm... autopsia ciozvârtelor.

— E posibil ca decapitarea să fi avut loc cât era încă în viață?

— Nu, cu siguranță. E o operațiune lentă, care poate să dureze și-o oră.

Aurélie fu străbătută de un fior, se scutură.

Se despărțiră imediat după aceea, ducându-se fiecare la treaba lui. Ferber și Jasselin rămaseră singuri în birou. Ședința se terminase mai bine decât începuse: fiecare dintre ei avea acum niște lucruri de rezolvat; deși nu descoperiseră o pistă propriu-zisă, măcar aveau niște direcții de acțiune.

— N-a apărut nimic în presă, sublinie Ferber. Încă nu sunt la curent.

— Așa e, răspunse Jasselin, urmărind cu privirea un șlep care cobora pe Sena. Ciudat, m-așteptam să fi aflat imediat.

VI

Lucru care s-a întâmplat a doua zi dimineața, „Scriitorul Michel Houellebecq asasinat în mod sălbatic" titra *Le Parisien*, acordând evenimentului o jumătate de coloană, de altfel destul de prost informată. Celelalte ziare îi rezervaseră cam tot atâta spațiu, fără să ofere detalii suplimentare și mulțumindu-se, în linii mari, să reia comunicatul procurorului din Montargis. Se pare că nici unul nu trimisese vreun reporter la fața locului. Puțin mai târziu, au fost reproduse declarațiile unor personalități, printre care și ministrul Culturii: toți mărturiseau că „au rămas fără grai", sau cel puțin că „sunt profund întristați", și omagiau memoria „unui uriaș creator, care va rămâne pe veci în amintirea noastră". Una peste alta, totul se desfășura în tiparul morții unei celebrități clasice, cu refrenele consensuale și neroziile de rigoare, ceea ce nu le slujea la nimic.

Michel Khoury s-a întors decepționat de la întâlnirile cu Teresa Cremisi și Frédéric Beigbeder. Sinceritatea mâhnirii lor era, în opinia lui, dincolo de orice îndoială. Jasselin fusese întotdeauna stupefiat de siguranța calmă cu care Khoury afirma aceste lucruri; lucruri care țineau, după el, de domeniul eminamente complex și vag al psihologiei umane. „Ea chiar îl iubea!",

susținea Khoury, sau: „Sinceritatea mâhnirii lor era dincolo de orice îndoială", și spunea toate astea de parcă ar fi relatat niște fapte experimentale, observabile. Cel mai ciudat era că, în general, desfășurarea anchetei îi dădea dreptate. „Mă pricep la oameni", îi spusese el odată, cu același ton cu care ar fi spus „Mă pricep la pisici" sau „Mă pricep la computere".

Acestea fiind zise, cei doi martori n-avuseseră prea mare lucru să-i dezvăluie. Houellebecq avea mulți dușmani, îi tot repetaseră ei, lumea fusese pe nedrept agresivă și crudă cu el; atunci când le-a cerut o listă mai exactă, Teresa Cremisi, dând a înțelege, printr-o mișcare din umeri, că era grăbită, i-a propus să-i trimită un dosar de presă. Întrebându-i însă dacă vreunul dintre acești dușmani ar fi fost în stare să-l asasineze, amândoi i-au dat un răspuns clar negativ. Exprimându-se cu o grijă exagerată, de parcă s-ar fi adresat unui retardat, Teresa Cremisi îi explicase că era vorba despre dușmani *literari*, care își formulau ura pe site-uri web, în articole de ziare sau de revistă sau – în cel mai rău caz – în cărți, și că nici unul dintre ei nu ar fost capabil să pună în practică un asasinat fizic. Nu atât din rațiuni morale, continuă ea cu o vizibilă amărăciune, cât mai degrabă pentru că nu ar fi avut tăria necesară. Nu, a conchis ea, vinovatul nu trebuia (iar el a avut impresia că Teresa era cât pe ce să spună „din păcate nu trebuia") căutat în mediul literar.

Beigbeder îi spusese cam același lucru. „Am toată încrederea în poliția franceză...", a început el prin a afirma, după care s-a pus pe un râs zgomotos, de parcă făcuse cine știe ce glumă bună, dar Khoury nu l-a luat în seamă; scriitorul era în mod limpede tensionat, dezorientat,

complet răvășit de această dispariție subită. Ulterior, a precizat că Houellebecq era dușmănit de aproape „toți imbecilii care se-nvârt prin Paris". Ca urmare a insistențelor lui Khoury, i-a citat pe câțiva ziariști de pe site-ul *nouvelobs.com*, precizând că, deși se bucurau probabil de moartea lui, nici unul din ei nu i-ar fi părut în stare să-și asume nici cel mai mic risc personal. „Vi-l puteți imagina pe Didier Jacob trecând pe roșu? Nici pe bicicletă cred că n-ar îndrăzni", a încheiat, cu o silă vădită, autorul volumului *Un roman francez*.

Una peste alta, conchise Jasselin introducând cele două depoziții într-o mapă galbenă, e un mediu profesional obișnuit, cu gelozii și rivalități obișnuite. Așeză mapa în coada dosarului „Mărturii", conștient că închidea în același timp domeniul *mediu literar* al anchetei și că nu avea să mai aibă vreodată ocazia să intre în contact cu *mediul literar*. De asemenea, era conștient, la modul dureros, că ancheta era departe de-a face progrese. Tocmai sosiseră concluziile celor de la Identitatea Judiciară: atât bărbatul, cât și câinele fuseseră uciși cu un Sigsauer M-45, în ambele cazuri cu un singur glonț, tras în inimă, cu țeava lipită de trup; arma era dotată cu amortizor de zgomot. În prealabil, fuseseră doborâți cu ajutorul unui obiect contondent și alungit – care putea fi o bâtă de baseball. O crimă exactă, săvârșită fără violență inutilă. Decuparea și sfâșierea trupurilor avuseseră loc ulterior. După ce au efectuat o simulare rapidă, au ajuns la concluzia că aceste operații duraseră ceva mai mult de șapte ore. În momentul descoperirii cadavrului, moartea survenise de trei zile; prin urmare, asasinatul

avusese loc într-o sâmbătă, probabil în miezul zilei.

Examinarea înregistrărilor telefonice ale victimei, pe care operatorul, conform legii, le păstrase vreme de un an, nu adusese nimic nou. Houellebecq dăduse puține telefoane în acel interval: cu totul, nouăzeci și trei de convorbiri; și nici măcar una cu caracter personal.

VII

Înmormântarea fusese stabilită pentru lunea următoare. Scriitorul lăsase niște directive foarte precise în acest sens, pe care le dăduse în fața notarului, însoțindu-le cu suma necesară punerii lor în practică. Nu dorea să fie incinerat, ci înmormântat clasic. „Vreau ca viermii să-mi elibereze scheletul", preciza el, îngăduindu-și o notație personală în cadrul unui text de o factură de altfel foarte oficială; „am avut întotdeauna relații excelente cu scheletul meu și mă bucur la gândul că poate ieși de sub jugul cărnii". Dorea să fie înmormântat în cimitirul Montparnasse, cumpărase chiar un loc de veci, concesionat pe treizeci de ani, care din întâmplare se afla la câțiva metri de cel al lui Emmanuel Bove.

Jasselin și Ferber erau, și unul, și celălalt, *destul de potriviți* pentru înmormântări. Îmbrăcat adesea în culori întunecate, mai degrabă uscat, cu tenul palid de la natură, Ferber arbora cu ușurință tristețea și gravitatea cuvenite în astfel de circumstanțe; iar Jasselin, cu aerul lui ostenit, resemnat, de om care cunoaște viața și nu-și mai face iluzii în privința ei, părea la fel de adecvat. Într-adevăr, asistaseră împreună la multe înmormântări, uneori fiind vorba de victime, alteori de colegi: unii se sinuciseseră, alții

muriseră la datorie – în cazul acestora din urmă, era cel mai impresionant: în general, li se decerna o decorație, care era prinsă cu solemnitate pe sicriu, în prezența unui oficial de rang înalt și adesea chiar a ministrului, apoi li se dădea onorul în numele patriei.

S-au întâlnit la ora zece, în comisariatul arondismentului VI; prin ferestrele sălilor de recepție ale primăriei, care fuseseră deschise special pentru ei, se putea vedea foarte bine piața Saint-Sulpice. Se aflase, spre surprinderea tuturor, că autorul *Particulelor elementare*, care afișase întreaga viață un ateism intransigent, se botezase discret, într-o biserică din Courtenay, cu șase luni în urmă. Autoritățile ecleziastice au fost salvate, grație acestei vești, dintr-o stânjenitoare incertitudine: din rațiuni mediatice evidente, nu doreau să fie ținute deoparte în cazul înmormântărilor de personalități; progresia sistematică a ateismului și scăderea numărului general de botezuri, inclusiv al celor pur formale, perpetuarea rigidă a canoanelor le împingea adesea spre o concluzie descurajantă.

Avertizat printr-un e-mail, cardinalul-arhiepiscop al Parisului și-a dat cu entuziasm acordul pentru o slujbă, care urma să aibă loc la ora unsprezece. A participat el însuși la redactarea omiliei, care insista asupra valorii umaniste universale a operei romancierului și nu pomenea decât într-o doară, ca într-un soi de *coda*, botezul lui secret de la biserica din Courtenay. Întreaga slujbă, cu tot cu împărtășanie și cu citirea evangheliilor, trebuia să dureze circa o oră; prin urmare, Houellebecq avea să fie condus *pe ultimul drum* spre prânz.

Ferber îl înștiință că, și în această privință, scriitorul lăsase niște directive foarte precise, mergând până la a-și desena monumentul funerar: o placă de bazalt negru, la nivelul solului; insistase pe ideea că nu trebuie în nici un caz să fie mai înaltă, nici măcar cu câțiva centimetri. Pe placă era scris numele său, fără nici o dată sau vreo altă precizare, alături de imaginea unei benzi a lui Möbius. O dăduse spre executare, înainte de moarte, unui lucrător în marmură parizian și urmărise îndeaproape realizarea ei.

— Dacă stai să te gândești, remarcă Jasselin, nu se considera deloc un rahat...

— Avea dreptate, răspunse domol Ferber. Nu era deloc rău ca scriitor...

Lui Jasselin i se făcu brusc rușine pentru considerația anterioară, care fusese formulată cam fără motiv. Ce făcuse Houellebecq pentru propria persoană nu era mai mult, ba chiar dimpotrivă, era mai puțin decât ar fi făcut orice notabilitate a secolului XIX sau orice alt boiernaș din secolele trecute. Chibzuind mai bine, își dădea seama de fapt că dezaproba complet tendința modestă, modernă, spre incinerare și spre răspândirea cenușii în natură, ca un fel de a sublinia că te întorci în sânul ei și că te amesteci din nou cu elementele. Chiar și pe câinele său, mort cu cinci ani înainte, ținuse să-l înmormânteze – așezând lângă firavul lui cadavru, înainte să-l acopere cu țărână, o jucărie pe care acesta o îndrăgea în mod deosebit – și să-i ridice un monument micuț, în grădina casei părinților săi, în Bretagne, unde chiar tatăl său murise anul trecut. Nu dorise să vândă locul cu pricina, gândindu-se poate că

el și Hélène se vor retrage acolo după pensionare. Omul *nu făcea parte* din natură, se ridicase deasupra naturii, iar câinele, de când fusese domesticit, se ridicase la rându-i deasupra ei – iată ce gândea Jasselin în adâncul lui. Și, cu cât se gândea mai mult, cu atât i se părea mai *nelegiuit*, cu toate că nu credea în Dumnezeu, cu atât i se părea *mai nelegiuit din punct de vedere antropologic* să risipești cenușa unei ființe umane peste câmpii, peste râuri sau peste mare sau chiar, așa cum își amintea că făcuse măscăriciul Alain Gillot-Pétré – cel despre care s-a spus că a înnoit prezentarea televizată a buletinului meteo –, în ochiul unei ciclon. Ființa umană era o conștiință, o conștiință unică, individuală și de neînlocuit, iar în această calitate merita un monument, o stelă sau măcar o inscripție, în sfârșit, ceva care să-i afirme și să-i ducă peste veacuri dovada existenței, iată ce gândea Jasselin în străfundurile lui.

— Sosesc..., îi spuse încet Ferber, trezindu-l din meditație.

Într-adevăr, deși nu era decât zece și jumătate, vreo treizeci de persoane se adunaseră în fața intrării în biserică. Cine să fi fost? Probabil niște anonimi, niște cititori de-ai lui Houellebecq. Mai ales în cazul crimelor comise din răzbunare, se întâmpla ca ucigașul să vină să asiste la înmormântarea victimei sale. În cazul de față, nu prea credea că era posibil așa ceva, dar adusese totuși doi fotografi, doi indivizi de la Identitatea Judiciară, cu aparate și teleobiective, care se instalaseră într-un apartament de pe Rue Froidevaux, ce oferea o vedere perfectă asupra cimitirului Montparnasse.

Zece minute mai târziu, îi văzu venind pe jos pe Teresa Cremisi și pe Frédéric Beigbeder.

Când s-au zărit, cei doi s-au îmbrățișat. Amândoi aveau o atitudine cât se poată de adecvată evenimentului. Datorită înfățișării ei orientale, editoarea putea fi una dintre acele *bocitoare* care mai erau încă folosite la anumite înmormântări din bazinul mediteraneean; iar Beigbeder părea cufundat în niște gânduri nespus de sumbre. Pe bună dreptate, căci autorul volumului *Un roman francez* nu avea decât cincizeci și unu de ani și asista probabil la una dintre primele înmormântări ale cuiva *din generația sa*. Își spunea, pesemne, că era departe de-a fi ultima și că, din ce în ce mai des, convorbirile cu prietenii nu aveau să mai înceapă cu formula: „Ce faci diseară?", ci mai degrabă cu: „Ghici cine-a murit?".

Discret, Jasselin și Ferber ieșiră din primărie și se amestecară printre participanți. Se strânseseră deja vreo cincizeci de persoane. La unsprezece fără cinci, dricul se opri în fața bisericii – era o simplă furgonetă neagră de la Pompele Funebre Generale. În clipa când cei doi angajați scoteau sicriul, un murmur de consternare și repulsie străbătu mulțimea. Tehnicienii de la Identitatea Judiciară îndepliniseră sarcina cumplită de-a strânge fâșiile de carne risipite pe scena crimei și de-a le pune în saci de plastic sigilați ermetic, pe care apoi i-au expediat, împreună cu țeasta rămasă intactă, la Paris. După terminarea investigațiilor, ansamblul nu mai alcătuia decât o grămăjoară compactă, cu un volum mult inferior celui al unui cadavru uman obișnuit, așa încât lucrătorii de la Pompele Funebre Generale au crezut de cuviință că e potrivit să folosească un sicriu pentru copii, lung de un metru douăzeci. Deși această voință

de raționalitate era lăudabilă în principiu, efectul produs, în momentul în care cei doi slujbași au scos sicriul pe caldarâmul din fața bisericii, a fost absolut sfâșietor. Jasselin îl auzi pe Ferber înăbușindu-și un suspin de durere, iar el însuși, oricât ar fi fost de călit, își simți inima strânsă; mai mulți dintre membrii asistenței izbucniseră în lacrimi.

Slujba în sine i s-a părut, ca de obicei, teribil de plicticoasă. Pierduse orice contact cu credința catolică încă de la vârsta de zece ani și, în ciuda marelui număr de înmormântări la care se văzuse silit să asiste, nu izbutise niciodată să revină la vechile sentimente. De fapt, nu pricepea nimic, nu înțelegea exact ce voia să spună preotul; existau tot soiul de trimiteri la Ierusalim care i se păreau pe dinafară, dar probabil că aveau un sens simbolic, își zise el. Trebuia totuși să fie de acord că ritualul era *adecvat*, că promisiunile privind viața de apoi erau evident bine-venite. Amestecul Bisericii era de fapt mult mai legitim în cazul unei înmormântări decât în cazul unei nașteri sau al unei căsătorii. În acest caz, Biserica se afla în elementul ei, avea *ceva de spus* despre moarte – despre dragoste ar fi fost mai problematic.

De obicei, la o înmormântare, membrii apropiați ai familiei stau în preajma sicriului ca să primească condoleanțe; dar aici, nici vorbă de familie. După slujbă, cei doi angajați apucară din nou sicriașul – din nou Jasselin se simți cuprins de un fior de jale – ca să-l depună în furgonetă. Spre marea lui uimire, vreo cincizeci de persoane așteptau în piațetă ieșirea lor din biserică – era vorba probabil de niște cititori de-ai lui Houellebecq, alergici la orice formă de ceremonie religioasă.

Nu fusese prevăzut nimic special, nici o blocare a străzilor, nici o măsură privind circulația. Prin urmare, dricul porni direct spre cimitirul Montparnasse, iar cele vreo sută de persoane adunate făcură același drum pe trotuare, pe lângă Jardin du Luxembourg, pe Rue Guynemer, apoi pe Rue Vavin, pe Rue Bréa, urcând puțin pe Boulevard Raspail, înainte de a o tăia prin Rue Huyghens. Jasselin și Ferber li se alăturaseră. Erau oameni de toate vârstele, de toate condițiile, de cele mai multe ori singuri, uneori în cuplu; oameni pe care, în fond, nimic special nu părea să-i țină laolaltă, cărora nu li se putea descoperi nici o trăsătură comună. Jasselin căpătă dintr-odată certitudinea că își pierdeau vremea de pomană; erau doar niște cititori de-ai lui Houellebecq și cu asta basta, era greu de crezut că se afla printre ei cineva implicat în această crimă. Asta e, își spuse el, măcar era o plimbare agreabilă; în regiunea pariziană vremea se menținea frumoasă, cerul avea un albastru profund, aproape hibernal.

Instruiți probabil de către preot, groparii îi așteptaseră înainte să se apuce de săpat. În fața mormântului, entuziasmul lui Jasselin crescu și mai tare, până într-atât încât hotărî să se lase și el înmormântat și să-și sune notarul chiar a doua zi, pentru ca acest lucru să fie limpede precizat în testamentul său. Primii bulgări de țărână căzură pe sicriu. O femeie stingheră, de vreo treizeci de ani, aruncă un trandafir alb – ah, femeile, cum se gândesc ele la lucruri care bărbaților nici nu le trec prin cap! La o incinerare există întotdeauna zgomote mecanice, arzătoarele cu gaz fac un tărăboi

infernal, în vreme ce aici liniștea era aproape perfectă, întreruptă doar de sunetul liniștitor al bulgărilor de pământ izbindu-se pe lemn și desfăcându-se încet pe suprafața sicriului. În centrul cimitirului, rumoarea circulației era aproape imperceptibilă. Pe măsură ce pământul umplea groapa, zgomotul devenea mai vătuit, mai surd; apoi fu așezată placa.

VIII

Primi fotografiile chiar a doua zi, spre mijlocul dimineții. Degeaba se simțea agasat Jasselin de suficiența tehnicienilor de la Identitatea Judiciară, trebuia să recunoască până la urmă că în general făceau o treabă bună. Imaginile erau limpezi, bine luminate, aveau o definiție excelentă în ciuda distanței, putea fi recunoscută perfect fața fiecărei persoane care se chinuise să se deplaseze la înmormântarea scriitorului. Fotografiile erau însoțite de un *stick* USB care conținea imaginile în format digital. Îl trimise îndată la BEFTI printr-un curier intern, însoțit de o notiță prin care le cerea să efectueze o comparație cu fișierul de fotografii ale delincvenților din arhivă; acum dispuneau de un soft de recunoaștere a chipurilor ce avea să le permită efectuarea operației în doar câteva minute. Nu avea prea mare încredere în procedeu, dar merita măcar încercat.

Rezultatele ajunseră la începutul serii, când tocmai se pregătea să plece acasă; așa cum se aștepta, erau negative. În același timp, BEFTI adăugase o notă de sinteză de vreo treizeci de pagini, privind conținutul computerului lui Houellebecq – căruia izbutiseră, în sfârșit, să-i spargă codurile. Luă nota cu el, ca s-o studieze liniștit acasă.

Îl întâmpinară scheunatul lui Michou, care țopăi în toate direcțiile cel puțin un sfert de oră, și mirosul unui bacaliar galician – Hélène încerca să alterneze savorile, trecând de la bucătăria burgundă la cea provensală și apoi la cea din sud-vest; stăpânea foarte bine și bucătăriile italiană, marocană și turcească și se înscrisese la un curs de inițiere în gastronomia Extremului Orient, organizat de primăria arondismentului V. Îi ieși în întâmpinare și-l sărută; își pusese o rochie frumoasă de mătase. „Masa-i gata în zece minute, dacă vrei...", spuse ea. Părea relaxată și fericită, ca de fiecare dată când nu trebuia să meargă la facultate în ziua respectivă; începuse vacanța de Sărbătoarea Tuturor Sfinților[1]. Interesul lui Hélène pentru economie scăzuse serios odată cu timpul. Teoriile care încercau să explice fenomenele economice și să le prevadă evoluția îi păreau în egală măsură inconsistente și periculoase; era din ce în ce mai tentată să le considere o pură escrocherie. Era surprinzător, își spunea ea câteodată, că se decerna un premiu Nobel pentru economie, ca și cum această disciplină ar fi putut să se prevaleze de aceeași seriozitate metodologică sau de aceeași rigoare intelectuală precum chimia ori fizica. Îi scăzuse mult și interesul pentru învățământ. În esență, tinerii nu-i mai trezeau curiozitatea, studenții săi aveau un nivel intelectual jalnic; uneori îți venea să te-ntrebi ce anume îi împinsese pe băncile facultății. Singurul răspuns – în adâncul ei o știa prea bine – era că

1. La Toussaint, sărbătorită pe 1 noiembrie, celebrează ansamblul sfinților recunoscuți de Biserica Romano-catolică.

voiau să câștige bani, cât mai mulți bani cu putință; cu excepția câtorva porniri de entuziasm umanitar, era unicul lucru care îi însufleția cu adevărat. În ultimă instanță – chiar dacă evita să formuleze această concluzie în termeni atât de categorici –, viața sa profesională se putea rezuma la faptul că preda niște absurdități contradictorii unor ariviști cretini. Își propusese să iasă anticipat la pensie, atunci când bărbatul ei avea să părăsească Brigada Criminalistică; el, în schimb, avea altă stare de spirit, continua să-și iubească munca, răul și crima i se păreau niște subiecte la fel de arzătoare, de importante ca atunci când debutase, cu douăzeci și opt de ani în urmă.

Aprinse televizorul, era ora jurnalului. Michou sări lângă el pe canapea. După descrierea unui atentat sinucigaș cu foarte multe victime, pus la cale de niște kamikaze palestinieni din Hebron, prezentatorul trecu la criza care zguduia de mai multe zile piețele bursiere și care, potrivit anumitor specialiști, amenința să fie și mai severă decât cea din 2008; una peste alta, un sumar cât se poate de clasic. Tocmai se pregătea să schimbe canalul, când Hélène, părăsind bucătăria, veni să se așeze pe rezemătoarea canapelei. Lăsă jos telecomanda; până la urmă era domeniul ei, își zise, poate că îi mai trezea întru câtva interesul...

După o trecere în revistă a principalelor piețe financiare, în platou apăru *un expert*. Hélène îl asculta cu atenție, cu un surâs nelămurit pe buze. Prin despicătura rochiei, Jasselin îi privea sânii: niște sâni siliconați, desigur, își făcuse niște implanturi cu zece ani în urmă; fusese o izbândă, chirurgul lucrase meseriaș, Jasselin

era în mod hotărât în favoarea sânilor siliconați, care dovedesc că femeia are o anumită *bunăvoință erotică*, ceea ce, de fapt, este cel mai important lucru din lume pe plan erotic, un element care întârzie uneori cu zece sau chiar douăzeci de ani dispariția vieții sexuale a cuplului. Mai erau și niște momente vrăjite, niște mici miracole: atunci la piscină, în timpul singurei lor șederi la un hotel-club din Republica Dominicană (Michel, primul lor bichon, a fost cât pe ce să nu le-o ierte, așa încât și-au jurat să nu mai repete experiența, decât dacă ar fi găsit un hotel-club care să admită prezența câinilor, ceea ce, din păcate, nu s-a întâmplat), pe scurt, în timpul sejurului, fusese vrăjit de imaginea sânilor soției sale, așa cum stătea lungită pe spate la piscină, sâni care își îndreptau vârfurile spre cer, tăgăduind cu îndrăzneală forța gravitației.

Sânii siliconați sunt ridicoli atunci când chipul femeii este cumplit de ridat, atunci când restul trupului ei este degradat, adipos și fleșcăit; nu era însă cazul lui Hélène, nicidecum. Corpul său rămăsese subțire, fesele bine desenate, aproape imperceptibil lăsate, părul cafeniu-roșcat și ondulat îi cobora încă grațios peste umerii rotunjiți. De fapt era o femeie foarte frumoasă, de fapt avusese noroc, mult noroc.

Pe termen lung, desigur, orice sân siliconat devine ridicol; pe de altă parte, însă, pe termen foarte lung nu te mai gândești la chestiile astea, te gândești la cancerul de col uterin, la hemoragiile de aortă și la alte subiecte similare. Te gândești și la transmiterea averii, la partajul bunurilor imobiliare între moștenitorii prezumtivi, pe scurt, dobândești alte preocupări decât sânii siliconați. Însă nu ajunseseră încă în acel punct, își spuse el, încă nu, poate că aveau să

facă dragoste în acea seară (sau mai degrabă mâine-dimineață, el prefera dimineața, îl bine-dispunea pe toată ziua), se putea spune că mai aveau *încă niște ani frumoși* înaintea lor.

Materialul economic se terminase, se trecea acum la prezentarea unei comedii sentimentale care avea să iasă a doua zi pe ecranele franceze.

— Ai auzit ce-a zis individul ăla, expertul? întrebă Hélène. I-ai văzut pronosticurile?

Nu, nu ascultase absolut nimic, se mulțumise să-i privească sânii, dar se abținu s-o întrerupă.

— Peste o săptămână, se va dovedi că previziunile lui au fost false. Vor chema un alt expert, sau poate tot pe ăla, care va face noi pronosticuri, la fel de sigur pe el... Dădea din cap consternată, în pragul indignării. De ce oare o disciplină care nu izbutește nici măcar să facă pronosticuri verificabile ar putea fi considerată *o știință*?

Jasselin nu-l citise pe Popper, n-avea nici un răspuns valabil la îndemână; se mulțumi deci să-i pună o mână pe coapsă. Ea îi zâmbi și-i spuse: „E gata îndată!", se întoarse la bucătăreală, dar reluă subiectul în cursul mesei. Crima, îi zise ea soțului ei, îi părea un act profund uman, legat desigur de zonele cele mai întunecate ale umanului, însă până la urmă uman. Arta, spre a lua un alt exemplu, era legată și de zonele întunecate și de zonele luminoase și de zonele intermediare. Economia nu era legată de aproape nimic, decât poate de ceea ce era mai mașinal, mai previzibil, mai mecanic în ființa umană. Nu doar că nu era o știință, dar nu era nici o artă, în definitiv, nu era aproape nimic.

El nu era de acord și i-o spuse. Cum îi frecventase mult timp pe criminali, putea să afirme că aceștia erau cei mai mașinali și mai previzibili indivizi din lume. În aproape toate cazurile, omorau pentru bani, și doar pentru bani; asta îi făcea, de altfel, atât de ușor de prins. În schimb, aproape nimeni, niciodată, nu muncise *doar* pentru bani. Existau mereu alte motivații: interesul pentru muncă, considerația pe care o poți atrage, raporturile de simpatie între colegi... După cum aproape nimeni nu avea un comportament pe de-a-ntregul rațional vizavi de cumpărături. Poate că teoriile economice erau atât de riscante și – în ultimă instanță – de false, tocmai din pricina acestei indeterminări fundamentale a motivațiilor producătorilor, dar și a celor ale consumatorilor. În schimb, urmărirea criminalilor putea să fie abordată ca o știință, sau măcar ca o disciplină rațională. Hélène nu găsi nici un răspuns potrivit. Existența unor agenți economici iraționali reprezentase dintotdeauna *partea întunecată*, fisura secretă a oricărei teorii economice. Chiar dacă se îndepărtase destul de mult de munca ei, teoria economică rămânea forma sa de contribuție la cheltuielile casei și îi conferea statutul universitar: beneficii simbolice, în mare parte. Jean-Pierre avea dreptate: nici ea nu se comporta ca un *agent economic rațional*. Se întinse pe canapea, își privi cățelușul care stătea pe spate, cu burta în sus, extaziat, în colțul stâng îndepărtat al covorului din sufragerie.

Mai târziu, Jasselin reciti nota de sinteză a celor de la BEFTI privind computerul victimei. Prima lor constatare a fost că Houellebecq, în ciuda declarațiilor repetate în numeroase

interviuri, încă mai scria, ba chiar foarte mult. Ce anume scria, asta era destul de confuz: semăna a poezie, sau a declarații politice, oricum nu pricepea mare lucru din extrasele reproduse în raport. Va trebui să trimită totul pe adresa editoarei, își zise el.

În rest, computerul nu conținea mai nimic interesant. Houellebecq folosea funcția „Carnet de adrese" a Macintosh-ului său. Conținutul carnetului, reprodus integral, era vrednic de milă: figurau cu totul douăzeci și trei de nume, dintre care douăsprezece de artizani, de medici sau alți prestatori de servicii. Folosea, de asemenea, opțiunea „Agendă", iar aici lucrurile stăteau cam la fel, însemnările erau în general de tipul „saci de gunoi" sau „livrare combustibil". Una peste alta, rar mai văzuse pe cineva cu o viață atât de searbădă. Nici *browser*-ul de internet nu a dezvăluit ceva pasionant. Houellebecq nu se conecta la nici un site pedofil sau măcar pornografic; conectările sale cele mai îndrăznețe erau la site-uri de lenjerie sau de ținute erotice feminine, precum *Belle et Sexy* sau *Liberette.com*. Așa că bietul bătrânel se mulțumea să se holbeze la fete în minijupă mulată sau în maiou transparent, iar Jasselin se simți aproape rușinat că a parcurs acea pagină. Hotărât lucru, crima nu va fi lesne de elucidat. Viciile sunt cele care îi împing pe oameni spre ucigașii lor, viciile sau banii. Bani Houellebecq nu prea avea, oricum, mai puțini decât ar fi bănuit Jasselin. După toate aparențele, nimic nu fusese însă furat. În casă îi găsiseră până și carnetul de cecuri, cardul bancar și un portofel cu mai multe sute de euro. Îl luă somnul, chiar în momentul în care încerca să-i recitească declarațiile politice, în speranța că ar fi putut găsi vreo explicație sau vreun sens ascuns.

IX

Încă de a doua zi, au început să examineze cele unsprezece nume din carnetul de adrese care țineau de registrul personal. În afară de Teresa Cremisi și de Frédéric Beigbeder, pe care îi interogaseră, celelalte nouă persoane erau femei.

Dacă SMS-urile sunt păstrate timp de un an de către operatori, în cazul e-mailurilor nu există nici o limită de timp, mai ales atunci când utilizatorul a ales – precum Houellebecq – să le stocheze nu pe calculatorul personal, ci în spațiul unui server alocat de către furnizor; în situația în speță, chiar o schimbare de hard nu afectează mesajele. Pe serverul *me.com*, Houellebecq dispunea de o capacitate de stocare personală de circa patruzeci de gigabiți; în ritmul în care coresponda, i-ar fi trebuit vreo șapte mii de ani ca să-l umple.

Există o serioasă lipsă de precizie juridică privind statutul e-mailurilor; nu se știe exact dacă sunt sau nu asimilabile unei corespondențe private. Jasselin și-a pus toată echipa să citească fără întârziere mesajele lui Houellebecq, cu atât mai mult cu cât aveau să intre în comisie rogatorie și urma să fie numit obligatoriu un judecător de instrucție; iar dacă procurorii și adjuncții lor se dovedeau în general amabili,

judecătorii de instrucție puteau să le pună bețe-n roate, chiar și în cazul unei anchete privind o crimă.

Trudind aproape douăzeci și patru de ore pe zi – chiar dacă Houellebecq avusese imediat înaintea morții o corespondență redusă pe internet, pe vremuri aceasta fusese destul de serioasă și în anumite perioade, mai ales în cele care urmau după publicarea unei cărți, primise în medie cam treizeci de e-mailuri pe zi –, echipa a reușit încă din joia următoare să le identifice pe cele nouă femei. Varietatea geografică era impresionantă: o spanioloaică, o rusoaică, o chinezoaică, o cehoaică, două nemțoaice și, totuși, trei franțuzoaice. Jasselin își aminti atunci că avea de-a face cu un autor tradus în întreaga lume. „Nu-i rău deloc...", îi spuse el lui Lartigue, care tocmai încheiase identificarea persoanelor. A spus-o mai degrabă de nevoie, așa cum rostești o glumă pe care o așteaptă toată lumea; de fapt, nu izbutea deloc să-l invidieze pe scriitor. Toate erau foste amante, natura corespondenței lor nu lăsa loc de îndoială, uneori niște foarte vechi amante, în anumite cazuri relația avea mai mult de treizeci de ani.

Aceste femei au fost lesne de contactat: cu multe dintre ele încă mai schimba e-mailuri, inofensive sau tandre, care evocau micile sau marile mizerii din viața lor, uneori și bucuriile.

Cele trei franțuzoaice au acceptat îndată să vină la Quai des Orfèvres – deși una locuia la Perpignan, cea de-a doua la Bordeaux, iar ultima la Orléans. Cele de peste hotare n-au refuzat, au cerut doar puțin mai mult timp ca să-și pună treburile la punct.

Jasselin și Ferber le-au interogat fiecare în parte, astfel încât să-și poată confrunta impresiile; iar primele lor păreri au fost cât se poate de asemănătoare. Toate aceste femei manifestau încă o mare duioșie pentru Houellebecq. „Ne scriam e-mailuri, destul de des...", spuneau ele, iar Jasselin se abținea să le destăinuie că citise deja acele e-mailuri. Niciodată nu fusese luată în calcul posibilitatea unei noi întâlniri, dar se simțea că, puse în fața unei asemenea eventualități, ele ar fi acceptat. E înspăimântător, își spuse el, înspăimântător: femeile nu-și uită niciodată *foștii*, e neîndoios. Și Hélène avusese niște *foști*, cu toate că o întâlnise de tânără; ce s-ar întâmpla dacă i-ar ieși iar vreunul din ei în cale? Acesta e inconvenientul anchetelor polițiste, te trezești confruntat, fără să vrei, cu niște probleme personale stânjenitoare. Însă, în planul descoperirii ucigașului, toate astea nu le erau de nici un folos. Aceste femei îl cunoscuseră pe Houellebecq, ba chiar îl cunoscuseră foarte bine, dar Jasselin nu va scoate nimic mai mult de la ele – se aștepta la așa ceva, femeile sunt foarte discrete în acest sens, chiar atunci când nu le mai place amintirea dragostei lor, aceasta le rămâne nespus de prețioasă. Oricum, nu-l mai văzuseră de ani întregi, de zeci de ani, în cazul unora dintre ele, așa că ideea că le-ar fi trecut prin cap să-l asasineze sau să cunoască pe cineva susceptibil să-l asasineze era grotescă.

Un soț sau un amant gelos, după atâția ani de despărțire? Nici vorbă. Când știi că femeia ta a avut niște *foști* și ai ghinionul să fii gelos pe ei, atunci știi la fel de bine că n-ar sluji la nimic să-i ucizi – asta n-ar face decât să zgândăre rana. Până la urmă, avea totuși să pună

pe cineva din echipă pe această pistă – fără să insiste, doar sporadic. Cu siguranță, nu credea că e o soluție, dar știa de asemenea că, uneori, te poți înșela. Așa încât, când Ferber l-a întrebat: „Continuăm cu cele din străinătate? Sigur, o să ne coste niște bani, va trebui să trimitem oameni acolo, dar suntem perfect îndreptățiți s-o facem, e totuși vorba despre o crimă", el a răspuns fără ezitare că nu, că n-avea nici un rost. În acel moment se afla în birou și învârtea la nimereală – așa cum o făcuse de zeci de ori în timpul ultimelor două săptămâni – fotografiile cu planșeul de la scena crimei – șiroaiele roșii și negre ramificate, întrepătrunse – și cele ale persoanelor prezente la înmormântarea scriitorului, gros-planuri, impecabile tehnic, ale unor ființe umane cu față tristă.

— Ai un aer preocupat, Jean-Pierre..., remarcă Ferber.

— Da, simt că batem pasul pe loc și nu știu ce să facem. Stai jos, Christian.

Ferber își studie preț de o clipă superiorul, care continua să amestece mecanic fotografiile, fără să le privească în detaliu, cumva ca la un joc de cărți.

— De fapt, ce cauți în pozele astea?

— Nu știu. Simt că e ceva, dar nu sunt în stare să spun ce.

— Ce-ar fi să-l consultăm pe Lorrain?

— N-a ieșit la pensie?

— Mai mult sau mai puțin, n-am priceput ce statut are de fapt; trece pe-aici câteva ceasuri pe săptămână. În orice caz, nu a venit nimeni în locul lui.

Guillaume Lorrain nu era decât un simplu brigadier de poliție, dar se bucura de o vocație

neobișnuită – o memorie vizuală absolută, fotografică: era de-ajuns să vadă fotografia cuiva, fie și într-un ziar, că era în stare să-l recunoască după zece sau douăzeci de ani. La el se făcea apel înainte de apariția programului Visio, cel care permitea o comparare instantanee a fișierelor delincvenților; evident, harul său atât de deosebit nu se aplica doar delincvenților, ci absolut oricărei persoane pe care ar fi văzut-o într-o fotografie.

Vinerea următoare, i-au făcut o vizită la el în birou. Era un bărbat îndesat, mititel, cu păr grizonant. Cumpătat, potolit, lăsa impresia că și-a petrecut toată viața într-un birou – ceea ce, de altfel, se și întâmplase într-o oarecare măsură: după ce i-a fost descoperită ciudata aptitudine, a fost mutat la Brigada Criminalistică și i-au fost luate orice alte sarcini.

Jasselin i-a explicat ce așteptau de la el. S-a pus imediat pe treabă, examinând una câte una pozele făcute în ziua înmormântării. Uneori trecea foarte repede peste o imagine, alteori insista îndelung, minuțios, timp de aproape un minut, după care o punea deoparte. Concentrarea lui era înspăimântătoare: cum îi funcționa oare creierul? Era o priveliște ciudată.

După vreo douăzeci de minute, luă o fotografie și începu să se legene înainte și-napoi.

— L-am văzut... L-am văzut undeva pe individul ăsta..., rosti el cu o voce stinsă.

Jasselin avu o tresărire nervoasă, dar se abținu să-l întrerupă. Lorrain continuă să se bălăngănească ceva timp, care i se păru foarte lung, repetând fără încetare, cu o voce pierită: „L-am văzut... L-am văzut...", ca pe un soi de mantra personală. Dintr-odată se opri și îi întinse lui Jasselin fotografia care îl înfățișa pe

un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu trăsături delicate, cu tenul foarte alb, cu păr negru, de lungime medie.

— Cine e? întrebă Jasselin.

— Jed Martin. Știu sigur că-l cheamă așa. Unde i-am văzut fotografia, n-aș putea să spun sută la sută, dar cred că era în *Le Parisien*, care anunța deschiderea unei expoziții. Cred că, într-un fel sau altul, omul are legătură cu mediile artistice.

X

Moartea lui Houellebecq îl surprinsese pe Jed chiar când se aștepta, din clipă în clipă, să audă o veste funestă privindu-l pe tatăl său. Contrar obiceiurilor sale, acesta îi telefonase la sfârșitul lui septembrie, cerându-i să-i facă o vizită. Acum era instalat într-o reședință cu supraveghere medicală din Vésinet, care fusese amenajată într-un conac Napoleon al III-lea, mult mai distinsă și mai scumpă decât precedenta, un fel de anticameră a morții, elegantă și high-tech. Apartamentele, constituite dintr-o cameră și un salon, erau spațioase, locatarii dispuneau de un televizor LCD cu diagonală mare, aveau abonament la cablu și la satelit, DVD player și conexiune la internet cu viteză mare. Aveau un parc cu un iaz unde înotau rațe și cu alei frumos desenate pe care săreau căprioare. Dacă aveau chef, se puteau ocupa de grădinărit într-un colț special rezervat, puteau sădi legume și flori, dar puțini erau cei care cereau așa ceva. Jed trebuise să se lupte ca să-l facă să accepte această schimbare, insistase în numeroase rânduri, doar ca să-i bage în cap că nu mai avea rost să facă economii meschine și ca să-l facă să priceapă că, în momentul de față, era *bogat*. Desigur, instituția nu primea decât oameni care, în decursul vieții lor active, aparținuseră păturilor

celor mai înalte ale burgheziei franceze; „niște băşinoşi şi niște snobi", cum rezumase odată tatăl lui Jed, care, în mod ciudat, rămăsese mândru de originile sale modeste.

La început, Jed nu a înțeles de ce fusese chemat. După o scurtă plimbare prin parc – tatăl său mergea acum cu greutate –, s-au instalat într-o încăpere care voia să imite un club englezesc, cu lambriuri de lemn şi fotolii de piele, unde au putut să comande o cafea. Le-a fost adusă într-o cafetieră din metal argintat, alături de niște frişcă şi de o farfurie cu ceva de rontăit. Cu excepția unui bărbat foarte bătrân, singur în fața unei cești cu ciocolată caldă, care bălăbănea din cap şi părea cât pe ce să adoarmă, încăperea era pustie. Bărbatul avea păr lung şi ondulat, era îmbrăcat într-un costum de culoare deschisă, cu un fular de mătase înfăşurat pe după gât; te ducea cu gândul la un artist liric relansat – un cântăreț de operetă, de pildă, care şi-a trăit cele mai mari momente de triumf la Festivalul din Lamalou-les-Bains – mă rog, ți l-ai fi putut închipui mai degrabă într-un stabiliment de tipul „La roue tourne"[1] decât într-o locație ca asta. O locație care nu avea echivalent în Franța, nici măcar pe Coasta de Azur, ar fi trebuit să te duci în Monaco sau în Elveția ca să găseşti ceva asemănător.

Tatăl lui Jed îl privi în tăcere, câteva clipe, pe moşul cel arătos:

— Ăsta are noroc, spuse el în cele din urmă. Are o boală foarte rară, boala Steinert, sau ceva de genul ăsta. Nu suferă deloc. E în permanență

1. La roue tourne (Roata se-nvârte) este o asociație franceză de întrajutorare care îşi propune să-i sprijine pe foştii artişti cu dificultăți materiale.

epuizat, adoarme tot timpul, chiar și în cursul meselor; când iese la plimbare, după câteva zeci de metri se așază pe câte-o bancă și-adoarme pe loc. Pe zi ce trece doarme tot mai mult, până când o să ajungă să nu se mai trezească deloc. Ce noroc au unii...

Se întoarse spre fiul său, îl privi drept în ochi.

— Mi s-a părut că e mai bine să te avertizez, și nu mă simțeam în stare s-o fac la telefon. M-am adresat unei organizații din Elveția. Am hotărât să cer eutanasierea.

Jed nu reacționă imediat, așa că tatăl lui avu timp să-și dezvolte argumentația, care se rezuma la faptul că nu mai avea chef să trăiască.

— Nu te simți bine aici? întrebă în sfârșit fiul său, cu o voce tremurătoare.

Ba da, aici erau condiții bune, mai bune de-atât nici nu se putea, însă trebuia să-i intre în cap că nu se mai putea simți bine *nicăieri*, că nu se mai putea simți bine *în viață*, *în general* (începea să se enerveze, vocea îi devenise puternică, aproape furioasă; oricum, însă, bătrânul artist atipise, în încăpere domnea liniștea). Dacă ar fi fost să continue, trebuiau să-i schimbe anusul artificial, ce să mai, ajunsese la capătul răbdărilor. Și-apoi se simțea rău, nu mai putea, suferea prea mult.

— Nu-ți dau morfină? se miră Jed.

Ba da, îi dădeau după pofta inimii, preferau ca pacienții să stea liniștiți, dar ce viață mai e aia când te afli tot timpul sub influența morfinei?

La drept vorbind, Jed credea că era chiar o viață de invidiat, fără griji, fără responsabilități,

fără dorințe sau temeri, cumva ca viața plantelor, o viață în care te puteai bucura de mângâierea blândă a soarelui și de adierea vântului. Totuși, bănuia că tatălui său i-ar fi fost greu să admită acest punct de vedere. Era un fost șef de întreprindere, o persoană activă, iar oamenii de genul ăsta au în general probleme cu drogurile, își spuse el.

— De altfel, ce te privește pe tine? îi aruncă agresiv tatăl său (în acea clipă, Jed își dădu seama că, de o bună bucată de vreme, nu mai asculta bombănelile bătrânului).

Se codi, tărăgănă, după care răspunse că da, într-un anume sens, totuși avea impresia că îl privea.

— Nu-i foarte amuzant să te știi copilul unui sinucigaș, mai adăugă el.

Tatăl său simți lovitura, se chirci și răspunse cu violență:

— Nici în clin, nici în mânecă!

Să ai doi părinți sinucigași, continuă Jed fără să ia în seamă întreruperea, te punea în mod hotărât într-o situație nesigură, incomodă: deveneai o persoană ale cărei legături cu viața sunt lipsite de trăinicie. Vorbi îndelung, cu o ușurință care mai târziu avea să-l surprindă, pentru că, în ultimă instanță, nici el nu nutrea pentru viață decât o dragoste șovăielnică și trecea, îndeobște, drept un tip distant și trist. Înțelesese însă repede că singurul mijloc de a-l influența pe tatăl său era acela de a-i zgândări simțul datoriei – tatăl său fusese întotdeauna un om al datoriei, în viața lui contaseră, de fapt, doar munca și datoria. *„Să distrugi în propria-ți persoană subiectul moralității, înseamnă să alungi din această lume, atât cât îți stă în putință,*

moralitatea", își repeta el mecanic, fără priceapă cu adevărat fraza, însă fiind sedus de eleganța ei plastică; în același timp, înșiruia argumente cu bătaie generală: recursul la eutanasiere ca o formă de regresie a civilizației, ipocrizia și caracterul fundamental *rău* al partizanilor ei celor mai iluștri, superioritatea morală a îngrijirilor paliative etc.

Când părăsi reședința, spre ora cinci după-amiaza, lumina cădea deja pieziș, având minunate sclipiri aurii. Niște vrăbiuțe țopăiau printre firele de iarbă poleite cu promoroacă. Norii oscilau între purpuriu și stacojiu, închipuind forme ciopârțite, ciudate, în direcția apusului. În seara aceea era imposibil să negi o anume frumusețe a lumii. Oare pe tatăl său îl mișcau asemenea lucruri? Nu-și manifestase niciodată fie și cel mai mic interes pentru natură; dar poate că, îmbătrânind, cine știe? El însuși, atunci când l-a vizitat pe Houellebecq, a constatat că începuse să aprecieze peisajul rural – care, până atunci, îi fusese mereu indiferent. Strânse neîndemânatic umărul tatălui său, după care îi sărută obrajii aspri – chiar în momentul acela avu impresia că a câștigat partida, dar seara și mai ales în zilele care au urmat a fost cuprins de îndoială. N-ar fi slujit la nimic să-l sune sau să-i facă din nou o vizită – dimpotrivă, chiar ar fi riscat să-l atâțe. Și-l închipuia stând nemișcat pe marginea unei faleze și ezitând în ce parte să se încline. Era ultima hotărâre importantă pe care o mai avea de luat în viață, iar Jed se temea că și de această dată, întocmai cum făcea pe vremuri când se lovea de o problemă pe șantier, avea *să taie în carne vie*.

În zilele următoare, neliniștea i-a sporit; în fiecare clipă se aștepta să primească un telefon de la directoarea stabilimentului: „Azi-dimineață, la ora zece, tatăl dumneavoastră a plecat spre Zürich". Așa încât, atunci când o femeie l-a anunțat telefonic despre moartea lui Houellebecq, nu a înțeles imediat și a crezut că e vorba de o greșeală. (Marylin nu se prezentase, iar el nu îi recunoscuse vocea. Nu știa nimic mai mult decât se scrisese în ziare, dar a crezut că-i bine să-l sune, pentru că își închipuise – pe bune dreptate, de altfel – că nu citise presa.) Chiar și după ce a închis, a continuat să creadă, ceva vreme, că e o greșeală, pentru că relația cu Houellebecq se afla, din punctul lui de vedere, de-abia la început, încă îi stăruia în minte ideea că erau făcuți să se reîntâlnească, de multe ori, și poate chiar să devină *prieteni*, în măsura în care acest cuvânt avea vreo legătură cu niște oameni de factura lor. E adevărat că nu se mai văzuseră de când îi dusese tabloul, la începutul lui ianuarie, iar acum era deja sfârșit de noiembrie. Tot atât de adevărat era că nu îl mai sunase și că nici nu avusese inițiativa unei întâlniri, dar la urma urmei era un om cu douăzeci de ani mai bătrân ca el, iar pentru Jed, singurul beneficiu al vârstei, singurul și tristul beneficiu al vârstei, era că îți dădea dreptul *să fii lăsat în pace*, și lui i se păruse că, în decursul întâlnirilor precedente, Houellebecq dorea mai presus de orice *să fie lăsat naibii în pace*; cu toate astea, spera că Houellebecq avea să-l sune, pentru că, până și după ultima lor întâlnire, simțise că mai avea multe lucruri să-i spună și multe răspunsuri de auzit de la el. Oricum, de la începutul anului și până acum,

nu făcuse aproape nimic: își scosese aparatul de fotografiat, fără să strângă însă pensulele sau pânzele, trăia într-o stare de incertitudine extremă. Nici măcar nu se mutase, cu toate că era un lucru lesne de împlinit.

Cum era ușor obosit în ziua înmormântării, nu pricepuse mare lucru din slujba de la biserică. Era vorba parcă despre durere, dar și despre speranță și despre înviere, una peste alta mesajul era confuz. Dimpotrivă, pe aleile curat trasate, cu cadrilaj geometric și pietriș de calibru egal, ale cimitirului Montparnasse, lucrurile i se dezvăluiseră într-o limpezime absolută: relația cu Houellebecq luase sfârșit, *din cauză de forță majoră*. Iar persoanele strânse în jurul lui, pe care nu le cunoștea, păreau să se împărtășească din aceeași certitudine. Gândindu-se din nou la acest moment, înțelese dintr-odată, cu deplină certitudine, că tatăl lui avea să insiste inevitabil în proiectul său letal; că, mai devreme sau mai târziu, avea să primească acel telefon de la directoare și că lucrurile aveau să se isprăvească așa, fără vreo concluzie sau vreo explicație, fără ca ultimul cuvânt să fie vreodată pronunțat, că din toate astea nu va rămâne decât regret și lehamite.

Totuși, avea să mai experimenteze ceva, atunci când, după câteva zile, l-a sunat un tip pe nume Ferber. Vocea îi era blândă și agreabilă, deloc asemănătoare celei pe care își închipuia că o au polițiștii. L-a înștiințat că, la Quai des Orfèvres, nu va fi primit de el, ci de superiorul său, comisarul Jasselin.

XI

Când ajunse, i se spuse că Jasselin era „într-o ședință". Zăbovi într-o mică sală de așteptare cu scaune verzi din plastic, răsfoind un număr vechi din revista *Forces de police*, după care îi veni ideea să privească pe fereastră: vederea spre Pont Neuf și spre Quai de Conti, iar mai departe spre Pont des Arts, era superbă. Sena părea nemișcată în lumina iernatică, suprafața apei era cenușie, lipsită de reflexe. Domul Institutului era cu adevărat grațios, se văzu el silit să admită. Desigur, nimic nu putea justifica forma rotunjită conferită unei clădiri; în plan rațional, reprezenta doar niște spațiu pierdut. Poate că modernitatea era o greșeală, își spuse Jed pentru întâia oară în viață. Ceea ce, de altfel, nu era decât o problemă pur retorică: în Europa occidentală, modernitatea se terminase de mult.

Jasselin apăru pe neașteptate, smulgându-l din reverie. Părea încordat, ba chiar nervos. Asta pentru că dimineața îi fusese stricată de o nouă decepție: confruntarea modului de operare al asasinului cu fișierele ucigașilor în serie nu dusese la nici un rezultat. Nicăieri în Europa, în Statele Unite sau în Japonia nu fusese semnalat vreun ucigaș care să-și decupeze victimele în fâșii și apoi să le răspândească prin încăpere,

era ceva fără precedent. „Măcar acum, Franța a ajuns pe locul întâi...", subliniase Lartigue, încercând zadarnic să destindă atmosfera.

— Îmi pare rău, spuse el, biroul meu e ocupat deocamdată. Doriți o cafea? Nu e rea, tocmai am primit un automat nou.

Două minute mai târziu, se întoarse cu două pahărele conținând o cafea care era într-adevăr excelentă. E de neconceput o muncă polițienească serioasă fără o mașină de cafea ca lumea, îi zise el lui Jed. Apoi îl rugă să-i povestească despre raporturile sale cu victima. Jed făcu istoricul relației lor: proiectul expozițional, textul de catalog, portretul pe care i-l făcuse scriitorului... Pe măsură ce povestea, îl văzu pe interlocutorul său posomorându-se și lăsându-se să cadă în scaunul de plastic.

— Înțeleg... De fapt nu erați prea intimi, concluse comisarul.

— Da, cam așa, conveni Jed; oricum nu trăia cu impresia că Houellebecq ar fi avut ceea ce se poate numi *intimi*, cel puțin în ultima parte a vieții.

— Știu, știu... Jasselin avea un aer complet descurajat. Nu știu de ce speram să aflu mai mult... Cred că v-am deranjat de pomană. O să mergem oricum la mine în birou, să-mi dați declarația scrisă.

Suprafața mesei sale de lucru era aproape în întregime acoperită de fotografii cu scena crimei, pe care Jasselin le examinase zadarnic, poate pentru a cincizecea oară, o mare parte a dimineții. Jed se apropie curios, luă una din fotografii ca s-o privească. Jasselin își reținu un gest de uimire.

— Scuzați-mă, zise Jed stânjenit. Presupun că n-am dreptul să văd așa ceva.

— Într-adevăr, în principiu ține de secretul anchetei. Cu toate astea, vă rog, uitați-vă: poate vă evocă ceva...

Jed examină câteva fotografii-detaliu, care lui Jasselin i se păreau toate la fel: șiroaie de sânge, fâșii de carne, un puzzle inform.

— E ciudat, spuse el în cele din urmă. Ai zice că e un Pollock; un Pollock care ar fi lucrat aproape numai în monocromie. De altfel, i s-a întâmplat, dar nu prea des.

— Cine-i Pollock? Scuzați-mi incultura.

— Jackson Pollock a fost un pictor american din perioada de după război. Un expresionist abstract, ba chiar unul dintre liderii mișcării. A fost foarte influențat de șamanism. A murit în 1956.

Jasselin îl privi cu atenție, brusc interesat.

— Ce-i cu pozele astea? întrebă Jed. Vreau să spun: ce reprezintă de fapt?

Reacția lui Jed îl surprinse pe Jasselin prin intensitate. Abia avu timp să-i împingă un fotoliu, în care acesta se prăvăli tremurând, zguduit de spasme.

— Nu vă mișcați, trebuie să beți ceva, îi spuse.

Se repezi în biroul echipei lui Ferber și se întoarse îndată cu o sticlă de Lagavulin și un pahar. E de neconceput o muncă polițienească serioasă fără o provizie de alcool de bună calitate, asta era convingerea lui, dar de astă dată se abținu să i-o comunice. Jed bău tot paharul, cu înghițituri lungi, după care se potoli din tremurat. Jasselin își puse frâu nerăbdării, silindu-se să aștepte.

— Știu că e oribil, îi zise el în cele din urmă. E una dintre cele mai oribile crime de care am avut ocazia să ne ocupăm. Credeți, reluă el cu

prudență, credeți că asasinul ar fi putut să fie influențat de Jackson Pollock?

Jed tăcu câteva clipe bune, scuturând din cap a nedumerire, după care răspunse:

— Nu știu... Seamănă a Pollock, e drept. Au existat destui artiști care, la sfârșitul secolului XX, și-au folosit trupul în scopuri artistice, iar anumiți adepți ai *body art*-ului s-au recomandat ca fiind continuatori ai lui Pollock. Dar să folosești trupul altora... Doar acționiștii vienezi au depășit această graniță, în anii '60, dar tendința a rămas foarte limitată în timp, iar astăzi nu mai are nici o influență.

— Știu că poate părea absurd, insistă Jasselin. Dar dacă tot n-avem nimic... Știți, n-ar trebui să vă spun, dar ancheta s-a împotmolit, au trecut două luni de când am descoperit cadavrul și... nimic.

— Unde s-a petrecut?

— La el acasă, în Loiret.

— A, da, ar fi trebuit să recunosc mocheta.

— Ați fost la el? În Loiret?

De data asta nu izbuti să-și ascundă agitația. Jed era prima persoană interogată care cunoștea locul unde trăise Houellebecq. Nici măcar editoarea lui nu fusese pe-acolo: întotdeauna se întâlneau la Paris.

— Da, o dată, răspunse Jed cu calm. Ca să-i duc tabloul.

Jasselin ieși din birou, îl chemă pe Ferber. Pe coridor, îi rezumă ce aflase.

— Interesant, spuse Feber îngândurat. Cât se poate de interesant. Mi se pare mai interesant decât tot ce-am aflat până acum.

— Ce-i de făcut? continuă Jasselin.

Porniră o ședință improvizată la el în birou; erau prezenți Aurélie, Lartigue, Michel Khoury.

Messier era absent, fiind reținut de o anchetă care părea să-l pasioneze – un adolescent psihotic, un soi de *otaku*[1], care aparent își descoperise pe internet modul de operare criminal (ancheta a început să nu mai prezinte interes, își spuse trist Jasselin, am început să ne resemnăm în eventualitatea unui eșec...). Propunerile începură să țâșnească, o bună bucată de vreme, din toate părțile – nici unul dintre ei nu știa nimic despre mediile artistice –, dar ideea decisivă veni tot de la Ferber:

— Cred că am putea să ne ducem cu el în Loiret. La locul crimei. Poate că va observa ceva ce nouă ne-a scăpat.

Jasselin își consultă ceasul: era ora două și jumătate, vremea mesei de prânz trecuse de mult – dar, mai ales, trecuseră trei ceasuri de când martorul aștepta, singur în birou.

Când intră în încăpere, Jed îi aruncă o privire absentă. Părea că nu se plictisește deloc: instalat îndărătul biroului, examina cu atenție pozele.

— Știți, nu e decât o imitație mediocră a lui Pollock. Formele și picurările seamănă, dar ansamblul este ordonat mecanic, e lipsit de forță, de elan vital.

Jasselin șovăi, pentru că nu dorea să-l irite.

— E totuși biroul meu, sfârși el prin a spune, incapabil să găsească o formulare mai potrivită.

— Ah, mă scuzați!

Jed se ridică dintr-un salt, lăsându-i locul liber, fără să se simtă însă jenat. Jasselin îi expuse atunci propunerea.

---

1. *Otaku* (în japoneză) este o persoană care își consacră tot timpul unei activități de interior obsesive, de tip manga, desene animate, jocuri video etc.

— Nici o problemă, răspunse Jed îndată.

Convenirăsă plece chiar a doua zi, aveau să folosească mașina personală a lui Jasselin. Când au fixat întâlnirea, au constatat că locuiau doar la câteva sute de metri unul de altul.

„Ciudat individ...", își spuse Jasselin după plecarea lui și, cum mai făcuse adesea în trecut, se gândi la toți oamenii care coexistă, fără vreun motiv special, în inima aceluiași oraș, fără vreun interes sau vreo preocupare comune, urmând traiectorii nebănuite și disjuncte, dar aduși împreună (din ce în ce mai rar) de sex sau (din ce în ce mai des) de crimă. Pentru prima oară, însă, acest gând – care îl fascinase la începutul carierei, care îl îmboldise să scormonească, să afle mai multe, să meargă până în profunzimea acestor relații umane – nu îi mai stârnea decât o nedeslușită lehamite.

XII

Cu toate că nu știa nimic despre viața lui, Jed a fost oarecum surprins să-l vadă pe Jasselin sosind la volanul unui Mercedes A-Class. Mercedes A-Class este mașina ideală pentru un cuplu bătrân, lipsit de copii, care trăiește în zona urbană sau periurbană, dar care nu se dă în lături să-și ofere, din când în când, câte o escapadă într-un *hotel de vis*; însă la fel de bine poate să convină unui cuplu de tineri cu temperament conservator – în această situație, va fi adesea primul lor Mercedes. Cap de gamă al firmei cu stea, e o mașină discret *învechită*: Mercedesul berlină C-Class, Mercedesul berlină E-Class sunt și mai paradigmatice. În general, Mercedesul este mașina celor care nu sunt în mod deosebit interesați de mașini, care pun pe primul plan siguranța și confortul, în detrimentul *senzațiilor de la volan* – dar și, desigur, a celor care au mijloace materiale suficient de ridicate. De mai bine de cincizeci de ani – în ciuda impresionantului avânt comercial al firmei Toyota, în ciuda agresivității Audi –, burghezia mondială rămăsese, în ansamblu, fidelă Mercedesului.

Pe autostrada sudului, circulația era fluidă și amândoi păstrau tăcerea. După vreo jumătate de ceas, Jasselin își zise că era cazul *să spargă*

gheața; era important ca martorul să se simtă în largul lui – o spusese în numeroase rânduri la conferințele sale de la Saint-Cyr-au-Mont-d'Or. Jed era cu desăvârșire absent, pierdut printre gânduri – asta dacă nu cumva era doar pe cale să atipească. Individul ăsta îl intriga și îl impresiona oarecum. Era silit să recunoască: întreaga lui carieră de polițist îi prilejuise doar întâlnirea cu niște *criminali* precari și răi, incapabili de orice gândire proaspătă și în general de orice formă de gândire, niște animale degenerate care ar fi trebuit, în interesul lor, cât și în interesul celorlalți și al oricărei comunități umane, împușcate pe loc, imediat după capturare. Cel puțin asta era, din ce în ce mai des, opinia sa. Oricum, nu era treaba lui, ci a *judecătorilor*. Treaba lui era să meargă pe urmele vânatului, apoi să pună mâna pe el și să-l depună la picioarele judecătorilor sau, la modul general, la picioarele *poporului francez* (poliția opera în numele acestui popor, cel puțin asta era formula consacrată). În timpul unei partide de vânătoare, prada depusă la picioarele vânătorului era cel mai adesea moartă – viața îi fusese luată în decursul urmăririi, un glonț tras în locul potrivit pusese capăt funcțiilor sale vitale; uneori, colții câinilor isprăviseră treaba. În cazul unei anchete polițiste, vinovatul depus la picioarele judecătorilor se afla aproape în viață – ceea ce făcea ca Franța să fie bine cotată în anchetele vizând respectarea drepturilor omului publicate regulat de *Amnesty International*. Judecătorul – subordonat *poporului francez*, pe care în general îl reprezenta, dar căruia se cuvenea să i se subordoneze cu precădere în cazul crimelor grave ce implicau un *complet de jurați*, adică exact genul de cazuri de care se ocupa aproape mereu

Jasselin – trebuia atunci să-i hotărască soarta. Diferite convenții internaționale interziceau (chiar și în cazul în care *poporul francez* s-ar fi pronunțat majoritar în această direcție) să-i fie aplicată pedeapsa cu moartea.

După ce au depășit punctul de plată de la Saint-Arnoult-en-Yvelines, i-a propus lui Jed să se oprească să bea o cafea. Popasul autorutier îi provocă lui Jasselin o reacție ambiguă. Prin anumite aspecte, amintea limpede de regiunea pariziană: oferta de reviste și de ziare naționale era foarte vastă – se va reduce însă rapid pe măsură ce vor pătrunde mai adânc în provincie –, iar principalele suvenire propuse automobiliștilor erau niște turnuri Eiffel și niște catedrale Sacré Cœur, declinate în diverse forme. Pe de altă parte, era greu să pretinzi că te afli la *periferie*: depășirea punctului de plată al autostrăzii, ca și granița ultimei zone de valabilitate a Carte Orange[1], marca simbolic sfârșitul periferiei și începutul *regiunilor*; de altfel, își făcuseră apariția cele dintâi produse regionale (mierea de Gâtinais, hașeul de iepure). De fapt, acest popas autorutier refuza să-și aleagă tabăra, iar lui Jasselin nu prea-i plăcea asta. Comandă totuși o *brownie* cu ciocolată care să meargă la cafea și își aleseră un loc din suta de mese libere.

Se impunea o introducere; Jasselin tuși de mai multe ori.

1. Carte Orange (Cardul Portocaliu) este un abonament, săptămânal sau lunar, pentru deplasarea nelimitată în spațiul Île-de-France.

— Știți, începu el, vă sunt recunoscător că ați acceptat să mă însoțiți. Nu erați obligat s-o faceți.

— Mi se pare normal să ajut poliția, răspunse Jed pe un ton serios.

— Ei bine..., zâmbi Jasselin fără a reuși să-i stârnească o reacție similară interlocutorului său. Mă bucur, desigur, dar concetățenii noștri sunt departe de-a gândi ca dumneavoastră...

— Cred în rău, continuă Jed pe același ton. Cred în vinovăție și în pedeapsă.

Jasselin rămase cu gura căscată; nu-i trecuse o clipă prin gând că discuția avea s-o apuce pe acest făgaș.

— Credeți în puterea de exemplu a pedepselor? sugeră el, încurajator.

O chelneriță în vârstă, dând cu mopul printre mese, se apropie de ei, aruncându-le priviri dușmănoase. Părea nu doar ostenită și descurajată, ci și plină de ostilitate față de întreaga lume; storcea mopul în găleată de parcă la asta s-ar fi redus, pentru ea, universul: o suprafață nesigură, plină de diverse zoaie.

— Habar n-am, îi răspunse Jed după ceva vreme. La drept vorbind, nu mi-am pus niciodată problema. Pedepsele mi se par juste, pentru că sunt firești și necesare, pentru că e normal ca vinovatul să fie osândit, astfel încât să fie restabilit echilibrul și răul să fie condamnat. De ce? Dumneavoastră nu credeți asta? continuă el cu o urmă de agresivitate, văzând că interlocutorul său rămânea tăcut. Și totuși, asta vă e meseria...

Jasselin își recăpătă stăpânirea de sine și îi explică răbdător că asta era meseria *judecătorilor*, asistați de *un complet de jurați*. Individul ăsta ar fi un jurat necruțător, își zise el. Apoi

insistă asupra faptului că exista o *separare a puterilor*, care constituia unul dintre temeiurile constituției franceze. Jed dădu rapid din cap ca să arate că pricepuse, dar că i se părea un simplu detaliu. Jasselin își propuse să deschidă o discuție privind pedeapsa capitală, fără să fi avut vreun motiv special, oarecum doar de dragul conversației, însă renunță; în mod hotărât, nu știa de unde să-l apuce pe individul ăsta.

— V-am însoțit și din alte motive, mai personale, continuă Jed. Vreau ca asasinul lui Houellebecq să fie descoperit și să-și primească pedeapsa. E foarte important pentru mine.

— Nu erați totuși foarte apropiați...

Jed scoase un soi de mormăit îndurerat, din care Jasselin înțelese că, fără să vrea, atinsese un punct sensibil. Un bărbat aproape obez, îmbrăcat într-un costum gri spălăcit, trecu la câțiva metri de ei, cu o farfurie de cartofi prăjiți în mână. Avea un aer de agent de vânzări; părea că e la capătul puterilor. Înainte să ia loc, își puse o mână pe piept și rămase nemișcat câteva clipe, de parcă s-ar fi așteptat la o criză cardiacă.

— Lumea e mediocră, spuse Jed în cele din urmă. Iar cel care a săvârșit această crimă a sporit mediocritatea lumii.

XIII

Ajungând la Souppes (acesta era numele satului în care scriitorul își trăise ultimele zile), se gândiră, aproape simultan, că nimic nu se schimbase. De altfel, nimic nu ar fi avut vreun motiv să se schimbe: satul rămânea înțepenit în perfecțiunea sa rurală cu destinație turistică și așa avea să rămână veacuri la rând, adăugând discret niște elemente ținând de confortul vieții, ca de pildă conectările la internet și parcările; însă nu ar putea să rămână astfel în lipsa unei specii inteligente, care să-l întrețină și să-l apere de agresiunea naturii, de voracitatea nimicitoare a plantelor.

Satul continua să pară la fel de părăsit, de liniștit și de structural, parcă, pustiu; exact așa va arăta lumea, își spuse Jed, după explozia unei bombe intergalactice cu neutroni. Extratereștrii vor putea să meargă pe străzile liniștite și restaurate ale cătunului și să se bucure de frumusețea sa cumpătată. Dacă ar fost vorba despre niște extratereștri dotați cu o sensibilitate estetică, fie și rudimentară, ei ar fi înțeles repede necesitatea unei restaurări și ar fi operat renovările care se impuneau; era o ipoteză pe cât de liniștitoare, pe atât de verosimilă.

Jasselin își parcă încet Mercedesul în fața casei. Jed se dădu jos și, cuprins de frig, își

aminti dintr-odată întâia lui vizită, câinele care sărea și se gudura ca să-l întâmpine, își închipui capul său tăiat, capul tăiat al stăpânului său, deveni conștient de grozăvia crimei și, timp de câteva clipe, regretă că a bătut drumul până aici, dar își reveni în fire, voia să fie util, toată viața dorise să fie de folos și, de când se îmbogățise, dorința îi devenise și mai puternică. În situația de față, chiar avea ocazia să se facă util, putea ajuta la prinderea și eliminarea unui ucigaș, putea, de asemenea, să-l ajute pe bătrânul polițist descurajat și posac care stătea acum lângă el, cu un aer ușor neliniștit, nemișcat în lumina hibernală, încercând să-și controleze respirația.

Au curățat cu o remarcabilă grijă scena crimei, își spuse Jasselin pătrunzând în living și și-i închipui pe colegii săi strângând, bucată cu bucată, fâșiile de carne răspândite peste tot. Pe mochetă nici măcar nu mai erau urme de sânge, doar din loc în loc câte-o pată mai decolorată și mai tocită. Altfel, casa nu se schimbase deloc, recunoștea perfect amplasarea mobilelor. Se așeză pe o sofa, ferindu-se să-l privească pe Jed. Martorul trebuia lăsat în pace, spontaneitatea lui trebuia respectată, nu-i trebuiau stăvilite emoțiile sau intuițiile, trebuia să se pună în întregime la dispoziția lui, astfel încât el să se poată pune, la rându-i, în serviciul dumneavoastră, al tuturor.

Jed se îndrepta spre o cameră, pregătindu-se să viziteze întreaga casă. Jasselin regretă că nu l-a luat pe Ferber cu el: avea o anumită sensibilitate, era un *polițist cu sensibilitate*, ar fi știut cum să se poarte cu un artist – câtă vreme el nu era decât un polițist oarecare, bătrân, pătimaș îndrăgostit de soția sa care îmbătrânea și de cățelușul său impotent.

Jed făcea un continuu du-te-vino între încăperi, revenind regulat în living, cufundându-se în contemplarea bibliotecii, al cărei conținut îl uimea și îl impresiona și mai mult decât la prima sa vizită. Apoi se opri în fața lui Jasselin, care tresări și se ridică dintr-un salt.

Cu toate astea, atitudinea lui Jed nu avea nimic neliniștitor; stătea în picioare, cu mâinile la spate, ca un școlar care se pregătește să-și recite lecția.

— Tabloul meu nu-i aici, spuse el în cele din urmă.

— Tabloul dumneavoastră? Care tablou? întrebă Jasselin cu înfrigurare, fiind în același timp conștient că s-ar fi cuvenit să știe, că *în mod normal* ar fi trebuit să știe despre ce e vorba; însă nu era în toate apele lui. Avea frisoane, poate că îl picnise vreo gripă, ori poate ceva și mai grav.

— Tabloul pe care i l-am făcut. Și pe care i l-am oferit. Lipsește.

Lui Jasselin îi luă ceva timp ca să analizeze informația, rotițele din capul lui mergeau mai greu și se simțea din ce în ce mai rău, era obosit de moarte, cazul ăsta îl storcea de vlagă, așa că îi trebui incredibil de multă vreme ca să pună întrebarea esențială, singura care conta:

— Era valoros?

— Da, făcea destul de mult, răspunse Jed.

— Cât?

Jed se gândi câteva secunde înainte să răspundă:

— În momentul de față, cota mea e în ușoară creștere. După părerea mea, nouă sute de mii de euro.

— Poftim?... Câââât?...

Aproape că urlase.

— Nouă sute de mii de euro?!

Jasselin se prăvăli din nou pe sofa și rămase pironit, năucit, bâiguind din când în când niște vorbe neinteligibile.

— V-am fost de folos? întrebă Jed, șovăielnic.

— Cazul e rezolvat. Vocea lui trăda descurajare și o înspăimântătoare tristețe. Am văzut crime comise pentru cincizeci de mii, zece mii, uneori și pentru o mie de euro. Așa că nouă sute de mii...

La scurtă vreme, plecară spre Paris. Jasselin îl întrebă pe Jed dacă putea să treacă la volan, nu se simțea deloc bine. Se opriră în același popas autorutier ca la dus. Fără nici un motiv aparent, o bandă roșie cu alb izola mai multe mese – poate că, până la urmă, agentul de vânzări obez de mai adineaori fusese răpus de o criză cardiacă. Jed își luă din nou o cafea; Jasselin ceru niște alcool, dar nu vindeau așa ceva. Descoperi în cele din urmă o sticlă de vin roșu la magazinul benzinăriei, în zona de produse regionale; nu aveau însă tirbușon. Se îndreptă spre toaletă și se închise într-o cabină; cu o lovitură scurtă, sparse gâtul sticlei de gura closetului, apoi se întoarse în cafenea, cu sticla spartă în mână; îi sărise un pic de vin pe cămașă. Toată treaba asta îi luase ceva timp, Jed se ridicase, ezitând în fața unor salate mixte; până la urmă alese un duo *cheddar*-curcan și un Sprite. Jasselin își turnase primul pahar, pe care îl sorbise dintr-o răsuflare; un pic mai vesel, îl termina, mai domol, pe cel de-al doilea. „Mi-ați făcut foame...", spuse el. Plecă să-și cumpere un *wrap* cu arome provensale, își turnă cel de-al treilea pahar. În aceeași clipă,

un grup de preadolescenți spanioli coborâți dintr-un autocar pătrunse în cafenea, vorbind foarte tare; fetele erau surescitate, zbierau, probabil că numărul lor de hormoni era teribil de ridicat. Fără îndoială, grupul făcea o excursie școlară, vizitaseră Luvrul, muzeul Beaubourg, chestii de genul ăsta. Jasselin se cutremură o clipă la gândul că, la ora actuală, ar fi putut fi tatăl unui asemenea preadolescent.

— Spuneați că acest caz e rezolvat, remarcă Jed. Dar n-ați găsit ucigașul.

Jasselin îi explică atunci că furtul obiectelor de artă era un domeniu distinct, de care se ocupa un organism specializat, Oficiul central de luptă împotriva traficului cu obiecte de artă și bunuri culturale. Desigur, ancheta va continua să rămână în sarcina lor, pentru că era vorba totuși despre o crimă, dar de-acum informațiile semnificative urmau să vină din partea Oficiului. Foarte puțini oameni știau unde să găsească operele, atunci când aparțineau unui colecționar privat, și mai puțini încă aveau mijloacele de a-și oferi un tablou de un milion de euro; la scară mondială, probabil că era vorba, cu totul, de vreo zece mii de persoane.

— Bănuiesc că ne puteți oferi o descriere a tabloului.

— Desigur, am câte poze poftiți.

Tabloul său urma să fie imediat repertoriat în TREIMA, fișierul-tezaur cu obiecte de artă furate, a cărui consultare era obligatorie pentru orice tranzacție depășind cincizeci de mii de euro; sancțiunile în cazul nerespectării acestei obligații erau aspre, preciză el, fapt care a făcut din ce în ce mai dificilă scoaterea pe piață a obiectelor de artă furate. Disimularea acestui

furt într-o crimă rituală fusese de altfel o idee ingenioasă, iar fără intervenția lui Jed, ar fi bătut încă pasul pe loc. Acum însă, lucrurile aveau să urmeze alt drum. Mai devreme sau mai târziu, tabloul avea să apară pe piață și nu le va fi deloc greu să meargă pe urmele lui.

— Cu toate astea, nu păreți prea încântat, remarcă Jed.

— E-adevărat, admise Jasselin terminând sticla.

La început, acest caz se prezenta sub o lumină atroce, dar originală. Își putuseră imagina că e vorba despre o crimă pasională, despre o criză de nebunie religioasă; chestii de genul ăsta. Așa că era destul de deprimant să constați, în cele din urmă, că aveau de-a face cu motivația criminală cea mai răspândită, cea mai universală: banii. La anul, avea să împlinească trei decenii de muncă în poliție. De câte ori, în această carieră, avusese de-a face cu o crimă care să nu fie motivată de bani? Ar fi putut să le numere pe degetele de la o mână. Într-un anume sens, era liniștitor, asta demonstra că răul absolut era greu de întâlnit printre ființele umane. În seara aceea, însă, acest lucru i se părea deosebit de trist.

XIV

Până la urmă, boilerul său îi supraviețuise lui Houellebecq, își spuse Jed ajungând acasă și privind aparatul care torcea viclean, ca un animal dăunător.

Îi supraviețuise, de asemenea, tatălui său, după cum a putut să constate peste doar câteva zile. Era deja 17 decembrie, mai aveau o săptămână până la Crăciun și nu primise nici o veste de la bătrân, așa că s-a hotărât s-o sune pe directoarea stabilimentului. Aceasta l-a înștiințat că tatăl său plecase la Zürich cu o săptămână în urmă, fără să precizeze când avea să se întoarcă. Vocea ei nu trăda nici o neliniște, iar Jed își dădu brusc seama că Zürichul nu era doar baza de lucru a unei asociații care eutanasia bătrâni, ci de asemenea reședința unor persoane bogate și foarte bogate, printre cele mai bogate din lume. Mulți dintre pacienții ei aveau probabil rubedenii sau cunoștințe care locuiau la Zürich, așa încât o călătorie la Zürich a unuia dintre ei nu avea acum să-i pară altfel decât normală. Închise, descurajat, și își rezervă un bilet pentru a doua zi la Swiss Airlines.

Așteptând plecarea zborului său în imensa, sinistra și letala sală de îmbarcare de pe aeroportul Roissy 2, se întrebă deodată ce căuta la Zürich. Tatăl său era cu siguranță mort, de mai

multe zile poate, iar cenușa lui probabil plutea acum pe apele lacului Zürich. Interesându-se pe internet, află că *Dignitas* (acesta era numele asociației de eutanasiere) făcuse obiectul unei plângeri din partea unei grupări ecologiste locale. Nicidecum din pricina activităților sale – dimpotrivă, ecologiștii respectivi erau încântați de existența *Dignitas*, ba chiar se declarau *pe deplin solidari cu lupta sa* –, ci pentru că, în opinia lor, cantitatea de cenușă și de oseminte umane pe care o deversa în apele lacului era excesivă și prezenta inconvenientul că favoriza înmulțirea unei specii de crap brazilian, recent ajunsă în Europa, în detrimentul păstrăvului auriu și, în general, al peștilor locali.

Jed ar fi putut alege unul dintre palatele situate pe malul lacului, *Widder* sau *Baur au Lac*, dar a simțit că i-ar fi fost greu să îndure un lux excesiv. A optat pentru un hotel din apropierea aeroportului, un hotel vast și funcțional, aflat pe teritoriul comunei Glattbrugg. De altfel, era și el destul de scump și părea foarte confortabil; există însă oare în Elveția hoteluri ieftine? hoteluri inconfortabile?

Ajunse spre orele douăzeci și două, frigul era strașnic, dar camera sa era liniștită și primitoare, în ciuda fațadei sinistre a clădirii. Restaurantul se închisese; studie o vreme meniul de la room-service, dar își dădu seama că nu-i era foame; ba chiar se simțea incapabil să înghită ceva. Se gândi o clipă să se uite la un film porno, dar adormi înainte să fi reușit să priceapă modul de funcționare *pay per view*.

A doua zi, când s-a trezit, împrejurimile erau scăldate într-o brumă albă. Recepționerul îl înștiință că avioanele nu puteau decola și că

aeroportul era paralizat. Se duse la micul dejun tip bufet, dar nu reuși să înghită decât o cafea și o jumătate de chiflă. După ce studie câtva timp planul orașului – era complicat, asociația se afla și ea într-o zonă periferică a Zürichului, dar în complet altă direcție –, abandonă ideea și se hotărî să ia un taxi. Șoferul știa exact unde este Ifangstrasse; Jed uitase să-și noteze numărul, dar a primit asigurări că era o stradă scurtă. Se afla în preajma gării Schwerzenbach, îl informă șoferul, și de altfel se întindea de-a lungul căii ferate. Jed se simți stânjenit la gândul că șoferul vedea probabil în el un *candidat la sinucidere*. Cu toate astea, bărbatul – un cincagenar mătăhălos, care vorbea engleză cu un puternic accent helveto-german, îi arunca din când în când niște priviri golănești și complice, care nu prea se potriveau cu ideea de *moarte demnă*. Când taxiul s-a oprit, a înțeles îndată: la începutul Ifangstrasse, se afla o clădire enormă, neo-babiloniană, a cărei intrare era decorată cu fresce erotice foarte kitsch, cu un covor roșu tocit și palmieri în ghivece, o clădire care în mod limpede era un bordel. Jed se simți profund liniștit că fusese asociat cu ideea de bordel, mai degrabă decât cu aceea de instituție pentru eutanasiere; plăti, lăsând un bacșiș gras, așteptă ca șoferul să întoarcă, și apoi înaintă pe stradă. Asociația *Dignitas* se lăuda, în perioadele de vârf, că satisfăcea solicitările a o sută de clienți pe zi. Nu era deloc sigur că *Babylon FKK Relax-Oase* se putea făli cu o frecventare comparabilă, cu toate că orarul său era mult mai generos – *Dignitas* era deschis în principal în timpul orelor de lucru, cu un program nocturn miercurea, până la orele douăzeci și unu –, și că pentru

decorarea bordelului se făcuseră eforturi considerabile, de un gust îndoielnic, desigur, dar considerabile. *Dignitas*, în schimb – Jed a realizat asta ajungând în fața clădirii, la vreo cincizeci de metri distanță – era situat într-un imobil din beton alb, de o ireproșabilă banalitate, foarte „Le Corbusier" în structura sa cu stâlpi și bârne care elibera fațada, precum și în lipsa de înfloriturii decorative; un imobil identic, de fapt, cu miile de imobile din beton alb care alcătuiau periferiile rezidențiale peste tot pe suprafața globului. Exista o singură diferență, calitatea betonului, iar aici nu putea nici o îndoială: betonul elvețian era incomparabil superior betoanelor poloneze, indoneziene sau malgașe. Nici o neregularitate, nici o fisură nu strica fațada, iar asta probabil la douăzeci de ani după ce fusese construită. Era sigur că tatăl său făcuse aceeași remarcă, chiar și la câteva ore până la moarte.

În clipa când se pregătea să sune, doi bărbați îmbrăcați în halate și pantaloni de bumbac ieșiră cu un sicriu de lemn deschis la culoare – un model ușor și nu foarte scump, la drept vorbind din aglomerat –, pe care îl așezară într-o furgonetă Peugeot Partner ce staționa în fața imobilului. Fără să-i acorde atenție lui Jed, urcară îndată, lăsând portierele furgonetei deschise, și coborâră un minut mai târziu cu un alt coșciug, identic cu primul, pe care îl așezară la rândul lui în utilitară. Ca să-și ușureze munca, blocaseră mecanismul de închidere a ușii. Se confirma încă o dată: *Babylon FKK Relax-Oase* era departe de a cunoaște o agitație atât de însemnată. Valoarea de piață a suferinței și a morții devenise superioară celei a plăcerii și sexului, își spuse Jed, iar asta probabil din același motiv pentru care Damien Hirst îi răpise,

cu câțiva ani în urmă, locul 1 mondial pe piața de artă lui Jeff Koons. E adevărat că ratase tabloul care trebuia să consemneze evenimentul, că nici măcar nu reușise să-l termine, dar acest tablou rămânea imaginabil, altcineva ar fi putut să-l realizeze, însă pentru asta ar fi fost nevoie, fără îndoială, de un pictor mai bun. În schimb, nici un tablou nu i se părea capabil să exprime limpede diferența de dinamică economică dintre aceste două întreprinderi, situate la câteva zeci de metri una de alta, pe același trotuar al unei străzi banale și triste, ce mergea de-a lungul unei căi ferate dintr-o periferie a Zürichului.

Tocmai în acel moment, un al treilea sicriu fu introdus în furgonetă. Fără să-l mai aștepte pe al patrulea, Jed intră în imobil și urcă niște trepte până la un palier pe care se aflau trei uși. O împinse pe cea din dreapta, pe care scria *Wartesaal*, și pătrunse într-o cameră de așteptare cu pereți crem, cu mobilier tern din plastic – ce semăna ușor, la drept vorbind, cu cea în care așteptase la Quai des Orfèvres, atât doar că de aici nu exista *o vedere perfectă spre Pont des Arts* și că ferestrele nu dădeau decât către o periferie rezidențială anonimă. Niște difuzoare fixate în partea de sus a pereților răspândeau o muzică de atmosferă, desigur tristă, dar căreia i se putea asocia calificativul *demnă* – probabil Samuel Barber.

Cele cinci persoane adunate acolo erau fără îndoială niște *candidați la sinucidere*, dar mai departe de-atât erau anevoie de categorisit. Nici măcar vârsta nu le era lesne de precizat, undeva între cincizeci și șaptezeci de ani – deci nu foarte bătrâni; tatăl său, când venise aici, fusese probabil *decan de promoție*. Unul dintre bărbați,

cu mustăți albe și față rumenă, era clar englez; dar ceilalți, fie și din punctul de vedere al naționalității, erau greu de clasat. Un bărbat jigărit, cu trăsături latine și obraji groaznic de scobiți – singurul, de fapt, care dădea impresia că e grav bolnav – citea cu pasiune (ridicase scurt capul la intrarea lui Jed, apoi se cufundase din nou în lectură) un volum din aventurile lui Spirou, într-o ediție spaniolă; venea probabil dintr-o țară sud-americană.

Jed ezită, apoi se hotărî în cele din urmă să se adreseze unei bătrâne de vreo șaizeci de ani, care semăna cu o femeie de serviciu tipică din Allgäu și care lăsa impresia că posedă competențe ieșite din comun în materie de tricotat. Îl înștiință că exista într-adevăr o recepție, trebuia să iasă, era a doua ușă pe stânga, la acest etaj.

Nu exista nici un indicator, Jed împinse ușa din stânga. O tânără decorativă, dar nu mai mult (cu siguranță aveau ceva mult mai bun la *Babylon FKK Relax-Oase*, își spuse el), aștepta îndărătul unei tejghele, rezolvând sârguincios un careu de cuvinte încrucișate. Jed îi explică ce dorea, iar tânăra păru șocată: membrii familiei nu veneau după deces, îi răspunse ea. Uneori înainte, niciodată după. „*Sometimes before... Never after...*", repetă ea de mai multe ori la rând, mestecându-și jalnic cuvintele. Neghioaba asta începea să-l enerveze, ridică tonul repetând că nu putuse veni înainte și că ținea neapărat să vadă pe cineva din conducere, că avea dreptul să consulte dosarul tatălui său. Cuvântul acesta, *dreptul*, păru s-o impresioneze; cu o evidentă rea-voință, puse mâna pe telefon. După câteva minute, o femeie de vreo patruzeci de ani, îmbrăcată într-un taior de culoare deschisă,

apăru în cameră. Consultase dosarul: într-adevăr, tatăl lui se prezentase în dimineața zilei de luni, 10 decembrie: operația se desfășurase „perfect normal", adăugă ea.

Probabil că sosise duminică seara, pe 9, își zise Jed. Unde-și petrecuse oare ultima noapte? Să-și fi oferit o cameră la *Baur au Lac?* Așa spera, fără să fie prea convins. În orice caz, era sigur că, la plecare, *își achitase nota de plată* și că *nu lăsase nimic nerezolvat.*

Continuă să insiste, deveni rugător. Pretinse că se afla într-o călătorie atunci când s-a întâmplat, că nu putuse ajunge, acum dorea să fie la curent, voia să știe toate detaliile privind ultimele clipe ale tatălui său. Femeia, în mod vizibil agasată, îl invită s-o însoțească. O urmă pe un coridor lung și întunecat, încărcat cu dulapuri metalice, după care intră în biroul ei, luminos și funcțional, care dădea spre un fel de grădină publică.

— Iată dosarul tatălui dumneavoastră, spuse ea întinzându-i o mapă subțire.

Cuvântul *dosar* părea un pic exagerat: înăuntru era o filă scrisă pe ambele părți, în limba elvețiană standard german.

— Nu pricep nimic... Ar trebui s-o dau la tradus.

— Ce doriți, de fapt? Calmul ei se năruia încet. Vă spun eu că totul e în ordine!

— Bănuiesc că i s-a făcut un consult...

— Desigur.

După cât putuse să constate din diverse reportaje, examenul medical se reducea la un control al tensiunii și la câteva întrebări vagi, un fel de *interviu motivațional*, atât doar că toată lumea îl trecea cu brio, iar cazul era clasat, sistematic, în mai puțin de zece minute.

— Acționăm în deplină conformitate cu legea elvețiană, spuse femeia, din ce în ce mai distantă.

— Ce s-a întâmplat cu trupul?

— Păi, ca marea majoritate a clienților noștri, tatăl dumneavoastră a optat pentru formula incinerării. Prin urmare, am acționat în conformitate cu dorința sa; i-am împrăștiat cenușa în natură.

Așa vasăzică, își spuse Jed; tatăl lui era acum hrană pentru crapii brazilieni din Zürichsee.

Femeia luă înapoi dosarul, închipuindu-și, cu certitudine, că discuția luase sfârșit, și se ridică pentru a-l pune la loc în dulap. Jed se ridică la rândul său, se apropie de ea și o pălmui violent. Femeia scose un fel de geamăt surd, fără să ia în calcul vreo ripostă. El continuă cu un upercut năprasnic în bărbie, urmat de o serie rapidă de lovituri cu latul palmei. În timp ce femeia se clătina, încercând să-și recapete suflul, Jed se trase înapoi ca să-și ia avânt și îi dădu cu toată puterea un șut în plexul solar. De data asta femeia se prăbuși, izbindu-se puternic de un colț metalic al biroului; se auzi un trosnet clar. Probabil că se lovise la coloana vertebrală, își spuse Jed. Se aplecă asupra ei: era complet ametită, respira cu greutate, dar respira.

Se îndreptă în grabă spre ieșire, temându-se vag ca nu cumva să se dea alarma, dar recepționera abia de-și ridică ochii din cuvintele încrucișate: e drept, bătaia fusese foarte silențioasă. Gara se afla la două sute de metri. În clipa când păși pe peron, un tren tocmai oprea în stație. Urcă fără bilet, scăpă de control și coborî în gara centrală din Zürich.

Ajungând la hotel, își dădu seama că scena violentă de adineaori îl înviorase. Era prima oară în viață când folosea violența fizică împotriva cuiva; iar asta-i stârnise foamea. Se ghiftui cu niște *raclette* cu carne din Grisons și cu jambon țărănesc, pe care le însoți cu un excelent vin negru de Valais.

A doua zi dimineață, în Zürich se făcuse din nou vreme bună, un strat subțire de zăpadă acoperise pământul. Plecă la aeroport, așteptându-se – mai mult sau mai puțin – să fie oprit la punctul de control al pașapoartelor, dar nu păți nimic. Nici în zilele următoare nu se-ntâmplă nimic. Era ciudat că nu făcuseră nici o plângere; poate că nu doreau să atragă atenția, în nici un fel. Trebuie să fi fost un strop de adevăr, își zise, în acele acuzații din forumurile de pe internet, privind îmbogățirea personală a membrilor asociației. O eutanasiere era facturată în medie cu cinci mii de euro, câtă vreme doza letală de pentobarbital de sodiu costa douăzeci de euro, iar o incinerare simplă făcea cam tot atât. Pe o piață în plină expansiune, în care Elveția se afla în poziție de cvasi-monopol, tipii câștigau cu siguranță purcoaie de bani.

Starea de frenezie îl părăsi repede, făcând loc unui val de tristețe adâncă, pe care o simțea definitivă. La trei zile după sosire, pentru întâia oară în viață, își petrecu singur seara de Crăciun. Și tot așa, seara de Anul Nou. Iar în zilele care urmară, rămase la fel de singur.

Epilog

Câteva luni mai târziu, Jasselin ieși la pensie. Adevărul e că asta era data normală de pensionare, dar până atunci se gândise mereu să ceară o prelungire de cel puțin un an sau doi. Cazul Houellebecq îl tulburase profund; i se ruinase parcă încrederea în sine și în capacitatea de a-și face bine meseria. Nimeni nu-i reproșase nimic, dimpotrivă, fusese ridicat *in extremis* la gradul de comisar divizionar; nu-și va îndeplini funcția, dar pensia îi va crește ușor. Fusese prevăzută o petrecere de adio, ba chiar una la scară mare, era invitat tot corpul Brigăzii Criminalistice, iar șeful poliției urma să rostească o alocuțiune. Se retrăgea *copleșit de onoruri*, doreau în mod vădit să fie încredințat că, în ansamblul carierei sale, fusese un bun polițist. Într-adevăr, și el credea că, de cele mai multe ori, fusese un bun polițist, oricum un polițist îndârjit, iar îndârjirea este, până la urmă, singura calitate umană care contează, nu doar în meseria de polițist, ci și în multe alte profesii, în orice caz, în cele care au de-a face cu noțiunea de *adevăr*.

Cu câteva zile înainte de plecarea lui efectivă, l-a invitat pe Ferber la masă, într-un mic restaurant din Place Dauphine. Era luni, 30 aprilie, multă lume avusese liber, Parisul era liniștit, iar în restaurant nu se aflau decât câteva perechi de turiști. Primăvara venise de-a binelea, mugurii se deschiseseră, fire de praf și de polen se

zbenguiau în lumină. Se așezaseră pe terasă și comandaseră două *pastis*-uri înainte de masă.

— Știi, zise el în momentul în care ospătarul le punea în față paharele, mare rahat și cazul ăsta, de la cap la coadă. Dacă individul ăla n-ar fi remarcat că îi lipsește tabloul, orbecăiam și-acuma.

— Hai, nu fi așa de aspru cu tine; până la urmă, a fost ideea ta să-l ducem la fața locului.

— Nu, Christian..., îi răspunse blând Jasselin. Poate-ai uitat, dar să știi că de la tine a venit. Sunt prea bătrân..., continuă el puțin mai târziu. Sunt pur și simplu prea bătrân pentru meseria asta. Ca și restul organismului, odată cu vârsta se anchilozează și creierul; ba chiar, mi se pare că mai repede decât restul. Omul n-a fost construit ca să trăiască optzeci sau o sută de ani, ci cel mult treizeci și cinci sau patruzeci, ca în preistorie. Prin urmare, dispune de organe care rezistă – unele chiar remarcabil – și de altele care se defectează încet-încet sau repede.

— Ce-ai de gând să faci? întrebă Ferber încercând să schimbe subiectul. Rămâi la Paris?

— Nu, o să mă stabilesc în Bretagne. În casa unde au locuit părinții mei înainte să vină la Paris.

Înainte să se mute, însă, erau destul de multe lucrări de făcut acolo. E surprinzător, își spuse Jasselin, să te gândești la toți acești oameni aparținând unui trecut apropiat, ba chiar foarte apropiat – era cazul părinților săi –, care și-au trăit o mare parte din viață în niște condiții de confort care astăzi par inacceptabile: nu tu baie, nu tu duș, nici un sistem eficient de încălzire. Oricum, Hélène trebuia să stea până la sfârșitul anului universitar, așa încât instalarea nu putea avea loc decât la sfârșitul verii. Îi mărturisi lui

Ferber că nu-i plăcea să mestesugească, în schimb îi plăcea grădinăritul, așa că se va delecta cu îngrijirea grădinii de legume.

— Și..., mai spuse el cu un început de zâmbet, o să citesc romane polițiste. N-am făcut aproape niciodată asta în timpul anilor mei de muncă, așa că o să mă apuc acum. N-am însă nici un chef să citesc americani, și am impresia că se găsesc mai ales din ăștia. N-ai vreun francez să-mi recomanzi?

— Jonquet, răspunse Ferber fără ezitare. Thierry Jonquet. În Franța, e cel mai bun, după părerea mea.

Jasselin își notă numele pe un carnețel, în momentul în care chelnerul îi aduse calcanul *meunière*. Era un restaurant bun, vorbeau destul de puțin, dar se simțea bucuros că e împreună cu Ferber pentru ultima oară și îi era recunoscător că nu spunea banalități privind posibilitatea de-a se revedea și de-a păstra legătura. El avea să se stabilească în provincie, iar Ferber avea să rămână la Paris; avea să devină un bun polițist, ba chiar un foarte bun polițist, probabil că avea să fie numit căpitan până la sfârșitul anului, apoi, ceva mai târziu, comandant și în cele din urmă comisar; dar, mai mult ca sigur, nu aveau să se mai revadă niciodată.

Au mai rămas ceva vreme în restaurant, toți turiștii plecaseră. Jasselin își termină desertul – o șarlotă cu castane glasate. O rază de soare strecurată printre platani ilumină splendid locul.

— Christian..., spuse Jasselin după un moment de ezitare, fiind el însuși surprins că vocea îi tremura ușor. Aș vrea să-mi promiți ceva: nu lăsa de izbeliște cazul Houellebecq.

Știu că nu mai ține doar de noi, dar aș vrea să-i bați la cap pe tipii de la Oficiul de luptă împotriva traficului cu obiecte de artă, și să mă anunți ce-au descoperit.

Ferber dădu din cap și îi promise.

Pe măsură ce treceau lunile și nu apărea nici urmă de tablou în rețelele obișnuite, devenea din ce în ce mai limpede că asasinul nu era un hoț profesionist, ci un colecționar. Care acționase de capul lui, fără nici o intenție de-a se despărți de obiect. Era cea mai nefericită variantă posibilă, așa că Ferber își continuă investigațiile în direcția spitalelor și apoi în cea a clinicilor private – a celor care, desigur, acceptau să-i răspundă: folosirea materialului chirurgical specializat rămânea singura pistă serioasă.

Cazul nu a fost rezolvat decât trei ani mai târziu, și atunci doar din întâmplare. În timp ce patrula pe autostrada A8 în direcția Nisa-Marsilia, un grup de jandarmi s-a străduit să intercepteze un Porsche 911 Carrera care mergea cu 210 km/h. Șoferul a încercat să fugă și nu a fost prins decât în dreptul localității Fréjus. S-a dovedit că era vorba despre o mașină furată și că bărbatul, aflat în stare de ebrietate, era *bine cunoscut de către serviciile de poliție.* Patrick Le Braouzec fusese condamnat în mai multe rânduri pentru delicte banale și relativ minore – proxenetism, lovituri și rănire de persoană –, însă un zvon insistent îi atribuia o îndeletnicire destul de ciudată, aceea de *traficant de insecte.* Există mai mult de un milion de specii de insecte și în fiecare an sunt descoperite unele noi, mai ales în regiunile ecuatoriale. Anumiți amatori cu dare de mână sunt dispuși să plătească sume

mari și chiar foarte mari pentru un exemplar arătos dintr-o specie rară, conservat sau, de preferință, viu. Capturarea și, cu atât mai mult, exportul acestor animale sunt supuse unor reguli foarte stricte, pe care până în momentul respectiv Le Braouzec reușise să le ocolească – nu fusese niciodată prins asupra faptului și își justifica drumurile regulate în Noua Guinee, Sumatra sau Guyana cu argumentul că adoră jungla și viața sălbatică. Omul avea într-adevăr un temperament de aventurier și dădea dovadă de un real curaj fizic: se afunda singur, fără călăuză, uneori vreme de mai multe săptămâni, în unele dintre cele mai periculoase jungle ale planetei, înzestrat cu doar câteva provizii, un cuțit de luptă și niște pastile de purificare a apei.

De data asta, i-au găsit în portbagajul mașinii o servietă rigidă, îmbrăcată în piele catifelată și prevăzută cu mai multe găuri de aerisire; perforațiile erau aproape invizibile, așa încât, la o primă vedere, obiectul putea să treacă drept o banală servietă diplomat. Înăuntru, în spațiul compartimentat prin pereți despărțitori de plexiglas, se aflau vreo cincizeci de insecte, printre care jandarmii au recunoscut o scolopendră, o migala și o urechelniță uriașă; celelalte nu au fost identificate decât după câteva zile, la Muzeul de Istorie Naturală din Nisa. Lista a fost remisă unui specialist – de fapt singurul specialist francez în acest tip de delincvență – care a făcut o estimare rapidă: la prețul pieței, colecția putea fi negociată în jurul sumei de o sută de mii de euro.

Le Braouzec și-a recunoscut fără nazuri faptele. Se certase cu unul dintre clienții săi – un chirurg din Cannes – din pricina plății pentru

o livrare anterioară. Acceptase să revină la negocieri cu niște specimene suplimentare. Discuția s-a încins, l-a lovit pe chirurg, care a căzut cu capul pe spate, izbindu-se de o masă de marmură. Le Braouzec credea că murise. „A fost un accident", s-a apărat el, „nici nu-mi trecea prin cap să-l omor". A intrat în panică și, în loc să cheme un taxi, așa cum făcuse la venire, a furat mașina victimei. Astfel, cariera lui de infractor s-a terminat exact în același ton în care se desfășurase tot timpul, în stupiditate și violență.

Serviciul Regional de Poliție Judiciară din Nisa s-a deplasat la vila medicului Adolphe Petissaud. Locuia pe Avenue de la Californie, pe înălțimile din Cannes, și deținea 80% din acțiunile la propria sa clinică, ce era specializată în chirurgie plastică și reparatorie masculină. Trăia singur. În mod vădit era plin de bani, peluza și piscina îi erau admirabil îngrijite și casa avea vreo zece camere.

Cele de la parter și de la etaj nu le-au oferit nici o informație. Era un cadru de viață clasic, previzibil, al unui burghez avut și nu foarte rafinat, care acum zăcea cu capul spart, într-o baltă de sânge, pe covorul din salon. Probabil că Le Braouzec nu mințise: fusese vorba, pur și simplu, despre o discuție de afaceri care o luase razna, așa încât nici o premeditare nu îi putea fi pusă în cârcă. Era posibil, totuși, să primească zece ani.

Subsolul, în schimb, avea să le ofere o adevărată surpriză. Erau cu toții niște polițiști încercați, experimentați – regiunea Nisa este de mult cunoscută pentru nivelul ei infracțional ridicat, devenit și mai îngrijorător după apariția mafiei rusești; însă nici comandantul Bardèche,

aflat la conducerea echipei, nici vreunul din oamenii săi nu mai văzuseră așa ceva.

Încăperea, de douăzeci de metri pe zece, avea pereții aproape în întregime acoperiți cu etajere vitrate, de doi metri înălțime. În interiorul acestora, erau dispuse regulat și iluminate cu spoturi niște monstruoase himere umane. Sexe grefate pe torsuri, din nasuri ieșeau brațe minuscule de fetuși, alcătuind un soi de trompe. Alte compoziții formau o magmă de membre umane lipite, amestecate, suturate, în jurul unor capete care rânjeau. Totul era conservat grație unor metode care le erau necunoscute, iar reprezentările emanau un realism insuportabil: fețele crestate și adesea enucleate erau înțepenite în niște rictusuri atroce de durere, amputările erau împodobite cu niște cununi de sânge uscat. Petissaud era un dement periculos, care își exersa perversiunea la un nivel neobișnuit, probabil beneficia de complici, exista un trafic de cadavre și de fetuși, ancheta avea să dureze, își spuse Bardèche în timp ce unul dintre adjuncții săi – un tânăr brigadier proaspăt intrat în echipă – leșina, căzând încet și grațios, ca o floare tăiată, la câțiva metri de el.

De asemenea, se gândi el în treacăt, asta putea fi o veste excelentă pentru Le Braouzec: un avocat priceput ar fi știut să exploateze împrejurările, să scoată în evidență caracterul monstruos al victimei, influențând cu siguranță decizia juraților.

În mijlocul încăperii se afla o imensă masă iluminată, de cel puțin cinci metri pe zece. Înăuntru, în compartimente cu pereți transparenți, foiau sute de insecte, grupate pe specii.

Acționând din greșeală un buton aflat pe marginea mesei, unul dintre polițiști declanșă mecanismul de deschidere a unui perete: vreo zece migale se năpustiră spre compartimentul vecin, agitându-și picioarele pline de peri și punându-se să ciopârțească insectele dinăuntru – niște miriapode roșcate. Iată deci cum își umplea serile doctorul Petissaud, în loc să chefuiască, precum majoritatea confraților săi, cu prostituate de origine slavă, în orgii inofensive. Pur și simplu se credea Dumnezeu; și se purta cu populațiile sale de insecte precum Dumnezeu cu populațiile umane.

Probabil că lucrurile ar fi rămas la acest nivel, în lipsa intervenției lui Le Guern, un tânăr brigadier breton, recent mutat la Nisa, pe care Bardèche se bucura în mod special că îl luase în echipă. Înainte să intre în poliție, făcuse doi ani de arte plastice la Rennes, ceea ce l-a ajutat să recunoască, într-un desen în cărbune atârnat de perete pe unul dintre rarele locuri libere dintre vitrine, o schiță a lui Francis Bacon. De fapt, în subsol se aflau patru opere de artă, dispuse aproape exact în cele patru colțuri. În afara schiței lui Bacon, mai erau două plastinații semnate de Von Hagens – destul de respingătoare la rândul lor. Și mai era o pânză în care lui Le Guern i s-a părut că recunoaște ultima operă a lui Jed Martin, intitulată *Michel Houellebecq, scriitor*.

Întors la comisariat, Bardèche consultă imediat arhiva TREIMA: Le Guern avusese dreptate, pe toată linia. Cele două plastinații fuseseră aparent achiziționate în mod cât se poate de legal; schița lui Bacon, în schimb, fusese furată, în urmă cu vreo zece ani, dintr-un muzeu din

Chicago. Autorii furtului fuseseră prinși acum câțiva ani și se remarcaseră printr-un refuz sistematic de a-și turna cumpărătorii, lucru destul de rar printre cei de factura lor. Era un desen de format mic, achiziționat într-o perioadă când cota lui Bacon se afla într-o ușoară scădere, așa că Petissaud îl luase probabil la jumătate din prețul pieței, cam ăsta era procentul practicat în mod obișnuit; pentru un om cu veniturile lui, era o cheltuială importantă, dar nu imposibilă. Bardèche a fost în schimb uluit de cotațiile actuale ale operelor lui Jed Martin; chiar și la jumătate de preț, chirurgul nu ar fi avut posibilitatea să pună mâna pe o asemenea pânză.

A sunat îndată la Oficiul de luptă împotriva traficului cu obiecte artă, unde a declanșat o vânzoleală considerabilă: orice s-ar spune, era cel mai important caz de care se ocupaseră în ultimii cinci ani. Pe măsură ce cota lui Jed Martin creștea în proporții vertiginoase, se așteptau ca pânza să apară, inevitabil, pe piață; dar asta nu se întâmpla, sporindu-le perplexitatea.

Încă un detaliu favorabil lui Le Braouzec, își spuse Bardèche: fuge cu o servietă cu insecte evaluată la o sută de mii de euro și cu un Porsche valorând cam tot atât, dar lasă în urmă un tablou de circa douăsprezece milioane de euro. Unui avocat bun nu-i va fi deloc greu să demonstreze că-și pierduse cumpătul, că improvizase, că era vorba despre o crimă întâmplătoare, chiar dacă aventurierul, în mod vădit, habar n-avea de valoarea ce-i fusese la îndemână.

Un sfert de oră mai târziu, directorul Oficiului, în persoană, îi telefonă ca să-l felicite

călduros și să-i comunice telefonul – atât numărul de la birou, cât și cel de mobil – comandantului Ferber, de la Brigada Criminalistă, cel care era însărcinat cu ancheta.

Își sună imediat colegul. Trecuse puțin de ora douăzeci și unu, dar încă se mai afla la birou, fiind pe picior de plecare. Și acesta păru nespus de ușurat la aflarea veștii; începuse să creadă că nu vor izbuti în veci, spuse el. Un caz nerezolvat e ca o rană veche, mai adăugă el glumind doar pe jumătate, nu-ți dă niciodată pace, mă rog, probabil că Bardèche știa toate astea.

Da, Bardèche chiar le știa; promise să-i facă a doua zi un raport succint, după care închise.

A doua zi, spre sfârșitul dimineții, Ferber primi un e-mail care sintetiza tot ce descoperiseră. Clinica doctorului Petissaud făcea parte dintre acelea care răspunseseră anchetei lor, remarcă el în trecere; recunoscuseră că au un bisturiu-laser, dar susținuseră că acesta nu părăsise instituția lor. Găsi mesajul: era semnat de însuși Petissaud. Ar fi fost normal, se gândi el pentru o clipă, să le sune ciudat faptul că o clinică specializată în chirurgie plastică reparatorie dispunea de un aparat destinat amputărilor; pe de altă parte, nimic din adresa clinicii nu îi indica specialitatea; în plus, primiseră sute de răspunsuri. Nu, conchise el, n-aveau ce să-și reproșeze în acest dosar. Înainte să-l sune pe Jasselin în Bretagne, zăbovi câteva clipe asupra fizionomiei celor doi ucigași. Le Braouzec avea o mutră tipică de brută, de om fără scrupule, dar lipsit în același timp de o ferocitate autentică. Era un criminal oarecare, un criminal cum întâlneau la tot pasul. Mai surprinzător

era Petissaud: frumușel, bronzat – într-o manieră pe care o puteai bănui permanentă – zâmbea în fața obiectivului, afișând o siguranță fără greș. De fapt, avea aspectul tipic al unui chirurg plastician din Cannes, care locuiește pe Avenue de la Californie. Bardèche avea dreptate: era genul de individ pe care îl înhățau din când în când cei de la Brigada de Moravuri; niciodată cei de la Brigada Criminalistă. *Ciudată* e uneori omenirea, își spuse el formând numărul de telefon; din nefericire, cel mai adesea era de genul *ciudată și respingătoare* și doar arareori de genul *ciudată și încântătoare*. Se simțea totuși liniștit, senin; știa că Jasselin va fi și mai și; că abia acum va putea cu adevărat să se bucure de pensie. Chiar dacă într-o manieră indirectă și anormală, vinovatul fusese pedepsit; echilibrul fusese restabilit. Rana putea să se închidă.

Instrucțiunile din testamentul lui Houellebecq erau clare: în cazul în care avea să dispară înaintea lui Jed Martin, tabloul îi revenea acestuia. Ferber dădu cu ușurință de Jed la telefon: era acasă; nu, nu-l deranja. De fapt, da, puțin, tocmai se uita la o antologie a *Aventurilor unchiului Scrooge* pe *Disney Channel*, dar se abținu să i-o spună.

Tabloul acesta, implicat deja în două crime, ajunse la Jed fără nici o măsură specială de precauție, într-o furgonetă obișnuită a poliției. Îl instală pe șevalet, în mijlocul încăperii, după care reveni la ocupațiile sale, care deocamdată erau destul de cuminți: își curăța lentilele suplimentare, făcea un pic de ordine. Creierul îi funcționa cu încetinitorul și abia după câteva zile își dădu seama că tabloul îl *deranja*, că se simțea stânjenit în prezența lui. Nu era vorba numai de parfumul de sânge care părea că plutește în jurul său, așa cum plutește în jurul unor bijuterii celebre sau, în general, al obiectelor care au declanșat porniri pătimașe; era mai ales privirea lui Houellebecq, a cărei expresivitate scânteietoare îi părea deplasată, anormală, acum că scriitorul murise, iar el văzuse bulgării de pământ sfărâmându-se unul după altul pe sicriul său, în centrul cimitirului din Montparnasse. Chiar dacă ajunsese să nu o mai suporte, era fără îndoială o lucrare bună, impresia de viață pe care o dădea scriitorul era stupefiantă, ar fi fost o prostie să facă pe modestul.

Dar de aici până la faptul că valora douăsprezece milioane de euro, asta era o altă poveste, pe care refuzase tot timpul să o comenteze; o singură dată lăsase să-i scape, în fața unui ziarist deosebit de insistent: „Nu trebuie să căutăm un înțeles acolo unde nu există nici unul", reluând astfel fără a fi pe deplin conștient concluzia din *Tractatus*-ul lui Wittgenstein. *„În legătură cu lucrurile despre care nu pot vorbi, am obligația să tac."*

Îi telefonă lui Franz în aceeași seară pentru a-i prezenta veștile și pentru a-i anunța intenția sa de-a scoate la vânzare tabloul *Michel Houellebecq, scriitor.*

Sosind la barul *Chez Claude*, pe Rue Châteaudes-Rentiers, avu senzația clară, de nezdruncinat, că era ultima dată când punea piciorul în acel local; în același timp, își dădu seama că era ultima sa întâlnire cu Franz. Îngândurat, acesta ședea la locul său obișnuit, în fața unui pahar de vin roșu; avea aerul unui om bătrân, de parcă i se năpustiseră pe umeri niște griji apăsătoare. Desigur, câștigase bani grei, dar își spunea probabil că, dacă ar mai fi așteptat câțiva ani, ar fi putut câștiga de zece ori mai mult; făcuse fără îndoială *investiții*, ceea ce reprezenta o sursă inevitabilă de necazuri. La modul ceva mai general, părea că suportă destul de greu noul său statut de om bogat, așa cum se întâmplă adesea cu cei veniți dintr-o familie săracă: averea nu îi face fericiți decât pe cei care au cunoscut dintotdeauna o anumită bunăstare, care sunt pregătiți pentru asta din copilărie; atunci când ea pogoară asupra unuia care a cunoscut doar lipsuri, primul sentiment care îl năpădește și pe care îl reprimă uneori,

dar numai temporar, până ce acesta ajunge să-l copleșească cu totul, este pur și simplu *teama*. Jed, în schimb, născut într-o familie îndestulată, care cunoscuse foarte repede succesul, acceptă netulburat faptul că dispunea de un sold de credit de paisprezece milioane de euro în contul curent. Nici măcar nu era deranjat prea des de cei de la bancă. De la ultima criză financiară, mult mai rea decât cea din 2008, care provocase falimentul la Crédit Suisse și la Royal Bank of Scotland, fără a mai vorbi despre numeroase alte stabilimente mai puțin importante, bancherii, în cel mai bun caz, *se manifestau cu discreție*. Nu renunțaseră, desigur, la toate gogoșile pe care meseria îi învățase să le servească; dar, când le spuneai că nu ești interesat de nici o formă de investiție, renunțau imediat, scoțând un suspin resemnat, închideau liniștiți dosarul pe care îl pregătiseră, aproape că-și cereau scuze; doar o ultimă rămășiță de orgoliu profesional îi mai împiedica să ofere un cont de economii cu dobândă de 0,45%. Generic vorbind, era o perioadă ciudată din punct de vedere ideologic, în care oricine din Europa occidentală părea convins că sistemul capitalist era condamnat, condamnat chiar pe termen scurt, că își trăia ultimii ani; ceea ce nu însemna că partidele de extremă stânga izbuteau să-și facă mușterii în afara clientelei obișnuite de masochiști scandalagii. O perdea de cenușă părea să se fi întins peste spirite.

Discutară timp de câteva minute despre situația de pe piața artei, care era cam dementă. Mulți experți își închipuiseră că, după perioada de frenezie speculativă, avea să urmeze o perioadă

mai calmă, în care piața va crește încet, cu regularitate, într-un ritm firesc; mulți prezise-seră chiar că arta va deveni o *valoare de refugiu*; se înșelaseră. „Nu mai există valoare de refugiu", după cum scrisese recent *Financial Times* într-un editorial; iar specula, în domeniul artei, devenise și mai aprigă, mai dezordonată și mai frenetică, cotele se stabileau și se năruiau cât ai clipi, clasamentul *ArtPrice* se înnoia săptămânal.

Au cerut încă un pahar de vin, apoi un al treilea.

— Pot să-ți găsesc un client..., spuse într-un târziu Franz. Bineînțeles, o să-mi ia ceva timp. La prețurile la care ai ajuns, nu-s prea mulți doritori...

Oricum, Jed nu se grăbea. Ritmul conversației scăzu, până când se opri complet. Se priviră, cam pleoștiți.

— Am trecut prin tot soiul de chestii împreună, încercă să spună Jed cu un ultim efort, însă vocea i se stinse chiar înainte de sfârșitul frazei. În clipa în care se ridică să plece, Franz îi zise:

— Nu știu dacă ai băgat de seamă... dar nu te-am întrebat ce faci.

— Am observat.

De fapt, se învârtea în jurul cozii, în cel mai bun caz. Era atât de lipsit de preocupare încât, de câteva săptămâni, începuse să converseze cu boilerul. Mai îngrijorător încă – observase asta cu două zile înainte – era faptul că se aștepta ca boilerul să-i răspundă. E adevărat că aparatul scotea zgomote din ce în ce mai felurite: gemete, sforăieli, plescăituri seci, șuierături de

tonalități și volume diverse; te puteai aștepta ca într-o bună zi să ajungă la un limbaj articulat. La urma urmei, era tovarășul său cel mai vechi.

Șase luni mai târziu, Jed hotărî să se mute în vechea casă a bunicilor săi, în Creuse. Procedând astfel, încerca sentimentul supărător că urmează drumul străbătut de Houellebecq cu câțiva ani înainte. Își tot repeta, pentru a se convinge singur, că existau diferențe semnificative. În primul rând, Houellebecq se mutase în Loiret părăsind Irlanda; adevărata ruptură se produsese însă înainte, când părăsise Parisul, centrul sociologic al activității sale de scriitor și al prieteniilor sale, după cum se părea, în favoarea Irlandei. Ruptura pe care o realiza acum Jed, părăsind centrul sociologic al activității sale de artist, era de altă natură. La drept vorbind, o realizase deja în fapt. În primele luni după câștigarea notorietății internaționale, acceptase să participe la bienale, să asiste la vernisaje, să acorde numeroase interviuri – ba chiar, cu un anumit prilej, să țină o conferință, despre care nu își amintea de altfel nimic. Apoi o lăsase mai moale, uitase să răspundă la invitații și e-mailuri și, în mai puțin de doi ani, revenise la acea singurătate copleșitoare, dar în ochii săi indispensabilă și îmbelșugată, ceva care semăna cu neantul „plin de nenumărate posibilități" din gândirea budistă. Atâta doar că, pentru moment, neantul nu dădea naștere decât la neant. De aceea își schimba reședința, în speranța că va regăsi acel impuls ciudat care, pe vremuri, îl determinase să adauge noi obiecte, calificate drept *artistice*, la nenumăratele obiecte

naturale sau artificiale prezente deja în lume. Nu era vorba, ca în cazul lui Houellebecq, despre o căutare a unei iluzorii stări de spirit a copilăriei. De altfel, *nu își petrecuse* copilăria în Creuse, ci doar câteva vacanțe de vară, din care nu păstrase nici o amintire exactă, ci numai senzația unei fericiri nedeslușite, brutale.

Înainte de a părăsi regiunea pariziană, mai avea o ultimă sarcină de îndeplinit, o sarcină delicată, al cărei soroc îl amânase cât putuse mai mult. În urmă cu câteva luni, încheiase un acord de vânzare pentru casa din Raincy cu Alain Sémoun, un tip care voia să-și instaleze firma acolo. Făcuse avere pe seama unui site internet de descărcare a unor mesaje vocale prestabilite și a unor fonduri de ecran pentru telefoane mobile. Părea o nimica toată, era o activitate mai degrabă simplistă, dar individul devenise în doar câțiva ani numărul 1 mondial în domeniu. Încheiase contracte de exclusivitate cu multe personalități și, în schimbul unei sume modeste, puteai, intrând pe site-ul său, să-ți personalizezi telefonul cu imaginea și vocea lui Paris Hilton, Deborah Channel, Dmitri Medvedev, Puff Puff Dady și a multor altora. Voia să utilizeze casa din Raincy ca sediu social – biblioteca i se părea de mare clasă – și să construiască ateliere moderne în parc. În opinia lui, Raincy ascundea o „energie nebună" pe care se angaja să o canalizeze; era un mod de-a vedea lucrurile. Jed bănuia că își supralicita puțin pasiunea pentru *periferiile cu probleme*, dar era tipul de om care ar fi fost în stare, de dragul supralicitării, să cumpere până și o navetă de apă Volvic. În orice caz, avea un papagal remarcabil și reușise să-și tragă cât

mai mult din toate subvenţiile locale sau naţionale posibile; fusese chiar la un pas să-l îmbrobodească pe Jed la preţul tranzacţiei, dar acesta s-a prins, iar tipul a sfârşit prin a-i propune un preţ rezonabil. Evident, Jed nu avea nevoie de banii aceia, dar i s-ar fi părut nevrednic de memoria tatălui său să dea pe nimic acest loc unde bătrânul încercase să-şi ducă viaţa; unde încercase, fie şi pentru câţiva ani, să construiască o *viaţă de familie*.

Când a plecat spre Raincy, bătea un vânt puternic dinspre răsărit. De zece ani nu mai fusese pe-aici. Poarta cea mare scârţâia puţin, dar se deschise fără probleme. Ramurile plopilor şi ale plutelor se agitau pe cerul de un cenuşiu întunecat. Printre ierburi, tufe de urzici şi de mărăcini, se mai zărea încă urma unei alei. Se gândi cu o uşoară groază că aici îşi trăise primii ani, chiar primele luni de viaţă, şi avu impresia că faldurile timpului se închideau peste el cu un zgomot surd; era încă tânăr, îşi spuse, nu trăise încă decât prima jumătate a declinului.

Obloanele închise, cu stinghii albe, nu prezentau nici o urmă de efracţie, iar broasca blindată de la uşa principală se deschise cu uşurinţă; era uimitor. Probabil că, prin localităţile din jur, se răspândise zvonul că nu era nimic de furat în casa aceea, că nu merita nici măcar o tentativă de spargere. Aşa şi era, acolo nu mai exista nimic – nimic de vândut. Nici un aparat electronic recent; mobile masive, fără stil. Puţinele bijuterii ale mamei sale fuseseră luate de tatăl lui în azilul din Boulogne, apoi la reşedinţa din Vésinet. Caseta îi fusese înmânată lui Jed la scurt timp după moartea părintelui său;

o dosise imediat deasupra unui dulap, cu toate că știa că ar fi fost mai bine să o depună la Crédit Municipal. Nu de alta, dar mai devreme sau mai târziu ar fi dat peste ea, ceea ce i-ar fi stârnit inevitabil gânduri amare, pentru că, dacă viața tatălui său nu fusese prea veselă, ce să mai spui de a mamei?

Recunoscu ușor aranjamentul mobilei și configurația încăperilor. Acea unitate funcțională de locuit, care ar fi putut adăposti oricând zece persoane, nu găzduise decât trei, în perioada ei de vârf – apoi două, apoi una, iar la sfârșit, pe nimeni. Se întrebă câteva clipe cum arăta instalația de încălzire. În timpul copilăriei și chiar al adolescenței, nu auzise niciodată vorbindu-se despre problemele de încălzire; și nici în scurtele vizite pe care i le făcuse în tinerețe tatălui său nu se iscase vreo discuție pe această temă. Poate că tatăl lui cumpărase o instalație ieșită din comun, un cazan „cu picioare de bronz, solide precum coloanele templului din Ierusalim", așa cum este descrisă femeia înțeleaptă în Sfânta Scriptură.

Probabil că pe una dintre aceste canapele adânci din piele, ferit de căldura unei după-amiezi de vară datorită ferestrelor cu vitralii de catedrală, citise aventurile lui Spirou și Fantasio sau poemele lui Alfred de Musset. Înțelese atunci că trebuia să acționeze repede și se îndreptă spre biroul tatălui său.

Găsi repede mapele cu desene, de îndată ce deschise primul dulap. Erau cam treizeci, cu dimensiuni de 50 80 centimetri, dublate cu acea hârtie cu motive triste, negre și verzi, care acoperea toate mapele de desen în secolul trecut. Erau închise cu panglici negre uzate,

aproape rupte, și ticsite până la refuz cu sute de foi de format A2; toate astea reprezentau probabil ani întregi de muncă. Luă patru dosare, coborî și deschise portbagajul mașinii Audi.

Pe când făcea al treilea drum, observă un individ de culoare înalt, care îl urmărea de pe partea cealaltă a străzii, vorbind la telefonul mobil. Era o namilă cu craniul ras, avea probabil peste un metru nouăzeci și cam vreo sută de kile, dar trăsăturile îi erau tinerești, nu părea să aibă mai mult de șaisprezece ani. Jed presupuse că Alain Sémoun își proteja investiția, avu o clipă intenția să se ducă să dea explicații, apoi renunță, cu speranța că felul în care îl va descrie negrul îi va permite interlocutorului său telefonic să-l identifice. Probabil că așa s-a și întâmplat, pentru că celălalt nu l-a deranjat în nici un fel, mulțumindu-se să-l supravegheze până ce termină cu încărcatul.

Mai rătăci câteva minute pe la etaj, fără nici un sentiment clar, fără a-și rememora nici cel mai vag lucru, deși știa că nu se va întoarce niciodată în această casă. O casă care oricum avea să se schimbe, probabil că dobitocul ăla urma să *dărâme pereți* și să zugrăvească totul în alb, dar toate astea nu îi stârneau nici o reacție, nimic nu răzbătea până la el, aluneca prin infernul unei tristeți nedefinite, vâscoase. La ieșire, închise poarta cu grijă. Negrul plecase. Deodată, vântul se potoli, ramurile plopilor rămaseră nemișcate, se lăsă un moment de tăcere totală. Făcu un ocol, o luă pe Rue de l'Égalité și găsi imediat intrarea în autostradă.

Jed nu era obișnuit cu releveele, planurile sau secțiunile prin care arhitecții notează

specificațiile clădirilor pe care le proiectează; de aceea, prima reprezentare artistică pe care o descoperi la sfârșitul celei dintâi mape cu desene îi provocă un șoc. Nu sugera prin nimic un imobil de locuințe, ci mai degrabă o rețea de neuroni, în care celulele locuibile erau despărțite prin lungi pasaje arcuite, acoperite sau în aer liber, care se ramificau în formă de stea. Celulele erau de dimensiuni foarte variabile și aveau o formă mai degrabă circulară sau ovală – ceea ce îl surprinse pe Jed; își închipuia că tatăl său era mai atras de liniile drepte. Un alt aspect frapant era absența totală a ferestrelor; acoperișurile, în schimb, erau transparente. Astfel că, odată întorși acasă, locuitorii cetății nu ar mai fi avut nici un contact cu lumea exterioară – cu excepția cerului.

Cea de-a doua mapă cu desene era destinată unor vederi detaliate ale interioarelor. Ceea ce frapa mai întâi era absența aproape totală a mobilelor – lucru făcut posibil prin folosirea sistematică a unor diferențe de înălțime la nivelul solului. Astfel, zonele destinate odihnei erau niște excavații rectangulare, cu o adâncime de patruzeci de centimetri; coborai în pat în loc să te sui. Tot așa, băile erau niște bazine mari și rotunde, ale căror margini se aflau la nivelul solului. Jed se întrebă ce fel de material avusese intenția să folosească tatăl său; probabil mase plastice, poate polistiren, care puteau fi modelate prin termoplastie după cum doreai.

Pe la nouă seara, și-a încălzit niște *lasagna* la microunde. A mâncat încet, însoțind pastele cu o sticlă de vin roșu obișnuit. Se întreba dacă tatăl său crezuse într-adevăr că proiectele sale

ar fi putut găsi o finanțare sau dacă ar fi putut fi cumva realizate. La început da, fără îndoială, dar fie și numai această idee era dezolantă, câtă vreme azi era atât de evident că erau lipsite de orice șansă. În orice caz, lucrurile nu păreau să fi ajuns vreodată la stadiul de machetă.

Termină sticla de vin după care se cufundă din nou în proiectele tatălui său, cu senzația că acest exercițiu avea să devină tot mai deprimant. De fapt, era de presupus că, pe măsură ce eșecurile succesive se acumulau, arhitectul Jean-Pierre Martin își oferea o evadare în imaginar, multiplicând nivelurile, ramificațiile, sfidând dimensiunile, inventând, complet dezinteresat de fezabilitate sau de buget, citadele cristaline și improbabile.

Pe la șapte dimineața, Jed atacă ultima mapă. În Place des Alpes se crăpa de ziuă; vremea se anunța cețoasă, închisă probabil până spre seară. Ultimele desene realizate de tatăl său nu evocau de nici un fel o clădire locuibilă, în orice caz, nu locuibilă de către ființe umane. Niște scări în spirală urcau vertiginos până la cer, unindu-se cu pasarele subțiri, translucide, care făceau legătura între clădiri neregulate, în formă de lance, de un alb uluitor, a căror formă te ducea cu gândul la norii cirus. În fond, își spuse Jed cu tristețe închizând dosarul, tatăl său nu încetase niciodată să viseze la construirea de case pentru rândunele.

Jed nu își făcuse nici o iluzie despre felul cum va fi primit de către locuitorii din satul bunicilor săi. Era pus în temă de pe vremea când străbătea *Franța profundă* împreună cu Olga, cu mulți ani în urmă: în afară de cei din câteva zone foarte turistice, precum Provence sau Dordogne, locuitorii regiunilor rurale sunt în general neprimitori, agresivi și stupizi. Dacă doreai să eviți agresiunile gratuite și în general neplăcerile din cursul călătoriei, era de preferat, din toate punctele de vedere, să *eviți ieșirea de pe cărările bătute*. Iar această ostilitate, doar latentă față de vizitatorii aflați în trecere, se transforma pur și simplu în ură de îndată ce aceștia cumpărau o reședință. La întrebarea dacă cineva străin de ținut ar fi putut fi acceptat în vreo zonă rurală franceză, răspunsul era: *niciodată*. Ceea ce nu reprezenta vreo formă de rasism sau xenofobie. Pentru ei, un parizian era un străin, aproape în aceeași măsură ca un german din nord sau un senegalez: iar pe străini, hotărât lucru, nu-i iubeau.

Un mesaj laconic de la Franz îl anunțase că *Michel Houellebecq, scriitor* tocmai fusese vândut unui operator hindus de telefonie mobilă. Contul său din bancă sporea astfel cu șase milioane de euro. Evident, bogăția străinilor – care plăteau pentru achiziționarea unei proprietăți sume pe care ei înșiși nici nu ar fi visat să le adune vreodată – era unul dintre principalele motive de resentiment ale autohtonilor. În cazul

lui Jed, faptul că era *artist* agrava și mai mult situația: bogăția sa fusese acumulată, în opinia unui cultivator din Creuse, prin mijloace îndoielnice, la limita escrocheriei. Pe de altă parte, el nu își cumpărase proprietatea, *o moștenise* – iar unii dintre localnici își aminteau de el din perioadele de vară când ședea în casa bunicii. Era încă de pe atunci un copil sălbatic, prea puțin prietenos; iar acum nu se străduia deloc să-și sporească popularitatea – ba chiar dimpotrivă.

Casa bunicilor avea în spate o grădină foarte mare, de aproape un hectar. Pe vremea când trăiau acolo amândoi, era amenajată în întregime ca grădină de legume – apoi, încet-încet, pe măsură ce puterile bunicii, rămasă văduvă, se împuținaseră, iar ea începuse să aștepte, întâi resemnată, apoi nerăbdătoare, moartea, suprafețele cultivate se reduseseră, tot mai multe straturi de legume fuseseră părăsite și lăsate pradă ierburilor sălbatice. Partea din spate, neîngrădită, dădea spre pădurea Grandmont – Jed își aduse aminte că odată, o căprioară urmărită de vânători își aflase adăpost în grădină. La câteva săptămâni după sosirea sa de-acum, află că un teren de cincizeci de hectare, învecinat cu al său, aproape în întregime acoperit de pădure, era de vânzare; îl cumpără fără să stea pe gânduri.

Zvonul că un parizian cam țicnit cumpăra pământ fără să se uite la preț s-a răspândit cu repeziciune, iar la sfârșitul anului, Jed s-a trezit proprietarul unei suprafețe de șapte sute de hectare, dintr-o lovitură. Vălurit și chiar accidentat pe alocuri, domeniul său era aproape în întregime acoperit de fagi, castani și stejari; un iaz cu un diametru de aproape cincizeci de metri

se întindea la mijloc. A așteptat să treacă gerurile, apoi a ridicat un gard de zăbrele metalice înalt de trei metri, care îl închidea complet. În partea de sus a gardului era instalat un fir electric alimentat de un generator de joasă tensiune. Amperajul degajat era prea mic pentru a fi mortal, dar putea descuraja pe oricine ar fi încercat să-l escaladeze; era, de fapt, identic cu cel al barierelor electrice folosite pentru a împiedica vitele să iasă de pe pajiște. Se înscria astfel în limitele perfecte ale legalității, așa cum le-a comunicat și jandarmilor veniți, în două rânduri, să pună întrebări despre modificările survenite în fizionomia cantonului. Primarul îl vizită și el, pentru a-i pune în vedere că, interzicând dreptul de trecere al vânătorilor, ce hăituiau de generații întregi căprioarele și mistreții, va stârni vrăjmășii considerabile. Jed îl ascultă cu atenție, se arătă de acord că, până la un anumit punct, situația era regretabilă, dar sublinie încă odată că se situa în limitele stricte ale legalității. La scurt timp după această conversație, apelă la o întreprindere de construcții civile pentru a amenaja un drum care să traverseze de la un capăt la altul domeniul, ajungând la un portal acționat prin telecomandă, ce dădea direct în D50. De aici, nu mai erau decât trei kilometri până la intrarea pe autostrada A20. Își luă obiceiul să facă cumpărăturile de la Carrefour-ul din Limoges, unde era aproape sigur că nu va întâlni pe nimeni din sat. Se ducea mai mult marțea dimineața, la ora deschiderii, pentru că observase că atunci era afluența cea mai redusă. Avea uneori la dispoziție supermarketul doar pentru el – ceea ce i se părea a fi o formă de fericire.

Întreprinderea de construcții civile a mai turnat în jurul casei un brâu de asfalt cenușiu, de zece metri lățime. În locuința propriu-zisă nu a făcut nici o modificare.

Toate aceste amenajări îl costaseră ceva mai mult de opt milioane de euro. Făcu socoteala și ajunse la concluzia că îi rămânea mai mult decât suficient ca să aibă din ce trăi până la sfârșitul zilelor – chiar dacă presupunea că va avea o longevitate ridicată. Principala sa cheltuială avea să fie, de departe, impozitul pe avere. De impozit pe venit nu avea să se pună problema. Nu avea nici un venit și nu-și propunea deloc să mai producă din nou opere de artă destinate comercializării.

Și anii, așa cum se spune, se scurseră.

Într-o dimineață, ascultând radioul din întâmplare – nu o mai făcuse de cel puțin trei ani – Jed află de moartea lui Frédéric Beigbeder, la vârsta de șaptezeci și unu de ani. Se stinsese în locuința lui de pe coasta bască, înconjurat, potrivit postului de radio, de „afecțiunea celor apropiați". Jed fu convins de cele auzite. Din câte își aducea aminte, era într-adevăr ceva la Beigbeder care putea stârni afecțiune și invoca prezența „celor apropiați"; ceva ce nu exista la Houellebecq, iar la el nici atât: era un fel de familiaritate cu viața.

Indirect, oarecum prin reconstituire, deveni conștient de faptul că el însuși împlinise de curând șaizeci de ani. Era uimitor: nu își dăduse seama că îmbătrânise atât. Numai prin relația cu altcineva, și prin intermediul acestuia, devii conștient de propria bătrânețe; tu însuți ai mereu tendința de-a te vedea etern. Desigur, părul îi albise, obrazul îi era brăzdat de riduri; dar toate acestea se petrecuseră pe nesimțite, fără să apară nimic care să-l confrunte direct cu imaginile de tinerețe. Jed a fost frapat atunci de această contradicție: el, care realizase de-a lungul vieții sale de artist mii de clișee, nu avea nici măcar o fotografie de-a lui. Și nici nu își propusese vreodată să-și facă un autoportret, nu se considerase niciodată, nici cât negru sub unghie, un subiect artistic valabil.

De mai bine de zece ani, poarta de sud a domeniului său, cea dinspre sat, nu mai fusese acționată; cu toate acestea, se deschidea foarte ușor și Jed se felicită, o dată în plus, că apelase la acea întreprindere din Lyon care îi fusese recomandată de un fost coleg al tatălui său.

. Nu își aducea aminte decât vag de Châtelus-le-Marcheix, în mintea lui era un sătuc prăpădit, un sătuc oarecare din Franța rurală și nimic mai mult. Dar încă de la primii pași pe străduțele așezării, se pomeni cuprins de uimire. În primul rând, satul se mărise mult, avea de cel puțin două, dacă nu de trei ori, mai multe case. Iar aceste case erau dichisite, ornamentate, construite cu un respect maniacal pentru tradiția din Limousin. Peste tot, pe strada mare, puteai zări vitrinele magazinelor cu produse regionale, de artizanat; pe parcursul a doar o sută de metri numără trei cafenele înzestrate cu conexiuni internet la preț accesibil. Te-ai fi crezut mai degrabă la Koh Phi Phi sau la Saint-Paul-de-Vence decât într-un sat din Creuse.

Puțin ametit, se opri în piața principală și recunoscu cafeneaua din fața bisericii. Recunoscu, mai degrabă, *amplasarea* localului. Interiorul, cu lampadare Art Nouveau, cu mese din lemn închis la culoare și picioare din fier forjat, cu banchete din piele, dorea în mod evident să evoce ambianța unei cafenele pariziene stil Belle Époque. Cu toate acestea, fiecare masă era echipată cu o stație pentru laptop cu ecran de 21 de inchi, prize conforme cu normele europene și americane, pliante cu instrucțiuni pentru conectarea la rețeaua *Creuse-Sat*. Consiliul local finanțase lansarea unui satelit geostaționar pentru a ameliora rapiditatea conexiunilor pe internet în tot departamentul, află Jed în

urma lecturii pliantului. Comandă un Menetou-Salon roze, pe care îl bău visător, cu gândul la toate aceste transformări. La acea oră matinală, în cafenea erau puțini clienți. O familie de chinezi termina un *breakfast limousin*, costând 23 de euro de persoană – după cum a putut constata Jed consultând meniul. Ceva mai aproape de el, un bărbos solid, cu părul strâns în coadă de cal, își verifica e-mailurile; îi aruncă o privire intrigată lui Jed, încruntă din sprâncene, ezită să i se adreseze, apoi se adânci din nou în calculator. Jed își termină paharul de vin, ieși, rămase câteva minute gânditor la volanul mașinii sale, un SUV electric Audi – schimbase trei mașini în decurs de douăzeci de ani, dar rămăsese credincios mărcii la volanul căreia cunoscuse adevăratele bucurii automobilistice.

În săptămânile ce urmară, exploră fără grabă, în etape scurte, fără a ieși de fapt din Limousin – în afara unei scurte escapade în Dordogne și a alteia și mai scurte în munții din Rodez – această țară, Franța, care era în mod indiscutabil a lui. Fără îndoială, Franța se schimbase mult. Se conectă de nenumărate ori la internet, purtă câteva convorbiri cu hotelieri, cu șefi de restaurante, cu alți prestatori de servicii (un garajist din Périgueux, o *escort-girl* din Limoges) și toate astea îi confirmară prima impresie, fulgerătoare, care îl surprinsese pe când străbătea satul Châtelus-le-Marcheix: da, țara se schimbase, se schimbase profund. Locuitorii tradiționali din zonele rurale dispăruseră aproape în totalitate. Nou-veniții, sosiți din zonele urbane, îi înlocuiseră, însuflețiți de un acut spirit întreprinzător și uneori de convingeri ecologice moderate, negociabile. Își propuseseră să

repopuleze *hinterlandul* – și această tentativă, după multe alte încercări eșuate, bazată de astă dată pe o cunoaștere precisă a legilor pieței și pe acceptarea lor lucidă, le reușise pe deplin.

Prima întrebare pe care și-a pus-o Jed – manifestând prin aceasta un tipic egocentrism de artist – a fost de-a afla dacă „seria sa de meserii simple" își păstrase forța de pătrundere, la douăzeci de ani după ce o crease. De fapt, nu și-o păstrase în întregime. *Maya Dubois, asistentă de telementenanță* nu mai avea nici un motiv să existe: telementenanța era acum 100% externalizată – mai ales în Indonezia și în Brazilia. În schimb, *Aimée*, escort-girl își păstra întreaga actualitate. Prostituția cunoscuse chiar, pe plan economic, o adevărată recrudescență, datorată persistenței, în special în țările din America de Sud și în Rusia, a unei imagini fantasmatice a *pariziencei*, precum și neobositei activități a imigrantelor din Africa occidentală. Pentru prima dată după anii 1900 sau 1910, Franța redevenise o destinație privilegiată a *turismului sexual*. Își făcuseră apariția și noi profesii – sau mai degrabă niște vechi ocupații fuseseră adaptate la tendințele zilei: feroneria de artă, alămăritul; apăruse din nou grădinăritul în zone mlăștinoase. La Jabreilles- les-Bordes, un sat aflat la cinci kilometri de cel al lui Jed, se instalase un potcovar. Creuse, cu rețeaua sa de poteci bine întreținute, cu pădurile și poienile sale, era o zonă perfectă pentru călărit.

În general, pe plan economic, Franța o ducea bine. Devenită o țară mai ales agrară și turistică, dovedise o robustețe remarcabilă cu prilejul diferitelor crize care se succedaseră, aproape fără întrerupere, de-a lungul ultimilor douăzeci

de ani. Crizele acestea fuseseră de o violență tot mai mare, de o imprevizibilitate burlescă – burlescă din punctul de vedere al unui Dumnezeu batjocoritor, care s-ar fi amuzat fără încetare pe seama convulsiilor financiare ce scufundau brusc în opulență, apoi în foamete, entități de talia Indoneziei, Rusiei sau Braziliei, adică populații de sute de milioane de oameni. Neavând altceva de vândut decât hoteluri de lux, parfumuri și mezeluri – ceea ce numim îndeobște *arta de a trăi* –, Franța rezistase fără dificultăți în fața tuturor acestor provocări. De la un an la altul, se schimba naționalitatea clienților, și cu asta basta.

Întors la Châtelus-le-Marcheix, Jed își luă obiceiul de a face o plimbare zilnică, înainte de prânz, pe străduțele satului. Bea câte un aperitiv la cafeneaua din piață (care, în mod curios, își păstrase numele de *Bar des Sports*), după care se ducea să mănânce acasă. Își dădu repede seama că mulți dintre cei nou-veniți păreau să-l cunoască – sau măcar să fi auzit de el – și îl priveau fără vreo animozitate specială. În fond, noii locuitori ai zonelor rurale nu semănau în nici un chip cu predecesorii lor. Nu fatalitatea îi obligase să se apuce de negoțul cu împletituri tradiționale, de renovarea vreunei căsuțe de țară sau de pregătirea brânzei, ci un proiect de întreprindere, o opțiune economică bine cântărită, rațională. Instruiți, toleranți, afabili, ei coabitau fără probleme deosebite cu străinii prezenți în regiune – aveau de altfel tot interesul, de vreme ce aceia constituiau ansamblul clientelei lor. Majoritatea caselor pe care foștii proprietari din Europa de nord nu mai aveau mijloace să le întrețină fuseseră, de fapt, cumpărate de alții.

Desigur, chinezii formau o comunitate ceva mai închisă, dar la urma urmei nu mai mult, ba chiar mai puțin, decât englezii de pe vremuri; măcar nu îți impuneau să le folosești limba. Manifestau un respect excesiv, o adevărată venerație pentru *tradițiile locale* – pe care le începuseră nou-veniții nu le prea cunoșteau, dar care se impuseseră printr-un fel de mimetism de adaptare; se petrecea, astfel, o revenire tot mai pregnantă la rețetele, dansurile și chiar la costumele regionale. Din acest punct de vedere, rușii formau fără îndoială clientela cea mai interesată. Nu ar fi discutat niciodată prețul unui aperitiv sau al chiriei pentru un 4×4. Cheltuiau cu generozitate, cu larghețe, fideli unei economii de *potlatch* care traversase fără dificultate regimuri politice succesive.

Această nouă generație se arăta mai conservatoare, mai plină de respect față de bani și față de ierarhiile sociale stabile decât toate cele care o precedaseră. Acum, în mod cu totul surprinzător, rata natalității crescuse efectiv în Franța, chiar fără a lua în seamă imigrația, care oricum scăzuse aproape la zero după dispariția ultimelor locuri de muncă din industrie și reducerea drastică a măsurilor de protecție socială intervenită la începutul anilor 2020. Îndreptându-se către noile țări industrializate, emigranții africani se expuneau acum unei călătorii foarte periculoase. Traversând Oceanul Indian și Marea Chinei, ambarcațiunile lor erau frecvent asaltate de pirați, care îi jefuiau de ultimele economii, asta în cazul în care nu erau aruncați pur și simplu în mare.

Într-o dimineață, pe când degusta cu înghițituri mici un pahar de *chablis*, Jed fu abordat

de bărbosul cu coadă de cal – unul dintre primii locuitori pe care îi remarcase în sat. Acesta, fără să știe precis cu ce se ocupă, îl identificase drept *artist*. El însuși picta „puțin" și își propusese să-i arate opera proprie.

Fost mecanic într-un garaj din Courbevoie, făcuse un împrumut ca să se stabilească în sat și pusese pe picioare o firmă care închiria ATV-uri – lui Jed, gândurile îi fugiră imediat la croatul din Rue Stephen-Pichon și la scuterele sale acvatice. El, unul, era pasionat de motocicletele Harley-Davidson, așa că Jed trebui să suporte timp de un sfert de oră descrierea unei mașinării care trona în garaj și a modului în care o personalizase, an după an. ATV-urile erau, la urma urmei, în opinia lui, niște „mașini frumoase", care permiteau niște „plimbări haioase". Întreținerea lor, remarcă el cu bunsimț, era totuși mai puțin pretențioasă decât a unui cal; în sfârșit, treaba mergea, nu avea de ce se plânge.

Tablourile sale, inspirate clar de *heroic fantasy*, reprezentau în marea lor majoritate un războinic bărbos, cu părul strâns în coadă de cal, care călărea un impresionant armăsar mecanic de luptă, în mod evident o reinterpretare *space opera* a motocicletei sale Harley. Uneori se lupta cu triburi de zombi cleioși, alteori cu trupe de roboți militari. Alte pânze, imaginând mai degrabă *odihna de după luptă*, dezvăluiau un imaginar erotic tipic masculin, cu curviștine hămesite, cu buze avide, ce umblau în general câte două. În mare, era vorba de autoficțiuni, de autoportrete imaginare; tehnica sa picturală, stângace, nu îi permitea din păcate să atingă nivelul de hiper-realism și migală pe care îl pretinde în mod obișnuit genul *heroic*

fantasy. Una peste alta, Jed nu văzuse decât rareori ceva atât de hâd. Mai mult de jumătate de oră, în timp ce amfitrionul scotea neobosit lucrările din cartoane, a căutat un comentariu potrivit, iar la sfârșit a bâiguit că era vorba despre o operă „de o mare forță vizionară". S-a grăbit apoi să adauge că nu păstrase nici un contact cu cercurile artistice. Ceea ce era, de altfel, purul adevăr.

Condițiile de realizare a operei care i-a ocupat lui Jed Martin ultimii treizeci de ani din viață ne-ar fi rămas complet necunoscute dacă artistul nu ar fi acceptat, cu câteva luni înainte de moarte, să acorde un interviu unei tinere ziariste de la *Art Press*. Cu toate că interviul ocupă ceva mai mult de patruzeci de pagini din revistă, el vorbește – aproape exclusiv – despre procedeele tehnice folosite pentru fabricarea acelor stranii videograme, conservate astăzi la MOMA din Philadelphia, care nu seamănă cu nimic din opera sa anterioară, și de altfel nici cu altceva cunoscut, și care continuă, după treizeci de ani, să trezească în vizitatori o spaimă combinată cu o stare de rău fizic.

Despre sensul acestei opere care ocupase întreaga parte finală a vieții sale, Jed refuză orice comentariu. „Vreau să prezint lumea... Pur și simplu *să prezint lumea...*", îi repetă el pe spațiul unei pagini și mai bine tinerei ziariste care, paralizată de miza interviului, se dovedește incapabilă să pună frâu acestei sporovăieli senile; și poate că e mai bine așa, sporovăiala lui Jed Martin se desfășoară, senilă și liberă, concentrată în esență asupra problemelor de diafragmă, de claritate a imaginii și de compatibilitate a softurilor. Un interviu remarcabil, în care ziarista „se ascunde în spatele subiectului său", după cum a comentat *Le Monde*, care crăpa de invidie că pierduse această exclusivitate. Un interviu care i-a adus autoarei, după

câteva luni, numirea în postul de redactor-șef adjunct la revista pentru care lucra – chiar în ziua când a fost anunțată moartea lui Jed Martin.

Chiar dacă vorbea despre ea pe mai multe pagini, aparatura de filmat a lui Jed Martin nu avea, în sine, nimic remarcabil: un trepied Manfrotto, un aparat semiprofesional Panasonic – pe care îl alesese pentru excepționala luminozitate a captatorului, ce îi permitea să filmeze într-un întuneric aproape total – și un hard disk de doi teraocteți, legat prin USB la camera de filmat. Vreme de mai bine de zece ani, în fiecare dimineață, cu excepția celor de marți (pe care le rezerva cumpărăturilor), Jed Martin încărcase acest material în portbagajul mașinii sale Audi, înainte de a parcurge drumul privat pe care și-l comandase și care îi traversa domeniul. Îi era absolut imposibil să se aventureze dincolo de acest drum: ierburile foarte înalte, pline de tufișuri spinoase, se terminau rapid, în preajma unei păduri dese, cu subarboretul de nepătruns. Urma drumurilor ce traversaseră odată pădurea fusese de mult ștearsă. Împrejurimile iazului, cu iarba joasă, crescută cu greu pe terenul spongios, rămâneau singura zonă cât de cât practicabilă.

Cu toate că dispunea de o gamă vastă de obiective, folosea mai întotdeauna un Schneider Apo-Sinar, care prezenta uimitoarea particularitate a unei deschideri angulare de 1,9, atingând o distanță focală maximă de 1 200 mm în echivalent 24 × 36. Alegerea subiectului „nu ținea de nici o strategie prestabilită", îi spune el în mai multe rânduri ziaristei; „se lua pur și simplu după un impuls de moment". În orice caz, folosea aproape de fiecare dată distanțe

focale foarte ridicate, concentrându-se uneori asupra unei ramuri de fag bătute de vânt sau a unei tufe de iarbă, a vârfului unui tufiș de urzici, ori a unei porțiuni de pământ afânat și muiat, aflată între două băltoace. După cadraj, conecta camera la priza de alimentare de la bordul mașinii, declanșa și se întorcea acasă pe jos, lăsând motorul să meargă câteva ore, uneori tot restul zilei și noaptea următoare; capacitatea hard diskului i-ar fi permis aproape o săptămână de filmări continue.

Răspunsurile bazate pe evocarea unui „impuls de moment" sunt profund decepționante pentru o revistă de informații generale, iar tânăra ziaristă încearcă de data aceasta să afle ceva mai mult: totuși, presimte ea, filmarea efectuată într-o zi anume ar trebui să le influențeze pe cele din zilele următoare: un proiect trebuie să se elaboreze, să se construiască. Absolut deloc, stăruie Martin: în nici o dimineață, atunci când pornea mașina, nu știa ce voia să filmeze; pentru el, fiecare zi era o zi nouă. Și această perioadă de totală incertitudine avea să dureze, precizează el, aproape zece ani.

Apoi trata imaginile obținute potrivit unei metode ce ținea în principal de montaj, un montaj foarte special, în cadrul căruia nu reținea uneori decât câteva fotograme dintr-o filmare de trei ore; acesta este însă un montaj care îi permite să obțină niște țesături vegetale mișcătoare, cu o suplețe carnivoră, liniștite și nemiloase în același timp, ce constituie fără nici o îndoială tentativa cea mai reușită din arta occidentală de-a reprezenta punctul de vedere vegetal asupra lumii.

Jed Martin „uitase", sau în orice caz așa mărturisea, ce anume îl determinase, după aproape zece ani consacrați numai filmării vegetalelor, să revină la reprezentarea obiectelor industriale: mai întâi un telefon mobil, apoi tastatura unui calculator, o lampă de birou, dar și alte obiecte, foarte diferite la început; după care s-a concentrat aproape exclusiv pe cele care conțineau componente electronice. Imaginile sale cele mai impresionante rămân fără îndoială cele ale plăcilor de bază de la calculatoarele stricate, care, filmate în lipsa oricărui reper de mărime, sugerează stranii citadele futuriste. Filma aceste obiecte în pivniță, pe un fond cenușiu menit să dispară după introducerea în secvențele video. Pentru a accelera procesul de descompunere, le stropea cu acid sulfuric diluat, pe care îl cumpăra în fiole – un produs, preciza el, folosit în mod obișnuit pentru distrugerea buruienilor. Apoi recurgea, și aici, la montaj, prelevând diverse fotograme, despărțite de intervale mari de timp: rezultatul este complet diferit față de o simplă accelerare, în sensul că procesul de degradare, în loc să fie continuu, se produce în etape, prin salturi bruște.

După cincisprezece ani de filmări și montaj, dispunea de aproape trei mii de module, cam stranii, având o durată medie de trei minute; de-abia după aceea munca lui s-a extins cu adevărat, când a pornit în căutarea unui soft de supraimpresiune. Folosită în special în primii ani ai filmului mut, supraimpresiunea dispăruse aproape complet din practica cineaștilor profesioniști, ca și din cea a autorilor de producții video amatori, dar și din a celor ce lucrau în domeniul artistic; era considerată un efect

special depășit, vetust, prin însăși irealismul pe care și-l revendica. După mai multe zile de căutări, a descoperit până la urmă un program *freeware* de supraimpresiune simplă. A intrat în contact cu autorul, care locuia în Illinois, și l-a întrebat dacă ar accepta, contra unei sume oarecare, să dezvolte pentru el o versiune mai completă a acelui program. Au căzut de acord asupra condițiilor și în câteva luni Jed Martin avea, în folosință exclusivă, o unealtă extraordinară, fără echivalent pe piață. Bazată pe un principiu destul de asemănător celui al *layer*-urilor Photoshop, aceasta îi permitea să suprapună până la nouăzeci și șase de benzi video, reglând pentru fiecare luminozitatea, saturația și contrastul; și făcându-le, de asemenea, să treacă treptat în prim-plan sau să se estompeze în adâncimea imaginii. Softul respectiv i-a îngăduit să obțină acele lungi planuri hipnotice în care obiectele industriale par să se înece, inundate treptat de proliferarea straturilor vegetale. Uneori dau impresia că se zbat, că încearcă să iasă la suprafață; apoi sunt luate de un val de iarbă și frunze, recad în sânul magmei vegetale, în timp ce suprafața lor se dezagregă, lăsând să se vadă microprocesoarele, bateriile, plăcile de memorie.

Starea sănătății lui Jed se înrăutățea, nu mai putea să mănânce decât lactate și dulciuri. Începuse să creadă că va sfârși precum tatăl său, măcinat de un cancer al căilor digestive. Analizele făcute la spitalul din Limoges confirmară această bănuială, dar el refuză să se îngrijească, să înceapă o radioterapie sau alte tratamente dificile, mulțumindu-se doar să înghită medicamente de întreținere – care îi ușurau durerile, deosebit de violente seara – și

doze masive de somnifere. Își făcu testamentul, lăsându-și averea unor asociații de protecție a animalelor.

Cam tot atunci, a început să filmeze fotografii ale tuturor persoanelor pe care le cunoscuse, de la Geneviève la Olga, trecând de Franz, Michel Houellebecq, tatăl său și alte persoane, de fapt, toți cei ale căror fotografii se aflau în posesia lui. Le fixa pe o pânză impermeabilă de un gri neutru, întinsă pe un cadru metalic, și le filma chiar în fața casei, lăsând de această dată să acționeze degradarea naturală. Supuse alternanțelor de ploaie și lumină solară, fotografiile se deformau, putrezeau pe alocuri, apoi se descompuneau în fragmente și erau complet distruse în câteva săptămâni. În mod ciudat, și-a cumpărat niște figurine de jucărie, niște reprezentări schematice ale ființelor omenești, pe care le-a supus aceluiași proces. Figurinele erau mai rezistente, așa că s-a văzut silit, pentru a le accelera descompunerea, să folosească din nou fiolele de acid. Se hrănea de-acum doar cu alimente lichide, iar o infirmieră venea în fiecare seară să-i facă o injecție cu morfină. Dimineața se simțea însă mai bine și, până în ultima clipă, a putut să muncească două sau trei ore pe zi.

Astfel *se despărți* Jed Martin de o existență la care nu aderase niciodată în întregime. Îi reveneau în minte tot soiul de imagini; în mod curios, deși viața lui erotică nu avusese nimic excepțional, era vorba mai ales de chipuri de femei. Geneviève, drăgălașa Geneviève, și nefericita Olga îl urmăreau în visele sale. Își aminti până și de Marthe Taillefer, cea care îl făcuse să descopere dorința, într-un balcon din

Port-Grimaud, în momentul în care, scoțându-și sutienul Lejaby, își dezgolise pieptul. Ea avea atunci cincisprezece ani, iar el treisprezece. În aceeași seară se masturbase în toaleta apartamentului de serviciu care îi fusese oferit tatălui său pentru supravegherea șantierului, și se mirase că actul îi provoca atâta plăcere. I-au revenit în minte și alte imagini cu sâni supli, limbi agile, vaginuri strâmte. Să fim serioși, nu avusese o viață prea grea.

Cu vreo treizeci de ani înainte (și aceasta este singura indicație depășind planul strict tehnic pe care o dă în interviul din *Art Press*), Jed făcuse o călătorie în Ruhrgebiet, unde urma să fie organizată o retrospectivă de mare amploare a operei sale. De la Duisburg la Dortmund, trecând prin Bochum și Gelsenkirchen, majoritatea fostelor uzine siderurgice fuseseră transformate în spații de expoziție, de spectacole, de concerte, iar autoritățile locale voiau în același timp să pună pe picioare un fel de *turism industrial*, având la bază reconstituirea modului de viață muncitoresc de la începutul secolului XX. De fapt, întreaga regiune, cu furnalele sale înalte, cu câmpurile de steril, căile ferate dezafectate în care rugineau vagoanele mărfarelor, cu șirurile de pavilioane identice și curățele, pe care le înveseleau pe alocuri grădinile muncitorești, semăna cu un muzeu al copilăriei industriale din Europa. Jed fusese impresionat pe vremea aceea de densitatea amenințătoare a pădurilor care, după doar un secol de inactivitate, înconjura uzinele. Fuseseră reabilitate doar cele care puteau fi adaptate noii lor destinații culturale, celelalte se dezagregau încet-încet. Acei coloși industriali în care se concentra altădată

esențialul capacității de producție germane, erau acum ruginiți, pe jumătate prăbușiți la pământ, iar plantele colonizau fostele ateliere, se strecurau printre ruinele pe care le acopereau treptat cu o junglă de nepătruns.

Opera care i-a ocupat lui Jed Martin ultimii ani de viață poate fi astfel interpretată – este explicația cea mai la îndemână – ca o meditație nostalgică asupra sfârșitului vârstei industriale în Europa și, în general, asupra caracterului perisabil și tranzitoriu al oricărei industrii omenești. Această interpretare este totuși insuficientă pentru a defini tulburarea care ne cuprinde la vederea acelor emoționante figurine de genul Playmobil, pierdute în mijlocul unei cetăți futuriste abstracte și imense, cetate ce se macină și se descompune, apoi pare că se împrăștie încet-încet în imensitatea vegetală care se întinde la nesfârșit. Insuficientă pentru a defini sentimentul de apăsare care ne invadează, pe măsură ce reprezentările ființelor omenești care l-au însoțit pe Jed Martin de-a lungul vieții sale pământești se deteriorează sub efectul intemperiilor, apoi se descompun și se împrăștie în zdrențe, părând, în ultimele înregistrări video, că devin simbolul distrugerii generale a speciei umane. Ele se scufundă, par să se zbată o clipă înainte de-a fi înghițite de straturile învălmășite ale plantelor. Apoi totul se liniștește, nu rămân decât ierburile bătute de vânt. Triumful vegetației devine total.

Mulțumiri

Nu am obiceiul de-a duce mulțumiri nimănui, pentru că mă documentez destul de puțin, chiar foarte puțin în comparație cu un autor american. Dar în cazul de față am fost impresionat și intrigat de poliție și mi s-a părut necesar să fac ceva mai mult în acest sens.

Am deci de această dată plăcerea să-i mulțumesc Teresei Cremisi, care a făcut demersurile necesare, precum și șefului de cabinet Henry Moreau și comandantului de poliție Pierre Dieppois, care m-au primit cu amabilitate la Quai des Orfèvres și mi-au furnizat precizări foarte utile despre dificila lor meserie.

Este de la sine înțeles că mi-am luat libertatea de-a modifica faptele și că opiniile exprimate nu angajează decât personajele care le exprimă; adică, de fapt, că ne situăm în cadrul unei lucrări de ficțiune.

În colecția TOP 10+

au apărut:

251. Graham Greene, *Omul nostru din Havana*
252. Ilf și Petrov, *Vițelul de aur*
253. Radu Mareș, *Când ne vom întoarce*
254. Orhan Pamuk, *Muzeul inocenței*
255. Leonard Cohen, *Frumoșii învinși*
256. Elif Shafak, *Lapte negru*
257. Ruxandra Cesereanu, *Un singur cer deasupra lor*
258. Ian McEwan, *Câinii negri*
259. Octavian Paler, *Un om norocos*
260. Truman Capote, *Alte glasuri, alte încăperi*
261. Norman Manea, *Fericirea obligatorie*
262. Florin Iaru, *Fraier de București*
263. Mika Waltari, *Egipteanul*
264. Andreï Makine, *Recviem pentru Est*
265. Lev Tolstoi, *Povestiri din Sevastopol*
266. Anchee Min, *Ultima împărătească*
267. Charles Bukowski, *Șuncă pe pâine*
268. Radu Aldulescu, *Cronicile genocidului*
269. F. Scott Fitzgerald, *Dragostea ultimului magnat*
270. Raymond Carver, *Despre ce vorbim când vorbim despre iubire*
271. Saul Bellow, *Ravelstein*
272. Parinoush Saniee, *Cel care mă așteaptă*
273. F.M. Dostoievski, *Adolescentul*
274. Norman Manea, *Octombrie, ora opt*
275. Jack London, *Dragoste de viață și alte povestiri*
276. W. Somerset Maugham, *Plăcerile vieții*
277. Emir Kusturica, *Unde sunt eu în toată povestea asta?*
278. Elias Canetti, *Orbirea*
279. Philippa Gregory, *Doamna apelor*
280. Liliana Corobca, *Kinderland*
281. Johann Wolfgang von Goethe, *Suferințele tânărului Werther*
282. Ian McEwan, *Pe plaja Chesil*
283. José Saramago, *Pluta de piatră*
284. P.G. Wodehouse, *S-a făcut, Jeeves!*

285. Saul Bellow, *Herzog*
286. Nora Iuga, *Hai să furăm pepeni*
287. Luis Sepúlveda, *Bătrânul care citea romane de dragoste*
288. Sādegh Hedāyat, *Bufnița oarbă*
289. Ioana Nicolaie, *O pasăre pe sârmă*
290. Andreï Makine, *Crima Olgăi Arbelina*
291. Matei Vișniec, *Domnul K. eliberat*
292. Haruki Murakami, *Elefantul a dispărut*
293. Jonathan Coe, *Casa somnului*
294. Aldous Huxley, *Orb prin Gaza*
295. Anna Gavalda, *Cea care alină*
296. John Steinbeck, *La răsărit de Eden*
297. Honoré de Balzac, *Colonelul Chabert*
298. Ivan Sergheevici Turgheniev, *Prima iubire*
299. Friedrich Dürrenmatt, *Vizita bătrânei doamne*
300. O. Nimigean, *Rădăcina de bucsau*
301. Shusaku Endo, *Scandalul*
302. Graham Greene, *Puterea și gloria*
303. Radu Pavel Gheo, *Fairia – o lume îndepărtată*
304. F.M. Dostoievski, *Crimă și pedeapsă*
305. Heinrich Böll, *Opiniile unui clovn*
306. A.P Cehov, *Livada de vișini* • *Trei surori*
307. Orhan Pamuk, *Viața cea nouă*
308. A.P. Cehov, *Pescărușul* • *Unchiul Vanea*
309. Andreï Makine, *Cartea scurtelor iubiri eterne*
310. Dan Coman, *Căsnicie*
311. F.M. Dostoievski, *Oameni sărmani*
312. Norman Manea, *Ceaiul lui Proust și alte povestiri*
313. Irving Stone, *Agonie și extaz* (vol. 1)
314. Irving Stone, *Agonie și extaz* (vol. 2)
315. Mika Waltari, *Secretul împărăției*
316. Aglaja Veteranyi, *De ce fierbe copilul în mămăligă*
317. Lev Tolstoi, *Război și pace* (vol. 1)
318. Lev Tolstoi, *Război și pace* (vol. 2)
319. Michel Houellebecq, *Extinderea domeniului luptei*
320. John Steinbeck, *Strada Sardinelor*
321. Doina Ruști, *Manuscrisul fanariot*
322. Arturo Pérez-Reverte, *Clubul Dumas*
323. John Steinbeck, *Iarna vrajbei noastre*
324. José Saramago, *Omul duplicat*
325. D.H. Lawrence, *Amantul doamnei Chatterley*

326. Daniel Pennac, *Necazuri cu școala*
327. Andrei Ruse, *Zaraza*
328. John Williams, *Stoner*
329. Ilf și Petrov, *Douăsprezece scaune*
330. Miguel de Cervantes, *Don Quijote de la Mancha* (vol. 1)
331. Miguel de Cervantes, *Don Quijote de la Mancha* (vol. 2)
332. Simona Antonescu, *Fotograful Curții Regale*
333. F. Scott Fitzgerald, *Blândețea nopții*
334. Helen Fielding, *Bridget Jones: La limita rațiunii*
335. Andreï Makine, *Viața unui bărbat necunoscut*
336. Patrick Modiano, *Călătorie de nuntă*
337. Chuck Palahniuk, *Sufocare*
338. Philippa Gregory, *Regina albă*
339. Vasili Grossman, *Viață și destin* (vol. 1)
340. Vasili Grossman, *Viață și destin* (vol. 2)
341. Martha Bibescu, *Catherine-Paris*
342. Nora Iuga, *Harald și luna verde*
343. George Orwell, *Zile birmaneze*
344. Jonathan Franzen, *Libertate*
345. Florin Lăzărescu, *Lampa cu căciulă*
346. Lev Tolstoi, *Învierea*
347. Elif Shafak, *Onoare*
348. Philippa Gregory, *Regina roșie*
349. Claudiu M. Florian, *Vârstele jocului. Strada Cetății*
350. Charles Dickens, *Casa Umbrelor* (vol. 1)
351. Charles Dickens, *Casa Umbrelor* (vol. 2)
352. Bogdan Suceavă, *Miruna, o poveste*
353. Parinoush Saniee, *Tatăl celuilalt copil*
354. John Steinbeck, *Șoareci și oameni*
355. Aldous Huxley, *Insula*
356. Nora Iuga, *Lebăda cu două intrări*
357. Haruki Murakami, *Bărbați fără femei*
358. Charles Bukowski, *Poșta*
359. Honoré de Balzac, *Secretele prințesei de Cadignan și alte studii de femei*
360. Matei Vișniec, *Dezordinea preventivă*
361. Doina Ruști, *Lizoanca*
362. Jonathan Franzen, *Corecții*
363. Tracy Chevalier, *Doamna și licornul*
364. Junot Díaz, *Scurta și minunata viață a lui Oscar Wao*

365. Radu Pavel Gheo, *Noapte bună, copii!*
366. Arturo Pérez-Reverte, *Regina Sudului*
367. Orhan Pamuk, *Zăpada*
368. Gustave Flaubert, *Doamna Bovary*
369. Amin Maalouf, *Stânca lui Tanios*
370. Radu Aldulescu, *Mirii nemuririi*
371. Ian McEwan, *Operațiunea Sweet Tooth*
372. György Dragomán, *Regele alb*
373. Orhan Pamuk, *Istanbul*
374. W. Somerset Maugham, *Vila de pe colină*
375. Daniil Harms, *Mi se spune capucin*
376. Kazuo Ishiguro, *Pe când eram orfani*
377. Marin Mălaicu-Hondrari, *Războiul Mondial al Fumătorilor*
378. Mika Waltari, *Etruscul*
379. Attila Bartis, *Tihna*
380. Leonard Cohen, *Joaca preferată*
381. Daniela Zeca, *Omar cel orb*
382. Charles Bukowski, *Hollywood*
383. Patti Smith, *Pe când eram doar niște puști*
384. Emir Kusturica, *Străin în căsnicie*
385. Andreï Makine, *Iubirea omenească*
386. John Fowles, *Omida*
387. Elif Shafak, *Sfântul nebunilor incipiente*
388. Ian McEwan, *Copilul furat*
389. Dora Pavel, *Captivul*
390. Orhan Pamuk, *Cevdet Bey și fiii săi*
391. Stefan Zweig, *Frica. Scrisoare de la o necunoscută*
392. Erich Maria Remarque, *Pe frontul de vest nimic nou*
393. Elif Șhafak, *Palatul Puricilor*
394. Tracy Chevalier, *Fâpturi uluitoare*
395. Doina Ruști, *Fantoma din moară*
396. Anna Gavalda, *O viață mai bună*
397. Cătălin Mihuleac, *America de peste pogrom*
398. Michel Houellebecq, *Harta și teritoriul*

în pregătire:

Franz Kafka, *Castelul*

www.polirom.ro

Coperta: Carmen Parii
Tehnoredactor: Vasilica Zevoi

Bun de tipar: decembrie 2017. Apărut: 2017
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. BOX 266
700506, Iași, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,
sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

Tiparul executat la S.C. LUMINA TIPO s.r.l.
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, București
Tel./Fax: 211.32.60, 212.29.27, E-mail: office@luminatipo.com

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul
Uniunii Scriitorilor din România
Nr. RO44RNCB5101000001710001 BCR UNIREA

Top 10+

POLIROM

Deopotrivă clasic şi modern, *Harta şi teritoriul* este romanul scriitorului la maturitate, care meditează cu o detaşare ironic-melancolică asupra stării lumii şi a fiinţelor ce o populează. Naraţiunea urmăreşte parcursul biografic şi creativ al lui Jed Martin, un artist mizantrop care devine faimos în întreaga lume datorită fotografiilor de hărţi realizate pentru Ghidurile Michelin şi ciclului său de portrete inspirate de diverse meserii. Contrar tuturor aşteptărilor, arta sa conceptuală, lipsită de orice suflu cultural, se dovedeşte a fi un mare succes comercial. Printr-o magistrală punere în abis, povestea ia o întorsătură insolită când Michel Houellebecq, care îi pozează lui Jed pentru portretul meseriei de scriitor, devine personaj al propriului roman şi este omorât chiar în casa lui din Loiret.

16.95

EDITURA POLIROM

ISBN 978-973-46-7019-2

9 789734 670192

www.polirom.ro